T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

EKOTURİZM KAPSAMINDA MİLLİ PARK VE TABİAT PARKLARININ ZİYARETÇİ YÖNETİM PLANLARININ İNCELENMESİ VE BİR MODEL ÇALIŞMASI: BATI KARADENİZ ÖRNEĞİ

YEKTA ŞENER

Danışman : Doç. Dr. Muharrem AVCI
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Mehmet AKKAŞ
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Kutay OKTAY
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Nurettin AYAZ
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Cenk Murat KOÇOĞLU

KASTAMONU-2026

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Yekta ŞENER

ÖZET

DOKTORA TEZİ

EKOTURİZM KAPSAMINDA MİLLİ PARK VE TABİAT PARKLARININ ZİYARETÇİ YÖNETİM PLANLARININ İNCELENMESİ VE BİR MODEL ÇALIŞMASI: BATI KARADENİZ ÖRNEĞİ

YEKTA ŞENER

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANA BİLİM DALI
DANIŞMAN: DOÇ. DR. MUHARREM AVCI

Bu araştırma, Türkiye'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde yer alan milli park ve tabiat parklarındaki (Gölcük, Yedigöller, Ilgaz Dağı, Abant Gölü ve Küre Dağları) ziyaretçi yönetimi olgusunu; ziyaretçi profili, motivasyonları, ulaşım tercihleri, çevresel algılar ve memnuniyet düzeyleri ekseninde bütüncül bir çerçevede incelemeyi amaçlamaktadır. Karma araştırma deseniyle kurgulanan çalışmada; nicel veriler frekans, faktör, korelasyon ve regresyon analizlerine tabi tutulurken, TripAdvisor üzerinden elde edilen nitel veriler tematik analiz ve kod matrisi yöntemleriyle çözümlenmiştir. Araştırma bulguları; ziyaretçi profilinin ağırlıklı olarak büyük metropollerden gelen, yüksek eğitimli, dijital kaynakları etkin kullanan ve sosyal etkileşim odaklı (aile/arkadaş grubu) bireylerden oluştuğunu ortaya koymaktadır. Mekânsal dağılım analizleri, ziyaretçi yoğunluğunun alanlar arasında heterojen bir yapı sergilediğini; özellikle Gölcük Tabiat Parkı gibi odak noktalarında "aşırı kullanım" baskısı yaşanırken, Küre Dağları Milli Parkı gibi alanların görece düşük yoğunlukta kaldığını kanıtlamaktadır. Ulaşımdaki %71,2'lik özel araç hakimiyeti, otopark ve trafik baskısı yaratan temel bir risktir. Çevresel algı ve memnuniyet faktörlerinin incelenmesi sonucunda, ziyaretçi tatmininin temel belirleyicisinin demografik değişkenlerden ziyade "Temel Altyapı ve Ziyaretçi Konforu" (hijyen, dinlenme alanları, yönlendirme) olduğu saptanmıştır. Regresyon analizleri, yönetimsel denetim ve kısıtlayıcı müdahalelerin ziyaretçi memnuniyeti üzerinde negatif bir etki yaratabildiğini, buna karşın esnek ve deneyim odaklı modellerin sadakat düzeyini artırdığını göstermektedir. Tez kapsamında geliştirilen "Entegre Ziyaretçi Yönetim Planı" önerileri; dijital rezervasyon sistemleri, zamansal zonlama, sürdürülebilir ulaşım modelleri ve yerel halkın sürece dahil edildiği sosyal sürdürülebilirlik mekanizmalarını içermektedir. Çalışma, korunan alan yönetiminde "kontrol odaklı" yaklaşımlardan, ekolojik koruma ile ziyaretçi deneyimini veriye dayalı ve adaptif stratejilerle dengeleyen "etki yönetimi" modellerine geçilmesinin zorunluluğunu vurgulanmaktadır.

ANAHTAR KELİMELER: Korunan Alanlar, Ziyaretçi Yönetimi, Batı Karadeniz Bölümü, Sürdürülebilir Turizm, Taşıma Kapasitesi, Ziyaretçi Memnuniyeti

Haziran 2026, 249 Sayfa

ABSTRACT

PH.D THESIS

REVIEW OF VISITOR MANAGEMENT PLANS OF NATIONAL AND NATURE PARKS WITHIN THE SCOPE OF ECOTOURISM AND A MODEL STUDY: A CASE OF WESTERN BLACKSEA REGION

YEKTA ŞENER

KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
DEPARTMENT OF TOURISM MANAGEMENT
SUPERVISOR: ASSOC. PROF. DR. MUHARREM EVCI

This research aims to reveal the phenomenon of visitor management in national parks and nature parks within the Western Black Sea Region of Türkiye (Gölcük, Yedigöller, Ilgaz Mountain, Abant Lake, and Küre Mountains) through a holistic and multi-dimensional framework, focusing on visitor profiles, motivations, transportation preferences, environmental perceptions, and satisfaction levels. Adopting a mixed-method research design, the study utilizes statistical methods (frequency, factor, correlation, and regression analysis) for quantitative data, while qualitative findings from TripAdvisor user reviews are analyzed through thematic analysis and code matrices. The research findings indicate that the visitor profile predominantly consists of highly educated, young, and middle-aged individuals coming from major metropolises, who are active users of digital information sources and driven by social interaction (family and friend groups). Spatial distribution analyses reveal a heterogeneous structure in visitor density across the sites; while certain focal points like Gölcük Nature Park experience "over-tourism" pressure, areas such as Küre Mountains National Park remain relatively under-visited. The absolute dominance of private vehicle use (%71.2) in transportation preferences is identified as a primary risk factor, creating significant parking and traffic pressures on site management. An investigation into environmental perceptions and satisfaction factors shows that visitor satisfaction is primarily determined by "Basic Infrastructure and Visitor Comfort" (hygiene, resting areas, orientation) rather than demographic variables. Regression analyses demonstrate that strict administrative controls and restrictive interventions can negatively impact visitor satisfaction, whereas flexible and experience-oriented models enhance loyalty. The "Integrated Visitor Management Plan" proposed within the scope of the thesis includes digital reservation systems, temporal zoning, sustainable transportation models, and social sustainability mechanisms that involve local communities. This study emphasizes the necessity of transitioning from "control-oriented" approaches to "impact management" models that balance ecological protection with visitor experience through data-driven and adaptive strategies.

KEYWORDS: Protected Areas, Visitor Management, Western Black Sea, Sustainable Tourism, Carrying Capacity, Visitor Satisfaction.

June 2026, 249 Page

TEŞEKKÜR

Bu tezin hazırlanması süresinde yardımlarını esirgemeyen çok değerli ve kıymetli sayın danışman hocam Sn. Doç. Dr. Muharrem AVCI'ya ve bu süreçte yol gösterici olan değerli bilgi ve birikimlerini benimle paylaşan Sn. Prof. Dr. Cenk Murat KOÇOĞLU, Sn. Doç. Dr. Mehmet AKKAŞ, Prof. Dr. Kutay OKTAY hocalarıma, her zaman görüş ve önerilerine başvurduğum saygıdeğer kıymetli hocam Sn. Prof. Dr. Nurettin AYAZ hocama teşekkürlerimi sunarım.

Yekta ŞENER

Kastamonu, 2026

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI ..... **ii**
TAAHHÜTNAME ..... **iii**
ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **v**
TEŞEKKÜR ..... **vi**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ ..... **x**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **xi**
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ ..... **xiii**
1. GİRİŞ **1**
2. KORUNAN ALANLAR YÖNETİM **4**
2.1 Korunan Alanlar 4
2.2 Korunan Alan Kategorileri 6
2.3 Korunan Alanlarda Planlama ve Yönetim 9
2.3.1 Rekreasyonel Fırsat Dağılımı (ROS) Modeli 12
2.3.2 Taşıma Kapasitesi Değerlendirme Süreci 12
2.3.3 Kabul Edilebilir Değişim Sınırları (LAC) Modeli 13
2.3.4 Ziyaretçi Etki Yönetimi (VIM) Modeli 13
2.3.5 Ziyaretçi Etkinlikleri Yönetim Süreci (VAMP) Modeli 14
2.3.6 Ziyaretçi Deneyimi ve Kaynağı Koruma (VERP) Modeli 14
2.4 Korunan Alan Yönetimine UNESCO Dünya Mirası Statüsünün Katkıları 16
2.5 Milli Parklar 18
2.6 Batı Karadeniz Bölümü Milli Parkları 23
2.6.1 Bolu Yedigöller Milli Parkı 24
2.6.2 Abant Gölü Milli Parkı 28
2.6.3 Küre Dağları Milli Parkı 33
2.6.4 Ilgaz Dağı Milli Parkı 43
2.6.5 İstiklal Yolu Tarihi Milli Parkı 50
2.7 Tabiat Parkları 52
2.8 Batı Karadeniz Bölümü Tabiat Parkları 54
2.8.1 Bolu Gölcük Tabiat Parkı 57
3. KORUNAN ALANLARDA TURİZM UYGULAMALARI VE ZİYARETÇİ YÖNETİMİ **59**
3.1 Korunan Alanlarda Turizmin Gelişimi ve Etkileri 59
3.2 Korunan Alanlarda Uygulanabilecek Turizm Türleri 62
3.2.1 Ekoturizm 63
3.2.2 Yaban Hayatı Turizmi 65
3.2.3 Balıkçılık ve Olta Balıkçılığı Turizmi 68
3.2.4 Safari Turizmi ve Big Five\ Big Seven 72
3.2.5 Kuş ve Kelebek Gözlemciliği 74
3.2.6 Bozayı Gözlem Turizmi 75
3.2.7 Great Ape Turizmi 76
3.3 Korunan Alanlarda Ziyaretçi Yönetimi 78

3.4 Ziyaretçi Yönetim Araçları ve Stratejileri ... 81
3.4.1 Alan Zonlaması (Zoning) ... 81
3.4.2 Ziyaretçi Yönlendirme ve Bilgilendirme Sistemleri ... 82
3.4.3 Ücretlendirme Politikaları ... 82
3.4.4 Altyapı ve Üstyapı Planlaması ... 83
3.4.5 İzleme ve Etki Değerlendirme ... 83
4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR ... 85
5. YÖNTEM ... 94
5.1 Araştırmanın Amacı ... 94
5.2 Araştırmanın Önemi ... 96
5.3 Araştırmanın Sınırlılıkları ... 97
5.4 Araştırma Evren ve Örneklemi ... 98
5.5 Araştırma Modeli ve Hipotezler ... 100
5.6 Araştırma Verilerinin Toplanması ... 106
5.7 Araştırma Verilerinin Analizi ... 108
6. BULGULAR ... 111
6.1 Nicel Bulgular ... 111
6.1.1 Katılımcıların Tanımlayıcı Özellikleri ... 111
6.1.2 Ziyaretçilerin Geldikleri Şehirler ... 113
6.1.3 Ziyaret Edilen Korunan Alanlar ... 115
6.1.4 Korunan Alanları Ziyaret Sayısı ... 115
6.1.5 Korunan Alana Ziyaretçi Eşlik Durumu ... 116
6.1.6 Korunan Alana Erişimde Kullanılan Ulaşım Araçları ... 117
6.1.7 Korunan Alan Ziyaretlerinde Motivasyonel Faktörler ... 118
6.1.8 Korunan Alanlara İlişkin Bilgi Kaynakları ... 124
6.1.9 Ziyaretçilerin Korunan Alanlarda Çevre Koruma Algısı Faktör Analizi ... 125
6.1.10 Ziyaretçilerin Korunan Alanlarda Hizmet ve Altyapı Beklentisine Yönelik Faktör Analizi ... 127
6.1.11 Ziyaretçilerin Korunan Alan Memnuniyeti Faktör Analizi ... 129
6.1.12 Korunan Alan Ziyaret Memnuniyetinin Demografik Özelliklerle Açısından Karşılaştırılması ... 132
6.1.13 Korunan Alan Ziyaret Memnuniyetine Yönelik Korelasyon Analizi ... 137
6.1.14 Korunan Alan Ziyaret Memnuniyetine Yönelik Regresyon Analizi ... 139
6.1.15 Korunan Alanlar Arasında Genel Ziyaretçi Memnuniyetine Yönelik Farklılık Analizi ... 142
6.1.16 Ziyaret Sıklığının Memnuniyete Etkisi Regresyon Analizi ... 144
6.1.17 Eşlik Edilme Durumunun Ziyaretçi Memnuniyetine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi ... 144
6.1.18 Erişimde Kullanılan Ulaşım Aracının Ziyaretçi Memnuniyetine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi ... 145
6.2 Nitel Bulgular ... 146
6.2.1 Abant Gölü Milli Parkı'na Yönelik Analiz Bulguları ... 147
6.2.2 Yedi Göller Milli Parkı'na Yönelik Analiz Bulguları ... 158
6.2.3 Ilgaz Dağı Milli Parkı'na Yönelik Analiz Bulguları ... 169
6.2.4 Küre Dağları Milli Parkı'na Yönelik Analiz Bulguları ... 182
6.2.5 Gölcük Tabiat Parkı'na Yönelik Analiz Bulguları ... 192

7. TARTIŞMA 207
8. SONUÇ VE ÖNERİLER 210
KAYNAKLAR 222
EKLER 243
EK A Araştırmada Veri Elde Etmek İçin Kullanılan Anketler 244
EK B Etik Kurul Kararı 249

ŞEKİLLER VE GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1 Yedigöller Milli Parkı ekolojik bütünlük analiz değerleri 25
Şekil 2.2 Küre Dağları Milli Parkı'nın coğrafi konum haritası 35
Şekil 2.3 Küre dağları Milli Parkı Horma Kanyonu yürüyüş parkuru 38
Şekil 2.4 Küre Dağları Milli Parkı Horma Kanyonu 39
Şekil 2.5 Ilgaz Dağı Millî Parkı giriş noktası 44
Şekil 3.1 Turizm ve yaban hayatı turizmi 66
Şekil 3.2 Balıkçılık turizmi türleri 70
Şekil 5.1 Bolu ve Kastamonu illerindeki korunan alanların yıllara göre ziyaretçi sayıları 100
Şekil 5.2 Araştırma nicel modeli 101
Şekil 5.3 Nitel araştırma modeli 105
Şekil 6.1 Abant Gölü Milli Parkı ziyaretçi deneyimi kelime bulutu 152
Şekil 6.2 Yedigöller Milli Parkı kelime ziyaretçi deneyimi kelime bulutu 162
Şekil 6.3 Ilgaz Dağı Milli Parkı ziyaretçi deneyimi kelime bulutu 175
Şekil 6.4 Küre Dağları Milli Parkı ziyaretçi yorumları kelime bulutu 185
Şekil 6.5 Gölcük Tabiat Parkı kelime bulutu 198

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 2.1 Türkiye'de korunan alan statüleri ve yönetim yapısı 5
Tablo 2.2 Korunan alan yönetim kategorileri (IUCN)..... 7
Tablo 2.3 Türkiye'de korunan alan statüleri ve IUCN karşılıkları 8
Tablo 2.4 Yellowstone Milli Parkın'da uygulanan yönetim modelleri..... 21
Tablo 2.5 Batı Karadeniz bölgesi milli parkları..... 23
Tablo 2.6 Batı Karadeniz bölgesi tabiat parkları 55
Tablo 3.1 Korunan alanlarda turizmin etkileri..... 60
Tablo 5.1 Nicel araştırma ölçeklerinin çarpıklık ve basıklık testi sonuçları..... 109
Tablo 6.1 Ziyaretçilerin tanımlayıcı özellikleri (n=576)..... 112
Tablo 6.2 Ziyaretçilerin geldikleri şehirler 114
Tablo 6.3 Ziyaret edilen korunan alanlar 115
Tablo 6.4 Korunan alanı ziyaret sayısı..... 115
Tablo 6.5 Korunan alana ziyaretçi eşlik durumu 116
Tablo 6.6 Korunan alana erişimde kullanılan ulaşım araçları..... 117
Tablo 6.7 Milli park/tabiat parkını ziyaret etme amacına ilişkin çoklu yanıt frekans dağılımı..... 118
Tablo 6.8 Ziyaret amaçlarının milli parklara göre frekans ve yüzde dağılımı..... 120
Tablo 6.9 Korunan alanların ziyaret eğilimleri..... 123
Tablo 6.10 Korunan alanlar bilgi kaynakları 124
Tablo 6.11 Çevre koruma algısına yönelik faktör analizi..... 126
Tablo 6.12 Hizmet ve altyapı beklentisine yönelik faktör analizi 128
Tablo 6.13 Korunan alan memnuniyetine yönelik faktör analizi..... 130
Tablo 6.14 Korunan alan memnuniyetinin cinsiyete göre karşılaştırılması..... 132
Tablo 6.15 Korunan alan memnuniyetinin medeni duruma göre karşılaştırılması 133
Tablo 6.16 Korunan alan memnuniyetinin yaşa göre karşılaştırılması..... 133
Tablo 6.17 Korunan alan memnuniyetinin çocuk sayısına göre karşılaştırılması ... 134
Tablo 6.18 Korunan alan memnuniyetinin aylık gelire göre karşılaştırılması..... 134
Tablo 6.19 Korunan alan memnuniyetinin eğitim durumuna göre karşılaştırılması 135
Tablo 6.20 Korunan alan memnuniyetinin mesleğe göre karşılaştırılması..... 136
Tablo 6.21 Korunan alan ziyaret memnuniyetine yönelik korelasyon analizi sonuçları 137
Tablo 6.22 Korunan alan ziyaret memnuniyetine yönelik regresyon analizi sonuçları 140
Tablo 6.23 Korunan alanlar arasında genel ziyaretçi memnuniyetinin karşılaştırılması 143
Tablo 6.24 Ziyaret sıklığının ziyaretçi memnuniyetine etkisine ilişkin tekli regresyon analizi 144
Tablo 6.25 Eşlik edilme durumunun ziyaretçi memnuniyetine etkisine ilişkin tekli regresyon..... 145
Tablo 6.26 Ulaşım aracının ziyaretçi memnuniyetine etkisine ilişkin tekli regresyon analizi 145
Tablo 6.27 Abant Gölü Milli Parkı tematik analiz sonuçları..... 148

Tablo 6.28 Abant Gölü Milli Parkı ziyaretçi yorumlarına dayalı kod matrisi 153
Tablo 6.29 Abant Gölü Milli Parkı entegre ziyaretçi yönetim planı..... 155
Tablo 6.30 Yedigöller Milli Parkı tematik analiz sonuçları..... 158
Tablo 6.31 Yedigöller Milli Parkı ziyaretçi yorumlarına dayalı kod matrisi..... 164
Tablo 6.32 Yedigöller Milli Parkı entegre ziyaretçi yönetim planı 166
Tablo 6.33 Ilgaz Dağı Milli Parkı tematik analiz sonuçları 169
Tablo 6.34 Ilgaz Dağı Milli Parkı ziyaretçi yorumlarına dayalı kod matrisi 177
Tablo 6.35 Ilgaz Dağı Milli Parkı entegre ziyaretçi yönetim planı..... 180
Tablo 6.36 Küre Dağları Milli Parkı tematik analiz sonuçları..... 182
Tablo 6.37 Küre Dağları Milli Parkı ziyaretçi yorumlarına dayalı kod matrisi..... 186
Tablo 6.38 Küre Dağları Milli Parkı entegre ziyaretçi yönetim planı matrisi 189
Tablo 6.39 Gölcük Tabiat Parkı tematik analiz sonuçları..... 193
Tablo 6.40 Gölcük Tabiat Parkı ziyaretçi yorumlarına dayalı kod matrisi..... 200
Tablo 6.41 Gölcük Tabiat Parkı entegre ziyaretçi yönetim planı 203

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

CBS	**:** Coğrafi Bilgi Sistemi
C-CAP	**:** Carrying Capacity Assessment Process (Taşıma Kapasitesi Değerlendirme Süreci)
DKMP	**:** Doğa Koruma Milli Parklar Genel Müdürlüğü
KA	**:** Korunan Alan
LAC	**:** Limits of Acceptable Change (Kabul Edilebilir Değişim Sınırları)
MP	**:** Milli Park
NPS	**:** National Park Service (Ulusal Park Servisi)
OUV	**:** Outstanding Universal Value **(**Olağan Üstü Evrensel Değer)
ROS	**:** Recreation Opportunity Spectrum (Rekreasyonel Fırsat Dağılımı)
UDGP	**:** Uzun Devreli Gelişme Planı
UICN	**:** International Union for Conservation of Nature Uluslararası (Doğa Koruma Birliği)
UNESCO	**:** United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
VAMP	**:** Visitor Activity Management Process (Ziyaretçi Etkinlikleri Yönetim Süreci)
VERP	**:** Visitor Experience and Resource Protection (Ziyaretçi Deneyimi ve Kaynak Koruma)
VIM	**:** Visitor Impact Management (Ziyaretçi Etki Yönetimi)
VMP	**:** Visitor Management Plan (Ziyaretçi Yönetim Modeli)
WNH	**:** World Natural Heritage (Dünya Doğal Mirası)
WTTC	**:** World Travel and Tourism Council (Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi)
WWF	**:** World Wide Fund for Nature (Doğal Hayatı Koruma Vakfı)

1. GİRİŞ

Küresel ölçekte çevresel farkındalığın artması ve kentsel yaşamın getirdiği yoğun stres, modern insanın doğaya olan yönelimini hızlandırmış; bu durum geleneksel turizm anlayışının yerini sürdürülebilir ve doğa odaklı bir yaklaşım olan ekoturizme bırakmasına neden olmuştur. Ekoturizm, yalnızca doğal alanların ziyaret edilmesini değil, aynı zamanda bu alanların ekolojik bütünlüğünün korunmasını, yerel halkın refahının gözetilmesini ve ziyaretçilerde çevre bilincinin oluşturulmasını hedefleyen bütüncül bir yaklaşımdır (Wearing ve Neil, 1999; Cheia, 2013). Günümüzde korunan alanlar, biyoçeşitliliğin devamlılığı için kritik birer sığınak olmanın yanı sıra, ekoturizm faaliyetlerinin odak noktası haline gelerek küresel koruma stratejilerinin en önemli bileşenlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Türkiye, sahip olduğu zengin biyoçeşitlilik ve farklı ekosistemleri barındıran coğrafyasıyla korunan alanlar açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Türkiye'deki milli parklar ve tabiat parkları hem nadir türlerin korunması hem de rekreasyonel ihtiyaçların karşılanması noktasında stratejik bir öneme sahiptir. Ancak bu alanların artan ziyaretçi talebiyle karşı karşıya kalması, doğal kaynaklar üzerinde baskı oluşturmakta ve koruma-kullanma dengesinin hassas bir şekilde yönetilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, korunan alanların sürdürülebilirliği, sadece yasal statülerle değil, bilimsel temellere dayalı etkin yönetim stratejilerinin uygulanmasıyla mümkündür (Akyurt, 2019; Demirkol ve Oktay, 2004; Selimoğlu, 2010; Tutcu, 2021).

Korunan alanlar doğa korumanın en önemli küresel araçlarıdır; ancak bu alanların koruma altına alınmasının yanı sıra mevcut alanların da etkili yönetilmesi gerekmektedir (Bushell ve Bricker, 2016). Bu bağlamda korunan alan yönetiminin en temel ve dinamik unsurlarından biri olan ziyaretçi yönetimi, ziyaretçilerin alan üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirirken deneyim kalitelerini en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan teknik bir süreçtir. Geleneksel koruma anlayışından modern yönetim modellerine geçişte; taşıma kapasitesinin belirlenmesi, ziyaretçi trafiğinin kontrol edilmesi ve izleme faaliyetlerinin sürekliliği hayati önem taşımaktadır. Etkin bir ziyaretçi yönetim planı, alanın ekolojik değerlerini tehdit etmeden turizm

gelirlerinin koruma faaliyetlerine aktarılmasına ve yerel kalkınmaya hizmet etmesine olanak tanıyan bir köprü görevi görmektedir (Cırık, 2007; Eagles, 2009; Kervankıran ve Eryılmaz, 2015; Körbalta, 2022; Molin, 2025; Yılmaz, 2023).

Türkiye'de korunan alanların yönetimi Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesindeki Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından Milli Parklar Kanunu, ilgili yönetmelikler ve Uzun Devreli Gelişme Planları (UDGP) doğrultusunda yürütülmekte; planlar ilgili kurumların inceleme ve onay süreçlerinden geçerek yürürlüğe girmekte ve bu alanlarda 1/5000 ölçekli koruma amaçlı nazım imar planı ile 1/1000 ölçekli uygulama imar planlarının eş zamanlı hazırlanması zorunlu tutulmaktadır (Körbalta, 2022). Bununla birlikte rekreasyon ve turizm faaliyetlerinin olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik UDGP ile uyumlu ziyaretçi yönetim planlarının Türkiye'de henüz yaygınlaşmamış olması önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir (Yılmaz, 2023). Özellikle koruma-kullanma dengesinin sağlanmasında yerel halk, ziyaretçiler ve yönetim arasındaki etkileşimin birlikte ele alınmasını gerektiren daha kapsayıcı yaklaşımlara ihtiyaç duyulduğunu öne çıkartılmaktadır (Kervankıran ve Eryılmaz, 2015).

Bu çalışmanın odak noktasını oluşturan Batı Karadeniz Bölgesi, sahip olduğu zengin orman varlığı, yüksek biyolojik çeşitlilik düzeyi ile endemik flora ve fauna türleri bakımından Türkiye'nin ekoturizm potansiyeli en yüksek alanları arasında yer almaktadır. Bölgede bulunan milli parklar ve tabiat parkları her geçen yıl artan ziyaretçi talebi ile karşı karşıya kalmakta; bu durum, alanların ekolojik hassasiyetlerini gözeten ve bölgeye özgü dinamikleri dikkate alan özgün yönetim modellerine duyulan gereksinimi daha da belirgin hâle getirmektedir (Türker, 2013). Bu araştırmanın temel amacı, korunan alanları ziyaret eden ve sunulan rekreasyonel hizmetlerden yararlanan kullanıcıların görüşlerinden hareketle mevcut yönetsel ve yapısal sorunları bütüncül bir yaklaşımla ortaya koymak ve sürdürülebilir turizm ilkeleri doğrultusunda Batı Karadeniz Bölümü'ne özgü bir "Ziyaretçi Yönetim Modeli" geliştirmektir.

Araştırma, Batı Karadeniz örneği üzerinden ekoturizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik bir yönetim yaklaşımı ortaya koymayı ve benzer özellikler taşıyan diğer korunan alanlara uyarlanabilecek bütüncül bir model

önermeyi amaçlamaktadır. Ziyaretçi deneyimini merkeze alan ve koruma–kullanma dengesi çerçevesinde şekillenen bu yaklaşım, korunan alanların ekolojik bütünlüğüne zarar vermeden rekreasyonel kullanımın sürekliliğini sağlayacak planlama ve yönetim araçlarının gerekliliğini vurgulamaktadır. Çalışma, bölgenin ekoturizm potansiyeli bakımından öne çıkan Kastamonu ve Bolu illerindeki milli parklar ile diğer korunan alanlar üzerinde yürütülmüş; elde edilen bulgular doğrultusunda bölgesel sosyoekonomik yapı, ziyaretçi profili, kaynakların taşıma kapasitesi ve alanların kendine özgü ekolojik özellikleri birlikte değerlendirilerek uygulanabilir bir model önerisi geliştirilmiştir. Geliştirilen model; ziyaretçi yoğunluğunun bilimsel ve teknik yöntemlerle yönlendirilmesini, doğal kaynak değerlerinin uzun vadeli korunmasını, ziyaretçi deneyim kalitesi ve memnuniyetinin artırılmasını ve yerel paydaşların (yerel halk, turizm işletmeleri ve sivil toplum kuruluşları) karar alma ve uygulama süreçlerine etkin katılımını esas alan sürdürülebilir ve katılımcı bir yönetim anlayışına dayanmaktadır.

2. KORUNAN ALANLAR YÖNETİM

2.1 Korunan Alanlar

Korunan alan, doğanın, biyolojik çeşitliliğin, ekosistemlerin ve kültürel/doğal değerlerin uzun vadeli korunması amacıyla yasal veya yönetsel statü verilmiş kara, su ya da deniz parçalarıdır (Dudley, 2008). Korunan alanlar; biyolojik çeşitlilik, endemik ve nesli tehlike altındaki türler, orman, dağ, mağara, sulak alan, göl, nehir ile deniz ve kıyı ekosistemleri gibi doğal değerlerin yanı sıra jeolojik ve jeomorfolojik oluşumları da kapsamaktadır. Bununla birlikte kültürel peyzajlar, arkeolojik alanlar, geleneksel yaşam biçimleri ve insan–doğa etkileşiminin özgün örnekleri gibi kültürel unsurlar da korunan alanların önemli bileşenleri arasında yer almaktadır. Korunan alanlar yalnızca canlı türlerinin korunmasına hizmet etmemekte; temiz su üretimi, iklimin düzenlenmesi, toprak koruma, karbon depolama ve rekreasyon ile turizm olanakları gibi ekosistem hizmetlerinin sürdürülebilirliğine de katkı sağlamaktadır. Bu çok yönlü yapı, korunan alanların ekolojik, kültürel ve sosyoekonomik işlevleri birlikte barındıran bütüncül alanlar olduğunu göstermektedir (Stolton vd., 2013; Hunter ve Dropulj, 2015).

Bu alanlarda kullanım tamamen yasak olmak zorunda değildir; ancak faaliyetler koruma–kullanma dengesi içinde yürütülür. Doğal alanların korunması biyolojik çeşitliliğin devamı ve sürdürülebilirlik için bir gerekliliktir. İşleyen doğal ekosistemlerin sürdürülmesi, türler için sığınak oluşturulması ve hassas ekolojik unsurların korunması açısından korunan alanlar ulusal ve uluslararası koruma stratejilerinin temel taşlarıdır (Dudley, 2008, s. 2). Korunan alanlar, sürdürülebilir bir dünyayı başarıya ulaştırma mücadelesinde önemli bir rol üstlenirler. Sadece biyolojik çeşitliliğe sığınak sağlamakla kalmaz aynı zamanda yerel halkların ve ulusların değişen ekonomik ve sosyal temelleri üzerinde de etkileri vardır (Borrie vd., 1999, s. 133).

Korunan alanlar; ekosistem hizmetleri ile bağlantılı doğal ve kültürel değerlerin uzun vadeli korunmasını sağlamak amacıyla yasal veya diğer etkili yöntemlerle tanımlanan ve yönetilen coğrafi bölgelerdir. Literatürde milli parklar, doğa rezervleri, toplum

koruma alanları, orman rezervleri ve deniz koruma alanları gibi bu alanlara verilen yüzlerce farklı isimlendirme mevcuttur. Bunlara ek olarak; Biyosfer Rezervleri, Dünya Mirası Alanları, Ramsar Alanları (Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar) ve Temel Biyoçeşitlilik Alanları gibi uluslararası sözleşmeler ve girişimlerle yapılandırılmış özel statülü koruma biçimleri de bulunmaktadır (Borrini vd., 2013, s. 8).

Türkiye'de korunan alanlar farklı yasal düzenlemeler ve kurumsal yapılanmalar çerçevesinde yönetilmekte olup doğa koruma odaklı alanlar ile kültürel ve karma nitelik taşıyan alanlar şeklinde sınıflandırılmaktadır (Tablo 2.1). Doğa koruma odaklı korunan alanlar arasında milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma alanları, yaban hayatı geliştirme sahaları ve sulak alanlar yer almakta olup bu alanlar biyolojik çeşitliliğin korunması, ekosistem bütünlüğünün sürdürülmesi ve doğal kaynakların gelecek nesillere aktarılması amacıyla ilan edilmektedir. Kültürel ve karma özellik gösteren korunan alanlar ise doğal sit alanları ile özel çevre koruma bölgelerinden oluşmakta ve bu alanlarda doğal değerlerin korunması ile birlikte kültürel mirasın, peyzaj karakterinin ve sürdürülebilir kullanım ilkelerinin birlikte gözetilmesi hedeflenmektedir.

Tablo 2.1 Türkiye'de korunan alan statüleri ve yönetim yapısı

Kategori	Koruma Statüsü	İlgili Kurum / Mevzuat	Temel Odak Noktası
Doğa Koruma Alanları	Milli Parklar	Tarım ve Orman Bakanlığı/2873 Sayılı Kanun	Ulusal/uluslararası düzeyde nadir doğal ve kültürel değerler ile rekreasyonel kullanım.
	Tabiat Parkları	Tarım ve Orman Bakanlığı/2873 Sayılı Kanun	Bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü olan dinlenme alanları.
	Tabiat Anıtları	Tarım ve Orman Bakanlığı/2873 Sayılı Kanun	Tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere sahip nadir doğal oluşumlar (anıt ağaç, mağara vb.).
	Tabiatı Koruma Alanları	Tarım ve Orman Bakanlığı/2873 Sayılı Kanun	Bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan, bozulmamış hassas ekosistemler.
	Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları	Tarım ve Orman Bakanlığı/4915 Sayılı Kanun	Hedeflenen yaban hayvanı türlerinin ve habitatlarının korunması, çoğaltılması.
	Sulak Alanlar	Tarım ve Orman Bakanlığı / Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği	Göçmen kuşlar ve su ekosistemleri için kritik önemdeki göl, bataklık ve sazlıklar.
Kültürel ve Karma Alanlar	Özel Çevre Koruma Bölgeleri	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	Ülke ve dünya ölçeğinde ekolojik önemi olan, yapılaşma baskısı altındaki hassas alanlar.
	Doğal Sit Alanları	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı/2863 Sayılı Kanun	Jeolojik devirlere ait olup ender bulunan, özellikleri bakımından korunması gereken alanlar.

Türkiye'de korunan alanlar, farklı koruma statülerine ve bu statüleri tanımlayan yasal düzenlemelere bağlı olarak çok aktörlü bir yönetim yapısı içerisinde ele alınmaktadır. Doğa koruma odaklı alanlar; 2873 sayılı Millî Parklar Kanunu kapsamında ilan edilen milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları ve tabiatı koruma alanları ile 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu çerçevesinde belirlenen yaban hayatı geliştirme sahaları ve Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği doğrultusunda korunan sulak alanlardan oluşmaktadır. Bu alanların yönetimi ağırlıklı olarak Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmekte olup temel amaç biyolojik çeşitliliğin korunması, ekosistem bütünlüğünün sürdürülmesi ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımının sağlanmasıdır. Kültürel ve karma nitelik taşıyan korunan alanlar ise 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında ilan edilen doğal sit alanları ile 383 sayılı Kanun Hükmünde Kararname doğrultusunda belirlenen özel çevre koruma bölgelerini içermekte ve bu alanların planlama ile yönetim süreçleri Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı sorumluluğunda yürütülmektedir. Söz konusu yasal ve kurumsal yapı, Türkiye'de korunan alanların hem doğal hem de kültürel değerleri kapsayan bütüncül bir koruma–kullanma dengesi çerçevesinde yönetilmesini sağlamaktadır (Resmî Gazete, 1983; Resmî Gazete, 1986; Resmî Gazete, 2003).

2.2 Korunan Alan Kategorileri

Birleşmiş Milletler sistemine bağlı uluslararası bir kuruluş olan Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN), korunan alan yönetim kategorilerini korunan alanların planlanması, ilan edilmesi ve etkin bir biçimde yönetilmesi açısından küresel ölçekte kabul gören temel bir standart olarak değerlendirmektedir. Bu kategorilendirme sistemi, korunan alanların sahip olduğu koruma amaçlarının ve yönetim önceliklerinin ortak bir terminoloji ile ifade edilmesini sağlayarak farklı ülkelerdeki uygulamalar arasında karşılaştırılabilirlik ve bütünlük oluşturmayı amaçlamaktadır. Nitekim pek çok ülke milli parklar başta olmak üzere korunan alanlarını IUCN yönetim kategorileri çerçevesinde sınıflandırmakta ve bu sayede ulusal koruma politikalarını uluslararası doğa koruma yaklaşımlarıyla uyumlu hale getirmektedir. IUCN tarafından geliştirilen bu sistem, korunan alanların yalnızca isimlerine ya da hukuki statülerine göre değil, yönetim hedefleri ve koruma düzeylerine göre tanımlanmasına imkân tanıyarak

küresel ölçekte "ortak bir dil" oluşturmakta ve korunan alanların anlaşılması ile raporlanmasında standartlaşmayı sağlamaktadır (Dudley, 2008, s. 11).

Tablo 2.2 Korunan alan yönetim kategorileri (IUCN) (Borrini vd., 2013, s. 9)

Ia. Katı- Otoriter Tabiatı Koruma Alanı	Biyolojik çeşitliliği ve jeolojik / jeomorfolojik özellikleri insan ziyaretinin, kullanımının etkilerinden korumak ve kaynakların korunmasını sağlamak için sıkı bir şekilde kontrol edildiği ve kullanımının sınırlandırıldığı katı koruma altındaki alanlardır. Bilimsel araştırma ve izleme için vazgeçilmez referans alanları olarak hizmet ederler
Ib. El Değmemiş Vahşi Yaşam Alanı	Kalıcı veya önemli insan yerleşimi olmadan, doğal özelliklerinin korunduğu, değiştirilmemiş veya hafifçe değiştirilmiş geniş alanlardır. Bu alanlar, doğal görünümlerinin korunmasını sağlayacak şekilde korunarak yönetilir.
II. Milli Parklar (Ekosistem Koruması; Kültürel Koruma Değer Alanları)	Büyük alanlar üzerinde yakın bölgelerde bulunan doğal, çevresel ve kültürel alanlar ile uyumlu olan manevi, bilimsel, eğitimsel, dinlence ve ziyaretçi fırsatları için olanak sağlayan, bölgenin karakteristik türlerine ev sahipliği yapan büyük ölçekli ekolojik süreçleri korumak için ayrılmış alanlardır.
III. Doğal Anıt Alanları	Yeryüzü biçimi, deniz tabanı, mağara veya eski bir koru gibi belirgin bir özelliği içinde barındıran doğal alanların korunması için ayrılan alanlardır. Genellikle oldukça küçük bölgelerdir ve çoğunlukla ziyaretçi sayısı yüksektir ve tarihi veya kültürel değerlere sahiptir.
IV. Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları	Belirli türlerin veya habitatların korunması için belirlenmiş alanlardır. Bu tür korunan alanlar amaçlarına ulaşmak için düzenli ve aktif yönetim müdahalelerine ihtiyaç duyar.
V. Tabiat Parkları (Tabiat ve Deniz Koruma Alanları)	İnsanların ve doğanın zaman içinde etkileşimi ile birlikte belirgin bir karakterin meydana geldiği ve önemli bir ekolojik, biyolojik, kültürel ve doğal değer üreten ve bu etkileşimin bütünlüğünü korumanın doğayı korumak ve diğer değerleri korumak için hayati önem taşıdığı alanlardır.
VI. Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımıyla Korunduğu Alanlar	Ekosistemleri ve habitatları korunduğu, kültürel değerlerin ve geleneksel doğal kaynakların yönetim sistemleri ile korunduğu alanlardır. Genellikle büyüktür, alanın çoğu doğal durumdadır ve kısmen sürdürülebilir doğal kaynak yönetimi altındadır. Doğanın korunmasına uygun doğal kaynakların düşük seviyeli endüstriyel olmayan kullanımı, bu tür korunan alanların temel amaçlarından biri olarak görülmektedir.

IUCN tarafından geliştirilen korunan alan yönetim kategorileri, alanların adından ziyade yönetim amacı ve koruma düzeyine odaklanır. Ia (Katı Tabiatı Koruma Alanı) ve Ib (Yabanıl Doğa Alanı) kategorileri mutlak koruma ve bilimsel araştırma odaklıyken, II (Milli Park) ve III (Doğal Anıt) alanlar ekosistem ve doğal oluşumları korurken ziyaretçi kullanımına açıktır. IV (Habitat / Tür Yönetim Alanı) belirli tür veya habitatların aktif yönetimini sağlarken, V (Korunan Peyzaj) ve VI (Sürdürülebilir Kullanım Alanı) insan–doğa etkileşimi ve sürdürülebilir kaynak kullanımını birleştirir. Bu kategoriler mutlak bir koruma sıralaması sunmaz; farklı yönetim amaçlarını ve kullanım önceliklerini göstermektedir (Dudley, 2008).

Tablo 2.2'de Türkiye'deki başlıca korunan alan statüleri, yönetim amaçları dikkate alınarak IUCN korunan alan yönetim kategorileri ile eşleştirilmiştir. Bu eşleştirme birebir yasal bir karşılık değil, yönetim hedefleri ve koruma düzeyi benzerliğine göre yapılan akademik bir uyumlandırmadır.

Tablo 2.3 Türkiye'de korunan alan statüleri ve IUCN karşılıkları

Korunan alan statüsü	**İlgili mevzuat**	**IUCN kategorisi**	**Temel açıklama ve kullanım amacı**
Milli Park	2873 sayılı Millî Parklar Kanunu	II	Büyük ölçekli ekosistem koruma, rekreasyon ve eğitim amaçlı kullanım.
Tabiatı Koruma Alanı	2873 sayılı Kanun	Ia	Bilimsel araştırma dışında insan faaliyetine kapalı, en yüksek koruma düzeyi.
Tabiat Anıtı	2873 sayılı Kanun	III	Belirli bir doğal oluşumun veya nadir bir türün (anıt ağaç vb.) korunması.
Tabiat Parkı	2873 sayılı Kanun	V	Rekreasyon, peyzaj değeri ve insan–doğa etkileşiminin ön planda olduğu alanlar.
Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu	IV	Belirli türlerin ve habitatların korunması için aktif yönetim gerektiren sahalar.
Sulak Alan (Ramsar dahil)	Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği	IV veya II	Su ekosistemlerinin ve su kuşları habitatlarının yönetimi ve korunması.
Doğal Sit (Kesin Korunacak)	2863 sayılı Kanun	Ia	İnsan müdahalesinin yasak olduğu, ekolojik hassasiyeti en yüksek alanlar.
Doğal Sit (Nitelikli)	2863 sayılı Kanun	II veya V	Doğal yapının korunması ile birlikte kontrollü kullanıma izin verilen alanlar.
Doğal Sit (Sürdürülebilir)	2863 sayılı Kanun	V veya VI	Peyzaj karakterinin korunduğu ve düşük yoğunluklu yerleşime izin verilen alanlar.
Özel Çevre Koruma (ÖÇKB)	383 sayılı KHK	V veya VI	Ekolojik ve kültürel değerlerin yerel kalkınma ile birlikte yönetildiği bölgeler.

IUCN tarafından belirlenen korunan alan hedefleri, alanların biyolojik, ekolojik, kültürel ve toplumsal değerlerinin korunmasını sağlamak amacıyla geliştirilmiştir. Bu hedefler arasında; önemli tabiat özellikleri ile jeolojik ve jeomorfolojik oluşumların korunması, iklim değişikliğine karşı düzenleyici ekosistem hizmetlerinin sağlanması, kültürel, manevi ve bilimsel açıdan ulusal ve uluslararası öneme sahip alanların korunması yer almaktadır. Ayrıca, yerleşik ve yerel topluluklara yönetim hedefleriyle uyumlu faydalar sağlanması, rekreasyonel kullanımın desteklenmesi, korunan alan değerleri ile tutarlı düşük etkili bilimsel araştırma ve ekolojik izlemenin kolaylaştırılması, zaman içinde yönetim etkinliğini artıracak uyarlanabilir stratejilerin uygulanması, eğitim fırsatlarının sunulması ve koruma amaçlı kamu desteğinin geliştirilmesi de bu hedefler arasında sayılmaktadır. Bu kapsamlı yaklaşım, korunan

alan yönetiminde ekolojik, sosyal ve kültürel boyutları bütüncül olarak ele almayı mümkün kılmaktadır (Dudley, 2008).

2.3 Korunan Alanlarda Planlama ve Yönetim

Korunan alanlarda planlama ve yönetim, biyolojik çeşitliliğin korunması ile rekreasyon, turizm, yerel kalkınma ve kültürel değerlerin sürdürülebilir kullanımı arasında denge kurmayı amaçlayan çok boyutlu bir süreçtir. Bu süreç yalnızca doğal kaynakların korunmasını değil, aynı zamanda alanın uzun vadeli ekolojik bütünlüğünün sağlanmasını, ziyaretçi kullanımının düzenlenmesini ve yerel paydaşların yönetime katılımını da kapsamaktadır. Etkin bir yönetim modeli; bilimsel verilere dayalı karar alma, izleme–değerlendirme mekanizmaları ve uyarlanabilir planlama yaklaşımı üzerine kurulmaktadır (Lockwood vd., 2012).

Milli park veya korunan alan planlamasında, plancılar öncelikle alanın ekolojik, kültürel ve rekreasyonel değerlerini değerlendirir. Bu değerlendirme kapsamında sorulan temel sorular şunlardır: Alan, yaban hayatı popülasyonları için yeterli büyüklüğe sahip mi ve bu popülasyonlar başka korunan alanlarda bulunuyor mu? Tehlike altında türler mevcut mu? Alanın görsel ve estetik değeri nedir? Doğal bitki ve hayvan toplulukları baskı altında mı ve diğer korunan alanlarla ekolojik bağlantılar mevcut mu? Ziyaretçiler için cazip ve eğitim veya araştırma amaçları için uygun mu? Tarihi ve arkeolojik değerler ile arazi kullanım durumu nedir, mülkiyeti kimdedir ve satın alınması mali açıdan mümkün mü? Bu sorular, alanın korunma önceliklerini ve yönetim stratejilerini belirlemede kritik öneme sahiptir.

Korunan alan planlamasının temelini yönetim planları oluşturmaktadır. Yönetim planları; alanın koruma statüsüne uygun amaç ve hedeflerin belirlenmesi, kaynak değerlerinin analiz edilmesi, tehdit unsurlarının ortaya konulması ve bu tehditlere yönelik stratejilerin geliştirilmesini içermektedir. Bu planlar sayesinde arazi kullanım kararları, zonlama uygulamaları ve ziyaretçi yönetimi sistematik bir çerçevede yürütülmektedir. Zonlama yaklaşımı özellikle hassas ekosistemlerin korunmasında önemli bir araç olup mutlak koruma zonu, sınırlı kullanım zonu ve sürdürülebilir

kullanım zonu gibi farklı alan kullanım kararlarının geliştirilmesine olanak tanımaktadır (Eagles vd., 2002).

Korunan alan yönetiminde paydaş katılımı önemli bir yer tutmaktadır. Yerel halk, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektörün sürece dâhil edilmesi hem koruma hedeflerinin benimsenmesini kolaylaştırmakta hem de sosyo-ekonomik fayda üretimini desteklemektedir. Katılımcı yönetim anlayışı sayesinde doğal kaynaklar üzerindeki baskı azalmakta, kaynakların sürdürülebilir kullanımı teşvik edilmekte ve korunan alanlara yönelik toplumsal farkındalık artmaktadır (Phillips, 2003).

Günümüzde korunan alan yönetimi, iklim değişikliği, habitat parçalanması ve artan turizm baskısı gibi küresel tehditler nedeniyle daha dinamik bir yapıya dönüşmüştür. Bu nedenle uyarlanabilir yönetim yaklaşımı ön plana çıkmaktadır. Uyarlanabilir yönetim; düzenli izleme, performans göstergeleri ve geri bildirim mekanizmaları aracılığıyla yönetim stratejilerinin sürekli olarak güncellenmesini ifade etmektedir. Bu yaklaşım sayesinde belirsizlikler azaltılmakta ve değişen koşullara hızlı uyum sağlanmaktadır (Worboys vd., 2015).

Korunan alanlar üzerindeki yasal, geleneksel ve sosyo-politik etkiler ülkeden ülkeye ve hatta aynı ülke içerisindeki farklı alanlarda önemli ölçüde değişiklik gösterebilmektedir. Bununla birlikte, söz konusu farklılıklara rağmen yönetim planlarının merkezinde yer alan temel kararlar büyük ölçüde ortak bir çerçeveye dayanmaktadır. Bu kararlar; biyolojik çeşitliliğin korunması, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve insan faaliyetlerinin alan üzerindeki etkilerinin düzenlenmesi ile doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla korunan alan yönetimi, ekosistem bütünlüğünün sağlanması ile yerel toplulukların geçim kaynaklarının ve sosyokültürel değerlerinin korunması arasında denge kurmayı amaçlayan bir yönetişim süreci olarak değerlendirilmektedir (Borrini-Feyerabend vd., 2013, s. 10–11).

Korunan alanlar; milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı, tabiatı koruma alanı ve yaban hayatı geliştirme sahası gibi farklı koruma statülerine ayrılmakta olup her bir statü sahip olduğu doğal, ekolojik ve sosyo-kültürel kaynak değerlerine bağlı olarak farklı yönetim yaklaşımlarını gerekli kılmaktadır (Eroğlu, 2022, s. 9). Bu durum, korunan

alan yönetiminde tek tip bir planlama anlayışının yeterli olmadığını; aksine alanın koruma amacı, hassasiyet düzeyi, kullanım biçimi ve taşıdığı tehdit unsurlarına göre çeşitlendirilmiş yönetim modellerinin geliştirilmesini zorunlu hâle getirmektedir.

Korunan alanlarda ziyaretçi yönetimine yönelik olarak geliştirilen modellerin belirli dönemlerde ön plana çıkan koruma–kullanma dengesi, taşıma kapasitesi, ziyaretçi deneyimi ve kaynak koruma gibi farklı odak noktaları çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Bu modeller birbirinden tamamen bağımsız yaklaşımlar olmayıp, önceki kuramsal ve uygulamalı çalışmaların geliştirilmesiyle ortaya çıkan, birbirini tamamlayan ve bütüncül bir yönetim anlayışına katkı sunan araçlar niteliğindedir. Bununla birlikte, korunan alanların sahip olduğu doğal ve yönetsel özellikler ile içinde bulundukları ülkelerin hukuki ve kurumsal yapıları, hazırlanan yönetim planlarının uygulanabilirliği üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla etkili bir ziyaretçi yönetimi için planlama sürecinde alanın fiziki ve ekolojik koşullarının yanı sıra mevcut yasal düzenlemeler, kurumsal kapasite ve yerel kullanım biçimlerinin dikkate alınması gerekmektedir (Düzgüneş, 2015, s. 69).

Korunan alanlarda ziyaretçi kullanımının artmasıyla birlikte, rekreasyonel faaliyetlerin doğal kaynaklar üzerindeki baskısını kontrol altına almayı amaçlayan çeşitli yönetim modelleri geliştirilmiştir. Bu modeller, koruma–kullanma dengesi çerçevesinde hem kaynak değerlerinin sürdürülebilirliğini sağlamayı hem de ziyaretçi deneyimini nitelikli hâle getirmeyi amaçlayan planlama araçları olarak literatürde önemli bir yer edinmiştir. Ziyaretçi yönetimine yönelik yaklaşımlar incelendiğinde, ilk çalışmaların daha çok taşıma kapasitesi kavramına odaklandığı, ilerleyen dönemlerde ise yalnızca sayısal sınırların belirlenmesinin yeterli olmadığı ve ekolojik ile sosyal göstergelere dayalı daha bütüncül modellerin geliştirildiği görülmektedir (Göktuğ ve Kurkut, 2016, s. 119).

Ziyaretçi yönetimi de korunan alan planlama sürecinin temel bileşenlerinden biridir. Taşıma kapasitesinin belirlenmesi, ziyaretçi akışının yönlendirilmesi, altyapı planlaması ve çevresel etki kontrolü gibi uygulamalar sayesinde hem ziyaretçi memnuniyeti sağlanmakta hem de doğal kaynaklar üzerindeki baskı azaltılmaktadır. Bu kapsamda geliştirilen Limitler of Acceptable Change (LAC) ve Visitor Experience

and Resource Protection (VERP) gibi modeller, ziyaretçi kullanımının ekolojik sınırlar içerisinde tutulmasına yardımcı olmaktadır (Manning, 2007).

Bununla birlikte literatürde öne çıkan ziyaretçi yönetim modelleri arasında Rekreasyonel Fırsat Dağılımı (ROS) (Clark ve Stankey, 1979), Kabul Edilebilir Değişim Sınırları (LAC) (Stankey vd., 1985), Ziyaretçi Etkinlikleri için Yönetim Süreci (VAMP) (Graham vd., 1988), Taşıma Kapasitesi Değerlendirme Süreci (C-CAP) (Shelby ve Heberlein, 1984) ve Ziyaretçi Etki Yönetimi (VIM) (Graefe vd., 1990) yer almaktadır. Bu modeller, farklı dönemlerde ve farklı yönetim gereksinimlerine cevap verecek şekilde geliştirilmiş olmakla birlikte, korunan alanlarda rekreasyonel kullanımın sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik ortak bir kuramsal çerçeveyi paylaşmaktadır.

2.3.1 Rekreasyonel Fırsat Dağılımı (ROS) Modeli

Rekreasyonel Fırsat Dağılımı (ROS) modeli ise korunan alanların farklı kullanım düzeylerine göre zonlara ayrılmasını öngören harita tabanlı bir planlama yaklaşımıdır. Clark ve Stankey (1979) tarafından geliştirilen bu model, rekreasyon deneyimlerinin çeşitlendirilmesi ve ziyaretçi yoğunluğunun alan geneline dengeli bir şekilde dağıtılması açısından önemli bir araçtır. ROS, alanın biyofiziksel özellikleri ile sosyal kullanım biçimlerini birlikte değerlendirmesi bakımından sonraki modellere kuramsal bir temel oluşturmuştur.

ROS, kısıtlı doğal kaynaklar üzerindeki yoğun rekreasyonel baskıları yönetmek ve aşırı kullanımın neden olduğu ekolojik-sosyal çatışmaları çözümlemek geliştirilmiş çok yönlü bir planlama aracıdır. Bu yaklaşım, korunan alanları doğallık, erişilebilirlik ve yönetim yoğunluğu gibi kriterler üzerinden spektral bir yelpazede sınıflandırarak, kaynak değerlerini korurken ziyaretçilere farklı rekreasyonel deneyim imkanları sunan stratejik bir çerçeve çizmektedir (Eagles, 2002).

2.3.2 Taşıma Kapasitesi Değerlendirme Süreci

Taşıma kapasitesi temelli yaklaşımlar, korunan alanların belirli bir zamanda tolere edebileceği ziyaretçi sayısının belirlenmesine odaklanmıştır. Shelby ve Heberlein

(1984) tarafından geliştirilen C-CAP modeli, alanın fiziksel, ekolojik ve sosyal kapasitesini dikkate alarak yönetim kararlarının oluşturulmasını önermektedir. Ancak yalnızca ziyaretçi sayısına odaklanan bu yaklaşımın, ziyaretçi davranışları, alanın hassasiyeti ve yönetim müdahaleleri gibi değişkenleri yeterince dikkate almaması nedeniyle sınırlı kaldığı ifade edilmektedir.

2.3.3 Kabul Edilebilir Değişim Sınırları (LAC) Modeli

Stankey vd. (1985) tarafından ortaya konulan Kabul Edilebilir Değişim Sınırları (LAC) modeli, taşıma kapasitesi yaklaşımına alternatif olarak geliştirilmiş ve yönetim odağını ziyaretçi sayısından çok kaynak koşullarında meydana gelen değişimlerin kabul edilebilir düzeylerinin belirlenmesine yöneltmiştir. Bu modelde, öncelikle alanın korunması gereken ekolojik ve sosyal göstergeleri tanımlanmakta, ardından bu göstergeler için standartlar oluşturulmakta ve izleme sonuçlarına göre yönetim müdahaleleri gerçekleştirilmektedir. Bu yönüyle LAC, uyarlanabilir yönetim anlayışının öncülerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Cole ve McCool (1998) tarafından ayrıntılı biçimde açıklanan "Kabul Edilebilir Değişim Sınırları" (Limits of Acceptable Change-LAC) modeli, klasik "taşıma kapasitesi" yaklaşımından farklı olarak odak noktasına "kaç ziyaretçi?" sorusundan "hangi koşullar kabul edilebilir?" sorusuna kaydırmakta ve böylece kaynak ve deneyim koşulları için somut göstergeler ve standartlar belirlenmesini önermektedir.

Kabul Edilebilir Değişim Sınırları çerçevesinde, öncelikle alan için istenen koşullar tanımlanmakta, ardından izleme göstergeleri seçilmekte ve belirli eşik değerlerin aşılması durumunda uygulanacak yönetim stratejileri (kısıtlama, yönlendirme, eğitim vb.) gibi konular planlanmaktadır. Bu yaklaşım hem ekolojik hem de sosyal etkilerin sistematik biçimde yönetilmesine olanak tanıdığı sonucuna varılmaktadır.

2.3.4 Ziyaretçi Etki Yönetimi (VIM) Modeli

Ziyaretçi Etki Yönetimi (VIM) modeli, ziyaretçi kullanımından kaynaklanan etkilerin neden–sonuç ilişkisi içerisinde analiz edilmesine dayanmaktadır. Graefe vd. (1990) tarafından geliştirilen bu model, etkilerin yalnızca düzeyini değil, aynı zamanda bu

etkileri ortaya çıkaran faktörleri de belirleyerek uygun yönetim stratejilerinin geliştirilmesine olanak tanımaktadır. Bu yaklaşım, yönetim müdahalelerinin daha hedef odaklı ve etkili olmasını sağlamaktadır.

2.3.5 Ziyaretçi Etkinlikleri Yönetim Süreci (VAMP) Modeli

Ziyaretçi Etkinlikleri Yönetim Süreci (VAMP) modeli ise ziyaretçi faaliyetlerinin planlanması ve yönetilmesine yönelik sistematik bir karar verme süreci sunmaktadır. Graham vd. (1988) tarafından geliştirilen bu model, ziyaretçi ihtiyaçları ile kaynak koruma hedefleri arasında denge kurmayı amaçlayan stratejik bir planlama aracı olarak değerlendirilmektedir.

Doğal kaynak yönetimine eşlik etmek üzere geliştirilmiş, hiyerarşik bir karar alma modelidir. Bu yöntemin temel felsefesi, korunan alanlarda ziyaretçiler için uygun eğitsel ve rekreasyonel fırsatların yaratılması ile bu fırsatların yönetimi arasında güçlü bir bağ kurmaktır. VAMP, pazarlama ilkeleri ile sosyal bilim prensiplerini birleştirerek ziyaretçi deneyimine odaklanır. ROS prensiplerini temel alan ve diğer yönetim modelleriyle (LAC, VERP, VIM) entegrasyona açık olan VAMP; kapsamlı veri analizi ve sistematik karar üretim mekanizmasıyla güçlü bir planlama aracı teşkil etmekle birlikte, ziyaretçi deneyimi odaklı yaklaşımların zonlama ve üst ölçekli yönetim planlarına yansıtılmasındaki uygulama zorlukları modelin temel kısıtı olarak görülmektedir (Akten vd., 2012).

2.3.6 Ziyaretçi Deneyimi ve Kaynağı Koruma (VERP) Modeli

Ziyaretçi Deneyimi ve Kaynağı Koruma (VERP) modeli ise Manning (2001) tarafından özellikle milli parklar için geliştirilmiş olup ziyaretçi memnuniyeti ile kaynak koruma hedeflerini eş zamanlı olarak ele almaktadır. Bu modelde biyofiziksel göstergelerin yanı sıra ziyaretçi algısı, deneyim kalitesi ve kullanım yoğunluğu gibi sosyal göstergeler de planlama sürecine dâhil edilmektedir. Böylece yönetim süreci yalnızca koruma odaklı değil, aynı zamanda deneyim odaklı bir yapıya kavuşmaktadır.

Ziyaretçi Deneyimi ve Kaynak Koruma (VERP) çerçevesi, Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Park Servisi (NPS) tarafından, Milli Parklarda ziyaretçi kullanımı

planlaması ve karar verme süreçlerine rehberlik etmek amacıyla kullanılmış bir planlama yaklaşımıdır **(**Fefer vd., 2018, s. 1561) .Ziyaretçi Deneyimi ve Kaynak Koruma Çerçevesi (Visitor Experience and Resource Protection-VERP), korunan alan yönetiminde giderek daha yaygın biçimde kullanılan bir model olup park kaynakları ve ziyaretçi deneyimi için arzu edilen gelecek koşullarının tanımlanmasını, bu koşullara ilişkin göstergelerin ve standartların belirlenmesini, bu göstergelere dayalı izleme planlarının geliştirilmesini ve koşulların standartların dışına çıkması hâlinde yönetim eylemlerinin uygulanmasını öngören sistematik bir yönetim yaklaşımı olarak ifade edilmektedir **(**National Park Service, 1997).

Ziyaretçi Deneyimi ve Kaynak Korunması (VERP) modeli, korunan alanlarda ziyaretçi taşıma kapasitesini sadece sayısal bir veri olmaktan çıkararak kaynak niteliği ve sosyal şartların sürdürülebilirliği ile ilişkilendiren stratejik bir planlama aracıdır. Dokuz temel aşamadan oluşan bu analitik süreç; multidisipliner bir ekip yapısıyla parkın amaç ve öneminin tanımlanmasından başlayarak, hassas kaynak analizleri ve ziyaretçi deneyimi odaklı zonlama çalışmalarıyla devam etmekte, nihayetinde ise standartların izlenmesi ve yönetim eylemlerinin hayata geçirilmesiyle tamamlanmaktadır. Temelini LAC ve VIM modellerinden alan VERP, özellikle "arzu edilen gelecek koşullarının" belirlenmesinde gösterge ve standartlara dayalı bir reçete sunması yönüyle güçlü bir rehber niteliği taşırken; uygulanabilirliğinin pilot çalışmalarla test edilme zorunluluğu ve sürekli izleme için yüksek düzeyde idari yetenek gerektirmesi sistemin temel kısıtları olarak değerlendirilmektedir (Akten vd., 2012).

Söz konusu modeller kronolojik gelişim süreci içerisinde değerlendirildiğinde, korunan alan yönetimine ilişkin yaklaşımların yalnızca ziyaretçi sayısının kontrol edilmesine dayalı geleneksel taşıma kapasitesi anlayışından, ekolojik koşulların izlenmesi, ziyaretçi deneyiminin niteliği, sosyal göstergeler ve yönetsel müdahale seçeneklerinin birlikte ele alındığı bütüncül ve uyarlanabilir bir planlama anlayışına doğru evrildiği görülmektedir. Bu dönüşüm, korunan alanların dinamik ekosistemler olması ve ziyaretçi kullanımından kaynaklanan etkilerin yalnızca niceliksel verilerle açıklanamayacak kadar karmaşık bir yapıya sahip olmasıyla yakından ilişkilidir

Sonuç olarak korunan alanlarda ziyaretçi yönetimine yönelik geliştirilen modellerin birbirini dışlayan yaklaşımlar olmadığı, aksine korunan alan yönetiminde farklı ihtiyaçlara cevap veren tamamlayıcı araçlar olduğu görülmektedir. Günümüzde çağdaş yönetim anlayışı, bu modellerin tek başına uygulanmasından ziyade alanın ekolojik, sosyo-kültürel ve yönetsel özelliklerine göre bütüncül ve uyarlanabilir bir planlama yaklaşımının benimsenmesini gerekli kılmaktadır. Böylece hem doğal kaynakların korunması hem de sürdürülebilir ziyaretçi kullanımının sağlanması mümkün olmaktadır. Bununla birlikte, korunan alanlarda uygulanması gereken etkili ziyaretçi yönetim modeli, literatürün de ortaya koyduğu üzere, değer odaklı, koşul temelli, gösterge ve izleme temelli ve katılımcı bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. Değer odaklı yaklaşım, alanın biyolojik çeşitliliği, ekolojik bütünlüğü, kültürel mirası ve rekreasyonel çekicilik gibi korunması gereken temel değerlerin yönetim planlarının başlangıç noktasını oluşturmasını gerektirir (Eagles, vd., 2002). Koşul temelli yönetim ise, bu değerleri tehdit eden değişimlerin hangi düzeyde kabul edilebilir olduğunun bilimsel göstergelerle tanımlanmasını ve bu göstergelere dayalı net koruma/kullanma hedeflerinin oluşturulmasını içerir (Cole ve McCool, 1998). Bu çerçeve, LAC ve VERP gibi modellerin önerdiği şekilde, ziyaretçi etkilerinin düzenli olarak ölçülmesini, izlenmesini ve bu ölçümler doğrultusunda yönetim müdahalelerinin uyarlanmasını zorunlu kılmaktadır (Manning, 2001; Leung vd., 2018). Ayrıca paydaş katılımının sürece dâhil edilmesi, hem belirlenen göstergelerin toplumsal kabulünü artırmakta hem de uygulamanın meşruiyet ve sürdürülebilirliğini güçlendirmektedir (Borrini-Feyerabend vd., 2013).

2.4 Korunan Alan Yönetimine UNESCO Dünya Mirası Statüsünün Katkıları

UNESCO'nun doğal miras politikası, temelini 1972 tarihli "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme"den almakta olup, "üstün evrensel değer" (OUV) taşıyan alanların gelecek nesillere aktarılmasını birincil misyon edinmiştir. Bu çerçevede kurum; doğal mirası fiziksel, biyolojik ve jeolojik oluşumlar ile tehdit altındaki türlerin yaşam alanları olarak tanımlamaktadır. Milli parklar, bu uluslararası politikanın sahadaki en kritik uygulama araçlarından birini teşkil ederken, yüksek tanınırlığı ve bütünlüğü olan korunan alanlar Dünya Miras Listesi'ne en güçlü adaylar olarak öne çıkmaktadır (Somuncu ve Yiğit, 2010; Ürün, 2016). Güncel eğilimler,

doğal miras alanlarının listedeki sayısal azlığını gidermeye yönelik stratejik hedeflere odaklanırken, milli park statüsünün uluslararası yükümlülükler ile ulusal koruma rejimleri arasında stratejik bir köprü görevi gördüğü anlaşılmaktadır.

Dünya Mirası statüsü, günümüzde korunan alanları insan etkisinden izole eden geleneksel yaklaşımdan evrilerek, sürdürülebilir bölgesel kalkınmanın bir katalizörü haline gelmiştir. Conradin ve Hammer (2016), bu alanların bölgesel politikalarla entegrasyonunun hem ekolojik koruma hedeflerine hem de yerel sosyo-ekonomik gelişmeye hizmet ettiğini vurgulamaktadır. Her ne kadar doğal Dünya Mirası alanları sayıca az olsa da küresel koruma sisteminin yüz ölçümü bakımından önemli bir kısmını (%8) temsil etmektedir (Becken ve Wardle, 2017). Bu durum, milli park yönetimlerinin UNESCO rehberliğinde; zonlama, taşıma kapasitesi analizi ve paydaş katılımı gibi göstergelere dayalı modern yönetim planlarını benimsemesini zorunlu kılmaktadır. Ayrıca, Rapa Nui örneğinde görüldüğü üzere, UNESCO çerçevesi yerli halkların sadece paydaş değil "hak sahibi" olarak yönetim süreçlerine dahil edildiği kapsayıcı ve hak temelli yönetişim modellerine geçişi de desteklemektedir (Aguareles, 2023).

UNESCO'nun sunduğu kurumsal çerçeve; uluslararası görünürlük, teknik kapasite artışı ve standartizasyon gibi avantajlar sağlasa da uygulamada çok katmanlı yönetişim sorunlarını beraberinde getirebilmektedir. Özellikle bir alanın hem jeopark, hem biyosfer rezervi hem de milli park gibi çifte veya çoklu statülere sahip olması; yetki çatışmalarına, bütçe sınırlılıklarına ve koruma-kalkınma dengesinde stratejik uyum eksikliğine yol açabilmektedir (Zhuang vd., 2024; Mammadova, 2025). Fauchald (2019) tarafından belirtildiği üzere, uluslararası standartlara uyum süreci bazı durumlarda ulusal egemenlik alanlarını daraltarak yerel düzeyde gerilimler yaratabilmekte; ancak bu baskı unsuru, koruma hedeflerinin yasal zeminde güçlenmesine de hizmet etmektedir. Dolayısıyla, yönetişim etkinliği ancak kurumsal koordinasyonun ve yerel halk desteğinin tam sağlandığı senaryolarda optimize edilebilmektedir.

Türkiye'de UNESCO Dünya Mirası alanlarının büyük çoğunluğu; milli park, doğal sit ve özel çevre koruma bölgesi gibi iç içe geçmiş ulusal statülerle korunmaktadır.

Göreme Milli Parkı ve Pamukkale örneklerinde görüldüğü üzere, bu çok katmanlı yapı "bütüncül yönetim" idealini zorlaştıran bir yetki karmaşasına sebebiyet verebilmektedir (Akyol vd., 2019; Şakar, 2022). Özellikle turizm baskısı, altyapı yetersizlikleri ve finansman eksikliği gibi sorunlar, ulusal mevzuat ile UNESCO'nun periyodik raporlama ve tehdit analizi beklentileri arasında uyumsuzluklar yaratmaktadır. Pamukkale/Hierapolis örneğinde deneyimlendiği gibi, ziyaretçi sayısının taşıma kapasitesini aşması sonucunda UNESCO'nun "liste dışı bırakma" tehdidi, ulusal idareler üzerinde etkili bir denetim ve kalite kontrol mekanizması olarak işlev görmektedir (Dağ ve Mansuroğlu, 2018). Sonuç olarak Türkiye özelinde UNESCO statüsü, mevcut yönetim zayıflıklarını görünür kılarak milli parkların uluslararası standartlarda daha sıkı denetlenmesine ve yönetim politikalarının iyileştirilmesine katkı sunmaktadır.

2.5 Milli Parklar

Park kavramı tarihsel ve kültürel bağlamlara göre farklı anlamlar taşımaktadır; Latinler parkı suni olarak ayrılmış alanlar olarak tanımlarken, Anglosaksonlar güzel manzaraya sahip doğal alanlar olarak ifade etmektedir (Bayer, 1966). Günümüzde ise park, yerleşim merkezlerinde halkın gezip dinlenmesi için düzenlenmiş ağaçlı ve çiçekli büyük bahçe olarak tanımlanmaktadır. Milli park ise bilimsel ve estetik açıdan önemli, milli ve uluslararası düzeyde ender bulunan doğal ve kültürel kaynak değerlerini barındıran, koruma, dinlenme ve turizm amaçlı tabiat parçaları olarak ifade edilmektedir (T.C. Resmî Gazete, 1983a).

Milli parklar; insan müdahalesi sonucunda öz niteliği bozulmamış bir ya da birden fazla ekosistemi bünyesinde barındıran, yüksek peyzaj değerine sahip, eğitsel, bilimsel ve rekreasyonel açıdan önem taşıyan, jeomorfolojik oluşumlar ile zengin bitki ve hayvan türlerini içeren geniş doğal alanlar olarak tanımlanmaktadır. Bu alanlarda gerçekleştirilecek kullanımların sınırlandırılmasına yönelik önlemlerin en yetkili idari birimler tarafından yürütülmesi ve söz konusu alanların yalnızca kültürel, ruhsal, eğitsel ve rekreasyonel amaçlarla ziyaretçi kullanımına kontrollü biçimde açılması gerekmektedir (Akesen, 2002).

Bir alanın milli park statüsü kazanabilmesi için ise sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerleri ile rekreasyonel potansiyelinin ulusal ve uluslararası ölçekte önem taşıması, bu değerlerin gelecek nesillere aktarılabilecek düzeyde korunmuş olması ya da tahrip edilmiş olsa dahi bilimsel ve yönetsel müdahalelerle iyileştirilebilir nitelikte bulunması gerekmektedir. Ayrıca, özel durumlar dışında en az 1000 hektar büyüklüğünde olması ve koruma öncelikli zonlardan oluşması da temel ölçütler arasında yer almaktadır (Demirel, 2005).

Dünyada ilk milli park 1872 yılında ilan edilen Yellowstone Milli Parkı olup bu gelişme, milli park kavramının küresel ölçekte resmiyet kazanmasına öncülük etmiştir (Düzgüneş, 2009). Bu süreci Avustralya'da Kraliyet Milli Parkı (1879), Kanada'da Banff Milli Parkı (1885), Yeni Zelanda'da Tongariro Milli Parkı (1897) ve Meksika'da El Chico Milli Parkı (1898) izlemiş; söz konusu alanlar genellikle devlet tarafından kurulan, geniş doğal çevreleri kapsayan ve halkın kullanımına açık koruma alanları olarak öne çıkmıştır (Eagles vd., 2002).

İlk dönem milli park anlayışının yerel halkın alan dışına çıkarılması ve avcı türlerin yok edilmesi gibi sınırlayıcı uygulamaları içermesine karşın, 20. yüzyılın sonlarına doğru bu yaklaşım yerini doğa koruma odaklı, katılımcı ve demokratik yönetim modellerine bırakmıştır. Avrupa'da ilk milli park 1909 yılında İsveç'te ilan edilmiş, Birinci Dünya Savaşı'na kadar dünyadaki milli park sayısı yaklaşık 40'a, İkinci Dünya Savaşı öncesinde ise 300'e ulaşmıştır (Yücel ve Babuş, 2005). 1916 yılında ABD'de Milli Parklar Dairesi'nin kurulması yönetimsel açıdan önemli bir dönüm noktası olmuş; Asya'da ilk milli park 1925'te Kamboçya'da, Japonya'da ise 1934'te ilan edilmiştir (Nepal ve Weber, 1995). Afrika'da Kruger Milli Parkı'nın (1926) ardından imzalanan 1933 tarihli Londra Sözleşmesi, nesli tehlike altındaki türlerin yerinde korunmasına yönelik ilk kıta ölçekli uluslararası düzenlemelerden biri olmuş ve bu kongrede milli park tanımının yapılması koruma anlayışının kurumsallaşmasına katkı sağlamıştır (Akesen, 2002; Lockwood vd., 2006). Daha sonraki süreçte İngiltere'de 1949 tarihli Milli Parklar ve Kırsal Alanlar Yasası ile Milli Parklar Komisyonu kurulmuş ve çeşitli uluslararası kongrelerde milli parkların ilan edilme kriterleri, planlanması, yönetimi ve rekreasyonel kullanımı bilimsel temellere dayandırılarak koruma–kullanma dengesi gözetilen bir yaklaşım geliştirilmiştir (Demirel, 2005).

1962 yılında ABD'de düzenlenen I. Uluslararası Milli Parklar Kongresi'nde korunan alanlar; doğal alanlar, milli parklar, doğal anıtlar, yaban hayatı mutlak koruma alanları ve göçmen kuş alanları gibi kategorilere ayrılarak sınıflandırılmıştır. 1969 yılında Yeni Delhi'de yapılan IUCN'nin genel kurul toplantısında milli parkçılık temel felsefe olarak benimsenerek ilkeleri ortaya konmuş ve bir milli parkın ne gibi özelliklere sahip olması belirlenmiştir. 1972'de Grand Teton Milli Parkı'nda gerçekleştirilen II. Dünya Milli Parklar Kongresi'nde ise IUCN tarafından geliştirilen on koruma kategorisi benimsenmiştir. 1982'de Endonezya'da yapılan III. Dünya Milli Parklar Kongresi'nde ülkelerin yüzölçümlerinin en az %4'ünü korunan alan olarak ayırmaları yönünde karar alınmış, 1992'de Caracas'ta düzenlenen IV. Kongre'de yayımlanan Caracas Bildirgesi ile korunan alan yönetiminde yeni ilkeler ortaya konmuştur. 2003 Durban Kongresi'nde sürdürülebilir finansman, yönetişim, kara ve deniz ekosistemleri arasındaki bağlantılar ile biyolojik çeşitliliğin korunmasında katılımcılığın önemi vurgulanmış; 2012 Güney Kore ve 2014 Sidney Dünya Parklar Kongreleri'nde ise korunan alanların iklim değişikliği, sürdürülebilir kalkınma ve toplumsal refah ile bütünleşik şekilde ele alınması gerektiği kabul edilmiştir (Yücel ve Babuş, 2005; Lockwood vd., 2006).

Günümüzde 1916 yılında kurulan Amerikan Milli Park Hizmeti (NPS), zaman içinde yapılan münferit eklemelerle büyüyerek 413 birimden oluşan devasa bir koruma ağına dönüşmüş; bu süreçte 1872'de kurulan Yellowstone ve 1919'da ilan edilen Grand Canyon gibi dünya çapında öneme sahip alanları da yönetimi altına almıştır. Ulusal Park Sistemi, "Organic Act" (1916) temelinde kaynakların bozulmadan gelecek nesillere aktarılması ve halkın rekreasyonel kullanımının sağlanması şeklindeki ikili misyonu benimsemiş; Yellowstone örneğinde görüldüğü üzere "doğal düzenleme" ve "ekolojik süreç yönetimi" gibi farklı müdahale modelleriyle ekosistem bütünlüğünü korumaya odaklanmıştır. Federal bütçenin yanı sıra yıllık 150 milyon doları aşan paydaş desteği ve gönüllülük esasıyla işletilen bu sistem; geniş ölçekli alanların biyolojik çeşitlilik, afetlere karşı direnç ve ziyaretçi yükü yönetimi açısından sunduğu stratejik avantajları kullanmaktadır. Ancak günümüzde artan kentleşme, değişen demografik yapı ve yıllık 5 milyonu aşan ziyaretçi baskısı gibi yapısal sorunlarla karşı karşıya kalan kurum, 1995 Grand Canyon Genel Yönetim Planı ve 2016 Milli Park Hizmet Planı gibi stratejik yol haritalarıyla; daha kapsayıcı, katılımcı ve bilimsel

temelli düzeltici müdahaleleri içeren "sürdürülebilir yönetim" paradigmasına geçiş yapmaktadır (Meyer, 2008; National Park Service, 2016; Yong ve Lofthouse, 2020; s. 87-88; Eroğlu, 2022).

Tablo 2.4 Yellowstone Milli Parkın'da uygulanan yönetim modelleri (Yonk ve Lofthouse, 2020, s. 92)

Model	Tanım	Kontrol türü	Örnek uygulama
Aktif Popülasyon Yönetimi)	Yırtıcı ve av türlerinin insan müdahalesiyle doğrudan yönetilmesi (dış müdahale)	"Yukarıdan aşağıya" kontrol. Popülasyonu ve ekosistemi yırtıcılar aracılığıyla düzenleme	Planlı avlama (culling) ve türlerin başka alanlara taşınması (translokasyon)
Doğal Düzenleme	Popülasyonların ve ekosistemin, besin kaynaklarının mevcudiyetine göre kendiliğinden dengeye ulaşması	"Aşağıdan yukarıya" kontrol. Yiyecek kaynaklarının popülasyonu sınırladığı yaklaşım	Yırtıcıların kontrolüyle düzen sağlanmasına odaklanmak ve parkın bu dengeye izin verecek şekilde yönetilmesi
NPS Doğal Süreç Yönetimi	Doğrudan insan müdahalesinin en aza indirildiği yönetim biçimi	Ne yukarıdan aşağıya ne de aşağıdan yukarıya. Doğanın kendi süreçlerine bırakılması.	Ekosistem temelli düşünme, müdahalesiz ("hands-off") politikalar
Düzeltmeli Doğal Süreç Yönetimi	İnsan müdahalesinin en aza indirildiği ancak geçmiş müdahalelerin etkilerini gidermeye yönelik çabaların eklendiği yönetim biçimi	Sınırlı düzeyde "aktif düzeltme"	İnsan müdahalesini azaltmaya yönelik politika (örneğin, ekosistemi değiştiren faaliyetlerin önlenmesi ve azaltılması).

Türkiye'de milli park kavramı ilk kez Prof. Dr. Selahattin İnal tarafından 1949 yılında yayımlanan Tabiatı Koruma Karşısında Biz ve Ormancılığımız adlı eserde kullanılmıştır. 1949–1956 yılları arasında Türkiye Ormancılar Cemiyeti, TMMOB Orman Mühendisleri Odası ve Türkiye Tabiatını Koruma Cemiyeti gibi meslek ve sivil toplum kuruluşlarının yürüttüğü çalışmalar sonucunda, 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 25. maddesi ile milli parklar 1956 yılında ilk kez yasal statü kazanmıştır. Bu düzenlemeyi takiben 1958 yılında Yozgat Çamlığı Milli Parkı ilan edilmiş, 1965'te Milli Parklar Dairesinin kurulmasıyla kurumsal yapı güçlendirilmiş ve 1973 yılında Milli Parkların Ayrılma, Planlama, Uygulama ve Yönetimine Ait Yönetmelik yürürlüğe girmiştir. 1976 yılında Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğünün kurulmasıyla birlikte korunan alanlara ilişkin planlama çalışmaları hız kazanmış ve bazı alanlar için uzun devreli gelişme planları hazırlanmıştır (Gülez, 1981; Demirel ve Bulut, 2022; Körbalta, 2022).

Türkiye'de korunan alanların planlanması, yönetimi ve izlenmesi Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Korunan alan yönetiminin finansmanı merkezi yönetim bütçesinden sağlanan ödenekler ile kullanım ve hizmet gelirlerinden oluşmaktadır (Eroğlu, 2022). Avrupa Birliği müktesebatına uyum süreci ile Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, Bern Sözleşmesi ve UNESCO Dünya Mirası Sözleşmesi gibi uluslararası düzenlemeler, korunan alan yönetimine uluslararası standartlar kazandırmıştır (Kıraç, 2020).

Türkiye'de milli parklara ilişkin en kapsamlı hukuki çerçeve 1983 tarihli 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ile oluşturulmuştur. Söz konusu kanun milli parkları; bilimsel, estetik, doğal ve kültürel değerleri ulusal ve uluslararası düzeyde önem taşıyan, koruma–kullanma dengesi gözetilerek yönetilmesi gereken alanlar olarak tanımlamakta ve bu alanlara ilişkin gelişme planlarının hazırlanmasını öngörmektedir. Milli parkların ilanı Bakanlar Kurulu kararıyla gerçekleştirilmekte, Uzun Devreli Gelişme Planları ise Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanarak uygulanmaktadır. Bununla birlikte uygulamada finansman yetersizlikleri, koruma–kullanma dengesi üzerinde oluşan yerel baskılar, turizm ve imar faaliyetlerinden kaynaklanan plan–uygulama uyumsuzlukları ile izleme kapasitesinin sınırlılığı önemli sorun alanları olarak öne çıkmaktadır. Son yıllarda ekoturizm ve doğa temelli turizme yönelik talebin artması bazı milli parklarda ziyaretçi baskısını artırmış ve etkin bir ziyaretçi yönetimi yaklaşımını zorunlu hâle getirmiştir.

Sonuç olarak Türkiye'de milli parklar güçlü bir yasal ve kurumsal çerçeveye sahip olmakla birlikte, yönetim planlarının etkin biçimde uygulanması, yerel paydaş katılımının artırılması ve bilimsel temelli karar alma süreçlerinin kurumsallaştırılması temel öncelikler arasında yer almaktadır. Ayrıca IUCN ve UNESCO tarafından ortaya konulan uluslararası koruma ölçütleriyle uyumlu bir yönetim anlayışının benimsenmesi hem biyolojik çeşitliliğin korunması hem de sürdürülebilir turizm uygulamalarının geliştirilmesi açısından kritik önem taşımaktadır. Nitekim 2025 yılı itibarıyla Türkiye'de 50 milli park ve 274 tabiat parkının bulunması, korunan alan sisteminin niceliksel olarak önemli bir büyüklüğe ulaştığını göstermekte; bu durum söz konusu alanların etkin, katılımcı ve sürdürülebilir yönetimini daha da gerekli kılmaktadır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2025).

2.6 Batı Karadeniz Bölümü Milli Parkları

Karadeniz Bölgesi'nin üç alt bölümünden biri olan Batı Karadeniz Bölümü, yaklaşık 500 km uzunluğundaki kıyı şeridi boyunca uzanmakta ve Bolu, Düzce, Zonguldak, Bartın, Karabük, Kastamonu ve Sinop illerini kapsamaktadır. Bölge sınırları içinde Bolu'da 2 ve Kastamonu'da 3 olmak üzere toplam 5 milli park bulunmaktadır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2026a).

Tablo 2.5 Batı Karadeniz bölgesi milli parkları (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2026a)

İl	Milli Park Adı	İlan Tarihi	Yüzölçümü (ha)
Bolu	Yedigöller	29.04.1965	1.623,07
	Abant Gölü	10.06.2022	1.262
Kastamonu	Ilgaz Dağı	7.07.2000	1.117,69
	Küre Dağları	2.06.1976	37.753
	İstiklal Yolu TMP	2.11.2018	78,80

Tablo 2.5 incelendiğinde Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki milli parkların Bolu ve Kastamonu illerinde yoğunlaştığı ve ilan tarihlerinin 1965–2022 yılları arasında değiştiği görülmektedir. Bölgenin ilk milli parkı olan Yedigöller Milli Parkı (1965), Türkiye'deki erken dönem koruma uygulamalarından biri olması bakımından önem taşırken, Abant Gölü Milli Parkı'nın 2022 yılında ilan edilmesi korunan alan sisteminin günümüzde de genişlemeye devam ettiğini göstermektedir. Kastamonu ilinde yer alan Ilgaz Dağı Milli Parkı, Küre Dağları Milli Parkı ve İstiklal Yolu Tarihi Milli Parkı ise sahip oldukları farklı kaynak değerleri ile öne çıkmaktadır. Yaklaşık 37.753 hektarlık yüzölçümü ile Küre Dağları Milli Parkı bölgenin en geniş ve ekosistem bütünlüğü açısından en önemli korunan alanını oluştururken, 78,80 hektarlık alanı ile İstiklal Yolu Tarihi Milli Parkı daha çok kültürel ve tarihsel değerlerin korunmasına yönelik bir işlev üstlenmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, yüzölçümleri ve ilan amaçları bakımından farklılık gösteren bu milli parklar Batı Karadeniz Bölgesi'nin doğal ve kültürel kaynak değerlerinin korunmasında tamamlayıcı bir koruma ağı oluşturmakta olup bölgenin ekoturizm ve sürdürülebilir doğa turizmi potansiyeline önemli katkılar sağlamaktadır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2026a). Bununla birlikte, çok çeşitli turizm olanaklarına sahip olan söz konusu milli parkların mevcut potansiyellerinin

yeterince etkin değerlendirilemediği; özellikle doğal, kültürel, tarihî ve coğrafi kaynak değerlerinin sürdürülebilir turizm anlayışı çerçevesinde, geleneksel turizme alternatif oluşturacak biçimde kullanılması ve yeni turizm türlerinin geliştirilmesine yönelik önemli bir gereksinim bulunduğu vurgulanmaktadır (Türker, 2013).

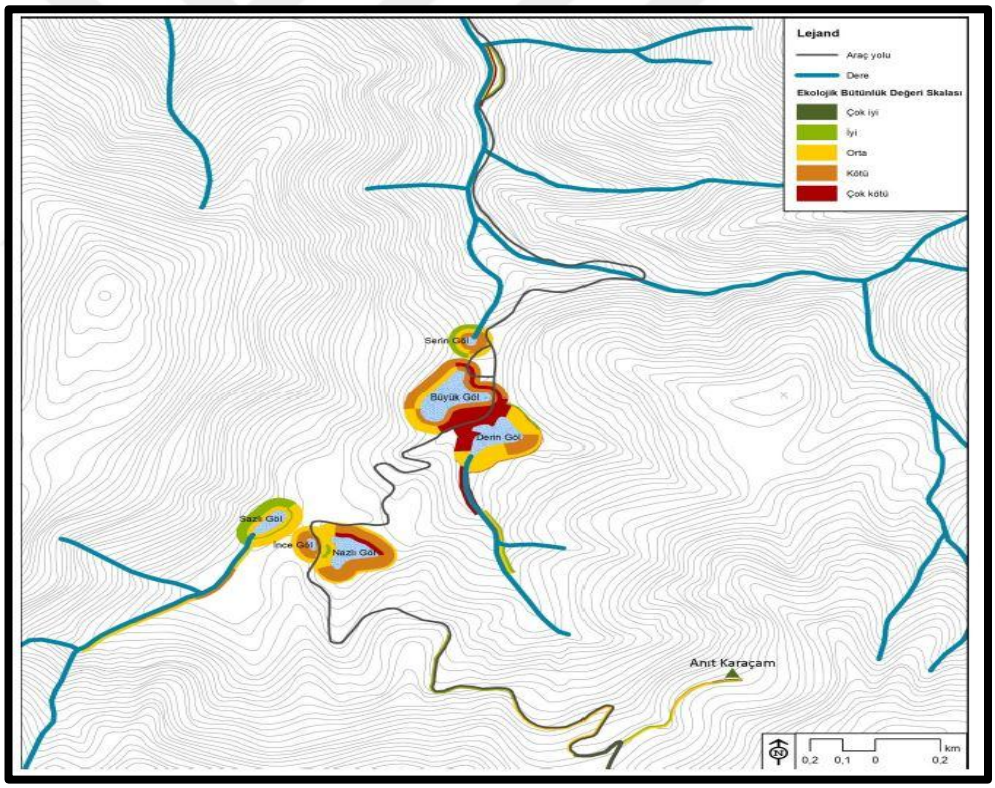
2.6.1 Bolu Yedigöller Milli Parkı

1965 yılında milli park ilan edilen Yedigöller Milli Parkı, Batı Karadeniz Bölgesi'nde Bolu il merkezinin yaklaşık 42 km kuzeyinde, 40°50'41.80" kuzey enlemi ile 31°35'26.16" doğu boylamları arasında yer almakta olup heyelan set gölleri ve karışık orman ekosistemleriyle öne çıkan önemli bir korunan alandır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025). Alanın yüzölçümü farklı kaynaklarda değişmekle birlikte Tarım ve Orman Bakanlığı verilerine göre 1.623 hektar olup, Yedigöller Yaban Hayatı Geliştirme Sahası'nı da kapsayan daha geniş Yedigöller Bölgesi'nin 2.019 hektara ulaştığı belirtilmektedir (Göktaş ve Kızılırmak, 2017, s. 47).

Orman Kanunu'nun 25. maddesine dayanılarak 29 Nisan 1965 tarihinde milli park statüsü kazanan alan, adını Sazlıgöl, İncegöl, Nazlıgöl, Kurugöl, Deringöl, Büyükgöl ve Seringöl'den oluşan yedi heyelan gölünden almakta; bu göller yüzeysel ve yer altı akışlarıyla birbirine bağlı bir hidrolojik sistem oluşturmaktadır. Türkiye'nin en eski jeolojik birimlerinden biri olan Bolu Masifi üzerinde yer alan park, karışık yapraklı ve iğne yapraklı ormanların oluşturduğu nemli mikrokliması, değişken yükselti ve eğim değerleri, özgün jeomorfolojik yapısı ve zengin toprak özellikleriyle bütüncül bir ekosistem niteliği taşımaktadır (Kırca, 2015, s. 42–52). Alanın hâkim bitki örtüsünü kayın toplulukları oluşturmakta; meşe, gürgen, kızılağaç, karaçam, sarıçam, göknar, ıhlamur ve porsuk gibi türler bu formasyona eşlik etmektedir. Barbarea trichopoda, Lathyrus undulatus, Hieracium medianiforme, Petrorhagia saxifraga ve Cardamine bulbifera gibi endemik bitkilerin varlığı ile yüksek biyolojik çeşitlilik sunan park, fauna açısından da geyik, karaca, ayı, kurt, tilki, yaban domuzu ve sincap gibi memelilere, 114 kuş türüne ve çeşitli sürüngen ile amfibi türlerine ev sahipliği yapmaktadır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025). Bununla birlikte özellikle yaz döneminde yoğunlaşan rekreasyonel faaliyetlerin göl ekosistemlerinde besin yükünün artmasına bağlı olarak su kalitesi ve floristik kompozisyon üzerinde baskı oluşturduğu,

bu nedenle rekreasyonel kullanımın taşıma kapasitesi çerçevesinde planlanması gerektiği ifade edilmektedir (Koçer vd., 2023, s. 54).

Kırca (2015) tarafından geliştirilen Ekolojik Değer Analizi ve Ekolojik Bütünlük Analizi sonuçları, göller çevresi, yürüyüş rotaları ve piknik alanlarında artan ziyaretçi baskısına bağlı olarak ekolojik bütünlük değerlerinin düştüğünü; buna karşılık göllerden uzak ormanlık zonlarda yüksek koruma ve restorasyon potansiyeline sahip alanların bulunduğunu ortaya koymakta ve alan yönetiminde koruma öncelikli zonlamanın gerekliliğine işaret etmektedir (Kırca ve Altınçekiç, 2018, s. 29–30). Ayrıca ziyaretçi yoğunluğu, bilinçsizlik, plansız gelişme ve denetim eksikliği gibi faktörler, taşıma kapasitesine dayalı bir ziyaretçi yönetim planının zorunluluğunu ortaya koymaktadır (Şahin vd., 2024, s. 870).

Şekil 2.1 Yedigöller Milli Parkı ekolojik bütünlük analiz değerleri (Kırca: 2015, s. 271)

Yedigöller Milli Parkı özelinde gerçekleştirilen araştırmalar, alanın biyolojik çeşitlilik ve eşsiz peyzaj karakteristiğinin yanı sıra, yüksek rekreasyonel kapasitesiyle ekosistem hizmetleri açısından vazgeçilmez bir potansiyel barındırdığını ortaya koymaktadır.

Tekingündüz ve Şendağlı (2026) tarafından yürütülen çalışmada, Yedigöller milli parkı örneğinde ekoturizm destinasyonlarının sürdürülebilir yönetimi için hayati önem taşıyan ekolojik, rekreasyonel, yönetsel ve memnuniyet faktörlerini ziyaretçi deneyimleri üzerinden akademik bir titizlikle analiz etmektedir. Toplam 270 katılımcıdan elde edilen veriler ışığında, ziyaretçi profilinin ağırlıklı olarak üniversite mezunu, genç (18-29 yaş) ve büyükşehirlerden (İstanbul, Ankara, İzmir) gelen bireylerden oluştuğu; bu kitlenin alanı temel olarak flora çeşitliliği ve göl ekosistemi gibi doğal unsurlar ile doğa yürüyüşü ve fotoğrafçılığı gibi rekreasyonel faaliyetler için tercih ettiği saptanmıştır. Araştırmanın en dikkat çekici bulgularından biri, ekolojik algının demografik değişkenlerden bağımsız olarak tüm ziyaretçilerce benzer şekilde yüksek bir hassasiyetle paylaşılmasına karşın; rekreasyonel beklentilerin ve yönetsel memnuniyet düzeylerinin ziyaret sıklığı, konaklama durumu ve yaş gruplarına göre anlamlı farklılıklar göstermesidir. Özellikle konaklamalı ziyaretçilerin ve orta yaş grubunun (40-49) yönetsel hizmetler ve altyapı konusundaki beklentilerinin daha yüksek olduğu, buna karşın ulaşım koşulları ve çevre temizliği gibi fiziksel standartların genel memnuniyet üzerindeki temel kısıtlayıcılar olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak çalışma, milli parkın ekoturizm potansiyelini maksimize etmek adına; ulaşım altyapısının iyileştirilmesi, yaban hayatı gözlemciliği gibi spesifik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, yerel kalkınmayı destekleyen ekolojik pazarların kurulması ve doğa eğitimlerini içeren kurumsal bir yönetim anlayışının "koruma-kullanma dengesi" içerisinde hayata geçirilmesi gerektiğini bilimsel bir çerçevede vurgulamaktadır.

Kaya vd. (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırma ise Yedigöller Milli Parkı'nın ekoturizm potansiyelini; ekolojik, rekreasyonel, yönetsel ve memnuniyet boyutları üzerinden 270 ziyaretçiden elde edilen verilerle kapsamlı bir biçimde analiz etmektedir. Çalışma bulguları, ziyaretçilerin flora çeşitliliği ve göl ekosistemi gibi ekolojik değerleri demografik özelliklerinden bağımsız olarak ortak bir hassasiyetle deneyimlediğini, ancak rekreasyonel beklentiler ile yönetsel algıların ziyaret sıklığı, konaklama biçimi (günübirlik/konaklamalı) ve yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle 18-29 yaş grubundaki üniversite mezunu kitlenin doğal alanlara ilgisinin yüksek olduğu saptanırken; konaklamalı ziyaretçilerin ve orta yaş grubunun (40-49) yönetsel hizmetler, tanıtım ve

altyapı standartları konusundaki beklentilerinin daha seçici olduğu, ulaşım zorluklarının ise genel memnuniyet üzerindeki temel engelleyici faktör olarak öne çıktığı belirlenmiştir. Araştırma sonuçları, sürdürülebilir bir koruma-kullanma dengesi tesisi için; yaban hayatı gözlemciliği ve botanik turizmi gibi spesifik faaliyetlerin geliştirilmesi, yerel kalkınmayı destekleyecek ekolojik pazar ve eğitim odaklı doğa müzelerinin kurulması, ayrıca ziyaretçi geri bildirimlerine dayalı dinamik bir yönetim stratejisinin benimsenmesi gerektiğini bilimsel bir çerçevede vurgulamaktadır.

Göktaş ve Kızılırmak (2017)'ın yapmış olduğu diğer bir çalışmada ise, üst gelir grubuna hitap eden ve kırsal kalkınmayı destekleyen nitelikli bir alternatif turizm türü olan glamping (lüks kampçılık) kavramı, Bolu Yedigöller Milli Parkı'nın potansiyeli üzerinden betimsel bir yaklaşımla analiz edilmektedir. Bu çalışmada geleneksel kampçılığın sunduğu doğa ile iç içe olma deneyimini yüksek konfor, hizmet kalitesi ve güvenlik standartlarıyla birleştiren glampingin, özellikle lüksünden ödün vermek istemeyen ancak şehir yaşamının karmaşasından kaçan "3. yaş" turist grubu ve alternatif arayan gezginler için önemli bir çekim merkezi olduğu vurgulanmaktadır. İkincil veriler ve saha gözlemlerine dayalı SWOT analizi sonuçları; Yedigöller Milli Parkı'nın "2023 Türkiye Turizm Stratejisi" kapsamındaki eko-turizm koridorunda yer almasını ve korunmuş doğal yapısı önemli fırsatlar olarak tanımlarken ayrıca bölgenin sürdürülebilir kalkınması için glamping turizminin stratejik bir araç olabileceği ortaya konulmaktadır. Çalışma sonucunda, devlet desteği ve halkın bilinçlendirilmesiyle rekreasyonel faaliyetlerin çeşitlendirilmesinin, konaklama sürelerini artırarak bölgedeki tehdit unsurlarını minimize edeceği ve Yedigöller'i Türkiye'nin öncü glamping destinasyonlarından biri haline getireceği bilimsel bir öngörüyle ifade edilmektedir.

Kement ve Bükey (2020) çalışmasında, Bolu Yedigöller milli parkı ziyaretçilerinin çevreci davranışlarını Han (2020) tarafından literatüre kazandırılan Yeşil Satın Alma Davranış Teorisi çerçevesinde, 231 katılımcıdan elde edilen veriler ve Yapısal Eşitlik Modellemesi (Smart PLS) aracılığıyla analiz etmektedir. Araştırma bulguları, ziyaretçilerin çevreci davranış niyetlerinin %73 gibi yüksek bir oranla açıklandığını ortaya koyarken; çevresel değerlerin ekolojik dünya görüşünü, bu görüşün sonuçların farkındalığını, farkındalığın ise sorumluluk yüklenme ve kişisel normlar üzerinden

nihai çevreci davranışı silsile halinde olumlu yönde tetiklediğini bilimsel olarak kanıtlamaktadır. Ayrıca yeşil satın alma imajı, tutum, sosyal normlar ve geçmiş davranış sıklığı gibi değişkenlerin de bireylerin doğayı koruma odaklı inanç ve tutumlarını güçlendirdiği saptanmıştır. Değer-İnanç-Norm teorisiyle paralellik gösteren sonuçlar, Yedigöller gibi hassas destinasyonların korunmasında ziyaretçi deneyiminin ve farkındalık düzeyinin kritik rol oynadığını göstermektedir. Bu bağlamda çalışma; alan yöneticilerine farkındalık artırıcı görsel materyallerin kullanımı, yerel rehberlik hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve mevcut aktivitelerin niteliksel olarak iyileştirilmesine yönelik stratejik öneriler sunarken, Yeşil Satın Alma Davranış Teorisinin Türkçe literatürdeki geçerliliğini ve gelecekteki karşılaştırmalı çalışmalar (örneğin Abant Milli Parkı) için metodolojik bir yol haritası oluşturduğunu vurgulamaktadır.

Sonuç olarak, Yedigöller Milli Parkı üzerine gerçekleştirilen bilimsel araştırmalar; alanın flora çeşitliliği ve göl ekosistemiyle ekoturizm açısından yüksek bir cazibe merkezi olduğunu, ancak sürdürülebilirliğin sağlanması için ziyaretçilerin demografik profillerine ve beklentilerine göre farklılaşan rekreasyonel, yönetsel ve çevresel tutumlarının dinamik bir yönetim stratejisiyle ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Glamping gibi nitelikli alternatif turizm modellerinin geliştirilmesi, ulaşım ve fiziksel altyapı eksikliklerinin koruma-kullanma dengesini bozmadan giderilmesi ve ziyaretçilerin yüksek olan çevre koruma bilincinin "Yeşil Satın Alma Davranışı" gibi kuramsal çerçevelerle desteklenerek kurumsallaştırılması; Yedigöller'in özgün kaynak değerlerinin gelecek nesillere aktarılmasında ve ekoturizm potansiyelinin maksimize edilmesinde bir zorunluluk teşkil ettiği anlaşılmaktadır.

2.6.2 Abant Gölü Milli Parkı

Abant Gölü Milli Parkı'na Ankara–İstanbul D-100 Karayolu'nun 203. kilometresinden ayrılan 22 kilometrrelik asfalt yol ile ulaşılmakta olup, Bolu'ya 33 kilometre, Ankara'ya 225 kilometre, İstanbul'a 258 kilometre, Düzce'ye 60 kilometre ve Mudurnu'ya 20 kilometre uzaklıktadır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025). Bu konum özellikleri, parkı Ankara ve İstanbul gibi büyük metropol kentlere yakınlığı

nedeniyle yüksek ziyaretçi baskısına açık bir doğa temelli rekreasyon alanı hâline getirmektedir (Yılmaz ve Okan, 2021, s. 198). Park alanı, deniz seviyesinden 1.320–1.800 m yükseltiye sahip olup, topografyası yüksek eğimli dağlık alanlar, vadiler, düzlükler ve göl çevresindeki alçak plato yüzeyleri ile karakterizedir (Çakır vd., 2016'dan akt. Sayın ve Karadağ, 2016, s. 81–82).

Heyelan kökenli olan Abant Gölü, dar bir vadinin büyük kütlelerce kapanmasıyla oluşmuş, yüzey alanı 125 ha, maksimum derinliği yaklaşık 18 m ve çevresi 6 km'dir (Çelekli ve Külköylüoğlu, 2006; Karakaya vd., 2011'den aktaran Çelekli vd., 2023, s. 369). Göl, dağlardan gelen kar suları ve küçük derelerle beslenmekte, taşan su ise Dirgene Çayı'nı oluşturmaktadır (Atıcı ve Obalı, 2002'den akt. Müderrisoğlu vd., 2005, s. 398). Bitki örtüsü açısından oldukça zengin olan parkta 84 familya, 332 cins, 660 tür, 147 alt tür ve 69 varyete olmak üzere toplam 672 takson belirlenmiş, bunlardan 51'i endemiktir. Küçük taraklı semender, Abant fındık faresi ve Abant alası (Salmo trutta abanticus) gibi endemik türler parkın sembolik değerini artırmaktadır. Ayrıca alan, kızıl geyik başta olmak üzere çeşitli memeli ve kuş türleri için doğal yaşam alanı oluşturmaktadır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025). Bununla birlikte biyolojik çeşitlilik ve ekosistem sağlığı açısından değerlendirmelerde, göldeki balık popülasyonlarının insan kaynaklı müdahaleler ve su kalitesindeki bozulmalar nedeniyle azaldığı; başta su samuru olmak üzere bazı hassas türlerin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca iklim değişikliği ve asit yağmurları gibi dış baskılar, göl su seviyesi ve çevresindeki bitki topluluklarını olumsuz etkilemektedir (Çelekli ve Yaygır, 2023, s. 368).

Batı Karadeniz Bölgesi'nde, Bolu ilinin güneybatısında 40°36'70'' Kuzey ve 31°16'72'' Doğu koordinatlarında konumlanan Abant Gölü, başlangıçta 21 Ekim 1988 tarihinde "tabiat parkı" olarak ilan edilmiş ve 9 Haziran 2022'de milli park statüsü kazanmıştır. Alan, 1.196,5 hektar büyüklüğe sahip olup Abant Dağları üzerinde yer alan krater ve birikinti gölü ile Batı Karadeniz sıradağlarının ikinci kolu olan Abant ve Keremali Sıradağları arasında konumlanmaktadır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025).

Ekoturizm potansiyeli açısından Abant Gölü Milli Parkı, kuş gözlemi, flora-fauna incelemeleri, yürüyüş rotaları, manzara izleme, foto-safari ve arazi eğitimleri gibi çeşitli etkinliklerin uygulanabilirliğiyle öne çıkmaktadır (Genç ve Şengel, 2017, s. 242–243). Park, orman, dağ ve göl peyzajlarının bütünleştiği bir doğal alan olarak, konaklama tesisleri, çadırlı kamp alanları, günübirlik kullanım alanları ve yaylalar aracılığıyla ziyaretçilere dinlenme, eğlenme ve doğa ile iç içe olma imkânı sunmaktadır; doğa yürüyüşü, kamp, fotoğrafçılık, bilimsel ve eğitsel çalışmalar ile göl çevresinde gezinti gibi faaliyetler gerçekleştirilebilmektedir (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025). Rekreasyonel memnuniyet analizleri, ziyaretçilerin öncelikli beklentilerinin manzara değeri, temiz hava, göl çevresi yürüyüşü, temiz çevre ve uygun altyapı olduğunu göstermekte olup (Sayın ve Karadağ, 2016, s. 81–85), Rekreasyonel Fırsat Dağılımı (ROS) analizleri mevsim, grup büyüklüğü, cinsiyet, yaş ve gelir gibi demografik faktörlerin memnuniyet üzerinde belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır (Müderrisoğlu vd., 2005, s. 397). Bununla birlikte Şener ve Avcı (2025) tarafından yürütülen çalışmada, yönlendirme levhaları ve aydınlatmanın işlevsel olduğu ancak tuvalet ve çöp altyapısının yetersizliğinin çevresel baskıyı artırdığı; ziyaretçilerin en çok “temiz tuvalet”, “güvenlik görevlisi” ve “güvenli park alanı” taleplerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, parkta çevresel izleme, altyapı ve yönetsel hizmetlerin güçlendirilmesine dayalı bütüncül bir koruma-kullanma dengesi yaklaşımının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Şener ve Avcı (2025) tarafından gerçekleştirilen çalışma, seyahat motivasyonu ile ziyaretçi memnuniyeti arasındaki çok boyutlu ilişkiyi Abant Gölü Milli Parkı örneği üzerinden analiz ederek, destinasyon yönetiminde performans kalitesinin turist sadakati ve "kulaktan kulağa pazarlama" (WOM) üzerindeki belirleyici rolünü incelemektedir. 184 katılımcı ile yürütülen anket çalışmaları sonucunda, ziyaretçileri alana çeken temel motivasyon unsurlarının başında eğlenme ve hoş vakit geçirme (%29,3), alanı tanıma (%18,9) ve piknik/mangal faaliyetlerinin (%16,2) geldiği; memnuniyet düzeylerinde ise yönlendirme levhaları ($mean=3,53$) ve aydınlatma imkanlarının ($mean=3,43$) görece yüksek puan aldığı saptanmıştır. Araştırma bulguları, ziyaretçilerin kış turizmine yönelik aktivite çeşitliliği, dijital bilgilendirme uygulamaları, araç girişlerinin kısıtlanarak ring servislerinin tesis edilmesi ve hijyen standartlarının yükseltilmesi gibi yönetsel iyileştirmelere dair güçlü taleplerini ortaya

koymaktadır. Sonuç olarak çalışma, Abant Gölü Milli Parkı'nın sürdürülebilir bir destinasyon başarısı yakalayabilmesi için hizmet kalitesinin artırılması, fiyat esnekliğinin sağlanması ve ziyaretçi geri bildirimlerine dayalı erişilebilir bir yönetim ofisi ile güvenlik altyapısının oluşturulması gerektiğini stratejik bir zorunluluk olarak vurgulamaktadır.

Daşdemir ve Türkel (2026) tarafından hazırlanan çalışma, Türkiye'nin en stratejik korunan alanlarından biri olan Abant Gölü Milli Parkı ziyaretçilerinin rekreasyonel doyum düzeylerini ve bu memnuniyeti şekillendiren sosyoekonomik faktörleri 204 ziyaretçi grubu üzerinden betimsel ve istatistiksel yöntemlerle analiz etmiştir. Araştırma bulguları, ulaşım kolaylığı ve zengin biyotik kaynakları nedeniyle yoğun talep gören milli parkta ziyaretçi doyumunun 100 üzerinden 70,16 puan ile "orta-yüksek" seviyede olduğunu saptarken; memnuniyetin yaş ve cinsiyetten bağımsız, ancak eğitim, gelir ve meslek gruplarına göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle yaz aylarında taşıma kapasitesinin aşılmasının kırılgan ekosistem üzerindeki tahribat riskine dikkat çeken çalışma; fiziksel alan kalitesi, fiyat politikaları, saha temizliği ve sürdürülebilir kullanım bilincinin doyum üzerindeki temel belirleyiciler olduğunu kanıtlamaktadır. Sonuç olarak araştırma, Abant Gölü Milli Parkı'nın sürdürülebilir yönetimi için ata binme gibi koku kirliliği yaratan aktivitelerin bisiklet ve ATV safari gibi alternatiflerle değiştirilmesini, araç girişlerinin kısıtlanarak çevre düzenlemelerinin ve dijital tanıtım faaliyetlerinin artırılmasını ve koruma-kullanma dengesini gözeten fiyat denetim mekanizmalarının hayata geçirilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır.

Karsu ve Çilkara (2024) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, Abant destinasyonunun sürdürülebilirlik potansiyelini; caziplik (attraction), olanaklar (amenities), erişim (access) ve yardımcı hizmetler (ancillary) olarak tanımlanan "4A bileşenleri" çerçevesinde, ziyaretçi motivasyonları ve algılanan engeller odağında derinlemesine analiz etmektedir. Nitel bir yaklaşımla yürütülen çalışma, "Abant büyüsü" olarak kavramsallaştırılan çekicilik unsurunun; flora-fauna zenginliği, dört mevsim ziyaret edilebilirlik ve bakirlik gibi alt boyutlarla destinasyonun en güçlü rekabet avantajını oluşturduğunu saptamaktadır. Araştırma bulguları, Abant Gölü Milli Parkı'nın İstanbul gibi metropollere yakınlığı ve ana ulaşım aksları üzerindeki

stratejik konumunu önemli bir erişim motivasyonu olarak ortaya koyarken; hafta sonu yoğunluğu, virajlı yollar, yüksek fiyat politikaları ve temel altyapı hizmetlerindeki (temiz su, hijyenik tuvaletler, bilgilendirme tabelaları) yetersizlikleri ise sürdürülebilirliğin önündeki temel engeller olarak tanımlamaktadır. Sonuç olarak çalışma, yerel halkın çevre koruma bilincinin artırılmasına yönelik yaygın turizm eğitimlerinin gerekliliğini vurgulamakta; alan yönetiminin ring seferleri, acil sağlık hizmetleri ve çevre temizliği gibi operasyonel iyileştirmelerle mevcut engelleri kısa sürede motivasyona dönüştürebileceğini ve bu sayede ekonomik refah ile ekolojik koruma arasındaki dengenin sürdürülebilir kılınabileceğini bilimsel bir perspektifle ifade etmektedir.

Abant Gölü Milli Parkı üzerine gerçekleştirilen güncel araştırmalar bütüncül bir perspektifle değerlendirildiğinde; alanın sahip olduğu "Abant büyüsü" olarak nitelendirilen flora-fauna zenginliği ve stratejik lokasyon avantajının, ziyaretçiler için temel bir motivasyon kaynağı ve rekabet üstünlüğü oluşturduğu görülmektedir. Literatürdeki bulgular, ziyaretçi doyumunun "orta-yüksek" seviyelerde seyrettiğini kanıtlamakla birlikte; memnuniyet düzeyinin eğitim, gelir ve meslek gibi sosyoekonomik değişkenlerden doğrudan etkilendiği, performans kalitesinin ise turist sadakati ve "kulaktan kulağa pazarlama" süreçlerinde belirleyici bir rol üstlendiği saptanmıştır. Ancak ekolojik sürdürülebilirlik açısından, özellikle yaz aylarında taşıma kapasitesinin aşılması ve kontrolsüz araç trafiği gibi unsurların kırılgan ekosistem üzerinde ciddi tahribat riski yarattığı, buna karşın altyapı hizmetlerindeki (hijyen, dijital bilgilendirme, fiyat standardizasyonu) yetersizliklerin destinasyon başarısını kısıtlayan temel engeller olarak öne çıktığı anlaşılmaktadır. Sonuç olarak, Abant'ın ekonomik refah ile ekolojik koruma arasındaki dengeyi koruyarak sürdürülebilir bir destinasyon kimliği kazanabilmesi için; ulaşım imkanlarının ring servisleriyle yapılması, koku kirliliği yaratan faaliyetlerin yerine bisiklet veya ATV safari gibi doğa dostu alternatiflerin ikame edilmesi ve yerel halkın katılımını da kapsayan doğa koruma odaklı, dijitalleşmiş bir yönetim mimarisinin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

2.6.3 Küre Dağları Milli Parkı

Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz bölümünde, Bartın ve Kastamonu il sınırları içerisinde yer alan Küre Dağları Milli Parkı (KDMP), coğrafi açıdan Kuzeybatı Anadolu'da, Küre Dağları'nın batı kesimi ile Batı Karadeniz Karstik Alanı içerisinde konumlanmaktadır. Yaklaşık 41°36′ kuzey enlemi ve 33°07′ doğu boylamında bulunan milli park, 07 Temmuz 2000 tarihinde ilan edilmiş olup çekirdek alan ve tampon bölge dâhil toplam 134.390 hektarlık bir alanı kapsamaktadır (Tunçkol ve Aksoy, 2018, s. 80; Duran, 2021, s. 270). Sekiz ilçe ve 158 köyü içine alan bu geniş korunan alan; doğal orman ekosistemleri, yüksek biyolojik çeşitliliği, kanyonları, mağaraları, şelaleleri ve özgün kültürel peyzaj değerleri ile Türkiye'nin ulusal ve uluslararası ölçekte öne çıkan doğa koruma ve ekoturizm alanlarından biri olarak kabul edilmektedir (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025).

Öztürk'e (2005) göre yaklaşık 114.000 hektarlık planlama alanının 37.000 hektarlık bölümü 2000 yılında milli park statüsü kazanmış olup, söz konusu alan doğal ve kültürel kaynak değerleri bakımından uluslararası öneme sahip bir rekreasyon alanı niteliği taşımaktadır (Öztürk, 2005, s. 138–140). Küre Dağları, 1998 yılında WWF tarafından Avrupa'da korunması öncelikli 100 orman alanı arasında gösterilmiş; 2012 yılında Avrupa'nın 13. ve Türkiye'nin ilk Pan Parks alanı olmuş ve 2019 yılında European Wilderness Society tarafından "Platin Yabanıl Doğa Sertifikası" ile tescillenmiştir (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025). Bu gelişmeler, alanın yabanıllık niteliği, ekolojik bütünlüğü ve sürdürülebilir yönetim anlayışı bakımından uluslararası ölçekte taşıdığı önemi ortaya koymaktadır.

Duran (2021), milli park çevresindeki yerleşimlerin yalnızca tampon bölgede konumlandığını ve bu kapsamda 127 köy bulunduğunu belirtmektedir. Bu yerleşmelerin büyük ölçüde 200–600 metre yükselti basamaklarında ve ulaşım ağlarına yakın alanlarda toplandığı, nüfus yoğunluğunun ise Türkiye ortalamasının oldukça altında olduğu ifade edilmektedir (Duran, 2021, s. 271–272). Bu durum, alanın doğal yapısının büyük ölçüde korunmasına katkı sağlamakta ve sürdürülebilir kaynak yönetimi açısından önemli bir avantaj oluşturmaktadır.

Milli parka ulaşım Karabük, Kastamonu ve Bartın-Amasra güzergâhları üzerinden karayolu ile sağlanabilmektedir. Ankara–Bartın arası yaklaşık 290 km, Ankara–Kastamonu arası 245 km, İstanbul–Bartın arası 450 km ve İstanbul–Kastamonu arası 508 km mesafededir. Ayrıca İstanbul'dan Zonguldak ve Kastamonu'ya hava yolu ulaşımının bulunması, alanın erişilebilirliğini artırarak rekreasyon ve ekoturizm faaliyetleri açısından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025).

Küre Dağları Milli Parkı, sahip olduğu karstik jeomorfolojik yapı sayesinde Türkiye'nin kanyon ve mağara oluşumları bakımından en zengin korunan alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Alandaki başlıca kanyon sistemlerini Valla, Çatak, Horma, Aydos ve Cide kanyonları oluşturmaktadır. Söz konusu kanyonlar, derin yarılmış vadileri, dik yamaçları, zengin flora ve fauna varlığı ile hem bilimsel araştırmalar hem de doğa temelli rekreasyon faaliyetleri açısından yüksek bir potansiyel sunmaktadır. Özellikle Valla Kanyonu, sahip olduğu topografik özellikler ve yabanıllık düzeyi ile Avrupa'nın önemli kanyon sistemleri arasında gösterilmektedir. Milli park sınırları içerisinde bugüne kadar 77 mağaranın envanteri çıkarılmış olup, yapılan araştırmalar bu sayının 100'ün üzerine çıkabileceğini ortaya koymaktadır. Bu mağaralar, karstik süreçlerin bölgedeki uzun jeolojik geçmişini yansıtmakta ve jeoturizm ile speleolojik çalışmalar açısından önemli kaynak değerler oluşturmaktadır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025).

Şekil 2.2 Küre Dağları Milli Parkı'nın coğrafi konum haritası (Yurtseven, 2015, s. 20)

Milli park, Avrupa-Sibirya Floristik Bölgesi'nin öksin kesiminde yer almakta olup, orman, akarsu, kıyı ve tarım ekosistemlerinin bir arada bulunduğu nadir alanlardandır. Yaşlı ormanlar, nadir ve endemik türler, geyik, karaca, ayı, kurt, su samuru, yaban domuzu, yırtıcı kuşlar ve sürüngenler gibi zengin yaban hayatı çeşitliliğine sahiptir. National Geographic Türkiye, WWF ve DKMP tarafından korunması gereken 9 sıcak noktadan biri olarak kabul edilmiştir (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025).

Küre Dağları Milli Parkı'nda yapılan araştırmalar, alanın geniş ekosistem çeşitliliği sayesinde çok katmanlı bir biyolojik zenginliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Milli parkın doğal orman, bozuk orman, geleneksel tarım ve akarsu ekosistemleri ile kanyon ve orman içi çayır mikro ekosistemlerinden oluşan yapısının toplamda 1050 bitki türünü barındırdığını, gerçek sayının bu değerden daha yüksek olduğunu belirtmektedir (Çalışkan, 2018, s. 21-22). 2013–2017 yılları arasında gerçekleştirilen 50 arazi çalışmasına dayanan araştırmada, Küre Dağları Milli Parkı'nın Bartın Bölümü'nde toplam 1450 bitki örneği toplanmış; yapılan teşhisler sonucunda bu örneklerin 95 familya ve 357 cinse ait 655 taksona karşılık geldiği belirlenmiştir. Çalışma ayrıca taksonların 22'sinin endemik olduğunu ortaya koyarken, bölgede

%3,36'lık bir endemizm oranı bulunduğunu da ortaya koymuştur (Tunçkol ve Aksoy, 2018, s. 80).

Küre Dağları Millî Parkı, Türkiye'deki 132 memeli türünün yaklaşık 40'ına yaşam alanı sunan önemli bir fauna çeşitliliğine sahiptir (Güngör, 2005, s. 18). Milli park içinde soyu tehlike altında olan üç memeli türü ile dört kuş türünün yaşam alanlarının belirlendiği ifade edilmektedir (Cankurt, 2003'ten aktaran Yurtseven, 2015, s. 18). Park ayrıca 184 önemli kuş alanından biri olduğu belirtilmektedir (Kılıç ve Eken, 2004'ten akt. Özdoğru, 2013, s. 68)

Ziyaretçiler için bölgede çok sayıda konaklama seçeneği vardır. Milli park çevresinde; UNESCO Dünya Mirası Safranbolu, Amasra, Güzelcehisar Lav Sütunları, Bartın Irmağı, Kastamonu tarihi konakları, Daday at çiftlikleri, Ilgaz Dağı Milli Parkı ve İstiklâl Yolu Milli Parkı gibi önemli doğal ve kültürel destinasyonlar yer almaktadır. (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025). Küre Dağları Millî Parkı, sahip olduğu bozulmamış doğal, kültürel ve estetik değerler nedeniyle dinlenme, yaban hayatı izleme, doğa yürüyüşleri, manzara seyretme, fotoğraf çekme, rafting, mağaracılık ve kanyoning gibi pek çok rekreasyonel aktivite için elverişli bir ortam sunmaktadır (Öztürk, 2003, s. 138). Parkın rekreasyonel değerlerini artıran bir diğer unsur ise çok sayıdaki yürüyüş (trekking) parkurunun varlığıdır (Öztürk, 2003, s. 142).

Küre Dağları Millî Parkı, Avrupa–Sibirya Floristik Bölgesi'nin öksin (Euxin) kesiminde yer almakta olup orman, akarsu, kıyı ve geleneksel tarım ekosistemlerinin bir arada bulunduğu nadir alanlardan biridir. Bu ekosistem çeşitliliği; yaşlı ve doğal ormanların varlığı, nadir ve endemik bitki türleri ile zengin yaban hayatı toplulukları sayesinde çok katmanlı bir biyolojik zenginlik ortaya koymaktadır. Alanda geyik, karaca, boz ayı, kurt, su samuru, yaban domuzu, çeşitli yırtıcı kuş türleri ve sürüngenler gibi çok sayıda tür yaşamını sürdürmektedir. Söz konusu doğal değerler doğrultusunda milli park; National Geographic Türkiye, WWF ve Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü tarafından Türkiye'de korunması gereken dokuz sıcak noktadan biri olarak kabul edilmektedir (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025).

Küre Dağları Millî Parkı'nda gerçekleştirilen bilimsel araştırmalar, alanın sahip olduğu geniş ekosistem çeşitliliğinin floristik zenginliği doğrudan desteklediğini ortaya koymaktadır. Doğal orman, bozuk orman, geleneksel tarım alanları ve akarsu ekosistemleri ile kanyonlar ve orman içi çayırlardan oluşan mikro habitatların toplamda 1050 bitki türüne ev sahipliği yaptığı, gerçek tür sayısının ise bu değerin üzerinde olduğu belirtilmektedir (Çalışkan, 2018, s. 21–22). 2013–2017 yılları arasında gerçekleştirilen 50 arazi çalışmasına dayanan bir araştırmada, milli parkın Bartın bölümünde toplanan 1450 bitki örneğinin 95 familya ve 357 cinse ait 655 taksona karşılık geldiği belirlenmiştir. Bu taksonlardan 22'sinin endemik olduğu ve alanda %3,36 oranında endemizm bulunduğu saptanmıştır (Tunçkol ve Aksoy, 2018, s. 80).

Fauna çeşitliliği açısından değerlendirildiğinde, Küre Dağları Millî Parkı'nın Türkiye'de bulunan 132 memeli türünün yaklaşık 40'ına yaşam alanı sunduğu ifade edilmektedir (Güngör, 2005, s. 18). Ayrıca park sınırları içerisinde nesli tehlike altında bulunan üç memeli ve dört kuş türünün yaşam alanlarının tespit edildiği belirtilmektedir (Cankurt, 2003'ten akt. Yurtseven, 2015, s. 18). Alanın aynı zamanda Türkiye'nin 184 önemli kuş alanından biri olarak tanımlanması, ornitolojik açıdan taşıdığı değeri ortaya koymaktadır (Kılıç ve Eken, 2004'ten akt. Özdoğru, 2013, s. 68).

Sahip olduğu bozulmamış doğal, kültürel ve estetik peyzaj değerleri sayesinde Küre Dağları Millî Parkı; dinlenme, yaban hayatı gözlemciliği, doğa yürüyüşü, manzara seyri, foto-safari, rafting, mağaracılık ve kanyon geçişi (kanyoning) gibi çok sayıda rekreasyonel etkinlik için elverişli bir ortam sunmaktadır. Alanda bulunan yürüyüş parkurlarının çeşitliliği ve farklı zorluk derecelerine sahip olması, doğa temelli turizm faaliyetlerinin planlı ve kontrollü biçimde gerçekleştirilebilmesine olanak tanımaktadır (Öztürk, 2003, s. 138-142).

Şekil 2.3 Küre dağları Milli Parkı Horma Kanyonu yürüyüş parkuru

Küre Dağları Millî Parkı'nın sahip olduğu doğal, kültürel ve rekreasyonel kaynak değerleri, alanın hem bölgesel hem de ulusal ölçekte yüksek öneme sahip bir korunan alan niteliği taşımasını sağlamaktadır. Bu kapsamda parkın rekreasyonel kullanım potansiyelinin oldukça yüksek olduğu ve ulusal ile uluslararası ölçekte önemli bir doğa koruma alanı olarak öne çıktığı Yurtseven (2015, s. 20) tarafından vurgulanmaktadır. Bununla birlikte söz konusu potansiyelin sürdürülebilir biçimde değerlendirilebilmesi, koruma ve kullanım dengesinin sağlanmasına bağlıdır. Nitekim Görmüş (2012, s. 37), park planlamasına yönelik gerçekleştirilen çok kriterli analizler sonucunda mutlak koruma stratejisinin öncelikli olarak ele alınması gerektiğini belirtmekte ve hassas ekosistemlerin korunmasının yönetim sürecinin temelini oluşturduğunu ifade etmektedir. Öte yandan Küre Dağları Millî Parkı'nda turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin giderek artması, alan üzerinde çeşitli çevresel baskıların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Şekil 2.4 Küre Dağları Milli Parkı Horma Kanyonu

Yurtseven (2015) tarafından gerçekleştirilen araştırma, bitki örtüsü, fauna, su, toprak ve hava kalitesi ile görsel peyzaj üzerinde farklı düzeylerde olumsuz etkilerin ortaya çıktığını göstermektedir. Kontrolsüz giriş-çıkışlar, altyapı ve üstyapı yetersizlikleri, ulaşım sorunları ve ziyaretçi yoğunluğunun mekânsal olarak dengeli dağılmaması sürdürülebilir alan yönetimini güçleştiren başlıca unsurlar olarak belirlenirken, ziyaretçi memnuniyetinin görece düşük olmasının temel nedenleri arasında ulaşım olanaklarının sınırlılığı, yönlendirme ve bilgilendirme hizmetlerindeki eksiklikler ile rekreasyonel donatı yetersizlikleri öne çıkmaktadır. Ziyaretçi yönetimine ilişkin bu eksikliklerin düzensiz ziyaretçi hareketlerine bağlı olarak bitki örtüsünde tahribat, yaban hayatının rahatsız edilmesi, katı atık ve kanalizasyon kaynaklı kirlilik, erozyon, gürültü ve görsel peyzaj kalitesinde bozulma gibi çevresel sorunlara yol açtığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle Küre Dağları Millî Parkı'nda rekreasyonel kullanımın sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için koruma öncelikli planlama anlayışının benimsenmesi, ziyaretçi taşıma kapasitesinin belirlenmesi, altyapı ve yönlendirme sistemlerinin geliştirilmesi ve ziyaretçi akışının mekânsal olarak dengeli dağıtılmasına yönelik yönetim stratejilerinin uygulanması gerekmektedir. Nitekim çalışmada yer

alan paydaşlar arasında bölgesel ekosistem bütünlüğünün korunması ve çevresel kalite parametrelerinin iyileştirilmesi için proaktif yönetim müdahalelerinin zorunlu olduğuna yönelik genel bir uzlaşı bulunmakta; yerel halkın biyolojik çeşitliliğin korunmasına finansal katkı ve topluluk temelli koruma girişimlerine yönelik olumlu tutumu alanın korunması açısından güçlü bir gösterge olarak değerlendirilmektedir.

Küre Dağları Milli Parkı'na ilişkin literatür taraması sonucunda elde edilen veriler, aşağıda sistematik bir çerçevede sunulmaktadır.

Öztürk (2005) tarafından gerçekleştirilen çalışma, Batı Karadeniz Bölgesi'nin uluslararası öneme sahip ekosistemlerinden biri olan Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı'nın rekreasyonel potansiyelini ve eko-turizm olanaklarını sürdürülebilirlik perspektifiyle analiz etmektedir. Araştırma; doğa yürüyüşü, yaban hayatı gözlemciliği, rafting ve kanyoning gibi çeşitlilik arz eden rekreasyonel faaliyetlerin, alanın bozulmamış biyotik ve estetik değerleri üzerindeki etkilerini irdelemektedir. Ancak otopark yetersizliği nedeniyle araçların alana zarar vermesi, trekking ve kamping altyapısındaki eksiklikler ile geleneksel mimarinin betonarme yapılar karşısında yok olması gibi ciddi yönetimsel ve fiziksel sorunlara dikkat çekmektedir. Sürdürülebilir doğal kaynak yönetiminin ancak yerel halkın eko-turizm sürecine dahil edilmesi ve alternatif geçim kaynakları (yöresel ürün pazarlaması, rekreasyonel hizmet sunumu vb.) aracılığıyla maddi kazanç sağlamasıyla mümkün olabileceğini savunan yazar; Küre Dağları Milli Parkı'nın doğa korumanın yerel halk için bir kısıtlama değil yeni olanaklar yaratan bir model haline getirilmesi ve gelişme planları doğrultusunda rasyonel planlama stratejilerinin hızlı bir şekilde hayata geçirilmesi gerektiğini bilimsel bir çerçevede vurgulamaktadır.

Görmüş (2012)'e göre, Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı planlama sürecinde en rasyonel yönetim biçimini belirlemek amacıyla mutlak koruma, koruma-kullanma ve kullanma stratejilerini çok kriterli karar verme tekniklerinden Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) ve duyarlılık analizi yöntemleriyle akademik bir titizlikle irdelemektedir. Araştırma bulguları, Küre Dağları Milli Parkı'nın birincil değerini oluşturan doğal faktörlerin korunması noktasında mutlak koruma stratejisinin en yüksek ağırlık puanına sahip olduğunu saptarken duyarlılık analizi sonuçları, doğal

değerlerin korunma performansının düşmesi durumunda kullanma stratejisinin baskın hale gelerek alanın biyolojik ve görsel peyzaj bütünlüğünü tehdit edebileceğini bilimsel verilerle kanıtlamaktadır. 2023 Türkiye Turizm Stratejisi kapsamında Batı Karadeniz Kıyı Koridoru içerisinde ekoturizm odaklı bir gelişim öngörülmesine karşın bu çalışma, ekoturizmin kırsal kalkınma için tek araç olarak görülmesinin hassas habitatlar üzerinde yıkıcı baskılar yaratabileceğine dikkat çekmekte ve koruma-kullanma stratejisinin ancak mutlak koruma standartları ve göstergeleri temelinde yapılandırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Sonuç olarak çalışma, Küre Dağları Milli Parkı'nın ekolojik sürdürülebilirliğinin temini için mekânsal planlama kararlarında doğal faktörlerin %20 gibi düşük koruma eşiklerine terk edilmemesi gerektiğini, aksine ekolojik hassas alanların belirlenerek mutlak koruma odaklı bir yönetim mimarisinin tüm sektörel planlara yön vermesi gerektiğine işaret etmektedir.

Akbulut vd. (2015) tarafından yapılan çalışmada, korunan alan yönetiminde katılımcı bir yaklaşımın gerekliliği vurgulanmaktadır. Araştırma bulguları; yerel halkın ve özellikle muhtarların milli parkın kuruluşundan duydukları memnuniyet düzeyinin, getirilen kısıtlamalar ve yararlanma olanaklarındaki daralma nedeniyle diğer paydaş gruplarına kıyasla daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Bölgede ekoturizmin göçü engelleyici ve yaşam kalitesini artırıcı bir potansiyel olarak görülmesine, hatta özel sektörün %67'sinin "PAN Parks" çalışma ortağı olma isteğine rağmen milli parkın yerel ve ulusal düzeydeki tanıtım faaliyetlerinin yetersizliği, özel sektörün alana yönelik iş odaklı ilgisizliği ve kamu yatırımlarının düşüklüğü temel yönetimsel zafiyetler olarak saptanmaktadır. Özellikle "çivisiz evler" gibi geleneksel mimari değerlerin ve keşkek festivali gibi kültürel miras unsurlarının ekoturizm potansiyeliyle bütünleştirilemediğine dikkat çeken çalışma; Küre Dağları Milli Parkı'nın sürdürülebilirliği için ilgi gruplarının yönetim mekanizmalarına etkin katılımının sağlanması, teknik kadro yetersizliklerinin giderilmesi ve paydaş beklentileriyle uyumlu bir yatırım stratejisinin hızlıca hayata geçirilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Daşdemir ve Güngör (2008)'ün çalışmasında, Küre Dağları Milli Parkı için ekolojik, sosyal ve ekonomik boyutları bütünleştiren katılımcı bir yönetim modelini Konjoint analizi yöntemiyle akademik bir çerçevede irdelemektedir. 462 katılımcıdan oluşan geniş bir ilgi grubunun (yerel halk, kamu, STK ve potansiyel turistler) görüşlerine

dayanan araştırma; Küre Dağları Milli Parkı'nın bakir ormanları ve karstik yapısı gibi güçlü yönlerini koruma-kullanım dengesi içerisinde sürdürülebilir kılacak optimum stratejiyi belirlemiştir. Analiz sonuçlarına göre en çok tercih edilen yönetim senaryosu; devlet, yerel halk ve STK birlikteliğine dayalı çoğulcu bir idari yapıyı, taşıma kapasitesi odaklı eko-turizm faaliyetlerini ve milli park gelirlerinin %30'unun doğrudan yerel halka aktarıldığı bir paylaşım modelini öngörmektedir. Mevcut statükonun aksine yerel kalkınmayı ve paydaş katılımını merkeze alan bu modelin, korunan alan yönetimindeki çatışmaları minimize edeceği ve operasyonel planlama süreçlerinde dinamik, uygulanabilir ve sürdürülebilir bir yönetim mimarisi oluşturacağı bilimsel bir öngörüyle vurgulanmaktadır.

Sonuç olarak Küre Dağları Milli Parkı üzerine gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar bütüncül bir perspektifle değerlendirildiğinde; alanın sahip olduğu bakir ormanlar ve karstik yapı gibi uluslararası öneme sahip ekosistem değerlerinin korunması ile rekreasyonel kullanım arasındaki dengenin, ancak katılımcı ve mutlak koruma odaklı bir yönetim mimarisiyle sürdürülebilir kılınabileceği görülmektedir. Öztürk (2009) ve Görmüş (2012), alanın biyotik ve estetik zenginliğinin korunması için Analitik Hiyerarşi Süreci (AHS) gibi bilimsel yöntemlerle belirlenen mutlak koruma stratejisinin birincil öncelik olması gerektiğini vurgularken, düşük koruma eşiklerinin veya ekoturizmin kırsal kalkınma için tek araç olarak görülmesinin hassas habitatlar üzerinde yıkıcı baskılar yaratabileceğine dikkat çekmektedir. Bu noktada Daşdemir ve Güngör (2008) ile Akbulut vd. (2015), yönetim sürecindeki en büyük zafiyetin yerel halkın ve muhtarların kısıtlamalar nedeniyle duydukları memnuniyetsizlik ve paydaşların karar mekanizmalarına etkin katılımının sağlanamaması olduğunu saptamaktadır. Özellikle Konjoint analizi sonuçları; devlet, yerel halk ve STK birlikteliğine dayalı çoğulcu bir idari yapının, milli park gelirlerinin %30'unun doğrudan yerel topluma aktarıldığı bir paylaşım modelinin ve "çivisiz evler" gibi kültürel miras öğelerinin ekoturizmle bütünleştirilmesinin çatışmaları minimize ederek yönetimi dinamik hale getireceğini kanıtlamaktadır. Sonuç olarak, Küre Dağları Milli Parkı'nın ekolojik sürdürülebilirliğinin temini, rekreasyonel faaliyetlerin taşıma kapasitesi ve mutlak koruma standartları dahilinde planlanması, teknik kadro yetersizliklerinin giderilmesi ve doğa korumanın yerel halk için bir kısıtlama değil,

alternatif geçim kaynakları yaratan katılımcı bir fırsat modeline dönüştürülmesiyle mümkündür.

2.6.4 Ilgaz Dağı Milli Parkı

Ilgaz Dağı Millî Parkı, Batı Karadeniz Bölgesi'nde Kastamonu (Merkez) ve Çankırı (Ilgaz) ilçe sınırları içerisinde, Kızılırmak Havzası'nda yer almakta olup Kastamonu'ya 40 km, Çankırı'ya 68 km, Ankara'ya 200 km ve İstanbul'a 479 km uzaklıktadır. 02 Haziran 1976 tarihinde millî park ilan edilen alanın büyüklüğü revizyon planına göre 1.117,69 hektar olup bunun %63'ü Kastamonu, %37'si Çankırı sınırları içinde kalmaktadır ve yükselti 1600–2070 m arasında değişmektedir. Ayrıca park, 2016 yılında ilan edilen Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi içerisinde yer almaktadır. Park; 62 familya, 260 cins ve 390 bitki türünden oluşan zengin florası, yaklaşık %15 endemizm oranı, sarıçam-göknar karışık ormanlarının baskın olduğu geniş orman örtüsü ve ayı, kurt ve vaşak gibi türleri içeren 21 memeli, 90 kuş, 4 amfibi, 5 sürüngen, 215 böcek ve 220 mantar türü ile önemli bir biyolojik çeşitliliğe sahiptir (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025).

Şimşek vd. (2010) tarafından Yenice ve Doruk kesimlerinde gerçekleştirilen entomolojik ve floristik araştırmada ise 170 bitki türü tespit edilmiş, bunların 18'inin endemik olduğu ve %10,59'luk endemizm oranının alanın korunması gereken habitat çeşitliliğini ortaya koyduğu belirlenmiştir. Park, sahip olduğu doğal kaynak değerlerinin yanı sıra coğrafi işaretli ürünler aracılığıyla yerel kalkınma ve destinasyon imajını güçlendirme potansiyeline de sahiptir; turistlerin bu ürünlere yönelik yüksek talep ve ödeme istekliliği, yerel üretimin desteklenmesiyle koruma-kullanma dengesinin güçlendirilebileceğini göstermektedir (Duman vd., 2018, s. 827–831).

Şekil 2.5 Ilgaz Dağı Millî Parkı giriş noktası

Ilgaz Dağı Milli Parkı, kayak ve snowboard gibi kış sporlarının yanı sıra; doğa yürüyüşü, dağcılık, oryantiring, botanik turları, kuş ve yaban hayatı gözlemi, foto safari ve doğa eğitimi gibi çok çeşitli ekoturizm faaliyetlerine uygun bir potansiyel barındırmaktadır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2025). Rekreasyonel kullanım açısından özellikle kış turizmi odaklı gelişim gösteren parkta Derbent, Doruk, Baldıran ve Tesisler mevkileri konaklama ve günübirlik kullanımın yoğunlaştığı çekim noktaları olup mevcut altyapı büyük ölçüde kış turizmine yönelik olarak gerçekleşmekte ve bu durum mevsimsel doluluk oranlarında dengesizlik oluşturabilmektedir (Fide, 2023, s. 37–43).

Fide (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışma, sanayileşme ve kentleşmenin yarattığı baskıyla artan rekreasyonel taleplerin korunan alanlar üzerindeki etkisini Ilgaz Dağı Milli Parkı örneğinde sürdürülebilir turizm gelişimi perspektifiyle analiz etmektedir. Araştırma; 1976 yılında ilan edilen 1.117,69 hektarlık park alanının, sahip olduğu zengin orman varlığı ve kış turizmi potansiyeline rağmen, mevcut rekreasyonel talepleri karşılamada coğrafi ölçek açısından yetersiz kaldığını ve bu durumun alan üzerinde ekolojik ile sosyal baskılar oluşturduğunu saptamaktadır. Sahada Uzun Devreli Gelişme Planı ve Ziyaretçi Yönetim Planı'nın bulunması yönetimsel bir avantaj olarak değerlendirilse de yükselen sıcaklıklar ve azalan yağışlar gibi iklim değişikliği parametrelerinin kar kalitesi, su kaynakları ve biyodinamik çeşitlilik üzerindeki olumsuz etkilerinin kış turizminin sürdürülebilirliğini tehdit ettiği

vurgulanmaktadır. Bu bağlamda çalışma; iklim değişikliğine uyum stratejilerinin geliştirilmesini, park sınırlarının coğrafi özellikleri temsil edecek şekilde genişletilmesini, turizm faaliyetlerinin konaklama ve çeşitlilik açısından çevre kırsal yerleşimlere yayılmasını ve yöre halkının alternatif gelir kaynaklarıyla sürece dahil edilerek koruma-kullanma dengesinin bütüncül bir yaklaşımla yeniden yapılandırılmasını önermektedir. Bu doğrultuda, önerilen bu stratejik yaklaşımların işlevsel hale getirilmesi, alanın fiziksel kapasitesinin mekânsal veriler ışığında bilimsel olarak tanımlanmasına bağlıdır.

Söz konusu yönetimsel gereklilikten hareketle Aydınözü vd. (2013), kurumsal önerilerin teknik karşılığını oluşturmak üzere Batı Karadeniz'in kritik ekosistemlerinden biri olan Ilgaz Dağı Milli Parkı'nı incelemiştir. Yazarlar çalışma kapsamında, bölgenin sahip olduğu biyolojik çeşitliliği koruma hedefi ile gelişen kış turizmi arasındaki hassas dengeyi CBS tabanlı mekânsal analizler üzerinden tartışmaya açmaktadır. Yapılan mekânsal analizler sonucunda, milli park alanının %81,67'sinin ormanlık alan (saf göknar, sarıçam ve karışık meşcereler), %18,33'ünün ise orman içi açıklık niteliğinde olduğu ve bölgede herhangi bir ziraat veya yerleşim alanının bulunmadığı tespit edilmiştir. Kayak pisti uygunluk kriterlerine göre hazırlanan eğim ve bakı haritaları, sahanın %88,35'inin eğim açısından, %61,39'unun ise bakı (kuzey, kuzeydoğu, kuzeybatı) açısından kış turizmine son derece elverişli olduğunu, kar örtüsünün yaklaşık altı ay yerde kalmasıyla bu potansiyelin desteklendiğini ortaya koymaktadır. Ancak mevcut tesislerin milli parkın sürdürülebilirliği üzerinde risk oluşturduğu gerçeğinden hareketle, çalışma kapsamında oluşturulan veri tabanı, gelecekteki beşeri müdahalelerin doğal yapıyı bozmadan yönlendirilmesi gerektiğini vurgulamakta ve mevcut sınırlı pist alanlarının genişletilerek turizm faaliyetlerinin daha uygun, uzak sahalara bilimsel planlamalar dahilinde yayılmasını önermektedir.

Sahanın bu fiziksel elverişliliği ve mekânsal kapasitesi, rekreasyonel değer üzerine yapılan indeks modellemeleriyle de desteklenmektedir.

Nitekim Çetin (2016) tarafından gerçekleştirilen rekreasyon potansiyeli değerlendirmesinde ise peyzaj değeri, iklim, erişilebilirlik, mevcut tesisler ve olumsuz

çevresel faktörlerin ağırlıklandırıldığı indeks modeline göre parkın rekreasyon potansiyeli %72 ile yüksek sınıfta belirlenmiş olduğu ve bu durumun Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın bölgesel ve ulusal ölçekte önemli bir rekreasyon merkez olabileceğini ortaya koymaktadır. Ancak Kuter (2009) çalışması, özellikle kış turizmine bağlı yoğun kullanımın taşıma kapasitesini aşması, düzensiz altyapı, erozyon ve bitki örtüsü kaybı gibi nedenlerle peyzaj kalitesi ve ekosistem bütünlüğünün tehdit altında olduğunu göstermektedir. Benzer biçimde artan ziyaretçi sayıları, özellikle hafta sonları ve tatil dönemlerinde yoğun kullanım baskısı oluşturarak sürdürülebilir planlama, taşıma kapasitesi analizleri, mekânsal kullanımın düzenlenmesi ve bozulan alanların rehabilitasyonunu zorunlu kılmaktadır (Göktuğ ve Arpa, 2014, s. 149). Bu çerçevede Ilgaz Dağı Millî Parkı'nın sahip olduğu yüksek rekreasyon ve ekoturizm potansiyelinin sürdürülebilir bir yönetim anlayışıyla planlanması, alanın doğal ve kültürel değerlerinin korunarak gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlayabilir.

Göktuğ ve Arpa (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışma özelinde Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın kış sporlarına yönelik. 19 farklı gösterge üzerinden yapılan değerlendirmeler sonucunda ziyaretçilerin rekreasyon deneyim kalitesi %65 olarak saptanmaktadır. Parkın doğal peyzaj güzelliği ve ulaşım kolaylığının memnuniyeti artıran temel unsurlar olduğu, buna karşın özellikle hafta sonlarında sosyal kapasitenin aşılmasından kaynaklanan kalabalık, uzun lift kuyrukları, yetersiz otopark ve yüksek hizmet bedellerinin kaliteyi düşürdüğü belirlenmiştir. Araştırma, lift bekleme süresi (4.5 dakika) ve pist sayısı (6 adet) gibi nicel kabul edilebilirlik eşiklerini ortaya koyarak; yeni pist açılmasının doğal ekosistemi tahrip edeceği uyarısında bulunmakta ve çözüm odaklı bir ziyaretçi yönetimi için hafta sonu yoğunluğunu azaltacak ücretlendirme politikalarının uygulanabileceğine işaret edilmektedir.

Ayrıca bu potansiyel ve riskler arasındaki hassas denge, koruma alanlarının yönetiminde daha yapısal bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır.

Çoban ve Göktuğ (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışma, Batı Karadeniz ekosisteminin iki kritik bileşeni olan Küre Dağları ve Ilgaz Dağı Milli Parkları üzerinden, korunan alan yönetimindeki en temel paradokslardan birini; rekreasyonel kullanımın yarattığı ekonomik girdi ile ekolojik tahribat arasındaki gerilimi akademik

bir düzlemde tartışmaktadır. Araştırma Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın sahip olduğu zengin peyzaj karakterinin sürdürülebilirliğini, yalnızca kurumsal bir koruma statüsüyle değil, ancak taşıma kapasitesi analizlerine dayalı dinamik bir "ziyaretçi yönetim planı" ile mümkün olabileceğini savunmaktadır.

Araştırma bulguları çerçevesinde irdelenen en dikkat çekici yönetimsel zafiyet, milli parkta gözlemlenen nitelikli personel yetersizliğidir. Bu durum, en ileri yönetim stratejilerinin dahi uygulama aşamasında etkisiz kalmasına neden olan yapısal bir engel olarak nitelendirilebilir. Ilgaz Dağı Milli Parkı örneğinde, teknik taşıma kapasitesi analizleri yapılmış olmasına rağmen bu verilerin yönetimsel kararlara ve saha uygulamalarına rasyonel bir şekilde yansıtılmaması, koruma-kullanma dengesinin "kullanım" lehine bozulduğunu göstermektedir. Bu bağlamda yazarlar, kullanım yoğunluğunun üstesinden gelebilmek için farklı ücretlendirme politikaları ve fiziksel bariyer sistemleri gibi pragmatik ziyaretçi yönetim araçlarının önemini vurgularken, bu araçların başarısının ziyaretçi eğitim ve bilgilendirme süreçleriyle desteklenmesine bağlı olduğunu ileri sürmektedir.

Araştırma sonuçları, Türkiye'deki milli park yönetim modellerinin küresel ölçekteki iyi uygulama örnekleriyle entegrasyonu noktasında hala kat etmesi gereken bir mesafe olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Araştırmanın sunduğu perspektif, sürdürülebilirliğin sadece teorik bir hedef değil, nitelikli personel kadrosuyla tahkim edilmiş ve bilimsel taşıma kapasitesi sınırlarını tavizsiz bir şekilde uygulayan yönetim stratejilerinin doğal bir sonucu olduğunu kanıtlar niteliktedir. Son tahlilde çalışma, Ilgaz Dağı gibi hassas habitatların korunmasında, rekreasyonel baskının kontrol altına alınmasının hem ekolojik hem de sosyal bir zorunluluk olduğunu sebep-sonuç ilişkisi içerisinde tescil etmektedir.

Öztürk ve Aydoğdu (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışma, günümüz dünyasındaki gelişmişlik düzeyinin bireyleri doğaya yönelttiği gerçeğinden hareketle, ulusal ve uluslararası düzeyde nadir bulunan doğal ve kültürel kaynak değerlerine sahip olan Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın rekreasyonel potansiyelini incelemektedir. Bilimsel ve estetik açıdan yüksek değere sahip olan bu korunan alanın, sadece bir turizm merkezi değil aynı zamanda temel bir rekreasyon sahası olarak değerlendirilmesi gerektiğini

vurgulayan araştırmacılar, alanın sürdürülebilir kullanımı için paydaşlarla yürütülen görüşmeler ve literatür taraması ışığında erken farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir. Çalışma, Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın sahip olduğu zengin rekreasyonel olanakların doğaya zarar vermeden etkin bir şekilde kullanılmasına yönelik stratejik öneriler sunarken, turizm odaklı faaliyetlerin ekosistem üzerinde yaratabileceği muhtemel sorunların öngörülerek önleyici tedbirlerin alınmasının koruma-kullanma dengesi açısından hayati önem taşıdığını ortaya koymaktadır. Araştırma bulguları, 1976 yılında kurulan milli parkta giderek genişleyen konaklama tesisleri, kontrolsüz özel araç kullanımı, otopark yetersizliği ve radyo/TV vericilerinin yarattığı görüntü kirliliğinin sürdürülebilirlik üzerinde ciddi bir baskı oluşturduğunu göstermektedir. Özellikle kış aylarında taşıma kapasitesinin aşılmasına bağlı olarak gelişen çevresel tehditlere dikkat çekilmektedir. Sonuç olarak çalışma; endemik türlerin ve habitatların korunması, yerel halkın alternatif geçim kaynakları ve katılımcı yönetim mekanizmalarıyla sürece dahil edilmesi, ekolojik dengenin gözetildiği kapsamlı bir yönetim planının ivedilikle hayata geçirilmesi ve ziyaretçi yönetim stratejilerinin bilimsel temellere oturtulması gerektiğini vurgulamaktadır.

Söz konusu yönetimsel gereklilikler ve mevcut çevresel baskılar, alanın sürdürülebilirlik performansının daha sistematik kriterlerle ölçülmesini ve mevcut planlama başarılarının gelecekteki makro riskler ışığında değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu perspektiften hareketle Öncü vd. (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışma, Ilgaz Dağı Milli Parkı'ndaki kış sporları odaklı turizm faaliyetlerini sürdürülebilir turizm ölçütleri çerçevesinde değerlendirmekte ve alanın mevcut yönetimsel yapısıyla sürdürülebilir bir nitelik taşıdığını saptamaktadır. Nitel araştırma bulguları; 16 kriterden oluşan değerlendirme setinde alanın %37,5 oranında yüksek, %56,3 oranında ise orta düzeyde bir sürdürülebilirlik performansı sergilediğini ortaya koyarken, bu başarının temelinde şeffaflık ve izleme süreçlerini içeren etkin bir yönetim planının varlığına dikkat çekmektedir. Bununla birlikte araştırma, destinasyonun gelecekteki sürdürülebilirliğini tehdit eden unsurlar arasında iklim değişikliğine bağlı sezon kısalması ve Kastamonu-Çankırı tünelinin inşasıyla birlikte milli parkın "yol üstü durak" olma özelliğini yitirerek günübirlik ziyaretçi kaybına uğrama riskini ön plana

çıkarmaktadır. Sonuç olarak çalışma, mevcut planlama süreçleri başarılı olsa da makro düzeydeki çevresel değişimler ve ulaşım güzergâhı farklılaşmaları gibi dinamiklerin sürdürülebilir kalkınmayı olumsuz etkileyebileceğini belirterek değişen projeksiyonlar ışığında yönetim planlarının gelecekteki tehditleri de kapsayacak şekilde revize edilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır.

Ancak yönetim planlarının başarısına yönelik bu olumlu verilere karşın, sahanın fiziksel kapasite sınırları ve kullanım yoğunluğu üzerine yapılan daha kritik analizler, alanın geleceği konusunda ciddi uyarılar barındırmaktadır**.**

Zira bu riskli tabloyu yöntem odaklı bir yaklaşımla ele alan ve söz konusu yönetimsel öngörülerin aksine, sahanın fiziksel tükenmişlik eşiğine odaklanan Erduran (2006), Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın turizm-rekreasyon potansiyelini ölçüt karneleri yöntemiyle analiz ederek alanın mevcut kullanım yoğunluğu altında kullanılabilir potansiyelinin matematiksel olarak tükendiğini ve acil koruma önlemlerine ihtiyaç duyulduğunu saptamaktadır. Araştırma; kitle turizmi odaklı büyüme stratejilerinin ve kayak merkezi faaliyetlerinin alanın taşıma kapasitesini aşarak doğal yapıya, özellikle de yoğun Göknar ve Sarıçam orman dokusuna geri dönüşü olmayan zararlar verdiğini vurgulamakta ve bu bağlamda Uludağ örneğinde olduğu gibi milli park niteliğinin yitirilmemesi adına yapılaşmanın durdurulması ve yeni kayak pisti taleplerinin reddedilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ilgaz Dağı Milli Parkı ve yakın çevresinin sürdürülebilirliği için koruma statüsünün genişletilmesini öneren araştırma; bilimsel temelli bir yönetim politikası oluşturulmasını, ziyaretçilere yönelik davranış etiği eğitimlerinin verilmesini, yerel halkın sürece dahil edilmesini ve turizm olgusunun her milli parkın özgün kaynak değerleri sınırları içerisinde, ekosisteme zarar vermeyecek şekilde yeniden tanımlanmasının zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, Ilgaz Dağı Millî Parkı üzerine yapılan çok boyutlu akademik çalışmalar, alanın yüksek ekolojik değeri ile artan rekreasyonel kullanım baskısı arasındaki gerilimi net bir şekilde ortaya koymaktadır. Mevcut Uzun Devreli Gelişme ve Ziyaretçi Yönetim planları yönetimsel birer avantaj teşkil etse de teknik taşıma kapasitesi verilerinin saha uygulamalarına yansıtılmasındaki zafiyetler ve nitelikli personel eksikliği, koruma-kullanma dengesini kullanım lehine bozma riski

taşımaktadır. Mekânsal analizler ve indeks modellemeleri, sahanın kış turizmi için sahip olduğu yüksek elverişliliği doğrulamakla birlikte; kitle turizminin yarattığı fiziksel tahribat, iklim değişikliğine bağlı kar kalitesindeki düşüş ve ulaşım güzergâhlarındaki değişimler gibi makro riskler, alanın sürdürülebilirliğini doğrudan tehdit etmektedir. Bu bağlamda alanın sürdürülebilirliği için; yapılaşmanın sınırlandırılması, bilimsel taşıma kapasitesi sınırlarına dayalı dinamik bir ziyaretçi yönetiminin tesisi ve koruma stratejilerinin iklimsel/mekânsal risk projeksiyonları doğrultusunda revize edilmesiyle mümkün olabileceği öngörülebilmektedir.

2.6.5 İstiklal Yolu Tarihi Milli Parkı

İstiklal Yolu Tarihi Milli Parkı, Çankırı ve Kastamonu illeri sınırları içinde yer almakta olup, 235,70 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. 01 Kasım 2018 tarihli Cumhurbaşkanlığı kararıyla ilan edilmiştir. Milli park, İnebolu-Ankara hattı boyunca 11 bölümden (Çankırı, Kastamonu, Seydiler, Küre ve İnebolu bölümleri) oluşmaktadır. Bu yol Millî Mücadele Dönemi'nde cephane, mühimmat ve insan taşınan en önemli hat olup, İnebolu'nun Anadolu'nun dışa açılan tek kapısı olması nedeniyle büyük tarihî değere sahiptir. Mustafa Kemal Atatürk'ün "Gözüm cephede, kulağım İnebolu'da" sözü de bu hattın stratejik önemini vurgulamaktadır. Milli parkın amacı, İnebolu-Kastamonu-Ankara hattının tarihsel ve kültürel mirasını koruma-kullanma dengesi içinde gelecek nesillere aktarmaktır. Söz konusu hat üzerindeki taş döşeli yol ağları, köprüler, sanat yapıları (menfezler) ve konaklama birimleri (hanlar); tarihsel süreçteki mekânsal organizasyonun günümüze ulaşan başlıca fiziki kanıtlarını teşkil etmektedir. Yapım aşamasındaki uzun devreli gelişme planı, alanın sürdürülebilir kullanımını hedeflemektedir. İstiklal Yolu Tarihi Milli Parkı, ziyaretçilere tarihi yürüyüş rotaları, doğa ve kültür yürüyüşleri, botanik turları, foto safari, piknik, manzara seyri, yaban hayatı ve kuş gözlemi gibi doğa temelli etkinlikler sunarak hem tarihsel hem de ekolojik bir deneyim sağlamaktadır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığ, 2025).

Günümüze ulaşan bu somut kültürel miras unsurları, arka planında Türk İstiklal Savaşı'nın en kritik ikmal operasyonlarını ve bu operasyonların yarattığı manevi zaferi barındırmaktadır.

Özlü (2019) de bu perspektiften hareketle Türk İstiklal Savaşı'nın lojistik ve stratejik merkezlerinden biri olan Kastamonu bölgesinin, Batı Cephesi'ne uzanan ikmal hatlarındaki kritik rolünü akademik olarak analiz etmektedir. İşgale uğramamış olmasına rağmen tüm sosyo-ekonomik imkânlarını milli mücadeleye sevk eden bölgenin, İnebolu-Kastamonu-Ankara güzergâhı üzerinden gerçekleştirilen "topyekûn savaş" organizasyonunda askeri ve sivil teşkilatlanmalar vasıtasıyla hayati bir görev üstlendiği saptanmıştır. Araştırma; İstanbul ve Rusya üzerinden gelen mühimmatın kağnı kollarıyla cepheye ulaştırılmasının sadece maddi bir destek değil, aynı zamanda zaferin manevi kaynağını oluşturduğunu vurgularken; Kastamonu'nun Anadolu'ya açılan güvenli bir kapı olma niteliğiyle, yeni kurulacak Türk Devleti'nin temellerinin atıldığı stratejik bir lojistik üs işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır.

Resmi verilerle tanımlanan bu etkinlik çeşitliliği, bölge illeri için önemli bir turizm destinasyonu olma kapasitesine işaret ederken; bu kapasitenin turizm yönünün bilimsel bir çerçevede değerlendirilmesi gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. Söz konusu tarihsel ve rekreasyonel potansiyelin kuramsal bir zeminde değerlendirilmesi noktasında Taşlıgil (2020), Türkiye'nin en genç milli parklarından biri olan İstiklâl Yolu'nu turizm coğrafyası prensipleri doğrultusunda mercek altına alarak alanın lojistik ve manevi önemini sürdürülebilir turizm stratejileriyle ilişkilendirmektedir. İnebolu Limanı'ndan Ankara'ya uzanan 344 km'lik hattın, Milli Mücadele dönemindeki stratejik rolü ve barındırdığı kahramanlık öyküleri vasıtasıyla salt bir ulaşım güzergâhı olmanın ötesinde kültürel bir miras alanı niteliği taşıdığı saptanmıştır. Araştırma; sahadaki tarihi dokunun korunması adına İnebolu Askerlik Şubesi ve Üçoluk Karakol Binası gibi metruk yapıların ivedilikle restore edilmesini, tarihi hanların aslına uygun yeniden inşasını ve güzergâh boyunca kağnı figürleri ile milli kahramanların anıtlaştırılmasını önermektedir. Özellikle Çankırı gibi turizmden kısıtlı pay alan iller için bu milli parkın ekonomik bir kaldıraç olabileceği vurgulanırken; sürdürülebilirliğin ancak bilimsel taşıma kapasitesi sınırları içerisinde, nitelikli konaklama ve tanıtım tesislerinin inşası, yerel ürün pazarlarının tesisi ve alanın tarihsel ruhunu yansıtan alternatif rotaların (trekking, kağnı turları vb.) planlanmasıyla mümkün olabileceği öngörülmektedir.

İstiklâl Yolu Kültür Rotası; sahip olduğu karakteristik coğrafi ve iklimsel veriler, tarihsel yol izlekleri, anıt niteliğindeki mimari dokusu ve somut olmayan kültürel mirasıyla çok katmanlı bir turizm destinasyonu kimliği sergilemektedir. Tarihsel süreçteki stratejik işlevini günümüzde kültürel turizm bağlamında yüksek bir çekim potansiyeline dönüştüren rota, özellikle doğa ile tarihin iç içe geçtiği özgün bir deneyim alanı sunmaktadır. Genellikle 3-4 günlük periyotları kapsayan grup seyahatleri şeklinde organize edilen rotada, aktivite türleri topoğrafik yapıya göre mekânsal bir farklılaşma göstermektedir. Bu doğrultuda, arazinin daha engebeli ve eğimli olduğu İnebolu-Küre kesiminde trekking, flora-fauna gözlemciliği ve foto safari gibi yüksek kondisyon gerektiren doğa temelli faaliyetler ön plana çıkarken; morfolojik açıdan daha uygun bir yapı sunan Seydiler-Kastamonu güzergâhında bisiklet turları, kültür yürüyüşleri ve tematik gözlem faaliyetleri ağırlık kazanmaktadır. Bu yapısal çeşitlilik, sahanın hem ekolojik hem de tarihsel değerlerini sürdürülebilir bir rekreasyonel çerçevede birleştirmektedir (Kocaoğlu, 2018, s. 83).

Sonuç olarak, İstiklâl Yolu Tarihi Milli Parkı'nın sahip olduğu çok katmanlı miras değerlerinin sürdürülebilirliği; tarihsel dokunun aslına uygun restorasyonu, topoğrafik yapıya uygun rekreasyonel faaliyetlerin bilimsel taşıma kapasitesi sınırları içerisinde planlanması ve yerel ekonomik kalkınmayı destekleyen katılımcı yönetim modellerinin hayata geçirilmesiyle mümkün olabileceği öngörülmektedir.

2.7 Tabiat Parkları

Tabiat parkları, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nda "bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçaları" şeklinde tanımlanarak yasal bir statüye kavuşturulmuştur (Milli Parklar Kanunu, 1983). Bu yasal çerçeveyi akademik bir perspektifle genişleten Polat (2021), söz konusu alanların özgün biyotik karakteristikleri nedeniyle halkın rekreasyonel kullanımına tahsis edilmiş nitelikli doğa parçaları olduğunu vurgulamaktadır. Bu tanımlamalara paralel olarak, tabiat parklarının sadece yerel birer dinlenme alanı değil aynı zamanda jeomorfolojik yapı, peyzaj bütünlüğü ve ekolojik değerlerin muhafazası ile rekreasyonel potansiyelin koruma-kullanma dengesi

içerisinde topluma sunulmasını hedefleyen, uluslararası standartlarda yönetilen stratejik korunan alanlar olduğu kabul edilmektedir (Eagles vd., 2002; Dudley, 2008).

Pınaroğlu ve Ayaz (2024) tarafından belirtildiği üzere tabiat parkları; endemik flora, yaban hayatı habitatları ve su kaynaklarını bünyesinde barındıran özgün ekosistem yapılarıyla ekolojik süreçlerin sürdürülebilirliği noktasında kritik öneme sahip koruma alanlarıdır. Söz konusu sahalar, mutlak koruma statüsündeki alanlara kıyasla rekreasyonel etkileşime daha elverişli bir zemin sunsa da tüm ziyaretçi faaliyetlerinin taşıma kapasitesi sınırları içinde ve doğaya duyarlı bir şekilde turistik faaliyette bulunması gerekmektedir. Bu çerçevede; yürüyüş, kampçılık, dağcılık ve sportif balıkçılık gibi rekreatif kullanımların denetimli bir şekilde gerçekleştirilmesi, alanın peyzaj bütünlüğünün korunması ve koruma-kullanma dengesinin uzun vadeli başarısı açısından stratejik bir değer taşımaktadır.

Ekolojik hassasiyetlerin odağında şekillenen bu yönetimsel yaklaşım, sahadaki fiziksel müdahalelerin sınırlarını da belirleyerek sürdürülebilir bir altyapı gelişimine zemin hazırlamaktadır.

Zira doğal kaynakların korunması ile ziyaretçi ihtiyaçlarının dengelenmesi amacıyla sınırlı ve planlı yapılaşmalara olanak sağlanmaktadır (Polat, 2021).

Planlı yapılaşma ve koruma stratejileriyle desteklenen bu kontrollü kullanım imkânı, tabiat parklarını aynı zamanda toplum sağlığı ve sosyal fayda açısından nitelikli birer çekim merkezi haline getirmektedir.

Bu bağlamda tabiat parkları, sahip oldukları doğal peyzaj değerleri, biyolojik çeşitlilikleri ve rekreasyonel kaynak potansiyelleri sayesinde açık hava rekreasyon faaliyetleri için en uygun alanlar arasında değerlendirilmektedir. Bu alanlar; orman ekosistemleri, su yüzeyleri, topoğrafik çeşitlilik, temiz hava ve görsel peyzaj unsurları gibi farklı doğal kaynakları bir arada bulundurarak ziyaretçilere çok yönlü etkinlik seçenekleri sunmaktadır. Söz konusu kaynak değerleri, bireylerin doğa ile doğrudan etkileşim kurmasına olanak tanıyarak hem fiziksel aktivite düzeyinin artmasına hem de psikolojik iyilik halinin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Çalık vd., 2013).

Doğa ile insan sağlığı arasında kurulan bu pozitif etkileşim, tabiat parklarının koruma-kullanma dengesi içerisinde yasal bir statüye kavuşturulmasını ve sürdürülebilir turizm yönetiminin merkezine yerleştirilmesini zorunlu kılmıştır.

Bu gereklilik doğrultusunda söz konusu alanlar, doğal süreçlerin korunmasına katkıda bulunurken ziyaretçilere doğa temelli rekreasyon imkânları sunarak sürdürülebilir turizm açısından önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Milli park uygulamalarının alt ölçeğinde değerlendirilen tabiat parklarında, kaynakların korunması ve kullanımı, milli parklarda benimsenen temel ilke ve esaslar doğrultusunda yürütülmektedir. Ayrıca, kamu yararı gözetilmek ve planlara uygun olmak şartıyla, turistik amaçlı bina ve tesislerin yapılmasına, gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri lehine, Maliye Bakanlığı'nın görüşü alınarak Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından izin verilebilmektedir.

2026 yılı itibarıyla Türkiye'de toplam 275 tabiat parkı bulunmaktadır. Bu alanlar arasında ilk tabiat parkı, 1 Aralık 1983 tarihinde ilan edilen Ölüdeniz Kıdrak Tabiat Parkı'dır. En son eklenen Yedimeşe Tabiat Parkı ise 3 Şubat 2026'da listeye dahil edilmiştir. İller arasında İstanbul, bünyesindeki 26 tabiat parkı ile Türkiye'de en fazla tabiat parkına sahip il konumunu sürdürmektedir. Alan büyüklüğü açısından ise Balıkesir'de yer alan Ayvalık Adaları Tabiat Parkı, 19.624 hektarlık yüzölçümü ile ülkenin en geniş tabiat parkı olarak öne çıkmaktadır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2026). Öte yandan, Yener (2021) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'deki 250 tabiat parkı incelenmiş ve bu parkların sunduğu rekreasyonel aktiviteler değerlendirilmiştir. Aktivite ve altyapı bilgilerine ulaşılabilen 194 parkta toplam 53 farklı rekreatif aktivite tespit edilmiş olup, en yaygın aktiviteler doğa yürüyüşü, fotoğrafçılık ve piknik olarak belirlenmiştir.

2.8 Batı Karadeniz Bölümü Tabiat Parkları

Batı Karadeniz Bölgesi, Türkiye'nin Karadeniz Bölgesi'nin batı kısmında yer almakta olup, Bolu, Düzce, Zonguldak, Bartın, Karabük ve Kastamonu illerini kapsamaktadır. Bu bölgede, Bolu'da 11, Düzce'de 3, Zonguldak'ta 4, Bartın'da 3, Karabük'te 1 ve

Kastamonu'da 4 olmak üzere toplam 24 tabiat parkı bulunmaktadır (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2026b).

Tablo 2.6 Batı Karadeniz bölgesi tabiat parkları (Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 2026b)

İl	Tabiat Parkı Adı	İlan Tarihi	Yüzölçümü (ha)
Bartın	Ahatlar	11.07.2011	9,30
	Balamba	11.07.2011	13,17
	Gürcüoluk Mağarası	11.07.2011	49,90
Bolu	Göksu	11.07.2011	24,25
	Beşpınarlar	11.07.2011	26,89
	Bolu Karagöl	11.07.2011	35,03
	Sünnet Gölü	11.07.2011	88,24
	Bolu Gölcük	11.07.2011	376
	Sülüklügöl	22.11.2011	803
	Kargalı Gölcük	17.04.2014	156,50
	Ayıkayası	29.08.2014	446
	Karaca	03.04.2023	230,38
	Deregöl	07.04.2023	154,46
	Arkut Dağı	14.04.2023	15.765
Düzce	Korugöl	11.07.2011	30,78
	Güzeldere Şelalesi	11.07.2011	22,76
	Aydınpınar Şelaleleri	25.08.2014	100
Karabük	Baklabostan	18.09.2017	37,39
Kastamonu	Yeşilyuva	11.07.2011	5
	Dipsizgöl	11.07.2011	97,03
	Şehit Şerifebacı	11.07.2011	10
	Ersizlerdere Kanyonu	10.09.2020	217
	Olukbaşı	09.05.2025	1,81
Zonguldak	Göldağı	11.07.2011	13,64
	Milli Egemenlik	11.07.2011	27,28
	Danaağzı	9.04.2014	56,70
	Harmankaya Şelaleleri	1.10.2021	158
	Kayalıdere Şelaleleri	17.06.2025	53,67

Tablo 2.6'da görüldüğü üzere, Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki tabiat parkları illere göre farklı büyüklük ve çeşitlilik göstermektedir; Bartın ve Kastamonu küçük ölçekli parklarla sınırlıyken, Bolu hem sayıca hem de yüzölçümü bakımından lider konumda olup Arkut Dağı gibi çok geniş alanları içermektedir. 2011 yılı, bölgede birçok tabiat parkının ilan edildiği yoğun bir dönem iken, 2023–2025 yıllarında eklenen Karaca, Deregöl, Olukbaşı ve Kayalıdere Şelaleleri gibi güncel ilanlar mevcut ağı tamamlamaktadır. Yüzölçümleri 1,81 ha ile 15.765 ha arasında değişen bu parklar, Batı Karadeniz'in doğal çeşitliliğini ve koruma potansiyelini ortaya koymaktadır.

Araştırmalar, bu tabiat parklarında 50'den fazla farklı rekreasyonel etkinliğin gerçekleştirildiğini göstermekte olup, en yaygın etkinlikler arasında doğa yürüyüşü, fotoğrafçılık ve piknik öne çıkmaktadır (Yener, 2021, s. 122).

Yener (2021), 19. yüzyıl sanayi devrimiyle ivme kazanan teknolojik ilerleme ve hızlı kentleşme olgularının ekosistemler üzerindeki antropojenik baskısını irdelediği çalışmasında, Türkiye genelindeki tabiat parklarının hem biyolojik çeşitlilik rezervleri hem de kentsel psikososyal gerilimi absorbe eden stratejik rekreasyonel mekanlar olduğunu ortaya koymaktadır. İncelenen alanlarda doğa yürüyüşü, fotoğrafçılık ve piknik gibi aktivitelerin baskınlığı, kullanıcıların doğayı aktif deneyim ve pasif dinlenme odağında kurguladığını gösterse de altyapıdaki güvenlik birimi ve tanıtım ofisi eksikliği önemli bir yönetimsel paradoks teşkil etmektedir. Ancak bu durum ziyaretçilerin koruma statüsüne dair farkındalıklarını düşürerek doğal kaynakların bilinçsiz kullanımına zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda yazar, tabiat parklarının sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda gelecek nesillere aktarılabilmesi için rekreasyonel kullanımın "mekânsal taşıma kapasitesi" ile sınırlandırılması, donatı elemanlarının peyzaj bütünlüğüyle estetik bir uyum içerisinde geliştirilmesi ve doğa koruma farkındalığını artıracak eğitsel faaliyetlerin sisteme entegre edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Atmiş vd. (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışma, Türkiye'nin korunan alan tipolojisindeki yapısal dönüşümleri Batı Karadeniz ekseninde masaya yatırırken, tabiat parkı statüsünün ekolojik bir koruma kalkanından ziyade idari bir "etiketleme" aracına dönüştüğü gerçeğini sosyo-politik bir perspektifle tartışmaktadır. Araştırma, 2011 yılındaki radikal mevzuat değişikliğiyle birlikte mesire alanlarının alelacele tabiat parkı statüsüne çevrilmesini, koruma-kullanma dengesinin bilimsel bir temelden yoksun kalarak kullanım lehine bozulmasının birincil nedeni olarak tanımlamaktadır. Bu durum, korunan alan yönetiminde ekolojik hassasiyetlerin, kısa vadeli ekonomik veya siyasi kazanımların gölgesinde kaldığını gösteren tipik bir semptom olarak yorumlanabilir. Ziyaretçilerin alandaki koruma statüsüne dair sahip oldukları derin bilgi eksikliği ve tanıtım faaliyetlerindeki kronik zafiyet, alanların sadece "piknik odaklı rekreasyon" alanları olarak algılanmasına neden olan yönetimsel bir boşluğu göstermektedir. Yazarlar bu noktada, halkın alandaki doğal kaynak değerlerinden

habersiz oluşunu sadece bir iletişim hatası olarak değil, korunan alan sistematiğinin "insan-doğa etkileşimi" boyutundaki başarısızlığı olarak tartışmaktadır. Gelişme planlarının katılımcılıktan uzak ve sosyoekonomik gerçekliklerden yalıtılmış bir yapıda kurgulanması, korunan alan yönetimini anlık politik müdahalelere açık hale getirerek ekosistem bütünlüğünü zayıflatmaktadır.

Sonuç olarak çalışma, tabiat parklarının Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) standartlarında öngörülen işlevselliğine kavuşabilmesi için, işletme yetkilerinin özel şahıslardan arındırılarak kamu denetimindeki kurumsal bir mimariye devredilmesini stratejik bir gereklilik olarak sunmaktadır. Bu bağlamda, statülerin kâğıt üzerinde yükseltilmesi yerine, yönetim anlayışının doğa koruma öncelikli bir planlamayla yeniden inşası, Batı Karadeniz ve genel olarak Türkiye'deki korunan alanların sürdürülebilirliği açısından hayatî olduğu değerlendirilmektedir.

2.8.1 Bolu Gölcük Tabiat Parkı

Bu tez çalışmasının nitel boyutu kapsamında araştırma evrenine dahil edilen Gölcük Tabiat Parkı ile ilgili literatür bilgileri şu şekilde özetlenmektedir:

Bolu Gölcük Tabiat Parkı; Bolu ili Merkez ilçesi sınırlarında, 1.217 m rakımda yer alan Gölcük Tabiat Parkı, 1958 yılında orman içi dinlenme yeri olarak ayrılmış olup, 2011 yılında tabiat parkı statüsüne kavuşmuştur. Alanın büyüklüğü 376 hektardır ve Bolu merkeze 11 km mesafede bulunması nedeniyle özellikle hafta sonları yoğun ziyaretçi çekmektedir. Parka, Bolu merkezden Karacasu üzerinden tamamen asfalt yollarla ulaşım sağlanmakta, araçlar otopark alanına kadar girebilmekte ve park içi trafiği bariyerlerle sınırlandırılmaktadır. Ayrıca Bolu–Seben karayolu parkın ortasından geçmektedir. Alan, saf göknar ile kayın-gürgen karışık ormanlarıyla tipik bir dağ-göl peyzajına sahiptir ve fitocoğrafik olarak çoğunluğu Avrupa-Sibirya kökenli olan yüksek flora çeşitliliğine sahiptir; yapılan çalışmalar 68 familya, 186 cins ve 236 taksonu ortaya koymuştur. Gölcük Tabiat Parkı, doğal güzellikleri ve sunduğu olanaklar sayesinde doğa yürüyüşü, bisiklet, piknik, olta balıkçılığı ve spor gibi rekreasyonel etkinlikler için elverişlidir. Göl çevresi yürüyüş ve bisiklet yolu olarak düzenlenmiş olup, alan içinde iki adet günübirlik tesis yeme-içme hizmeti

sunmaktadır. Ayrıca göl kenarında ahşap iskeleler, piknik alanları, pergolalar, çocuk oyun alanları ve voleybol sahaları yer almaktadır. Bu özellikleri ve ulaşım kolaylığı ile Gölcük Tabiat Parkı, Türkiye'nin en popüler doğa turizmi destinasyonlarından biri olarak değerlendirilmektedir (URL-1, 2025).

Bolu-Gölcük Tabiat Parkı özelinde yapılan çalışmalar, alanın hem doğal hem de rekreasyonel değerler açısından önemli bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Kocalar (2018), saha çalışmaları ve değerlendirmeler doğrultusunda, alan yönetiminde etkin ve sürdürülebilir stratejilerin uygulanmasının zorunlu olduğunu vurgulamakta; mevcut hukuksal mevzuatın uygulamadaki muğlaklığı ve ihale süreçlerine ilişkin yerel tepkilerin, doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi için daha rasyonel ve kurumsal bir yönetim modeline ihtiyaç olduğunu ortaya koyduğunu belirtmektedir. Aksoy vd. (2023), göl içi ve kıyı alanlarında yapılan floristik gözlemlerle, istilacı ve yabancı sucul bitki türlerine yönelik risk yönetimi planları geliştirmiş ve toplam 47 takson ile 5 bitki topluluğunu belirlemişlerdir. Bayramoğlu Karşı vd. (2017) park atmosferinin, yoğun mangal aktiviteleri nedeniyle ciddi düzeyde kirlenmiş olduğunu ortaya koyarken, Uzunçakmak ve Çilan Akın (2025) Bolu Gölcük Tabiat Parkı ve çevresindeki göllerin doğal ve turizm açısından yüksek potansiyele sahip olmasına rağmen, insan etkisi, altyapı eksiklikleri ve paydaşlar arası koordinasyon yetersizlikleri nedeniyle sürdürülebilir şekilde yönetilemediğini vurgulamaktadır. Bu çalışmalar, parkın korunarak sürdürülebilir turizm kapsamında değerlendirilmesinin, çevresel koruma önlemleri, ekonomik fırsatların adil dağılımı ve paydaşlar arası iş birliği ile mümkün olduğunu göstermektedir.

3. KORUNAN ALANLARDA TURİZM UYGULAMALARI VE ZİYARETÇİ YÖNETİMİ

Korunan alanlar, sahip oldukları üstün doğal, ekolojik ve kültürel değerler nedeniyle turizm ve rekreasyon faaliyetleri açısından önemli bir çekim merkezi konumundadır. Bu durum, koruma-kullanma dengesi çerçevesinde planlı ve etkin bir yönetim anlayışını zorunlu kılmaktadır. Doğal kaynakların sürdürülebilirliği ile ziyaretçi taleplerinin karşılanması arasındaki ilişkinin doğru kurgulanması; ekosistem bütünlüğünün korunması ve ziyaretçi deneyiminin niteliğinin artırılması açısından kritik önem taşımaktadır. Bu bağlamda korunan alanlardaki turizm uygulamaları; çevresel etkilerin kontrol altına alınması, yerel toplulukların sürece dâhil edilmesi, ekonomik faydanın adil dağılımı ve alanın taşıma kapasitesi doğrultusunda kullanımın düzenlenmesi gibi çok boyutlu bir yönetim yaklaşımını gerektirmektedir. Ziyaretçi yönetimi ise artan kullanım baskısının alan üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirerek, rekreasyonel faaliyetlerin sürdürülebilirliğini sağlamayı amaçlayan stratejik bir planlama aracı olarak öne çıkmaktadır. Bu bölümde; korunan alanlarda turizm uygulamalarının temel bileşenleri, ziyaretçi yönetimine yönelik kuramsal yaklaşımlar, yönetim araçları ve dünya ölçeğindeki iyi uygulama örnekleri ele alınmaktadır.

3.1 Korunan Alanlarda Turizmin Gelişimi ve Etkileri

Korunan alanlar, doğal, tarihî ve kültürel mirasın korunmasında ortak bir sorumluluk üstlenirken rekreasyon ve turizm faaliyetleri için de önemli fırsatlar sunmaktadır (Dudley vd., 2008). Bununla birlikte korunan alanlarda turizm faaliyetleri; doğal kaynaklar, yerel ekonomi, yerel topluluklar ve ziyaretçiler üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Bu nedenle özellikle olumsuz etkilerin azaltılmasına yönelik uygulama ve yönetim planlarının geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır (Leung vd., 2018).

Blom (2000) tarafından Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki millî parklarda turizmin ekonomik etkilerini inceleyen çalışmada, gerekli düzenlemelerin yapılmadığı ve etkin yönetim planlarının uygulanmadığı alanlarda turizmin yerel ekonomiye sağladığı

katkının oldukça sınırlı kaldığı; buna karşın turizm gelirlerinin parkların işletme maliyetlerini karşılamada çoğu zaman yetersiz olabildiği vurgulanmaktadır.

Tablo 3.1 Korunan alanlarda turizmin etkileri (Leung vd., 2028, s. 24)

Etki Alanı	Turizm Faaliyetleri	Potansiyel Sonuçlara Örnekler
Hava	Ulaşım ve elektrik	• Araçlardan kaynaklanan hava ve gürültü kirliliği • Artan karbondioksit emisyonları
Işık	Tesislerin içindeki ve yakınındaki aydınlatma	• Işık kirliliği, deniz kaplumbağası yavrularının denize yönelmesini engelleyebilir
Ses	Tesislerin inşası veya işletilmesi	• Araçlardan kaynaklanan gürültü kirliliği kuşların üreme başarısını etkileyebilir
Su	Atıkların bertaraf edilmesi	• Çevreye karışan mineraller, besin maddeleri, kanalizasyon, katı atık, petrol ve toksinler• Kirliliğin su kalitesini düşürmesi• Artan su tüketimi
Jeoloji ve Toprak	Toplama, vandalizm, erozyon	• Mineraller, kayalar ve fosiller üzerine grafik çizilmesi ve/veya bunların yerinden alınması• Topraktaki fiziksel ve kimyasal değişimler
Peyzaj	Gelişim/Yapılaşma	• Yerleşim birimlerinin peyzaj üzerindeki görsel etkisi
Habitatlar	Alan temizleme, doğal kaynak kullanımı, kirlilik	• Doğal habitatın parçalanması (örneğin sulak alanlar) • Yerli ve istilacı bitki türleri arasındaki rekabet • Habitat değişimine yol açan değişen yangın sıklığı (kazara çıkan yangınlar dahil) • Habitatların tahribi ve arazilerin temizlenmesi (örneğin mangrovlar) • Ziyaretçilere gıda sağlamak için aşırı avlanma • Ötrofikasyon (su kirliliği) ve sedimantasyon
	Yaya ve araç trafiği	• Çiğnenme gibi yollarla çeşitliliği, kompozisyonu ve morfolojiyi etkileyen; bitki yerleşimi, büyümesi ve üremesindeki değişiklikler
Yaban Hayatı	Avcılık, balıkçılık	• Tür kompozisyonu, üreme ve davranışlardaki değişiklikler • Alışmış (evcilleşmiş gibi davranan) hayvanların itlaf edilmesi
	Kirlilik	• Psikolojik stres, davranış değişiklikleri, azalan üretkenlik • Atık bertaraf alanlarının besin kaynağı olarak kullanılması • Ötrofikasyon
	İzleme ve fotoğraf çekimi nedeniyle taciz	• Davranışsal değişiklikler (örneğin kaçınma, alışma veya insanlara yönelme) • Fizyolojik değişiklikler (örneğin kalp atış hızı, büyüme oranları ve bolluk) • Tür değişiklikleri (örneğin kompozisyon, çeşitlilik ve bolluk, dağılım ve türler arası etkileşimler)
	Doğal alanlardaki otoyollar ve patikalar	• Etçiller üzerindeki bariyer etkileri, çarpışmalar, kaçak avcılar için erişilebilirliğin artması • Seyahat koridorlarında güneş seven bitki türlerinde artış • Ölü veya sakat yaban hayatı (yani yolda araç çarpması sonucu ölen hayvanlar), leşçillere fayda sağlaması

Prakash vd. (2019) tarafından Sri Lanka'da ziyaret edilen beş millî parkta gerçekleştirilen çalışmada, vahşi yaşam turizmi deneyimi sırasında ortaya çıkan ziyaretçi memnuniyetsizliğinin temel nedenleri TripAdvisor'da yayımlanan 206 olumsuz ziyaretçi yorumu üzerinden analiz edilmiştir. Bulgular, park içerisindeki yoğun araç trafiği, farklı yaban hayatı türlerini gözlemleme olanaklarının sınırlı olması, park yönetimi tarafından rehberlik hizmetleri ve ziyaretçi politikalarının yetersiz uygulanması, safari araç sürücülerinin dikkatsiz ve niteliksiz davranışları nedeniyle oluşan güvenlik sorunları ve giriş ücretlerinin yüksek ya da dengesiz algılanması gibi unsurların memnuniyetsizliğin başlıca kaynaklarını oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, korunan alanlarda ziyaretçi deneyiminin yalnızca doğal kaynak değerlerine değil, aynı zamanda etkin ziyaretçi yönetimi, hizmet kalitesi ve taşıma kapasitesine uygun kullanımın sağlanmasına bağlı olduğunu göstermektedir.

Nickson Peter Mkiramweni (2014) tarafından Tanzanya'daki Ngorongoro Koruma Alanı'nda gerçekleştirilen çalışmada ise iklim değişikliği bağlamında turizmin kırılganlığını artıran unsurlar maruziyet, duyarlılık ve uyum kapasitesi kavramları çerçevesinde ele alınmıştır. Araştırmada siyasi istikrarsızlık, küresel terör olayları, salgın hastalıklar ve aşırı hava koşulları gibi şoklar ile su ve gıda kıtlığı, çevresel bozulma, biyoçeşitlilik ve habitat kaybı ve bitki örtüsündeki değişim gibi stres faktörlerinin tek başına kırılganlığın temel nedeni olmadığı; asıl belirleyici unsurun sistemin bu etkilere karşı geliştirdiği uyum kapasitesi olduğu vurgulanmaktadır. Buna göre kırılganlık durumları, sistemin dayanıklılık düzeyini ortaya koyan bir gösterge niteliği taşımakta; güçlü sistemlerin şok ve streslere karşı daha dirençli olduğu, zayıf sistemlerin ise güvenlik açıklarının arttığı ifade edilmektedir. Bu çerçevede korunan alanlarda yürütülen faaliyetlerin başarısının yalnızca ekonomik getiriler üzerinden değil, aynı zamanda oluşturduğu çevresel ve sosyal değerler temelinde değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Küresel ölçekte doğa ve macera turizmine yönelik talebin artması, millî parkları bu talebin karşılanmasında stratejik bir konuma taşımıştır. Millî parkların kullanıcı profili; bireysel ziyaretçiler, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve ticari tur operatörlerinden oluşmakta olup (Buckley, 2003, s. 54), park yönetim stratejileri büyük ölçüde sahip oldukları ziyaretçi yoğunluğuna göre farklılaşmaktadır. Ziyaretçi

trafiğinin düşük olduğu parklarda yönetim odağı, çoğunlukla çevre ekosistemden kaynaklanan dışsal tehditlerin kontrolüne yönelmekte; komşu arazilerden yayılan istilacı türler ve yabancı otlar, kontrolsüz yangınlar ile bitki ve hayvan hastalıkları gibi doğal ve insan kaynaklı afetler, kaçak avcılık ve habitat tahribatı gibi yasa dışı faaliyetler ile havza dışından taşınan hava ve su kirliliği temel izleme parametrelerini oluşturmaktadır. Buna karşılık yüksek ziyaretçi yoğunluğuna sahip parklarda yönetim odağı insan faktörüne kaymakta; ziyaretçilerin demografik özellikleri, sayıları, katıldıkları rekreasyonel faaliyetler, beklentileri ve memnuniyet düzeyleri gibi veriler etkin planlama açısından kritik önem taşımaktadır. Söz konusu veriler genellikle otomatik ziyaretçi sayaçları ile yerinde uygulanan yapılandırılmış anketlerin birlikte değerlendirilmesiyle elde edilmektedir. Bu çerçevede ziyaretçi yönetim araçlarının başarısı, bir yandan ziyaretçi memnuniyetinin en üst düzeye çıkarılması diğer yandan ziyaretçi kaynaklı (antropojenik) olumsuz etkilerin en aza indirilmesi şeklinde ifade edilen çift yönlü bir performans göstergesi üzerinden değerlendirilmektedir (Buckley, 2010, s. 54-55).

3.2 Korunan Alanlarda Uygulanabilecek Turizm Türleri

Korunan alanlarda turizm, doğal ve kültürel değerleri koruma bilinciyle çeşitlilik göstermektedir. Ekoturizm, düşük çevresel etkisi ve yerel topluluklara sağladığı faydalar ile ön plana çıkarken (Orams, 2001), doğa ve macera turizmi trekking, kamp, dağcılık ve kuş gözlemciliği gibi aktivitelerle ziyaretçilere doğa ile doğrudan temas imkânı sunar (Buckley, 2003). Kültür ve miras turizmi, tarihî yapılar, arkeolojik alanlar ve geleneksel yaşam biçimlerinin gözlemlenmesini sağlarken (Timothy ve Boyd, 2003), yaban hayatı ve biyoçeşitlilik turizmi, özel rehberli turlar aracılığıyla doğal yaşamı gözlemleme fırsatı verir (Prakash vd., 2019). Ayrıca, rekreasyonel turizm yürüyüş, bisiklet ve piknik gibi düşük etkili aktivitelerle sosyal ve sağlık açısından fayda sağlarken (Leung vd., 2018), eğitim ve bilgilendirme turizmi ziyaretçilere doğa ve koruma bilinci kazandırır (Açıkdilli, 2023). Tüm bu turizm türlerinin sürdürülebilir uygulamalarla desteklenmesi, korunan alanların uzun vadeli korunmasını ve ziyaretçi deneyiminin zenginleşmesini mümkün kılmaktadır (Yadav, 2023).

3.2.1 Ekoturizm

Ekoturizm, çevresel koruma ile yerel halkın refahını bir arada hedefleyen ve sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen disiplinler arası bir turizm türüdür (Xu vd., 2022, s. 2977). Turizm sektörünün 21. yüzyılda küresel ölçekte büyüme potansiyeli göz önüne alındığında, ekoturizm özellikle kırsal ve kalkınma olanakları sınırlı bölgelerde alternatif gelir kaynakları sunmakta ve sürdürülebilir turizmin uygulanabilir bir biçimi olarak öne çıkmaktadır (Hunter, 1997, s. 855; Luzar vd., 1998, s. 48; Massberg, 1999; Kiss, 2004).

Tarihsel olarak 1960'lı ve 1970'li yıllarda ABD ve Avrupa'da milli parklara artan turizm talebi ve çevre hareketlerinin gelişimi, ekoturizmin çevresel ve sosyal boyutlarının önem kazanmasına yol açmıştır (Orams, 2001; Dowling, 2013; Fang vd., 2018). Her ne kadar ekoturizm kavramı 1965'te Hetzer tarafından ilk kez ortaya atılmış olsa da (Miller, 1993; Fennel, 2012), doğal ve kültürel kaynakları koruyarak yerel topluluklara ekonomik katkı sağlayan turizm faaliyetleri çok daha önceden var olmuştur (Massberg, 1999; Orams, 2001; Dowling, 2013). Günümüzde ekoturizm; kuş gözlemciliği, dağcılık, sportif olta balıkçılığı ve yayla turizmi gibi doğa temelli aktiviteleri kapsayarak kitle turizmine alternatif sunmakta ve destinasyonlarda sürdürülebilir turizmin uygulanmasını sağlamaktadır (Akdağ, 2013, s. 180-191).

Uluslararası Ekoturizm Topluluğu (TIES) ekoturizmi, "çevreyi koruyan, yerel halkın refahını sürdüren ve eğitim ile yorumlamayı içeren sorumlu doğal alan seyahati" olarak tanımlamaktadır (Castillo-Salazar vd., 2025, s. 5-6), Uluslararası Doğa Koruma Birliği ise ekoturizmi, "nispeten bozulmamış doğal alanlara yapılan, yerel topluma sosyo-ekonomik fayda sağlayan ve ziyaretçilerin olumsuz etkilerinin düşük olduğu çevresel olarak sorumlu seyahatler" olarak ifade etmektedir. Ekoturizmin temel ilkeleri; çevresel etkileri en aza indirmek, ev sahibi ülkenin kültürüne saygı duymak, yerel topluma faydaları maksimuma çıkarmak ve turist tatminini sağlamak olarak belirlenmiştir (Hetzer, 1965).

Topluluk temelli ekoturizm (CBE), çevresel hassasiyetin yüksek olduğu alanlarda yerel halkın katılımını ve kontrolünü artırarak, ekonomik ve sosyal faydaların

paylaşılmasını sağlamaktadır, ancak altyapı eksikliği, nitelikli personel yetersizliği ve kaynak kullanımında çatışmalar gibi engellerle karşılaşmaktadır (Thakur vd., 2025, s. 735-742). Sonuç olarak, sürdürülebilir ekoturizmin başarısı, yerel yönetimlerin ve toplulukların iş birliği, kaliteli hizmet sunumu, altyapı geliştirme, çevre koruma politikalarının güçlendirilmesi ve doğal ile kültürel cazibe unsurlarının etkin kullanımıyla mümkün olmaktadır (Habibulloev vd., 2025). Bununla birlikte, ekoturizmin sürdürülebilirliği; doğal kaynak yönetimi, altyapı, insan kaynağı, topluluk katılımı ve çevre yönetiminin etkin entegrasyonuna bağlıdır (Cossengue vd., 2025; Sisriany ve Furuya, 2025, s. 1-22).

Sürdürülebilir ekoturizm yaklaşımı, doğal ve kültürel mirasın uzun vadeli muhafazasını merkeze alırken yerel halkın refahını gözetmeyi temel bir öncelik olarak kabul etmektedir. Bu disiplin, çevresel ve toplumsal negatif dışsallıkları asgariye indirmeyi hedeflerken, ziyaretçiler ve yerel paydaşlar nezdinde koruma bilincini artıran eğitsel bir misyon üstlenmektedir. Sürecin başarısı; yerel toplulukların planlama ve yönetim kademelerine aktif katılımının sağlanmasına, ekoturizm kaynaklı gelirlerin doğrudan koruma projelerine aktarılmasına ve operasyonel süreçlerde çevre dostu teknolojilerin entegrasyonuna dayanmaktadır. Dolayısıyla sürdürülebilir ekoturizm, yalnızca bir turizm faaliyeti değil; ekolojik bütünlüğü koruyan, ekonomik adaleti destekleyen ve etik işletme prensipleriyle bütünleşen kapsamlı bir yönetim modelidir (Yadav, 2023).

Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) tarafından 2018 yılında yayımlanan *Korunan Alanlarda Turizm ve Ziyaretçi Yönetimi: Sürdürülebilirlik Kılavuzu*'nda korunan alan turizmi; çevresel, ekonomik ve sosyokültürel boyutların bütüncül biçimde ele alındığı çok katmanlı bir yapı içerisinde değerlendirilmektedir. Bu yaklaşımda ekoturizm, yalnızca rekreasyonel bir faaliyet olarak değil, doğa koruma hedeflerine doğrudan katkı sağlayan, korunan alan yönetimlerinin finansal sürdürülebilirliğini destekleyen ve yerel topluluklar için uzun vadeli, adil ve süreklilik arz eden geçim olanakları yaratan bir kalkınma aracı olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda yerel kültürel değerlerin korunması ve toplumsal refahın artırılması yoluyla sosyal sermayeyi güçlendiren bu model, koruma-kullanma dengesinin sağlanmasında stratejik bir rol üstlenmektedir. Dolayısıyla sürdürülebilir korunan alan turizminin

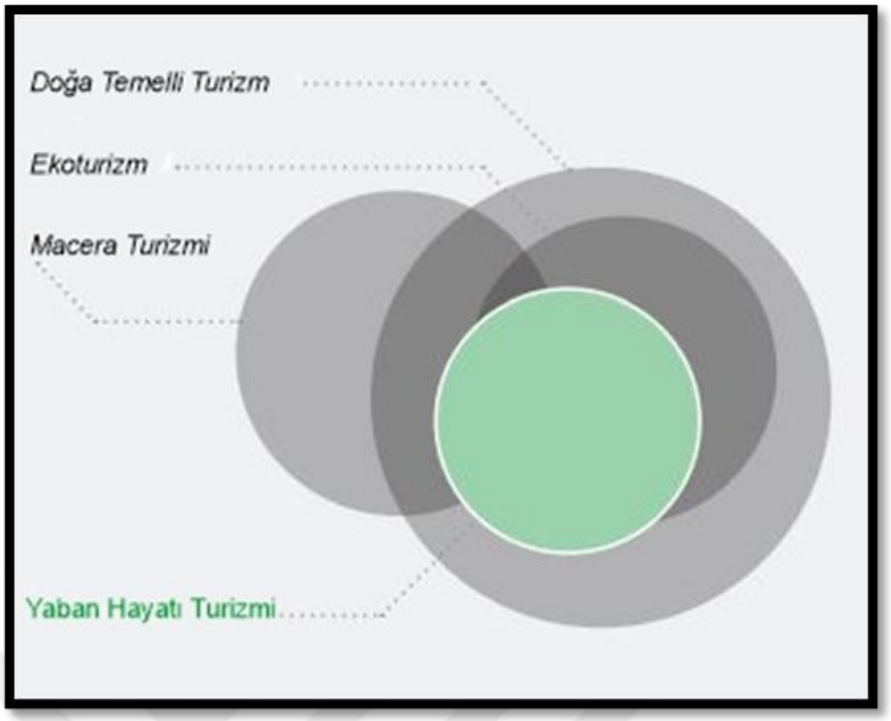
başarısı, çevresel değer üretimi, ekonomik katkı ve sosyokültürel gelişimin eş zamanlı ve karşılıklı etkileşim içerisinde yönetilmesine bağlıdır (Leung vd., 2018, s. 100). Aynı zamanda ekoturizmin daha nitelikli eko turist profili ve daha iyi bir doğal çevre ile sonuçlanacak hedeflere ulaşabileceği öne çıkartılmaktadır (Orams, 1995).

Türkiye, zengin coğrafyası, kültürel birikimi ve doğal potansiyeli ile ekoturizm faaliyetleri için uygun bir ortam sunmakta, 1980'lerden itibaren kırsal alanlar, milli parklar ve korunan alanlarda ekoturizm yatırımları yapılmaktadır (Tosun ve Erdoğan, 2009; Polat ve Polat, 2013).

3.2.2 Yaban Hayatı Turizmi

Yaban hayatı turizmi, çoğunlukla vahşi hayvanları doğal ortamlarında gözlemlemeye dayanan bir turizm biçimi olarak tanımlanmakla birlikte (WTTC, 2019, s. 5), literatürde bu tanımın eksik kaldığı ve avcılık, balıkçılık ya da kapalı alanlarda yabani hayvanların görülmesi gibi faaliyetleri kapsamadığı vurgulanmaktadır (Newsome vd., 2005; Tapper, 2006). Bununla birlikte bireysel gezilerde, yaban hayatı izleme safarileri yerel kültürel deneyimler, el sanatları ve gastronomi gibi aktivitelerle birleşebilir (WTTC, 2019).

Turistlerin ana motivasyonu genellikle vahşi hayvanları gözlemlemek olsa da, yaban hayatı turizmi macera, doğa temelli ve ekoturizme özgü sürdürülebilirlik ve eğitim ilkelerini de içerir (Duffus ve Dearden, 1990; Erdoğan, 2016). Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi'nin yaban hayatı turizminin küresel ölçekte ekonomik etkisinin araştırıldığı 2019 yılında yayınlanan raporuna göre; yaban hayatı turizmi, kesin sınırlar ile sınıflandırılması mümkün olamayan üç faklı turizm faaliyetinin odağında yer almaktadır. Bu açıdan yaban hayatı turizmi, özellikle üç tür doğal alan turizmini kapsamaktadır. Kısmen macera seyahatidir, genellikle doğaya dayalıdır ve ekoturizme ait sürdürülebilir ve eğitici olan yönlerin yanı sıra korumayı destekleyen temel ilkelerini içerir (Newsome vd., 2005, s. 16).

Şekil 3.1 Turizm ve yaban hayatı turizmi (WTTC, 2019)

Yaban hayatı turizmi, nadir ve çekici canlıların varlığı ve nesillerinin tehlikede olması nedeniyle turistler için önemli bir motivasyon kaynağıdır (Baral, 2013, s. 6). Doğa temelli turizmin alt sektörü olarak hızla büyüyen yaban hayatı turizmi, doğal kaynakların kullanımı üzerinde etkiler yaratmakla birlikte ekonomik olarak da önemli bir katkı sağlar; örneğin Afrika'da 2017'de uluslararası turist sayısı %9 artarak 63 milyona ulaşmış ve gelirler yaklaşık %8 artışla 37 milyar ABD dolarına yükselmiştir (Dünya Bankası). İngiliz yaban hayatı tur operatörlerinin tercihleri ve pazardaki talep, özellikle belirli türlere (kuşlar, yunuslar, balinalar vb.) odaklanmakta olup, kuş gözlemciliği, kelebek gözlemciliği, yunus ve balina izleme, goril ve kutup ayısı safarileri gibi geniş bir yaban hayatı turizmi etkinlik yelpazesi sunulmaktadır (Curtin ve Wilkes, 2005).

Yaban hayatı turizmi, çoğunlukla vahşi hayatı izleme deneyimine dayanan turizm olarak tanımlanmakta (WTTC, 2019, s. 5) ancak birçok çalışmada bu tanımın eksik kaldığı ve yaban hayatına yönelik diğer turizm faaliyetlerini kapsamadığına vurgu yapılmaktadır. Newsome vd. (2005) göre, yaban hayatı gözlem turizmi ile yaban hayatı turizmi terimleri aynıdır ve hatta yaban hayatı turizmi çoğu zaman avcılık veya balıkçılık turizmine atıfta bulunmak için ya da kapalı parklarda bulunan yabani

hayvanların görülmesi için de kullanılmaktadır. Turizm endüstrisine ve aynı zamanda bilimsel alan yazınına bakıldığında ise; yaban hayatı izleme turizmi yerine, çoğunlukla "yaban hayatı turizmi" teriminin kullanılma eğiliminde olduğu ifade edilebilir (Tapper, 2006, s. 10).

Ayrıca Duffus ve Dearden (1990), yaban hayatı ve insan etkileşimini üç boyutta ele almaktadır. Bunlar; Tüketen Kullanım (Avcılık ve Balıkçılık), Düşük Tüketen Kullanım (Hayvanat Bahçeleri ve Akvaryumlar), Tüketmeyen Kullanım (Yaban Hayatı Gözlem ve Fotoğrafçılık) olarak yer almıştır.

Yaban hayatı turizmi, bazen belirli bir yaban hayatı türünü görmek amacıyla kuş gözlemciliği gibi- turistler tarafından yapılabilir ancak ana motivasyonları yaban hayatı gözlemciliği olmayıp vahşi yerlerde maceraya odaklanan turist faaliyetlerinin bir parçası da olabilmektedir (Tapper, 2006, s. 10). Ayrıca yaban hayatı turizmi, doğaya ve çevreye duyarlı ve tabiat için hassas faaliyetler kapsamında yapıldığında eko-turizmin bir formu olarak kabul edilebilir (Erdoğan, 2016, s. 78). Bireysel bir turistin gezi yapmak için birçok nedeni olabilmektedir. Örneğin Afrika'ya yapılan bir seyahat, yaban hayatı izleme safarisini içerebilir, ancak el sanatları satın almayı, yerel yiyecekleri tatmayı veya yerel kültürleri keşfetmeyi de içerebilir (WTTC, 2019, s. 5). Doğa turizminin alt sektörlerinden biri olarak değerlendirebileceğimiz yaban hayatı turizminin popülaritesi günümüzde hızla artmakla birlikte bu durum doğal kaynakların kullanılması gibi çeşitli etkiler de ortaya çıkarabilmektedir. Yaban hayatındaki vahşi hayvanlar, göze çarpan çekici özellikleri, benzersiz ve nadir olmaları nedeniyle çağdaş dünyadaki turistler için ana odak noktası olan en güzel canlılardır ve ayrıca bu canlıların neslinin tükeniyor olması da turistleri yaban hayatı turizmine teşvik eden unsurlardan biri olmaktadır (Baral, 2013, s. 6).

Dünya Bankası verilerine göre, doğaya dayalı turizm faaliyetlerinin önemli ölçüde büyüdüğü ve 2017'de Afrika'yı ziyaret eden uluslararası turist sayısının %9 oranında artarak 63 milyona ulaştığı, gelirlerin ise tahminen yüzde 8'lik bir artışla 37 milyar ABD dolarına yükseldiği değerlendirilmiştir.

Özellikle, bazı büyük, erişilebilir, büyüleyici ve heyecan verici vahşi hayvanların belirli türleri ile etkileşim fırsatlarına olan talepte hızlı bir büyüme yaşanmaktadır (Curtin ve Wilkes, 2005, s. 457). Curtin ve Wilkes'ın (2005) araştırmasında yer alan İngiliz yaban hayatı tur operatörlerinin tercih ettiği destinasyonlar ve pazardaki turistlerin rağbet gösterdiği türlere bakıldığında pazarın yüksek oranda doğaya ve çevreye ve özellikle belirli bir türe (genellikle kuşlar) kademeli olarak kaydığını anlaşılmaktadır. Bunula birlikte İngiltere merkezli Bağımsız Tur Operatörü Derneği'nin web sitesinde yaban hayatı turizmi için geniş bir fırsat listesi sunulmaktadır. Bunlar arasında Kuş gözlemciliği, kelebek gözlemciliği, yunus izleme, fil yürüyüşü, goril safarileri, kenya balon safarileri, ornitolojik turlar; kutup ayısı izleme, yunuslarla yüzmek, balina İzleme, kurt ve ayı izleme gibi yaban hayatına yönelik turizm faaliyetlerinin bulunduğu görülebilmektedir.

3.2.3 Balıkçılık ve Olta Balıkçılığı Turizmi

Balıkçılık turizminin hangi turizm türü içerisinde yer aldığına dair literatürde bir uzlaşma bulunmamasına rağmen olta balıkçılığı turizmi (Bezirgan, 2019, s. 448), eko-turizm temelli yaban hayatı turizminin (Erdoğan, 2016, s. 79) bir alt dalı olarak değerlendirilebilir. Diğer yandan balıkçılık turizmi kesinlikle bir tür doğal kaynaklı turizmdir çünkü doğa, balıkçılık turizm deneyiminin önemli bir parçasıdır (Borch vd., 2008, s. 277).

Avrupa Balıkçılık Birliği (2004) genel kurulu tarafından yayınlanmış rapora göre balıkçılık, genel anlamda balıkçılık ve olta balıkçılığı olarak ikiye ayrılmıştır. Eğlence, spor ve iyi vakit geçirme amaçlı balıkçık ise, eğlence amaçlı balıkçılık (Recreational Fishing) ve eğlence amaçlı olta balıkçılığı (Recreatioanal Angling) şeklinde iki grupta tanımlanmaktadır. Eğlence amaçlı balıkçılık ticari sayılmayan balıkçılık türü olarak belirtilmektedir. Ticari bir amaç gözetilmediği için yakalanan balıklar satılmaz. Eğlence amaçlı olta balıkçılığı; olta takımı imalatçıları, yem tedarikçileri, marina işletmecileri, bot kiralama şirketleri, özel olta balıkçıları medyası, spor amaçlı olta balıkçıları federasyonları ve olta balıkçılığı turizmi ve diğer ilgili organizasyonlar ile birlikte tam bir sektör haline gelmiştir.

Eğlence amaçlı balıkçılık, turizm endüstrisinin olduğu kadar dünyadaki bölgesel ekonomiler için de önemli bir bileşen konumundadır (Zwirn vd., 2005, s. 16). Olta balıkçılığı turizminin bir alternatif turizm çeşidi olarak önemli bir turizm potansiyeline sahip olduğu görülmektedir (Ivansco ve Ercsey, 2016, s. 72). Olta balıkçılığı turizmi yerel ve uluslararası çalışmalarda ülke ekonomileri için önemli olarak adlandırılmaktadır (Dr. Khol Research Consult, 2000; Mc. Manus vd., 2011; Brown vd.,2012'den akt. Ivansco ve Ercsey, 2016, s. 71). Özellikle denize kıyısı olan destinasyonlarda balık avlama turları düzenlenmesiyle başlamış ve günümüzde balık avlama turnuvaları düzenlenerek de turizmde yeni ve gelişen destinasyonlar için önemli bir ürün çeşitlendirme fırsatı yaratmakta olan sportif olta balıkçılığı, avlanma faaliyetlerinin çoğunluğunda yaygınlaşan yakala-bırak yaklaşımıyla beraber eko-turizmin bir türü olarak da ifade edilebilir (Bezirgan, 2019, s. 448). Sportif olta balıkçılığı turnuvaları, sportif balıkçılık federasyonlarının bulunduğu ülkelerde ve federasyonlarca belirlenen belirli kuralar dahilinde yakalanan balığa zarar vermeden sağlıklı ve canlı olarak suya salınmasına dayanan avcılık etkinliklerdir (Resmî Gazete, 2008). "Balık yakalama turnuvaları, tüm dünyada rağbet gören bir etkinliktir ve son yıllarda Türkiye'nin farklı destinasyonlarında uygulanmaya başlanmıştır" (Bezirgan, 2019, s. 448).

Türkiye'de Amatör ve Sportif Olta Balıkçılığı Federasyonu 2014 yılında kurulmuş ve kurulduğu yıl itibariyle her yıl çeşitli turnuvalar düzenlenmektedir. Olta balıkçılığı, hazırlık aşamasından başlamak üzere yolculuk, kampçılık, yürüyüş, keşfetmek, su ve sucul hayatı tanımak, olta balıkçılığı aktivitesi ve yakala bırak gibi aşamalardan oluşmaktadır. Ziyaretçiler açısından ise dinlenmek ve temiz havada bulunma isteği olta balıkçılığı turizmine olan ilgiyi artırmaktadır (Ivansco ve Ercsey, 2016, s. 71). Kıyılarda yapılan olta balıkçılığının sadece balıkçılık turizmine değil, aynı zamanda tekne yapımı ve insanların geçim kaynakları gibi birçok alt dalı geliştirdiği vurgulanmaktadır (Salmi ve Salmi, 2010, s. 194). Sportif balıkçılık faaliyetlerinde bulunan turistler genellikle yüksek gelir grubuna aittir ve bu durum sportif balıkçılık turizminin ekonomik cirosunun yüksek olacağını göstermekle birlikte bu durum seyahat acentelerinin da ilgisini çeken önemli bir faktör olmaktadır (Dinçer vd., 2017, s. 46).

Şekil 3.2 Balıkçılık turizmi türleri **(**Bauer ve Herr, 2004, s. 60; Bezirgan, 2019, s. 451)

Üç tarafı denizlerle çevrili olan ve tatlı su alanları bakımından zengin doğa ve çevreye sahip olan Türkiye'nin balıkçılık turizminin geliştirilmesi önem taşımaktadır (Bezirgan, 2019, s. 461). Balıkçılık turizminin geliştirilmesi için amatör olta balıkçılığı faaliyetlerinde bulunan balıkçılar, olta balıkçılığı turizminin tanıtımında ve yaygın bir hale getirilmesinde daha etkili olabilirler (Hjalager, 2010, s. 209).

Türkiye'de 2015 yılında il kültür müdürlüklerinin web sitelerinden toplanan veriler ışığında toplam 46 ilde sportif balıkçılık için kullanılmaya uygun yaklaşık 180 yerin var olduğu ortaya çıkarılmıştır (Dinç vd., 2017, s. 40).

Avrupa ülkelerinden 10 milyon nüfusa sahip Macaristan'da 28 ilçede olta balıkçılığı üzerine yaklaşık 1000 balıkçılık derneği ve bu derneklere üye yaklaşık 320000 balıkçı bulunmaktadır. Bu rakam, nüfusa oranlandığında ülke nüfusunun yaklaşık olarak %3,2'sine eşittir (Macar Ulusal Balıkçılar Birliği'nden aktaran; Ivansco ve Ercsey, 2016, s. 4). Macar Ulusal Balıkçılık Birliği'nin web sitesinde yer alan bültene göre 2019 tarihinde bu sayının 500.000 civarında olduğu belirtilmektedir. Bu sayılar Macaristan ülke nüfusunun %5'ine karşılık gelmektedir.

Avrupa'da sportif ve eğlence amaçlı deniz balıkçılığı ile meşgul yaklaşık 9 milyon balıkçı bulunmaktadır (Hyder vd., 2018'den akt. Darmanin ve Vella, 2019, s. 2).

Avrupa ülkelerinin birçoğunda hem deniz hem de tatlı sularda yapılan sportif ve eğlence amaçlı balıkçılık için büyük ilgi vardır ancak Norveç, Finlandiya ve İsveç başı çeken ülkelerdir.

Avrupa bölgesel kalkınma fonu tarafından desteklenmiş Güney Baltık bölgesindeki balıkçıların olta balıkçılığı turizmine yönelik taleplerini anlamaya yönelik hazırlanmış olan rapor genel hatlarıyla incelenmiştir. Avrupa kıtası Baltık bölgesinde yer alan Almanya (203 katılımcı), Danimarka (206 katılımcı), Litvanya (221 katılımcı) ve Polonya (127 katılımcı) olta balıkçıları üzerine yapılan anket çalışması ile bazı önemli sonuçlar elde edilmiştir. Araştırmaya katılan Alman olta balıkçılarının yaş ortalaması 43, Danimarkalı olan balıkçıların 51, Litvanyalıların 41, Polonyalıların ise 45'tir.

Olta balıkçılarının seyahat davranışları ve seyahat alışkanlıklarının araştırıldığı çalışmaya göre, ankete katılan balıkçılara yılda hangi sıklıkta geziye ve tatile gittikleri sorulmuştur. Buna göre Olta balıkçılığı gezileri ve tatillerin sıklığı ülkeler ve tatil türleri arasında farklılık göstermektedir. Dört ülkenin hepsinde ankete tabi tutulan avcılar, ortalama olarak yılda en fazla bir ya da iki defa esas amacın olta balıkçılığı olduğu turistik tatillere katılmaktadırlar. Bunun yanında katılımcı balıkçılara, tatillerinde kaç gün geçirdikleri sorulmuştur. Alman balıkçıları olta balıkçılığı tatillerinde 7-8 gün, Litvanya'lı olta balıkçıları 11–12 gün, Polonya ve Danimarka'lı olta balıkçıları ise 12–13 gün geçirmektedirler. Olta balıkçılarının seyahat ve tatil yeri seçimlerinde günlük gezilerinde kendi ülkelerini tercih ettikleri, daha uzun süreli tatil yerleri için ise genellikle komşu ülkeleri seçtikleri görülmüştür.

Araştırmaya göre, olta balıkçılığı günübirlik gezisi için gidilecek yer seçilirken en önemli kriterler arasında gidilen yerin daha önce duyulmuş olması, seyahat mesafesi, balık türleri, manzara, tercih edilen olta balıkçılığı tekniği ve tercih edilen balığın stok durumu gibi hususlar yer almaktadır.

Bunun dışında araştırmada balıkçıların bilgi kaynakları nerelerdir sorusuna benzer cevaplar verdikleri görülmüştür. Öncelikle balıkçılar herhangi bir olta balıkçılığı yolculuğuna çıkmadan önce çeşitli kaynak ve ortamlardan bilgi alarak seyahatlerine hazırlanmaktadırlar. Bunlar arasında arkadaşlarından elde ettikleri bilgiler, arama

motorları / web siteleri, forum ve blog sayfaları, sosyal medya, dergi kaynakları yer almaktadır.

Diğer yandan araştırmaya katılan balıkçılar, çeşitli kaynaklardan yararlansalar da bulunması zor olan birkaç tür gezi bilgisi bildirmişlerdir. Bunlar arasında balık tutmaya kapalı sezonlar, rehber bulma, uygun konaklama ile ilgili gerekli bilgiler, yasal düzenlemeler ile ilgili olta balıkçılığı hakkında bilgiler ve tatil noktalarındaki olta balıkçılığı lisanslarına dair bilgilerin bulunmadığını ya da bulmanın zor olduğunu belirtmişlerdir.

3.2.4 Safari Turizmi ve Big Five\ Big Seven

Genel anlamda sürdürülebilir turizm çatısı altında doğal ortama zarar vermeksizin ve doğaya olan sorumluluğun bilincinde, belirlenmiş hedeflere özel gezilerin düzenlenmesi olarak bir tanımlama getirilebilir. Amaç, hiç gidilmemiş yerleri keşfetmek ve buralardaki yaban hayat çeşitliliğini yerinde gözlemlemektir. Big Five turizm, Afrika'da en tehlikeli ve en çok merak edilen hayvanları görmek için düzenlenmektedir. Ailelerin özellikle çocuklarıyla birlikte Afrika ülkelerine düzenledikleri safari turudur ve Afrika ekonomisini ve turizmini geliştirmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda küçük gruplar halinde doğaya ve yaban hayatına saygılı seyahatler gerçekleştirilir. Big five (Büyük Beşli); fil, bufalo, gergedan, aslan ve hipopotam olmak üzere Afrika'da yaşayan beş hayvan türünü birlikte ifade etmek için kullanılmaktadır (Minin vd., 2013'den akt. Tanrısever vd., 2016, s. 65). Aslında büyüklüklerinden dolayı değil, tehlikeli oldukları için büyük olarak tanımlanmıştır ve bundan dolayı insanların ilgisini çektiği ve turizme yönelik bir cazibe uluşturduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla beş büyük hayvandan biri ile uzaktan çekilmiş bir fotoğraf karesinde bulunmak ve böyle bir anı paylaşmak, turistler açısından paket turları daha çekici hale getirebilir. Bu nedenle, beklentiyi bu beş hayvandan uzakta tutarak, sadece uzun bir yolculuk ile vahşi yaşamdaki kişisel bir deneyime taşıyan safari terimiyle ifade edilmesinden ziyade big five olarak öne çıkması anlaşılır olacaktır. Big five turizmi daha önce yetişkinlere yönelik düzenlenmiş ancak yeni bir eğilim bunu çocuklar için de mümkün hale getirmiştir. Buna sebep, belirli yaş aralığındaki çocukların bu tatil türüne aileleri ile birlikte

katılmak istemeleri olarak gösterilmektedir ve bu durum çocuk dostu safari turlarının ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla uzun zamandır belirli yaştaki çocuklar için uygun görülmeyen safari turları, yeni dönemde değiştirilmiş güzergahlar sunmasıyla birlikte paket turlar, çocuklar için de güvenli bir duruma gelmiştir (WTM-Global Trends Report, 2013). Bu nedenle seyahat edilen bölgede önceden planlanan sınırlar içinde rehber eşliğinde ve gerektiğinde çocuklara uygun konaklama imkanlarının da bulunduğu bir tur organize edilmektedir. Bu bağlamda çocuklara çevre dostu davranış bilincinin de öğretilmesi için; orman gezileri, kamp ateşinin etrafında hikayeler, balık tutma faaliyetleri ve ziyaret edilen bölgenin doğal ortamına ait bitki ve böcek türlerini kapsayan bilgilendirici çocuk programları da düzenlenebilmektedir (‘Tourism Intelligence Agency’, 2013). Dünyadaki çocuklar arasında Madagaskar ve Aslan Kral gibi filmlerin ve gösterilerin popülaritesi, aileler için Afrika safari tatillerini organize etmekte önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle önümüzdeki birkaç yıl içinde Afrika otelleri ve seyahat acentaları, bu büyüyen tüketici segmentinin ihtiyaçlarını karşılamak için hizmetleri genişletmek zorunda kalacaklar (WTM-Global Trends Report, 2013).

Big Seven turizmi ise; fil, bufalo, aslan, leopar, gergedan türlerinin yanı sıra okyanuslarda yaşayan balina ve büyük beyaz köpekbalıklarını da içeren turizm uygulamasıdır. Güney Afrika’da bulunan Addo Elephants Milli Parkı’nda buna yönelik turizm programları mevcuttur. Çünkü Milli park Hint Okyanusu’na ve bazı açık deniz adalarına da dahil edilmiş ve böylece balinalar ve köpekbalıkları da büyük beşliye eklenmiştir. Hinde ve Taylar (2018)’a ait ‘Afrika’nın İkonik Türlerini Bulmak için Yedi Büyük Macera’ adlı yayında ise büyük beşliye çıta ve yaban köpekleri dahil edilmiştir.

Özellikle big five turizmine yönelik aktivitelerin odağında olan Güney Afrika’yı 2018 yılında yaklaşık olarak 24 milyon turist ziyaret etmiştir (World Tourism Organization, 2019). Güney Afrika, aile safarileri için kilit bir destinasyon konumundadır çünkü diğer Afrika ülkelerine göre sıtma gibi hastalıklar açısından daha güvenli bir gezi imkânı sunmaktadır (World Travel Market-Global Trends Report, 2013, s.37).

Big five turizm, Türkiye'de coğrafi faktörlerde farklılıkların olması nedeniyle benzer amaçlar temelinde uygulanamayabilir (Tanrısever vd., 2016, s. 67). Ancak Türkiye'de doğal ortamın yoğun olarak bulunduğu bölgelerde yaşam alanı bulmuş yaban hayvanlarına yönelik Türkiye'ye özgü "big five" turizmi geliştirilebilir. Bu açıdan ormanlık alan ve yaban hayatı bakımından zengin olan özellikle Karadeniz bölgesinde yer alan tabiat parklarına yönelik tur programları düzenlenebilir.

3.2.5 Kuş ve Kelebek Gözlemciliği

Yaban hayatına yönelik ilgi, geleneksel izleme faaliyetlerinden dijital görüntüleme ve internet teknolojilerinin etkisiyle daha spesifik ve mikro alanlara doğru evrilmiştir (Valentine ve Birtles, 2004). Bu dönüşüm sürecinde, özellikle kelebek ve kuş gözlemciliği gibi ekoturizm türleri, biyoçeşitlilik açısından zengin destinasyonlarda stratejik birer rekreasyonel aktivite haline gelmiştir.

Türkiye, Avrupa genelinde tespit edilen 482 kelebek türünün yaklaşık 400'üne ev sahipliği yaparak kıtanın bu alandaki en zengin ülkesi konumundadır (Erdoğan, 2016). Bu zenginlik, uluslararası düzeyde kelebek gözlemcisi ve fotoğrafçısı için Türkiye'yi bir çekim merkezi haline getirmektedir (Sözen, 2013). Bölgesel bazda incelendiğinde Batı Karadeniz, yüksek tür çeşitliliğiyle dikkat çekmektedir; Bolu (140), Kastamonu (100) ve Karabük (99) illeri bu potansiyelin en yoğun olduğu merkezler arasındadır.

Kuş gözlemciliği, optik ve dijital teknolojilerdeki ilerlemelerle profesyonel olmayan kitleler için de popüler bir alternatif turizm dalı haline gelmiştir (Glownski, 2008; Green ve Jones, 2010). Türkiye, göç yolları üzerindeki stratejik konumu ve zengin sulak alan ekosistemleri sayesinde 420 kuş türü barındırmakta olup (Erdoğan, 2016), Avrupa'daki 500 türün büyük bir kısmına ev sahipliği yapmaktadır.

Bu ekolojik mirasın korunmasına yönelik olarak 1989 yılında önemli kuş alanlarının yalnızca %25'i koruma altındayken, günümüzde Ramsar Sözleşmesi (1994) ve Sulak Alanlar Yönetmeliği (1995) gibi yasal düzenlemelerle bu oran %70 seviyesine yükseltilmiştir (Yarar ve Megnin, 1997). Özellikle Antalya bölgesi, tespit edilen türlerin yarısından fazlasını barındırması ve Kurşunlu Şelalesi ile Bey Dağları gibi alanlarıyla ornitoturizmde öncü bir rol üstlenmektedir (Sarı vd., 2011).

Türkiye'deki kuş gözlemcilerinin profilini inceleyen çalışmalar, bu kitlenin yılda ortalama 1 ila 5 kez seyahat ettiğini ve 2 ila 12 gününü bu aktiviteye ayırdığını göstermektedir (Çakıcı ve Harman, 2006). Gözlemcilerin yarısından fazlasının konaklama ihtiyacı duyduğu ve ortalama 2,5 geceleme süresine sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca, kuş gözlemciliği yapan bireylerin seyahat motivasyonlarının sadece tek bir alanla sınırlı kalmadığı; doğa yürüyüşü ve kelebek gözlemleme gibi hibrit doğa deneyimlerine de eğilim gösterdikleri tespit edilmiştir.

Türkiye'nin yaban hayatı turizmi potansiyeli, sahip olduğu sulak alanlar ve zengin biyoçeşitlilik sayesinde ağırlıklı olarak kuş ve kelebek gözlemciliği üzerinden şekillenmektedir (Şahbaz ve Altınay, 2015). Sürdürülebilir bir gelişim için, bu alanlardaki koruma-kullanma dengesinin bilimsel veriler ışığında yönetilmesi ve ziyaretçi tercihlerine yönelik derinlemesine araştırmaların artırılması gerekmektedir.

3.2.6 Bozayı Gözlem Turizmi

Ayılar tüm dünyada insan benzeri özelliklere sahip olarak görülür ve kültürlerde önemlidirler. Dünya'da sekiz faklı ayı türü yaşamakta olup bu türlerin içinde insanları kendine çeken ve cazibe odağı olan en önemli tür 'Dev Panda' olarak bilinen türdür. Dev pandalar dünyada milyonlarca turist için hayranlık kaynağıdır. Dev panda uluslararası sivil toplum kuruluşu olan Dünya Doğayı Koruma Fonu'nun (WWF) hayvan sembolü olarak bilinir ve yok olma tehlikesi altında bulunan türler arasında yer alır (Herrero, 1998, s. 1). Günümüzde küresel ısınma nedeniyle nesli tükenmekte olan tür ise Kuzey Kutbu'nda yaşayan kutup ayılarıdır. Kutup ayıları Dünya'da Alaska'nın Kuzeyinde, Rusya Doğu Sibirya'da, Grönland'ın Kuzey kesimlerinde ve Kanada'nın Arctic takımadalarında yaşamaktadır (Amsturb, 2003, s. 587). Türkiye'de yaşayan tür ise boz ayılardır (Ülgen ve Zeydanlı, 2008, s. 180). Boz ayı, Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgeleri'nin el değmemiş doğal alanlarında yaşamaktadır (Can ve Togan, 2004, s. 48). Genel olarak boz ayılar, Ankara, Antalya, Artvin, Bingol, Bitlis, Bolu, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Elâzığ, Erzurum, Giresun, Gümüşhane, Hakkâri, Isparta, Kars, Kastamonu, Malatya, Muğla, Muş, Ordu, Sakarya, Siirt, Sivas, Şırnak, Tokat, Trabzon, Tunceli, Van ve Zonguldak bölgelerindeki el değmemiş doğal yaşam alanlarına dağılmıştır (Can ve Togan, 2004, s. 49). Bu illerden Batı Karadeniz

Bölgesi'nde bulunan ve Antalya'dan sonra yaklaşık 873.000 hektar ile Türkiye'nin en fazla toplam ormanlık alanına sahip bölge konumunda olan Kastamonu bölgesi (URL-2, 2025) ve Küre dağları Milli Parkı gibi alanlarda boz ayılara yönelik ayı gözlemciliği turizm aktiviteleri uygulanabilir (Tanrısever vd., 2016, s. 67). Bu bölgede insan göçü, kırsal bölgelerden şehir ve ilçelere doğru daha yüksek oranlarda gerçekleşmiş ve böylece 30 yıl öncesine göre boz ayılar için daha fazla yaşam alanı oluşmuştur (Can ve Togan, 2004, s. 51). Ayrıca Türkiye'nin ayı gözlemciliği bakımından uygun alanlara ve iklim şartlarına sahip olduğu değerlendirilmekle birlikte öncelikle ayı gözlemciliği turizminin yapılacağı alanların tespitinin yapılarak, bu alanlarda rehber ve uzman bir kişinin katıldığı turlar ile ayı gözlemciliğine yönelik aktiviteler gerçekleştirilmesinin mümkün olduğu sonucuna varılmaktadır (Turan ve Güzel, 2017, s. 538).

Dünya'nın birçok yerinde olduğu gibi özellikle Alaska'daki ayı izleme programları yüksek talep görmekte ve böylece kırsal bölgelerde yerel sakinlere boz ayıların turizme ve ekonomiye katkısı anlatılarak boz ayıların gereksiz yere avlanmasının önüne geçilmesi hedeflenmektedir (Miller ve Schoen vd., 1998, s. 45).

3.2.7 Great Ape Turizmi

Günümüzde turistler, nesli tehlike altındaki türlerin gözlemlenebildiği uzak ve izole yaban hayatı ekosistemlerine yönelik macera temelli aktivitelere artan bir talep göstermektedir. Bu kapsamda hem yaban hayatı gözlemciliğini hem de macera turizmini bünyesinde barındıran "Büyük İnsansı Maymun (Great Ape) Turizmi" stratejik bir niş alan olarak ön plana çıkmaktadır. Şempanzeler (*Pan troglodytes*), Batı gorilleri (*Gorilla gorilla*), Doğu gorilleri (*Gorilla beringei*), Borneo orangutanları (*Pongo pygmaeus*) ve Sumatra orangutanları (*Pongo abelii*) gibi karizmatik türlerin doğal habitatlarında izlenebilmesine yönelik; rehberli doğa yürüyüşleri ve özel gözlem platformlarını içeren, 7 ila 20 metrelik güvenli görüş mesafesine dayalı turizm programları uygulanmaktadır (Macfie ve Williamson, 2010).

Literatürdeki raporlar ve bilimsel çalışmalar, bu turizm türünün merkezinde ağırlıklı olarak goril turizminin yer aldığını göstermektedir. 1980'li yıllardan itibaren Ruanda,

Uganda ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde goril habitatlarının "milli park" statüsüyle koruma altına alınması, bölgede turizmin kurumsallaşmasını sağlamış; bu gelişim aynı zamanda türün korunması için kritik bir finansal kaynak oluşturmuştur (Homsy, 1999). Özellikle Ruanda hükümeti tarafından bir "koruma aracı" olarak konumlandırılan bu turizm modeli, yüksek ödeme gönüllülüğüne sahip küresel bir ziyaretçi profiline hitap etmektedir. Nitekim Bill Gates, Natalie Portman ve Ted Turner gibi dünyaca ünlü figürlerin bu milli parkları ziyaret etmesi, destinasyonun prestijini ve turizm gelirlerini artırmıştır. Elde edilen bu gelirler, milli parkların operasyonel yönetimini ve koruma faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini doğrudan finanse etmektedir (Nielsen ve Spenceley, 2010).

Turistler, nesli tükenmekte olan türleri görüntüleyebilecekleri uzak uluslararası vahşi yaşam alanlarında seyahat etmeyi içeren maceracı aktiviteleri giderek daha fazla talep etmektedirler. Great ape turizmi hem yaban hayatını hem de macerayı içinde barındırması nedeniyle ön plana çıkmaktadır. Günümüzde şempanzeler (Pan troglodytes), batı gorilleri (Gorilla gorilla), doğu gorilleri (Gorilla beringei), Borneo orangutanları (Pongo pygmaeus) ve Sumatran orangutanları (Pongo abelii) gibi bazı ilgi çekici türlerin doğal yaşam alanlarında görülebilmesi için birçok alan bulunur. Maymunların doğal yaşam alanlarında 7 ile 20 metrelik görüş mesafesine yaklaşılmasına olanak veren turizm programları ile doğal alanlarda yürüyüşler, önceden belirlenmiş platformlardan gözlemleme faaliyetleri gibi turistlere yönelik uygulamalar sunulmaktadır (Macfie ve Williamson, 2010, s. 7). Konuya dair yapılmış çeşitli raporlara ve bilimsel çalışmalara bakıldığında özellikle maymunların büyük türleri için kullanılan 'great ape turizmi' terimi, çoğunlukla goril turizmini ön plana çıkarmaktadır. 1980'li yıllardan itibaren Ruanda, Uganda ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde bulunan gorillerin yaşadığı doğal ortamlar milli park olarak ilan edilmiş ve bu üç ülkenin parklarında turizmin gelişmiş olduğu görülmektedir. Ayrıca turizmin gelişmesi ile gorillerin korunması da sağlanmıştır (Homsy, 1999, s. 2). Ruanda hükümeti, goril turizmini önemli bir koruma aracı olarak görmüştür. Turistler ise bu alanları ziyaret edebilmek için yüksek ücretler edemeye hazır ve isteklidirler. Bazı milli parklar, Bill Gates, Natalie Portman ve Ted Turner gibi dünyaca ünlü kişiler tarafından ziyaret edilmiştir. Bölgede goril turizminden elde edilen gelirler, koruma

faaliyetlerini kolaylaştırmak için milli parklara gelir sağlamaktadır (Nielsen ve Spenceley, 2010, s. 232).

3.3 Korunan Alanlarda Ziyaretçi Yönetimi

Korunan alan; "doğanın, beraberindeki ekosistem hizmetleri ve kültürel değerlerle birlikte uzun vadeli korunmasını sağlamak amacıyla yasal veya diğer etkili yollarla tanınmış, tahsis edilmiş ve yönetilen, sınırları açıkça belirlenmiş bir coğrafi alandır" (Dudley 2008, s. 8). Bu alanlarda ziyaretçi yönetimi stratejilerinin temel yapı taşı, ziyaretçi hareketliliğinin izlenmesidir. Özellikle ziyaretçi sayılarının alanın farklı noktalarında ve farklı zaman dilimlerinde nasıl yoğunlaştığını anlamak, ekosistem bütünlüğünü korumak adına kritiktir. Buna karşın, veriye dayalı bu izleme süreçlerinin düşük maliyetle ve yüksek doğruluk payıyla gerçekleştirilmesi, saha uygulamalarında önemli bir zorluk teşkil etmeye devam etmektedir (Cessford ve Muhar, 2003).

Leung vd. (2018) tarafından hazırlanan "Best Practice: Tourism and Visitor Management in Protected Areas" başlıklı çalışma, ziyaretçi yönetiminin yalnızca destekleyici bir yönetsel araç olarak değil, korunan alan yönetiminin temel ve işlevsel bir bileşeni olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Eagles vd. (2002) tarafından yayımlanan "Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management" adlı kılavuzda, ziyaretçi yönetimi turizm planlamasının tali bir unsuru olarak değil, biyolojik çeşitliliğin korunması, kaynak değerlerinin sürdürülebilirliği ve ziyaretçi deneyiminin yönetimi ile doğrudan ilişkili bütüncül bir yönetsel süreç olarak tanımlanmaktadır.

1990'lı yıllardan itibaren artan rekreasyonel baskı ve buna bağlı gelişen biyolojik çeşitlilik kayıpları, ziyaretçi yönetimini korunan alan stratejilerinin merkezine yerleştirmiştir. Bu bağlamda, turizm ve ziyaretçi yönetiminin artık ikincil bir destek unsuru değil, alan yönetiminin temel ve işlevsel bir bileşeni olduğu kabul edilmektedir (Leung vd., 2018). Eagles vd. (2002) tarafından vurgulandığı üzere, bu süreç; biyolojik çeşitliliğin korunması, kaynak değerlerinin sürdürülebilirliği ve ziyaretçi deneyim kalitesinin artırılmasıyla doğrudan ilintili bütüncül bir planlama disiplinidir.

Etkin ziyaretçi yönetimi stratejileri, korunan alanlarda yalnızca çevresel korumayı teşvik etmekle kalmayıp aynı zamanda ziyaretçilere nitelikli, eğitici ve etik bir rekreasyon deneyimi sunmaktadır. Uzun vadeli bir perspektifle turizm sektörü paydaşlarının ve ziyaretçilerin koruma odaklı sorumluluk üstlenmesi, biyolojik çeşitliliğin ve kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda ziyaretçi yönetiminin operasyonel başarısı, üç temel bileşenin bütüncül ve eşgüdümlü biçimde uygulanmasına bağlıdır. Kapasite kontrolü; rezervasyon sistemleri ve günlük ziyaretçi kotaları aracılığıyla aşırı yoğunluğun önlenmesini sağlayarak habitat üzerindeki fiziksel baskıyı azaltmakta ve kullanım düzeyini alanın taşıma kapasitesi ile uyumlu hâle getirmektedir. Eğitsel iletişim; bilgilendirme panoları, broşürler, dijital içerikler ve profesyonel rehberlik hizmetleri aracılığıyla ziyaretçilerin koruma bilinci kazanmasına, davranışlarını alanın ekolojik hassasiyetlerine göre uyarlamasına ve sorumlu rekreasyon anlayışının gelişmesine katkı sunmaktadır. Denetim ve regülasyon ise yönetmelikler, caydırıcı kural ve yaptırım mekanizmaları, uyarı levhaları ile güvenlik kameraları ve benzeri teknolojik izleme araçları sayesinde hem ziyaretçi güvenliğini sağlamakta hem de ekolojik bütünlüğü tehdit edebilecek uygunsuz kullanım biçimlerini kontrol altına almaktadır. Bu üç bileşenin birlikte ve uyum içinde işletilmesi, koruma–kullanma dengesinin sürdürülebilir biçimde kurulmasına imkân tanıyan temel operasyonel çerçeveyi oluşturmaktadır (Yadav, 2023).

Korunan alanlarda ziyaretçi yönetimi literatürü, erken dönemlerde rekreasyon taşıma kapasitesi yaklaşımı çerçevesinde belirli bir alanın kaç ziyaretçiyi tolere edebileceği sorusuna odaklanmıştır. Ancak ekolojik ve sosyal etkilerin doğrusal olmayan ve bağlama duyarlı yapısı, tek boyutlu bu yaklaşımın yetersizliğini ortaya koymuştur (Cole, 2003). Bu sınırlılıklar doğrultusunda 1980'li yıllardan itibaren Rekreasyon Fırsat Spektrumu (ROS), Kabul Edilebilir Değişim Sınırları (LAC), Ziyaretçi Etki Yönetimi (VIM), Ziyaretçi Deneyimi ve Kaynak Koruma (VERP) ve Ziyaretçi Faaliyet Yönetim Süreci (VAMP) gibi sistematik çerçeveler geliştirilmiş; böylece odak noktası maksimum kullanım düzeyinin belirlenmesinden, kabul edilebilir değişim sınırlarının tanımlanmasına kaydırılmıştır. Bu dönüşüm, ziyaretçi deneyimi ile kaynak koruma arasında daha dengeli bir yönetim anlayışının benimsenmesini sağlamıştır (Stankey vd., 1985; Graefe vd., 1990; Cole, 2004).

Bu çerçevede arzu edilen kaynak ve deneyim koşullarının tanımlanması, çok sayıda gösterge ve standart aracılığıyla düzenli izleme yapılması ve elde edilen bulgular doğrultusunda yönetim müdahalelerinin uyarlanması temel ilkeler hâline gelmiştir. Özellikle VERP modelinin, ABD Ulusal Park Servisi bağlamında zonlama yaklaşımı ile planlama, uygulama ve izleme süreçlerini bütüncül bir döngü içinde ele alarak ziyaretçi yönetimine sistematik bir yapı kazandırdığı görülmektedir (Manning, 2007).

Ziyaretçi yönetiminin uygulama boyutunda fiziksel ve altyapısal düzenlemeler, düzenleyici araçlar, ekonomik araçlar ile eğitimsel/yorumlayıcı stratejilerin birlikte kullanılması gerektiği vurgulanmaktadır. Nitekim uygun biçimde tasarlanmış altyapı, yönlendirilmiş güzergâhlar ve düşük etkili kullanım stratejilerinin biyofiziksel etkilerin azaltılmasında kritik rol oynadığı ifade edilmektedir (Eagles vd., 2002; Newsome vd., 2012). Güncel yaklaşımlar ise ziyaretçi yönetimini statik bir planlama faaliyeti olarak değil, çok boyutlu izleme göstergelerine dayanan uyarlanabilir bir yönetim döngüsü olarak tanımlamaktadır. Bu döngü kapsamında biyofiziksel, sosyal ve yönetsel göstergelerin bütüncül biçimde değerlendirilmesi önerilmektedir (Cole, 2003; Hockings vd., 2006; Leung vd., 2018). Bununla birlikte ziyaretçi yönetimi yalnızca teknik bir süreç olarak değil, aynı zamanda bir yönetişim ve paydaş katılımı meselesi olarak ele alınmaktadır. Yerel halkın, turizm işletmelerinin, ziyaretçilerin ve diğer ilgili aktörlerin karar alma süreçlerine katılımı hem yönetim uygulamalarının meşruiyeti hem de çözüm üretme kapasitesi açısından belirleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Reed, 2008; Borrini-Feyerabend vd., 2013).

Uluslararası Doğa Koruma Birliği'nin (IUCN) güncel yayınları, söz konusu kuramsal ve uygulamaya yönelik birikimi "en iyi uygulamalar" çerçevesinde bütünleştirerek yöneticilere kapsamlı bir araç seti sunmakta ve ziyaretçi yönetimini korunan alan yönetiminin merkezî bileşenlerinden biri olarak konumlandırmaktadır (Eagles vd., 2002; Leung vd., 2018). Bu bütüncül yaklaşım, güncel araştırmalarda da görüldüğü üzere dijital izleme teknolojileri, iklim değişikliğinin etkileri, doğa temelli sağlık ve iyi oluş eğilimleri ile yerel bilgi sistemlerinin yönetime entegrasyonu gibi yeni temalarla zenginleşmekte; böylece ziyaretçi yönetimi hızla gelişen, disiplinler arası bir araştırma alanı niteliği kazanmaktadır (Geng vd., 2025; Molin vd., 2025).

Uluslararası Doğa Koruma Birliği'nin (IUCN) 2018 yılında yayımladığı *Tourism and Visitor Management in Protected Areas* başlıklı çalışma, korunan alanlarda ziyaretçi yönetimine ilişkin kapsamlı bir uygulama rehberi ve temel bir başvuru kaynağı niteliği taşımaktadır. Söz konusu rehber; korunan alan yöneticileri, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, özel sektör temsilcileri ve diğer ilgili paydaşlara yönelik hazırlanmış olması bakımından önemlidir. Kılavuzda, korunan alanlarda turizm ve ziyaretçi yönetiminin etkin biçimde yürütülmesine yönelik temel ilkelere yer verilmektedir (Leung vd., 2018).

3.4 Ziyaretçi Yönetim Araçları ve Stratejileri

Turizmde ziyaretçi yönetimi; doğal kaynakların korunması ile bu kaynakların rekreasyonel deneyim ve kişisel gelişim amacıyla kullanılması arasında denge kurmayı hedefleyen stratejik bir yaklaşımdır. Bu yönetim anlayışı; belirli bir destinasyona yönelik ziyaretçi akışının planlanması, organizasyonu ve denetimini kapsayan çok boyutlu bir süreci ifade eder. Operasyonel düzeyde ise ziyaretçi sayılarının, gerçekleştirilen aktivitelerin ve bu etkileşimin yerel ekosistem ile toplumsal yapı üzerindeki yansımalarının sistematik olarak kontrol altında tutulmasını gerektirir. Özellikle korunan alanlar bağlamında ziyaretçi yönetimi, ekosistem bütünlüğünün korunması ile rekreasyonel deneyim kalitesinin artırılması arasındaki hassas dengenin kurulmasını hedefleyen çok boyutlu bir süreçtir. Bu süreç; fiziksel, idari ve eğitsel araçların entegrasyonu ile yürütülmektedir (Yadav, 2023).

3.4.1 Alan Zonlaması (Zoning)

Alan zonlaması, korunan alanların farklı hassasiyet düzeylerine ve kullanım amaçlarına göre alt birimlere ayrılmasını ifade eden temel bir planlama aracıdır. Bu süreç; öngörülen kullanım yoğunluğunu yönetim hedefleri doğrultusunda parkın hangi bölümlerinde (zon), hangi tür faaliyetlere, hangi amaçla izin verileceğini veya kısıtlanacağını kesin hatlarla belirleyen stratejik bir yönetim mekanizmasıdır (KTÜ, 2026).

Borrini-Feyerabend vd. (2012) tarafından vurgulandığı üzere, zonlama stratejileri koruma hedeflerini yerel kalkınma ve ziyaretçi kullanımı ile uyumlu hale getirir. Bu

kapsamda, mutlak koruma alanlarından yoğun rekreasyonel kullanım alanlarına kadar uzanan bir kademelenme oluşturulur. Etkin bir zonlama, sadece fiziksel bir ayrım değil, aynı zamanda her bir zon için farklı yönetim kurallarının ve ziyaretçi kotalarının belirlendiği dinamik bir "karar alma" sürecidir (Leung vd., 2018).

3.4.2 Ziyaretçi Yönlendirme ve Bilgilendirme Sistemleri

Ziyaretçi davranışlarının sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda dönüştürülmesinde en maliyet-etkin araçların başında eğitim ve yorumlama faaliyetleri gelmektedir. Bu yaklaşımlar yalnızca bilgi aktarımına dayalı bir iletişim süreci olmayıp, ziyaretçilerin korunan alanın sahip olduğu ekolojik, jeolojik ve kültürel değerleri anlamlandırmasına, bu değerlerle duygusal ve bilişsel bir bağ kurmasına ve sonuç olarak koruma odaklı davranış kalıpları geliştirmesine imkân tanıyan bütüncül bir öğrenme sürecini ifade etmektedir (Ham, 2013). Bu kapsamda rehberli turlar, multimedya uygulamaları, ziyaretçi merkezleri ve yorum panelleri aracılığıyla sunulan eğitim ve yorumlama faaliyetleri, ziyaretçilerin alanın hassasiyetlerine ilişkin farkındalığını artırarak koruma bilincinin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Tilden, 1957). Bununla birlikte davranışsal yönlendirme araçları olarak kullanılan uyarı levhaları, yönlendirme işaretleri ve bilgilendirme broşürleri, özellikle hassas habitatlarda çöp bırakma, belirlenmiş patikaların dışına çıkma veya yaban hayatını rahatsız etme gibi olumsuz davranışların ortaya çıkmasını önleyen proaktif bir yönetim mekanizması işlevi görmektedir (Marion ve Reid, 2007). Bu yönüyle eğitim, yorumlama ve davranışsal yönlendirme uygulamaları, korunan alanlarda hem ziyaretçi deneyiminin niteliğini artıran hem de biyofiziksel ve sosyo-kültürel etkileri en aza indiren stratejik bir yönetim aracı olarak değerlendirilmektedir.

3.4.3 Ücretlendirme Politikaları

Finansal araçlar, korunan alan yönetiminde yalnızca gelir elde etmeye yönelik mekanizmalar değil, aynı zamanda ziyaretçi kullanımını yönlendiren ve koruma hedefleriyle uyumlu davranışları teşvik eden stratejik düzenleyici araçlar olarak değerlendirilmektedir. Buckley'e (2010) göre ücretlendirme politikaları, öncelikle toplam ziyaretçi sayısının alanın ekolojik ve sosyal taşıma kapasitesi sınırları içinde

tutulmasını sağlayarak yoğunluk yönetimine katkı sunmaktadır. Bunun yanı sıra farklılaştırılmış ücret uygulamaları aracılığıyla ziyaretçilerin daha az hassas ya da kullanım baskısının düşük olduğu bölgelere yönlendirilmesi mümkün olmakta, böylece mekânsal dağılım dengelenerek hassas habitatlar üzerindeki baskı azaltılmaktadır. Ücretlendirme sistemlerinin bir diğer temel işlevi ise elde edilen gelirlerin doğrudan koruma faaliyetleri, izleme çalışmaları, ziyaretçi yönetim altyapısı ve çevresel iyileştirme projelerinin finansmanında kullanılması yoluyla finansal sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır. Bu yönüyle finansal araçlar, korunan alanlarda koruma–kullanma dengesinin kurulmasına hizmet eden, talep yönetimi ile kaynak yönetimini bütünleştiren etkili bir yönetim bileşeni olarak öne çıkmaktadır.

3.4.4 Altyapı ve Üstyapı Planlaması

Korunan alanlarda fiziki yatırımlar, koruma-kullanma dengesinin en somut yansımasıdır. Altyapı tasarımı, çevresel bozulmayı en aza indirecek şekilde planlanmalıdır. Ancak Yellowstone örneğinde olduğu gibi, altyapının yaban hayatı habitatları (örneğin boz ayı koridorları) üzerine inşa edilmesi ekolojik çatışmalara yol açabilmektedir (Leung vd., 2018). Bu nedenle, patika ağları, kamp alanları ve tesisleşme süreçleri; bilimsel verilere dayalı, peyzaj estetiğiyle uyumlu ve ekosistem parçalanmasına yol açmayacak şekilde "proaktif" bir yaklaşımla tasarlanmalıdır.

3.4.5 İzleme ve Etki Değerlendirme

Yönetim etkinliğinin sürekliliği, “izleme ve uyarlanabilir yönetim” ilkesinin sistematik biçimde işletilmesine bağlıdır. İzleme süreci; ekolojik koşulların, ziyaretçi kullanım düzeylerinin ve rekreasyon kaynaklı etkilerin düzenli, karşılaştırılabilir ve göstergelere dayalı olarak ölçülmesini kapsarken, uyarlanabilir yönetim bu verilerden elde edilen geri bildirimlerin yönetim stratejilerine yansıtılması ve değişen koşullara göre planların güncellenmesini ifade etmektedir (Hockings vd., 2006). Bu bağlamda Kabul Edilebilir Değişim Limitleri (LAC) ve Ziyaretçi Deneyimi ve Kaynak Koruması (VERP) gibi etki yönetimi modelleri, biyofiziksel ve sosyal göstergeler için bilimsel eşik değerler tanımlayarak kullanım düzeylerinin bu sınırlar içerisinde tutulmasını sağlamakta ve karar alma süreçlerine nesnel bir çerçeve sunmaktadır (Manning, 2007).

Bununla birlikte yönetim süreçlerinin meşruiyetinin korunabilmesi için mevcut durumun belirlenmesine yönelik ampirik bilimsel veriler ile ulaşılmak istenen durumun tanımlanmasında rol oynayan normatif değer yargılarının açık biçimde ayrıştırılması gerekmektedir. Bu ayrım hem teknik analizlerin araçsallaştırılmasını önlemekte hem de koruma hedefleri, toplumsal beklentiler ve paydaş tercihleri doğrultusunda alınan yönetim kararlarının şeffaf ve hesap verebilir olmasını sağlamaktadır (Norton, 2015).

Ziyaretçi yönetiminin temel amacı, doğal ve kültürel korunan alanlar üzerindeki olumsuz ziyaretçi etkilerini en aza indirmektir. Bu bağlamda, ziyaretçi yönetiminin destinasyon düzeyinde ele alınması ve uygun uygulama araçlarının belirlenmesi gerekmektedir (Çetinoğlu ve Meydan Uygur, 2023).

4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Düzgüneş ve Demirel (2016), barındırdıkları eşsiz doğal, kültürel ve tarihsel miras unsurlarıyla son yıllarda yoğun bir ilgi odağına dönüşen milli parkların, kontrolsüz ziyaretçi trafiği nedeniyle ciddi bir ekolojik ve yapısal tehdit altında olduğunu vurgulamaktadır. Yasal koruma statülerine rağmen, spesifik bir ziyaretçi yönetim planı bulunmayan sahalarda biyofiziksel, sosyal ve ekonomik bozulmaların kaçınılmaz olduğu ifade edilmektedir. Araştırmacılara göre, klasik ve merkeziyetçi bir anlayışla hazırlanan Uzun Devreli Gelişim Planları (UDGP), ziyaretçi kaynaklı zararları minimize etmede ve farklı kullanıcı profillerinin beklentilerini karşılamada yetersiz kalmaktadır; bu nedenle daha katılımcı, kullanıcı odaklı ve esnek bir yönetim modeli elzemdir. Türkiye'deki milli park ekosistemi incelendiğinde, Küre Dağları Milli Parkı'nın bu merkeziyetçi yapıyı aşarak çağdaş yaklaşımlar sergileyen istisnai bir örnek teşkil ettiği görülse de genel planlama pratiğinin halen koruma-kullanma dengesini sağlayacak katılımcı stratejilerden uzak olduğu saptanmaktadır. Sonuç olarak, sürdürülebilir bir kaynak yönetimi için yerel halktan uluslararası kuruluşlara kadar tüm paydaşların karar mekanizmalarına dahil edildiği, ulusal mevzuatın yerel sosyo-kültürel dinamiklerle uyumlaştırıldığı ve bilimsel temelli ziyaretçi yönetim planlarının ivedilikle uygulamaya konulması gerektiği savunulmaktadır.

Akten ve Gül (2014) tarafından gerçekleştirilen bu çalışma, korunan doğal alanlarda artan rekreasyon ve turizm taleplerinin ekosistem üzerindeki olumsuz etkilerini minimize etmek amacıyla "Ziyaretçi Etki Yönetimi" (ZEY) modelinin gerekliliğini Isparta Gölcük Tabiat Parkı örneği üzerinden incelemektedir. Mevcut sorunlar, olası etkiler ve yönetim stratejilerini bütüncül bir çerçevede ele alan ZEY yaklaşımı, sosyal ve politik faktörlerin de etkisiyle ziyaretçi ve uzman katılımını zorunlu kılan bir süreçtir; zira Gölcük Tabiat Parkı'nda bir yönetim planının bulunmaması, alanın kaynak değerlerini plansız ve kontrolsüz kullanımlara açık hale getirerek ekolojik ve görsel çekiciliği risk altına sokmaktadır. Yapılan analizler sonucunda rekreasyonel faaliyetlerden en çok etkilenen kaynak değerleri sırasıyla bitki örtüsü, görsel kalite, su ve toprak kalitesi, gürültü, hava kalitesi ve fauna olarak saptanmış; bu etkileri dengelemek adına hektar başına optimal 50-100 kişilik (10-20 ünite) düşük

yoğunluklu veya 150-250 kişilik yoğun kullanımlı planlama standartları ile her birime düşen altyapı (çeşme, atık yönetimi, otopark mesafesi) kriterleri önerilmiştir. Özellikle kent merkezine yakınlığı ve göl odağındaki yoğun kullanımı nedeniyle parkın sürdürülebilirliği için rekreasyonel çeşitliliğin artırılması, ekolojik süreçlere müdahale edilmeden fiziksel iyileştirmelerin yapılması ve bilinçsiz kullanımlara karşı "kirleten öder" gibi caydırıcı mekanizmaların işletilmesi, koruma-kullanım dengesinin sağlanması açısından kritik bir önem arz etmektedir.

Korunan alanlarda ziyaretçi yönetimi literatürü, saha personelinin merkezi rolünü ve ziyaretçi davranışlarının yönlendirilmesinde üstlendiği sorumlulukları açıkça vurgulamaktadır. Leung vd. (2018), saha personelinin ziyaretçilere kuralları iletme, çevresel eğitim sağlama ve davranışları yönlendirme açısından kritik bir rol oynadığını ve yönetimin temel işlevinin ziyaretçi davranışını etkilemek olduğunu belirtmektedir (Leung vd., 2018; 35). Benzer biçimde Eagles vd. (2002), nitelikli personelin hem ziyaretçilerle etkili iletişim kurabilmesi hem de olası çatışmaları yönetebilmesi açısından sürdürülebilir turizm yönetiminde kritik bir insan kaynağı olduğunu vurgulamaktadır (Eagles vd., 2002, s. 145–149). Bu yaklaşımlar, korunan alan yönetiminin yalnızca fiziksel altyapı düzenlemeleri (yol, tuvalet, levha, bariyer vb.) ile sınırlı olmadığını; aksine ziyaretçi davranışlarını yönlendiren eğitim, bilgilendirme, denetim ve çoklu yönetim araçlarının birlikte kullanılmasının zorunlu olduğunu göstermektedir (Leung vd., 2018, s. 35–38; Eagles vd., 2002, s. 108–110).

Ziyaretçi yönetimi çerçeveleri açısından, Ziyaretçi Yönetim Endeksi (Visitor Management Index – VMI), hem fiziksel altyapıyı hem de davranış odaklı göstergeleri (eğitim, bilgilendirme, denetim) birlikte ele alan bütüncül bir değerlendirme aracı olarak önerilmektedir. Kabul Edilebilir Değişim Limitleri (Limits of Acceptable Change – LAC), Ziyaretçi Deneyimi ve Kaynak Koruma (Visitor Experience and Resource Protection – VERP) ve Ziyaretçi Etki Yönetimi (Visitor Impact Management – VIM) gibi çağdaş yönetim modelleri, göstergelerin bilimsellik, izlenebilirlik, ölçülebilirlik ve alan değerleri ile ilişki gibi kritik özelliklere sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır (Cole ve McCool, 1998, s. 12–15; Manning, 2007, s. 44–46; Leung vd., 2018 s. 33–37).

Saha personelinin rolü, uluslararası örneklerle de desteklenmektedir. Singh vd. (2021), Rangers'in biyolojik çeşitlilik, ekosistem hizmetleri, yerel topluluklar ve ziyaretçiler arasında kritik bir arayüz olduğunu; yeterli sayı, yetkinlik ve örgütlenme kapasitesinin korunan alan yönetim etkinliğinin ön koşulu olduğunu belirtmektedir (Singh vd., 2021, s. 128–129). Avrupa örneklerinde, çekirdek zonlara izinsiz girişlerin yoğun olduğu alanlarda devriyeler aracılığıyla Ranger'lerin ziyaretçilerle yüz yüze iletişim kurarak kuralları ilettiği ve davranış değişikliğini desteklediği gözlemlenmiştir (Slaymaker, 2017, s. 18). Uluslararası Korucu Destek İttifakı'nın (URSA) raporunda da Ranger'lerin yorumlayıcı ve eğitsel programları yürütmek, rehberli turları yönetmek ve kamp alanlarını denetlemek gibi görevlerle ziyaretçi yönetiminde merkezi bir rol üstlendiği vurgulanmaktadır (Iraola vd., 2022, s. 8).

Parker vd. (2022) ise Rangers'in yalnızca operasyonel görevleri yerine getiren teknik personel olmadığını; aksine korunan alanlarla çevresindeki topluluklar ve ziyaretçiler arasında birincil temas noktası olduğunu, sahadaki uygulamaların görünür ve etkili taşıyıcıları olduğunu ortaya koymaktadır (Parker vd., 2022, s. 2–3). Bu bağlamda, ziyaretçi baskısının yönetiminde kullanılan kota uygulamaları, izin sistemleri ve kısıtlayıcı düzenlemeler gibi araçlar, biyofiziksel etkilerin taşıma kapasitesi sınırlarını aşmasını önlemenin yanı sıra sosyal taşıma kapasitesi ve kalabalık algısı açısından da kritik öneme sahiptir. Leung vd. (2018), yalnızca bilgilendirmenin yeterli olmadığını, ceza ve yaptırımların da etkin bir ziyaretçi yönetimi için zorunlu olduğunu belirtmektedir (Leung vd., 2018, s. 34–35). Bu literatür bulguları, saha personeli, düzenleyici mekanizmalar ve davranış odaklı eğitim/denetim araçlarının birlikte kullanımının, korunan alanlarda sürdürülebilir turizm yönetimi açısından temel bir bütüncül yaklaşım oluşturduğunu göstermektedir. Cole ve Stankey (1997) tarafından ortaya konulduğu üzere, kullanım yoğunlukları ve ziyaretçi özellikleri alanlar arasında farklılık gösterdiğinde zonlama, hem ekolojik baskıların kontrol altına alınması hem de farklı kullanıcı grupları arasındaki sosyal çatışmaların azaltılması açısından temel bir yönetim aracı olarak değerlendirilmektedir.

Eagles vd. (2002) Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN) tarafından yayımlanan Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management başlıklı En İyi Uygulama Rehberleri serisinin sekizinci yayını kapsamında ortaya

koydukları değerlendirmeler, korunan alanlarda sürdürülebilir turizm yönetimi açısından hem temel altyapı gerekliliklerinin hem de nitelikli insan kaynağının stratejik önemini açık biçimde vurgulamaktadır. Rehberde özellikle sanitasyon, tuvalet sistemleri ve atık yönetimi gibi altyapı unsurlarının asgari standartları karşılamasının zorunlu olduğu; bu alanlardaki yetersizliklerin çevresel baskıları artırdığı ve ziyaretçi deneyimini olumsuz etkilediği belirtilmektedir. Bununla birlikte araştırmacılar, etkili turizm ve ziyaretçi yönetiminin temel bileşeninin nitelikli personel olduğunu ifade etmekte ve insan kaynağını korunan alanların en değerli varlığı olarak tanımlamaktadır. Bu kapsamda iş analizi çerçevesinde ziyaretçi hizmetleri, saha operasyonları ile bakım ve onarım gibi görev alanlarının açık biçimde tanımlanması gerektiği; personelin uygun mesleki yeterliklere sahip olacak şekilde dikkatli bir seçme ve yerleştirme sürecinden geçirilmesinin önem taşıdığı vurgulanmaktadır. Ayrıca personelin yalnızca istihdam edilmesinin yeterli olmadığı, hizmet içi eğitimler, yorumlama becerileri ve etkili iletişim tekniklerini kapsayan sürekli bir mesleki gelişim sürecine dâhil edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Son aşamada performans değerlendirme mekanizmaları aracılığıyla personelin ziyaretçi hizmetleri ve koruma katkısı bağlamında düzenli olarak izlenmesi gerektiği ifade edilmekte; böylece nitelikli insan kaynağının hem ziyaretçi deneyiminin geliştirilmesinde hem de doğal kaynakların korunmasında kritik bir unsur olduğu ortaya konulmaktadır.

Leung vd. (2018) tarafından korunan alanlarda ziyaretçi etkilerinin azaltılmasına yönelik ortaya konan en iyi uygulamalar, "bilgilendirme, yorumlayıcı mesajlar ve davranış kodlarının etkili biçimde iletilmesi" gerekliliğini özellikle vurgulamaktadır. Söz konusu yaklaşım, ziyaretçi davranışlarının yalnızca fiziksel düzenlemelerle değil, aynı zamanda stratejik iletişim araçlarıyla da yönlendirilebileceğini ortaya koymaktadır. Nitekim raporda, park yönetimlerinin uygun iletişim yöntemleri (örneğin yönlendirici işaretlemeler, bilgilendirme panoları ve açık biçimde ifade edilmiş davranış kuralları) aracılığıyla ziyaretçilerin farkındalığını artırmasının, kaynaklar üzerindeki olumsuz çevresel etkilerin azaltılmasında etkili bir yönetim aracı olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte, LAC ve VERP benzeri standart temelli yönetim çerçevelerinin uygulanmasında yalnızca bilgilendirme ve fiziksel düzenlemelerin yeterli olmadığı; zonlama ve yönlendirme levhaları gibi mekânsal araçların, kullanım kotaları, izin sistemleri ile ceza ve yaptırımlar gibi düzenleyici

mekanizmalarla birlikte bütüncül bir biçimde uygulanmasının daha etkili sonuçlar doğurduğu açıkça vurgulanmaktadır.

Cole ve McCool (1997) tarafından geliştirilen VIM ve VERP modelleri de ziyaretçi gruplarının deneyim beklentileri ve kullanım örüntülerinin değişkenlik gösterdiğini vurgulayarak, yalnızca ziyaretçi sayısına odaklanan yaklaşımların yetersiz kalacağını ve etki temelli zonlamanın yönetimsel bir zorunluluk olduğunu ortaya koymaktadır.

Bushell ve Bricker (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışma, korunan alanlarda turizm faaliyetleri ile yönetim standartları arasındaki ilişkiyi küresel ölçekte incelemekte ve mevcut uygulamaların biyolojik çeşitliliğin korunması açısından yeterliliğini değerlendirmektedir. Araştırma bulguları, dünya genelindeki korunan alanların yalnızca %21'inin biyolojik çeşitliliği koruma hedefleriyle uyumlu, sağlam yönetim uygulamalarına sahip olduğunu; buna karşın tür kayıplarının endişe verici düzeyde devam ettiğini ortaya koymaktadır. Özellikle sikadlar (%63–64), amfibiler (%31–56), mercan resifleri (%27–44) ve memeliler (%21–36) gibi gruplar hâlâ ciddi tehdit altındadır. Çalışmada ayrıca turizmin, ziyaretçiler ve tur operatörleri aracılığıyla biyoçeşitliliğin önemi konusunda farkındalık oluşturma ve çevresel bilinç geliştirme açısından stratejik bir fırsat sunduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda turizm, yalnızca ekonomik katkı sağlayan bir sektör değil aynı zamanda koruma politikalarının toplumsal kabulünü güçlendiren ve eğitimsel bir araç işlevi gören tamamlayıcı bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir.

Yıldız (2019) çalışması, Küre Dağları Millî Parkı örneği üzerinden korunan alanların sürdürülebilir yönetiminde paydaş katılımı, etkili iletişim ve bilimsel çatışma yönetimi unsurlarının belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular, yerel halk ile yönetim arasındaki çatışma yönetim stillerine ilişkin algı farklılıklarının varlığını göstermekte olup bu durumun yalnızca arazi kullanımı kaynaklı çıkar çatışmalarından değil, aynı zamanda bilgi eksikliği ve iletişim yetersizliğinden kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra, millî parkla doğrudan ilişkili olmayan sorunların dahi yönetime atfedilmesi, kurumsal güven ve imajın yönetim süreçlerindeki önemini vurgulamaktadır. Çalışma, bu bulgular ışığında, sürdürülebilir yönetimin

sağlanabilmesi için tüm paydaşların planlama ve karar alma süreçlerine dâhil edildiği katılımcı yönetişim modellerinin gerekliliğine dikkat çekmektedir.

Açıkdilli (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışma ışığında, milli parklardaki rekreasyonel faaliyetlerin, doğal kaynakların korunması ile toplumun çevre bilincinin geliştirilmesi arasında stratejik bir köprü kurduğu görülmektedir. Belge incelemesi ve tematik analiz yöntemleriyle ortaya koyulan bulgular; bu faaliyetlerin eğitim, koruma, atıl alanların yeniden kazanımı ve sürdürülebilir yönetim gibi çok boyutlu işlevlere sahip olduğunu kanıtlamaktadır. Milli parklar, ziyaretçilere doğayla doğrudan etkileşim kurma fırsatı sunarak çevre dostu davranış kalıplarının benimsenmesini sağlarken, aynı zamanda ekosistem bütünlüğünün korunmasına yönelik toplumsal bir meşruiyet zemini oluşturmaktadır. Sonuç olarak, rekreasyonel uygulamaların sistematik bir biçimde teşvik edilmesi ve paydaşların yönetim süreçlerine dahil edilmesi, korunan alanların sürdürülebilirliği açısından vazgeçilmez bir gerekliliktir.

Zachrisson vd. (2006), İsveç'in dağlık bölgelerinde korunan alanların ilanı ve uygulanması süreçlerini turizm ekseninde ele aldıkları çalışmalarında, turizmin yalnızca ekonomik bir faaliyet değil aynı zamanda korunan alanların yerel meşruiyetini şekillendiren stratejik bir araç olduğunu ortaya koymaktadır. Kiruna Ulusal Parkı (başarısız), Funäsdalen Kar Motoru Düzenleme Alanı ve Fulufjället Ulusal Parkı (başarılı) örnekleri üzerinden yürütülen analizler, turizm argümanının yerel kabul üzerindeki etkisinin, bölgenin ekonomik yapısı ve alternatif geçim kaynaklarının varlığına güçlü biçimde bağlı olduğunu göstermektedir. Özellikle turizme ekonomik olarak bağımlı küçük yerleşimlerde korunan alanların kabulü daha yüksek olurken, madencilik gibi baskın sektörlerin bulunduğu alanlarda bu etkinin zayıfladığı saptanmıştır. Çalışma ayrıca, "dışarıdan içeriye" dayatmacı koruma yaklaşımlarının yerel direnci artırdığını; buna karşılık "içeriden dışarıya" katılımcı süreçlerin, yerel hakları ve beklentileri gözeterek korunan alanların kalkınma aracı olarak algılanmasını sağladığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, farklı doğa kullanım vizyonlarının (eko stratejiler) mekânsal zonlama yoluyla uzlaştırılabileceği ve çoklu kullanım modellerinin yerel muhalefeti desteğe dönüştürebildiği vurgulanmaktadır. Numaralı görselde sunulan eko stratejik çerçeve ise, korunan alan yönetiminde doğayı "müze" yaklaşımıyla donduran geleneksel paradigmanın yerini,

yerel katılımı, şeffaf yönetişimi ve bölgesel kalkınmayı bütüncül biçimde içeren yeni bir koruma anlayışına bıraktığını simgelemektedir.

Akten vd. (2012) tarafından yapılan çalışma, korunan alanlarda sürdürülebilir bir yönetim için ekonomik turizm faaliyetleri ile ekolojik koruma hedefleri arasındaki dengenin ancak bilimsel ziyaretçi yönetim modelleriyle sağlanabileceğini savunmaktadır. Türkiye'deki "Uzun Devreli Gelişim Planları" gibi yasal düzenlemelerin, ziyaretçi taşıma kapasitesi ve yönetim stratejileri noktasında yetersiz kaldığını vurgulayan yazarlar; PAN Parks gibi uluslararası sertifikasyon süreçleri için bu planların zorunluluğuna dikkat çekmektedir. Batı menşeli modellerin (VERP, VIM, ROS vb.) Türkiye'nin kendine has sosyal ve idari yapısına doğrudan uyarlanmasının beklenen başarıyı getirmeyeceği ifade edilerek, bu modellerin yerel koşullara göre sentezlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu bağlamda, sayısal sınırlamalardan ziyade çevresel değişim standartlarına ve sürekli izlemeye dayalı olan Kabul Edilebilir Değişim Sınırları (LAC) yaklaşımı, Türkiye'deki korunan alanlar için en uygulanabilir ve bütüncül çözüm önerisi olarak öne çıkarılmaktadır.

Kervankıran ve Eryılmaz (2015), Isparta ili örneğinde milli parkların sürdürülebilir kullanımı ve yönetimine yönelik bir yönetim planı önerisi geliştirmeyi amaçlamaktadır. Korunan alanlarda koruma–kullanma dengesinin sağlanması için ABD ve İngiltere gibi ülkelerde uygulanan yönetim planları incelenmiş, bu yaklaşımların Isparta'daki milli parklara uygulanabilirliği değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda, Kovada Gölü ve Kızıldağ Milli Parkı'nda yönetim, yerel halk ve ziyaretçiler arasında yaşanan sorunların çözümüne yönelik katılımcı ve sürdürülebilir bir yönetim modeli önerilmiştir.

Kuvvetli ve Kadıoğlu (2022), milli park statüsüne sahip olmamakla birlikte önemli sulak alanlar, tabiat koruma alanları, tabiat parkları, doğal sitler ve tabiat anıtlarını bünyesinde barındıran Samsun ilinde yaşayan yerel halkın korunan alanlara ilişkin bilgi düzeyi, algı ve tutumlarını anket yöntemiyle belirlemeyi amaçladığı çalışmasında katılımcıların büyük çoğunluğunun korunan alan kavramına aşina olduğunu, ancak bu alanlara yönelik bilgi ve farkındalık düzeylerinin sınırlı kaldığını, bilinirliğin düşük ve tanıtım faaliyetlerinin yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. En fazla bilinen ve

ziyaret edilen alanın Kızılırmak Kuş Cenneti olduğu görülmüş ve bilinirlik ile ziyaret sıklığı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar, Samsun'un korunan alanlar açısından yüksek bir potansiyele sahip olduğunu vurgularken, özellikle milli park statüsünde bir alanın bulunmamasını önemli bir eksiklik olarak değerlendirmektedir. Korunan alanların turizm ve yerel ekonomi açısından değerli olduğu düşünülmekle birlikte, plansız turizm faaliyetlerinin çevre kirliliği ve biyoçeşitlilik kaybına yol açabileceğine yönelik ciddi kaygılar dile getirilmektedir. Çalışma ayrıca koruma önlemleri, ulaşım, rehberlik ve sosyal hizmetlerin yetersizliğine dikkat çekmekte; yerel halkla iş birliğine dayalı, rehberli ziyaretlerin yaygınlaştırıldığı, tanıtım faaliyetlerinin artırıldığı ve sürdürülebilir turizm temelli yönetim yaklaşımlarının benimsendiği bir planlamanın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Pınaroğlu ve Ayaz (2024) tarafından Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki tabiat parklarına yönelik yapılan araştırma, ziyaretçi memnuniyeti ve tavsiye etme niyetini sürdürülebilir turizm perspektifinden incelemektedir. Çalışma bulguları, ziyaretçilerin doğal ortamın sunduğu huzur, temiz hava, sakinlik ve estetik peyzaj değerlerinden yüksek düzeyde memnuniyet duyduklarını göstermektedir. Ancak yoğun ziyaretçi trafiği, kalabalıklaşma ve altyapı ile bakım hizmetlerindeki eksiklikler memnuniyeti olumsuz etkilemektedir. Bu doğrultuda, araştırma park yönetimlerinin taşıma kapasitesine dayalı ziyaretçi kontrolü, ulaşım ve hijyen hizmetlerinin iyileştirilmesi, düzenli bakım faaliyetleri, kişiselleştirilmiş hizmet sunumu, çevre dostu ve düşük etkili turizm uygulamalarının yaygınlaştırılması ile yerel paydaşların yönetime aktif katılımını stratejik önlemler olarak benimsemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, çevresel farkındalık çalışmaları, çevrimiçi rezervasyon sistemleriyle ziyaretçi sayısının kontrol edilmesi ve etkin yönlendirme hizmetlerinin uygulanması, tabiat parklarının doğal kaynaklarının korunmasını ve ziyaretçi deneyiminin geliştirilmesini sağlayarak bu alanların uzun vadeli sürdürülebilirliğine katkıda bulunacaktır. Bu bağlamda tabiat parkları hem ziyaretçi memnuniyetini artıran hem de doğal değerlerin gelecek nesillere aktarılmasını mümkün kılan sürdürülebilir turizm destinasyonları olarak önemli bir işlev üstlenmektedir.

Göktuğ ve Arpa (2025) tarafından yapılan çalışma, kış sporlarına yönelik yoğun talep gören Ilgaz Dağı Milli Parkı'nda ziyaretçilerin rekreasyon deneyim kalitesini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada; fiziksel, sosyal, doğal ve yönetimsel faktörleri temsil eden 19 gösterge tanımlanmış ve Şubat 2014'te 120 ziyaretçi ile yüz yüze anketler yapılmıştır. Analizler, ziyaret günleri ile rekreasyon deneyim kalitesi arasında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir. Ortalama deneyim kalitesi 0,65 olarak bulunmuş, doğal faktörler kaliteyi artırırken, hafta sonları yaşanan yoğun kullanım sosyal kapasitenin aşılmasına ve deneyim kalitesinin düşmesine neden olmuştur. Hizmet tesislerinde ve pistlerde kalabalık, lift kuyrukları ve otopark yetersizliği gibi sorunlar tespit edilmiştir. Ziyaretçi yönetim stratejileri açısından "pist sayısı", "lift kuyruğu süresi" ve "günlük çıkış ücretleri" göstergelerinin kalite standartlarının belirlenmesi ve sosyal kapasiteye uygun ziyaretçi sayısının optimize edilmesi önerilmektedir. Bu bulgular, korunan alanlarda sürdürülebilir kullanım ve etkin yönetim için planlama ve uyarlanabilir stratejilerin önemini vurgulamaktadır.

Molin (2025), Kuzey Avrupa'nın en yüksek dağlarını barındıran ve Norveç'in en çok ziyaret edilen parklarından biri olan Jotunheimen Ulusal Parkı özelinde yürüttüğü çalışmada, ziyaretçi yönetimi politikasının ziyaretçilerin korunan alanlarla ve bu alanlardaki varlıklarla ilişkisini etnografik bir perspektifle nasıl şekillendirdiğini incelemiştir. Ulusal strateji, çevresel etkileri sınırlarken ziyaretçi sayısını artırmayı amaçlamaktadır; ancak bulgular, mevcut politikaların mekânsal adalet ve postinsan etik ilkeleri (tüm canlı ve cansız varlıkların, ekosistemlerin ve insan-dışı aktörlerin etik değerini ve ilişkilerini dikkate alan bir yaklaşım) açısından sınırlayıcı olduğunu göstermektedir. Çalışma, ziyaretçi yönetimi uygulamalarının alan kullanımı ve çevresel etkiler üzerinden kurgulanmasının mekânsal adaleti sağlamada yetersiz kaldığını ve korunan alanların canlılığını destekleyen politikaların geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

5. YÖNTEM

Bu araştırma, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma yöntemli, betimsel ve açıklayıcı bir araştırma tasarımına sahiptir. Karma yöntem yaklaşımı, hem sayısal verilerin istatistiksel olarak analiz edilmesini hem de nitel verilerin bağlamsal olarak yorumlanmasını mümkün kılarak, araştırmanın bulgularının daha güvenilir, geçerli ve kapsamlı bir şekilde elde edilmesini sağlamaktadır (Creswell, 2009; Tashakkori ve Teddlie, 2010). Karma yöntem araştırmalarının kullanım gerekçeleri; farklı yöntemlerden elde edilen bulguların birbirini desteklemesi ve geçerliğin test edilmesi (üçgenleme), bir yöntemin bulgularının diğer yöntemle derinleştirilmesi (tamamlayıcılık), bir aşamada elde edilen verilerin sonraki yöntemi şekillendirmesi (gelişim), yöntemler arasındaki çelişkilerin yeni araştırma soruları üretmesi (başlangıç) ve araştırmanın farklı boyutlarında farklı yöntemlerin kullanılması (genişletme) şeklinde sıralanmaktadır (Baki ve Gökçek, 2012). Bu çalışmada karma yöntemin tercih edilme nedeni, bir yönteme ait bulguların diğer yöntemle ayrıntılandırılarak zenginleştirilmesini ifade eden tamamlayıcılık yaklaşımıdır.

5.1 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, korunan alanlarda seyahat eden ve bu alanlarda sunulan hizmetlerden yararlanan ziyaretçilerin görüşleri doğrultusunda, mevcut yapısal ve yönetsel eksiklikleri bütüncül bir bakış açısıyla ortaya koymak ve sürdürülebilir turizm ilkeleri çerçevesinde korunan alanlara özgü bir Ziyaretçi Yönetim Planı geliştirmektir. Araştırma, ziyaretçi deneyimlerini merkeze alarak korunan alanların hem koruma hem de kullanım dengesini gözeten bir yönetim yaklaşımının gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Araştırmanın genel amacı doğrultusunda belirlenen alt amaçlar aşağıda akademik bir çerçevede sunulmuştur:

- Korunan alanları ziyaret eden bireylerin sosyodemografik özelliklerini ve ziyaret profillerini belirlemek.

- Ziyaretçilerin korunan alanlara yönelik seyahat motivasyonlarını, beklentilerini ve kullanım eğilimlerini ortaya koymak.

- Korunan alanlarda sunulan altyapı, üstyapı ve hizmetlere ilişkin ziyaretçi memnuniyet düzeylerini analiz etmek.

- Ziyaretçilerin mevcut yönetsel uygulamalara, bilgilendirme ve yönlendirme sistemlerine ilişkin algılarını değerlendirmek.

- Korunan alanlarda karşılaşılan yapısal ve yönetsel eksiklikleri ziyaretçi görüşleri doğrultusunda tespit etmek.

- Ziyaretçi yoğunluğu, alan kullanımı ve taşıma kapasitesi arasındaki ilişkiyi incelemek.

- Ziyaretçilerin çevresel koruma uygulamalarına ve sürdürülebilir turizm ilkelerine yönelik farkındalık ve tutumlarını belirlemek.

- Korunan alanlarda ziyaretçi deneyimini etkileyen ekolojik, sosyal ve yönetsel faktörleri belirlemek ve değerlendirmek.

- Ziyaretçilerin alanlara erişim, hizmet altyapısı ve sunulan aktivitelerle ilgili memnuniyet düzeylerini ortaya koymak.

- Mevcut yapısal ve yönetsel eksiklikleri, ziyaretçilerin geri bildirimleri ve saha verileri ışığında sistematik olarak tespit etmek.

- Uluslararası kabul görmüş ziyaretçi yönetim çerçeveleri (LAC) doğrultusunda alanlara özgü yönetim göstergelerini geliştirmek.

- Batı Karadeniz örneklemi özelinde korunan alanlara özgü, sürdürülebilir turizmi destekleyen ve kaynak korumayı önceliklendiren bir Ziyaretçi Yönetim Planı tasarlamak.

5.2 Araştırmanın Önemi

Günümüzde dünya nüfusundaki artış ve buna paralel olarak turistik çekiciliğe sahip alanlarda yoğunlaşan ziyaretçi talebi, korunan alanlar üzerinde giderek artan bir baskı oluşturmaktadır. Bu durum, doğal ve kültürel kaynaklar üzerinde telafisi güç veya mümkün olmayan tahribatlara yol açabilmektedir. Dolayısıyla, ziyaretçi kullanımının planlı, kontrollü ve sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi; etkili ziyaretçi yönetim planlarının hazırlanmasını ve uygulanmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu araştırma, Türkiye'deki korunan alanlarda ve özellikle milli parklarda uygulanan ziyaretçi yönetim planlarını bütüncül bir yaklaşımla ele alması bakımından önemli bir katkı sunmaktadır. Çalışma kapsamında, mevcut ziyaretçi yönetim planlarının yapısının, kapsamının ve uygulama düzeyinin analiz edilmesi; Batı Karadeniz Bölümü'nde yer alan milli parklara odaklanılarak gerçekleştirilen karşılaştırmalı değerlendirmeler aracılığıyla, bölgesel ölçekteki yönetim uygulamalarının güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya konulması yönüyle araştırma, korunan alan yönetiminde karşılaşılan yapısal ve uygulamaya yönelik sorunların daha açık biçimde anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Araştırmanın bir diğer önemli yönü, milli parklarda ziyaretçi kullanımına ilişkin uygulamaların (taşıma kapasitesi, yönlendirme, denetim ve altyapı düzenlemeleri) etkinliğini değerlendirmesi ve ziyaretçi davranışları ile memnuniyet düzeyini çevresel etkilerle birlikte ele almasıdır. Bu yaklaşım, ziyaretçi baskısının doğal ve kültürel kaynaklar üzerindeki etkilerinin bilimsel verilerle ortaya konulmasını sağlayarak, koruma–kullanma dengesinin sağlanmasına yönelik karar alma süreçlerine önemli girdiler sunmaktadır. Ayrıca, yönetsel, planlama ve uygulama kaynaklı sorunların belirlenmesi, mevcut ziyaretçi yönetim anlayışının geliştirilmesine ve uygulanabilir politika önerilerinin oluşturulmasına zemin hazırlamaktadır.

Uluslararası iyi uygulama örnekleri ve sürdürülebilir turizm ilkeleri doğrultusunda belirlenen ölçütler çerçevesinde geliştirilecek Ziyaretçi Yönetim Planı, araştırmanın özgün değerini artıran temel unsurlardan biridir. Batı Karadeniz Bölümü'ndeki milli parkların ekolojik, sosyokültürel ve yönetsel özelliklerini dikkate alan bu modelin,

Türkiye'deki diğer korunan alanlara da uyarlanabilir bir çerçeve sunması beklenmektedir. Bu yönüyle araştırma, yalnızca akademik literatüre katkı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda korunan alan yöneticileri, planlamacılar ve politika yapıcılar için sürdürülebilir turizm ve etkin ziyaretçi yönetimi bağlamında yol gösterici nitelik taşımaktadır.

5.3 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma aşağıdaki sınırlılıklar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir:

- Araştırma, Karadeniz Bölgesi'nin yalnızca Batı Karadeniz Bölümü ile sınırlandırılmış olup, diğer coğrafi bölgelerdeki korunan alanları kapsamamaktadır.
- Araştırma evreni, Batı Karadeniz Bölümü'nde yer alan 2 il ve 5 korunan alanla sınırlıdır.
- Araştırmanın örneklemi, Batı Karadeniz Bölümü'nde yer alan Bolu ve Kastamonu illerindeki milli park ve Tabiat Parklarını kapsamaktadır.
- Araştırma, tez kapsamında belirlenen zaman aralığında gerçekleştirilen saha çalışmasıyla sınırlıdır; mevsimsel ve dönemsel değişimler kapsam dışında bırakılmıştır.
- Ziyaretçi yönetimine ilişkin değerlendirmeler, ziyaretçilerin algıları ve mevcut plan ve uygulamalar çerçevesinde ele alınmış olup, tüm paydaş gruplarını (yerel halk, işletmeciler vb.) kapsayacak şekilde genişletilememiştir.

Bu araştırma aşağıdaki varsayımlar çerçevesinde yürütülmüştür:

- Araştırma kapsamında incelenen milli parklar ve Tabiat Parklarının, Batı Karadeniz Bölümü'ndeki korunan alanlarda uygulanan ziyaretçi yönetimi uygulamalarını temsil edebilecek nitelikte olduğu varsayılmaktadır.

- Saha çalışmasında kullanılan veri toplama araçlarının (anket ve doküman incelemesi) araştırmanın amacına uygun, geçerli ve güvenilir olduğu kabul edilmektedir.

- Araştırmaya katılan ziyaretçilerin verdikleri yanıtların samimi ve gerçeği yansıtır nitelikte olduğu varsayılmaktadır.

- Bolu ve Kastamonu illerinde yer alan milli park ve Tabiat Parklarından elde edilen bulguların, Batı Karadeniz Bölümü'ndeki benzer nitelikteki korunan alanlara genellenebilir olduğu varsayılmaktadır.

Araştırma sürecinde karşılaşılan başlıca güçlükler şunlardır:

- Batı Karadeniz Bölümü'nde yer alan korunan alanların sayıca fazla ve coğrafi olarak dağınık olması, tüm alanlarda saha çalışması yürütülmesini zorlaştırmıştır.

- Bazı korunan alanlarda yönetim planlarına, resmi belgelere ve güncel istatistikî verilere erişimde sınırlılıklar yaşanmıştır.

- Saha çalışmasının gerçekleştirildiği dönemlerde ziyaretçi yoğunluğunun mevsimsel olarak değişkenlik göstermesi, veri toplama sürecini etkilemiştir.

- Ziyaretçilerin zaman kısıtı, ankete katılma isteksizliği veya anketleri eksik doldurması veri toplama sürecinde güçlükler yaratmıştır.

- Korunan alanlarda sürdürülen koruma faaliyetleri ve idari düzenlemeler nedeniyle bazı alanlarda araştırma süresinin kısıtlı olması, saha çalışmasını sınırlandırmıştır.

5.4 Araştırma Evren ve Örneklemi

Karma yöntem yaklaşımının benimsendiği bu çalışmada, araştırmanın nicel boyutunun evrenini Bolu ve Kastamonu illerinde bulunan milli parklar ve tabiat parklarını ziyaret eden yerli ziyaretçiler oluştururken; nitel boyutunun evreni ise 2020–2025 yılları arasında TripAdvisor platformunda bu alanlara ilişkin yorum paylaşan kullanıcılar

olarak tanımlanmıştır. Evrenin bu şekilde belirlenmesi, araştırmanın hem saha deneyimlerini hem de çevrimiçi kullanıcı deneyimlerini kapsamasını sağlayarak, sürdürülebilir ziyaretçi deneyimi konusundaki bulguların daha kapsamlı ve çok boyutlu olmasına olanak tanımaktadır. Böylece araştırma, fiziksel alan deneyimlerini ve dijital geri bildirimleri birlikte değerlendirerek ziyaretçi deneyimini bütüncül bir perspektifle incelemektedir.

Nicel boyut açısından araştırma evreninin oldukça geniş ve heterojen bir yapıya sahip olması nedeniyle, zaman, maliyet ve erişim kısıtları doğrultusunda evrenin tamamına ulaşmanın mümkün olmayacağı öngörülmüş ve bu nedenle örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde ise Sekaran (2003) tarafından önerilen örneklem büyüklüğü tablosu esas alınmıştır. Nicel araştırma evreninin belirlenmesinde ise Bolu ve Kastamonu illerinde yer alan korunan alanların ziyaretçi sayılarına ilişkin veriler dikkate alınmıştır. Bu kapsamda, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP) verilerine dayalı olarak Anadolu Ajansı ve yerel basın haberlerinde yer alan 2019–2025 yıllarına ait ziyaretçi istatistikleri incelenmiş; her bir korunan alan için ilgili yıllar arasında ulaşılan en yüksek ziyaretçi sayısı evren büyüklüğünün belirlenmesinde esas alınmıştır (Tablo 5.1).

Tablo 5.1 incelendiğinde, Abant Gölü Millî Parkı'nda kaydedilen en yüksek ziyaretçi sayısının 1.490.302, Gölcük Tabiat Parkı'nda 571.040, Yedigöller Millî Parkı'nda 306.000, Ilgaz Dağı Millî Parkı'nda 652.561 ve Küre Dağları Millî Parkı'nda 62.000 olduğu görülmektedir. Bu veriler doğrultusunda araştırma evreninin toplam büyüklüğü 3.081.903 olarak hesaplanmaktadır. Bu bağlamda, araştırma evreninin belirlenmesinde her bir korunan alan için ulaşılan en yüksek ziyaretçi sayılarının esas alınması, örneklemin evreni temsil etme gücünü artırmaya yönelik metodolojik bir tercih olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım, olası maksimum ziyaretçi yoğunluğunu dikkate alarak daha temkinli ve kapsayıcı bir örneklem planlamasına imkân tanımaktadır.

Şekil 5.1 Bolu ve Kastamonu illerindeki korunan alanların yıllara göre ziyaretçi sayıları

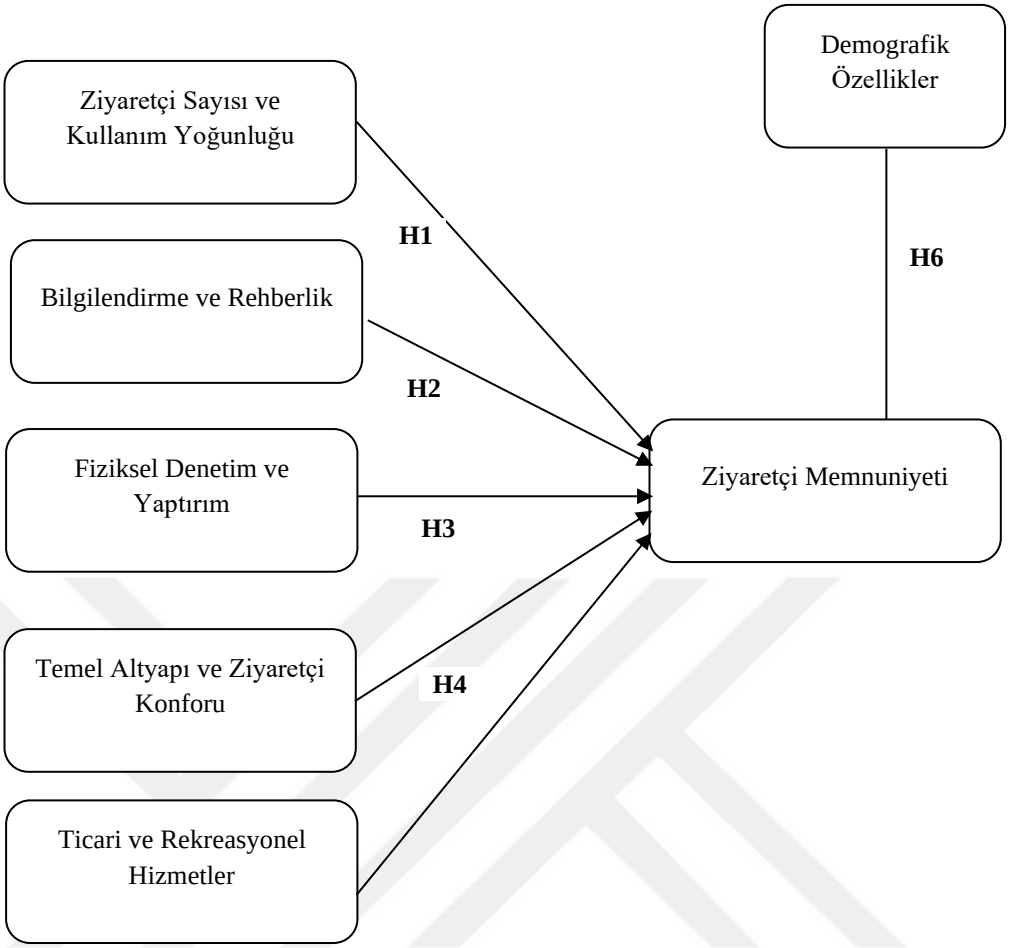
Yıl	Abant Gölü Milli Parkı	Gölcük Tabiat Parkı	Yedigöller Milli Parkı	Ilgaz Dağı Milli Parkı	Küre Dağları Milli Parkı
2019	910.435	571.040	252.247	652.561	—
2020	679.936	368.342	179.320	—	—
2021	594.764	415.131	196.343	—	62.000*
2022	—	—	186.667	—	—
2023	571.162	488.610	207.824	—	—
2024	1.490.302	524.251	289.209	—	—
2025*	450.000	250.000	306.000	—	—

Bu verilere göre toplam 3.081.903 ziyaretçi için, Sekaran (2003) tarafından 1.000.000 kişi üzeri evrenler için önerilen örneklem büyüklüğü esas alınarak 384 ziyaretçi olarak belirlenmiştir. Çalışma ise toplam 576 katılımcı üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Nitel boyut açısından araştırma evreni ise 2020–2025 yılları arasında TripAdvisor platformunda Abant Gölü Milli Parkı (920 yorum), Yedi Göller Milli Parkı (818 yorum), Ilgaz Dağı Milli Parkı (60 yorum), Küre Dağları Milli Parkı (42 yorum) ve Gölcük Tabiat Parkı (183 yorum) için paylaşılan toplam 2.023 kullanıcı yorumu ile oluşturulmuştur.

5.5 Araştırma Modeli ve Hipotezler

Karma araştırma yönteminin benimsendiği bu çalışmada, ziyaretçi sayısı ve kullanım yoğunluğu, bilgilendirme ve rehberlik hizmetleri, fiziksel denetim ve yaptırımlar, temel altyapı ve ziyaretçi konforu ile ticari ve rekreasyonel hizmetler gibi unsurların ziyaretçi memnuniyet düzeyi üzerindeki etkilerini belirlemek ve ziyaretçi memnuniyetini demografik özellikler açısından karşılaştırmak amacıyla nicel ve nitel analizlere dayalı bir araştırma modeli kurgulanmıştır (Şekil 5.1). Bu model çerçevesinde sınanacak hipotezler aşağıda sunulmuştur:

Şekil 5.2 Araştırma nicel modeli

Korunan alanlarda ziyaretçi sayısı ve kullanım yoğunluğu, rekreasyon deneyim kalitesini doğrudan etkileyen temel değişkenler arasında yer almaktadır. Göktuğ ve Arpa (2025), Ilgaz Dağı Milli Parkı örneğinde hafta sonu yoğunluğunun sosyal taşıma kapasitesini aşarak deneyim kalitesini düşürdüğünü ortaya koymuştur. Benzer şekilde Pınaroğlu ve Ayaz (2024), tabiat parklarında kalabalıklaşma ve altyapı yetersizliklerinin memnuniyet üzerinde olumsuz etkiler yarattığını belirtmektedir. Bu bulgular, ziyaretçi sayısının kontrolsüz artışının memnuniyeti azaltabileceğini; ancak taşıma kapasitesine uygun ve dengeli bir kullanımın sosyal canlılık ve hizmet çeşitliliği aracılığıyla memnuniyeti artırabileceğini göstermektedir. Bu doğrultuda aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir:

H1: Ziyaretçi sayısı ve kullanım yoğunluğu, genel ziyaretçi memnuniyetini pozitif yönde etkilemektedir.

Bilgilendirme ve rehberlik hizmetleri, ziyaretçilerin korunan alanları anlamlandırma süreçlerinde belirleyici rol oynamaktadır. Bushell ve Bricker (2016), turizmin çevresel farkındalık ve eğitim açısından stratejik bir araç olduğunu vurgulamaktadır. Kuvvetli ve Kadıoğlu (2022) ise bilinirlik ve rehberlik hizmetlerinin yetersiz olduğu alanlarda algı ve memnuniyet düzeylerinin sınırlı kaldığını ortaya koymuştur. Ayrıca Açıkdilli (2023), rekreasyonel faaliyetlerin çevre dostu davranışların benimsenmesinde önemli bir rol üstlendiğini belirtmektedir. Dolayısıyla etkin bilgilendirme ve rehberlik hizmetlerinin hem deneyim kalitesini artırması hem de ziyaretçi memnuniyetini olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. Bu doğrultuda aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir:

H2: Bilgilendirme ve rehberlik hizmetleri, genel ziyaretçi memnuniyetini pozitif yönde etkilemektedir.

Korunan alanlarda fiziksel denetim ve yaptırım uygulamaları, ekosistem bütünlüğünün korunması ve ziyaretçi güvenliğinin sağlanması açısından önem taşımaktadır. Akten vd. (2012), ziyaretçi yönetiminde bilimsel temelli izleme ve standart belirleme yaklaşımlarının gerekliliğini vurgulamaktadır. Kabul Edilebilir Değişim Sınırları (LAC) yaklaşımı, sayısal sınırlamalardan ziyade çevresel değişim standartlarına dayalı bir denge modeli sunmaktadır. Öte yandan Molin (2025), ziyaretçi yönetimi politikalarının mekânsal adalet ve etik perspektiflerle değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu çerçevede adil, şeffaf ve sürdürülebilir denetim uygulamalarının ziyaretçi güven algısını ve memnuniyet düzeyini artırması beklenmektedir. Bu doğrultuda aşağıdaki hipotez önerilmiştir:

H3: Fiziksel denetim ve yaptırım uygulamaları, genel ziyaretçi memnuniyetini pozitif yönde etkilemektedir.

Altyapı ve konfor unsurları, ziyaretçi deneyiminin somut belirleyicileridir. Göktuğ ve Arpa (2025), lift kuyrukları, pist yoğunluğu ve otopark yetersizliği gibi faktörlerin deneyim kalitesini düşürdüğünü ortaya koymuştur. Benzer biçimde Kervankıran ve Eryılmaz (2015), sürdürülebilir yönetim planlarında altyapı planlamasının merkezi bir unsur olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda, yeterli altyapı ve konfor koşullarının

sağlanmasının ziyaretçi memnuniyetini artırması beklenmektedir. Bu doğrultuda aşağıdaki hipotez önerilmiştir:

H4: Temel altyapı ve ziyaretçi konforu, genel ziyaretçi memnuniyetini pozitif yönde etkilemektedir.

Rekreasyonel ve ticari hizmetler, korunan alanların deneyimsel ve ekonomik boyutunu güçlendirmektedir. Zachrisson vd. (2006), turizmin yerel kabul ve meşruiyet üretme kapasitesini vurgulamaktadır. Özellikle Fulufjället Ulusal Parkı örneğinde turizmin destekleyici bir argüman olarak işlev gördüğü belirtilmektedir. Ayrıca Açıkdilli (2023), rekreasyonel faaliyetlerin koruma ile kullanım arasında stratejik bir köprü oluşturduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda hizmet çeşitliliği ve rekreasyonel olanakların ziyaretçi tatminini artıracağı varsayılmaktadır. Bu doğrultuda aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir:

H5: Ticari ve rekreasyonel hizmetler, genel ziyaretçi memnuniyetini pozitif yönde etkilemektedir.

Ziyaretçilerin demografik özellikleri, deneyim beklentileri ve algı düzeyleri üzerinde farklılaştırıcı etkiye sahiptir. Kuvvetli ve Kadıoğlu (2022), sosyo-demografik değişkenlerin korunan alan algısı üzerinde anlamlı farklılıklar yarattığını göstermiştir. Benzer biçimde Pınaroğlu ve Ayaz (2024), ziyaretçi profiline bağlı olarak memnuniyet düzeylerinde değişim tespit etmiştir. Bu çerçevede demografik özelliklerin memnuniyet düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar yaratması beklenmektedir. Bu doğrultuda aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir:

H6: Ziyaretçilerin demografik özellikleri (cinsiyet, medeni durum, yaş, çocuk sayısı, aylık gelir, eğitim, meslek) ile korunan alan deneyimine yönelik memnuniyet düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

Bu araştırmada, yukarıdaki hipotezlere ek olarak aşağıdaki araştırma sorularına da cevap aranmıştır:

- İncelenen korunan alanlar arasında genel ziyaretçi memnuniyeti açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?

- Korunan alanı ziyaret sıklığı, genel ziyaretçi memnuniyetini etkilemekte midir?

- Ziyaretçilerin korunan alana tek başına veya grup halinde gelmesi, genel ziyaretçi memnuniyetini etkilemekte midir?

- Korunan alana erişimde kullanılan ulaşım aracı, genel ziyaretçi memnuniyeti üzerinde etkili midir?

Bu çalışmanın nitel boyutunda korunan alanlara özgü Ziyaretçi Yönetim Planı geliştirme sürecinde veri toplama yöntemi olarak içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, akademik araştırmalarda yaygın olarak kullanılan; metin materyallerinin sistematik biçimde incelenmesi, kodlanması ve yorumlanması yoluyla geçerli ve tekrarlanabilir çıkarımlar elde edilmesini sağlayan bir tekniktir (Krippendorff, 2018). Harris (2001), içerik analizi sürecini; araştırma sorularının belirlenmesi, örneklemin seçilmesi, analiz birimlerinin tanımlanması, kategori ve temaların oluşturulması, kodlama sürecinin yürütülmesi ile geçerlilik ve güvenirliğin test edilmesi aşamaları şeklinde açıklamaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın temel sorular şu şekilde oluşturulmuştur:

(1) Korunan alanlarda ekolojik etki ve koruma düzeyine ilişkin mevcut durum nedir?

(2) Korunan alanlarda zonlama ve taşıma kapasitesine ilişkin mevcut durum nedir?

(3) Korunan alanlarda etki yönetim araçlarına ilişkin mevcut durum nedir?

(4) Korunan alanlarda ekonomik etki yönetim araçlarına ilişkin mevcut durum nedir?

(5) Korunan alanlarda yumuşak (soft) araçlarına ilişkin mevcut durum nedir?

(6) Korunan alanlarda yerel halkın katılımına ilişkin mevcut durum nedir?

(7) Korunan alanlarda ziyaretçi deneyimine ilişkin mevcut durum nedir?

(8) Korunan alanlarda adaptif yönetim ve izlemeye ilişkin mevcut durum nedir?

Çalışmanın nitel boyutunda, korunan alan yönetimindeki başarının; ekolojik ve kültürel mirasın korunması ile ziyaretçi kullanımı arasındaki hassas dengenin kurulmasına, çağdaş yönetim değişkenlerinin optimizasyonuna ve katılımcı yönetim anlayışına dayandığı varsayılmaktadır (Akten vd., 2012; Leung vd., 2018; Yıldız, 2019). Bu doğrultuda kurgulanan araştırma modeli; doğal ve kültürel kaynakların korunmasını merkeze alan, taşıma kapasitesi analizlerine dayalı alan tabanlı zonlama (mekansal ayrıştırma) yaklaşımını benimseyen, ziyaretçi trafiğini 'yumuşak yönetim araçları' (bilgilendirme, eğitim vb.) ile düzenleyen ve etki-talep yönetimini bütüncül bir çerçevede ele alan uyarlanabilir (adaptive) bir yönetim stratejisidir. Süreç izleme, performans değerlendirme ve sürekli geri besleme mekanizmalarıyla desteklenen bu modelin kavramsal yapısı Şekil 5.2'de ayrıntılandırılmıştır.

Şekil 5.3 Nitel araştırma modeli

Şekil 5.2'de sunulan Nitel Araştırma Modeli, korunan alanların sürdürülebilirliği ve ekolojik bütünlüğün korunması odağında geliştirilen dinamik bir yönetim döngüsünü temsil etmektedir. Bu model, yönetim sürecini doğrusal bir akıştan ziyade, geri bildirim mekanizmalarıyla desteklenen adaptif bir sistem olarak ele almaktadır.

Modelin temelini oluşturan ekolojik etki değerlendirmesi; alanın biyolojik çeşitlilik envanteri üzerinden zonlama stratejilerinin ve taşıma kapasitesi limitlerinin belirlenmesine veri sağlamaktadır. Bu bilimsel alt yapı üzerine inşa edilen ziyaretçi kullanım yönetimi; talep yönetimi, ekonomik araçlar (ücretlendirme), yumuşak yönetim teknikleri (bilgilendirme/eğitim) ve yerel halkın sürece katılımı gibi çok boyutlu müdahale araçlarıyla desteklenerek operasyonel hale getirilmektedir. Sürecin çıktısı olan kaliteli ziyaretçi deneyimi, sadece rekreasyonel tatmini değil, aynı zamanda koruma bilincinin gelişimini de hedeflemektedir. Modelin kapalı çevrim yapısını tamamlayan izleme ve adaptif yönetim aşaması ise, elde edilen ampirik verilerin yönetim stratejilerine sürekli geri besleme sağlamasına olanak tanıyarak, korunan alan yönetimini değişken çevre koşullarına karşı dirençli ve öğrenen bir sistem haline getirmektedir.

Sunulan model, korunan alan yönetimini statik bir planlama anlayışından çıkararak; ekolojik veriye dayalı, sosyal katılımı öncelikleyen ve sürekli öğrenen bir mekanizmaya dönüştürmeyi amaçlamaktadır.

5.6 Araştırma Verilerinin Toplanması

Bu çalışmada nicel araştırma boyutu kapsamında, milli park ve tabiat parkı ziyaretçilerinin profilini, ziyaret motivasyonlarını, hizmet beklentilerini ve memnuniyet düzeylerini ölçmeye yönelik yapılandırılmış anket formu geliştirilmiştir. Anket; Başar (2007), Tosun vd. (2009), Sıvalıoğlu (2012), Çoban (2016) ile Kaya vd.. (2017) tarafından yapılan çalışmalardan uyarlanmış; ilgili literatür ışığında geçerlilik ve güvenilirlik testlerinden geçirilmiştir.

Hazırlanan anket formu; demografik özellikler (cinsiyet, yaş, medeni durum, çocuk sayısı, gelir, eğitim, meslek), ziyaret davranışı ve motivasyon (ziyaret amacı, ulaşım türü, bilgi edinme kaynakları, ziyaret sıklığı, birlikte gelinen kişiler) ile hizmet algısı,

koruma önlemleri ve memnuniyet boyutlarını kapsayan üç temel yapıdan oluşmakta olup, sürdürülebilir alan yönetimi ve ziyaretçi yönetimi araştırmaları için metodolojik açıdan uygun bir veri toplama aracı olarak tasarlanmıştır. Katılımcıların görüşlerini özgürce ifade edebilmelerini sağlamak amacıyla anketlerde herhangi bir kimlik bilgisi talep edilmemiştir.

Anket formunda milli park ve tabiat parklarına ilişkin koruma önlemleri algılarını, hizmet beklentilerini ve memnuniyet düzeylerini ölçmek amacıyla 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır. Koruma önlemleri ve hizmetlerin önem düzeyi bölümlerinde derecelendirme 5=Çok Önemli, 4=Önemli, 3=Fikrim Yok/Kararsızım, 2=Az Önemli, 1=Hiç Önemli Değil şeklinde; memnuniyet bölümünde ise 5=Çok Memnunum, 4=Memnunum, 3=Kararsızım/Fikrim Yok, 2=Memnun Değilim, 1=Hiç Memnun Değilim şeklinde düzenlenmiştir.

Anketler, araştırmacı tarafından saha çalışması sürecinde yüz yüze veri toplama yöntemiyle 2024 yılı bahar döneminden itibaren uygulanmıştır. Parklarda ziyaretçi yoğunluğunun yüksek olduğu dönemlerde daha geniş bir örnekleme ulaşılmış; ziyaretçi yoğunluğunun düşük olduğu ya da erişimin güçleştiği zamanlarda ise uygulamalar ilgili alan yönetimi birimlerinin desteğiyle planlı ve kontrollü biçimde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada örneklem seçimi, tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden biri olan kolayda örnekleme yaklaşımı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Batı Karadeniz Bölümü'nde yer alan milli park ve tabiat parklarında toplam 576 ziyaretçiyle yüz yüze anket uygulaması yapılmıştır. Örneklemin yaklaşık %66'sı (n=384) Bolu ilinde, %34'ü (n=192) ise Kastamonu ilinde bulunan korunan alanlardan elde edilmiştir. Bolu ilinde uygulanan anketlerin %46,4'ü (n=178) Gölcük Tabiat Parkı'nda gerçekleştirilmiş olup, bunu sırasıyla %34,1 (n=131) ile Yedigöller Milli Parkı ve %19,5 (n=75) ile Abant Gölü Milli Parkı izlemiştir. Kastamonu ilinde ise anketlerin %77,1'i (n=148) Ilgaz Dağı Milli Parkı'nda, %22,9'u (n=44) ise Küre Dağları Milli Parkı'nda uygulanmıştır.

Araştırmanın nitel boyutunda ise ziyaretçilerin deneyimlerini daha derinlemesine analiz edebilmek ve araştırma kapsamında incelenen Abant Gölü Milli Parkı, Yedigöller Milli Parkı, Ilgaz Dağı Milli Parkı, Küre Dağları Milli Parkı ve Gölcük

Tabiat Parkı için Ziyaretçi Yönetim Modeli geliştirmek amacıyla veri kaynağı olarak TripAdvisor platformunda yer alan kullanıcı yorumları kullanılmıştır. Veri seçim sürecinde amaçlı örnekleme yöntemi benimsenmiş; 2020–2025 yılları arasında paylaşılmış, doğrudan ziyaret deneyimi içeren ve analize elverişli içerik barındıran yorumlar değerlendirme kapsamına alınmıştır. Reklam niteliği taşıyan, tekrar eden ya da içerik açısından yetersiz bulunan paylaşımlar çalışma dışında bırakılmıştır. Yorumlar anonimleştirilerek (Y1, Y2, Y3…) metin tabanlı bir veri setine dönüştürülmüş ve araştırma etiği ilkeleri doğrultusunda kullanıcı kimlik bilgileri gizli tutulmuştur. Veri seti; Abant Gölü Milli Parkı (920 yorum), Yedigöller Milli Parkı (818 yorum), Ilgaz Dağı Milli Parkı (60 yorum), Küre Dağları Milli Parkı (42 yorum) ve Gölcük Tabiat Parkı (183 yorum) için paylaşılan içeriklerden oluşturulmuş olup, toplamda 2.023 kullanıcı yorumu nitel analiz sürecine dâhil edilmiştir.

5.7 Araştırma Verilerinin Analizi

Karma araştırma olarak yürütülen bu çalışmada korunan alan ziyaretçilerinin çevre koruma algıları, hizmet ve altyapı beklentileri ile memnuniyet düzeylerini ortaya koymak amacıyla nicel araştırma yaklaşımı benimsenmiş olup, toplanan verilerin analizinde çeşitli istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Öncelikle frekans ve yüzde dağılımları ile katılımcıların demografik özellikleri ve yanıt dağılımları betimsel olarak incelenmiştir. Ölçeklerin yapısal geçerliliğini değerlendirmek amacıyla faktör analizi uygulanmış ve maddelerin ölçek bütünlüğü Cronbach Alpha katsayısı kullanılarak güvenilirlik analizi ile test edilmiştir. Ayrıca değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesinde Pearson korelasyon analizi kullanılmış; bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki etkileşimler regresyon analizi ile değerlendirilmiştir.

Katılımcıların demografik özelliklerine göre algı, beklenti ve memnuniyet düzeylerindeki farklılıkları belirlemek için ise t-testi ve ANOVA (varyans analizi) uygulanmıştır. Araştırmada bu parametrik testlerin kullanım kararı, veri setinin parametrik test varsayımlarını karşılayıp karşılamadığı incelenerek belirlenmiş ve bu doğrultuda normallik dağılımı değerlendirilmiştir. Normallik incelemesinde, “çevre koruma algısı”, “hizmet ve altyapı beklentisi” ve “memnuniyet” ölçeklerine ait

çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri esas alınmıştır. Bu bulgular doğrultusunda, verilerin analizinde kullanılacak test tekniklerine karar verilmiştir.

Tablo 5.1 Nicel araştırma ölçeklerinin çarpıklık ve basıklık testi sonuçları

Ölçek	N	Min	Mak.	X̄	S	Çarpıklık		Basıklık	
						İstatistik	Standart Hata	İstatistik	Standart Hata
Çevre Koruma Algısı	576	1	5	3,67	0,02	-0,233	0,102	0,567	0,203
Hizmet ve Altyapı Beklentisi	576	1	5	4,21	0,02	-1,348	0,103	2,560	0,205
Memnuniyet	576	1	5	3,33	0,03	-0,244	0,103	0,685	0,205

Araştırmada kullanılan çevre koruma algısı, hizmet ve altyapı beklentisi ile memnuniyet ölçeklerine ait çarpıklık değerleri sırasıyla -0,233; -1,348 ve -0,244; basıklık değerleri ise 0,567; 2,560 ve 0,685 olarak hesaplanmıştır (Tablo 5.2). Meyers (2013), çarpıklık ve basıklık değerlerinin ±3 aralığında bulunmasının, dağılımların normal dağılıma yakın olduğunu ve bu nedenle parametrik testler için uygun olduğunu belirtmektedir. Ölçek ortalamaları incelendiğinde katılımcıların çevre koruma algısı ve hizmet beklentilerini orta-üst düzeyde, memnuniyet düzeyini ise orta düzeyde değerlendirdikleri görülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda, değişkenler arasındaki ilişkilerin analizinde Pearson korelasyon analizi, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki etkilerin incelenmesinde regresyon analizi, demografik gruplar arası farklılıkların belirlenmesinde ise t-testi ve ANOVA gibi parametrik testlerin güvenle uygulanabileceği sonucuna varılmıştır.

Araştırma kapsamında yer alan korunan alanlara (Abant Gölü Milli Parkı, Yedigöller Milli Parkı, Ilgaz Dağı Milli Parkı, Küre Dağları Milli Parkı ve Gölcük Tabiat Parkı) yönelik sürdürülebilir turizm ilkeleri çerçevesinde özgün bir Ziyaretçi Yönetim Modeli geliştirmek amacıyla elde edilen nitel veriler, içerik analiz yöntemi kullanılarak sistematik biçimde incelenmiştir. Analiz süreci, Harris (2001) tarafından önerilen yöntem doğrultusunda; araştırma sorularının saptanması, örneklemin belirlenmesi, analiz birimlerinin tanımlanması, kategori ve temaların oluşturulması, kodlama sürecinin yürütülmesi ve geçerlilik ile güvenirlik testlerinin yapılmasını kapsamaktadır. Bu çalışmada nitel verilerin analizi, ham verilerin düzenlenip nitel veri çözümleme yazılımına aktarılmasıyla başlatılmıştır. Analiz sürecinde, yorumlar

ayrıntılı olarak incelenmiş, ön kodlar oluşturulmuş, benzer ifadeler ortak temalar altında gruplandırılmış ve ana temalar belirlenmiştir; temalar arası ilişkiler yorumlanmış ve bulgular doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Araştırmanın güvenirlik ve geçerlik çalışmalarını güçlendirmek amacıyla veriler iki bağımsız kodlayıcı tarafından analiz edilmiştir. Kodlayıcılar arası tutarlılığı ölçmek için yapılan Cohen's Kappa analizi sonucunda tam uyum sağlanmış olup ($K = 1,00$; $p<0,001$), Landis ve Koch (1977) tarafından önerilen ölçütlere göre 0,81–1,00 aralığında yer alan bu değer mükemmel uyumu temsil etmektedir.

6. BULGULAR

Bu çalışma, korunan alanları ziyaret eden ve sunulan hizmetlerden yararlanan bireylerin deneyimleri odağında, mevcut yapısal ve yönetsel aksaklıkları bütüncül bir perspektifle tespit etmeyi amaçlamaktadır; bu doğrultuda sürdürülebilir turizm ilkeleriyle uyumlu, korunan alanlara özgü özgün bir Ziyaretçi Yönetim Planı geliştirmek hedeflenmiştir. Karma araştırma deseniyle kurgulanan çalışmanın ampirik verileri; ziyaretçi algılarını istatistiksel olarak ortaya koyan nicel bulgular ile ziyaretçilerin dijital ayak izi niteliğindeki çevrimiçi yorumlarının analizine dayanan nitel bulgular olmak üzere iki temel kategoride sentezlenmiştir.

6.1 Nicel Bulgular

Korunan alan ziyaretçilerinin çevre koruma, hizmet sunumu ve altyapı olanaklarına ilişkin beklenti ile memnuniyet düzeylerini saptamaya yönelik nicel analiz bulguları aşağıda sunulmuştur:

6.1.1 Katılımcıların Tanımlayıcı Özellikleri

Bolu ilinde yer alan Yedigöller Milli Parkı, Abant Gölü Milli Parkı ve Gölcük Tabiat Parkı ile Kastamonu ilindeki Küre Dağları Milli Parkı ve Ilgaz Dağı Milli Parkı ziyaretçileri üzerinde gerçekleştirilen araştırma kapsamında; anket uygulanan 576 katılımcıya ilişkin tanımlayıcı bilgiler Tablo 6.1’de sunulmuştur.

Tablo 6.1 Ziyaretçilerin tanımlayıcı özellikleri (n=576)

Değişken	**Gruplar**	**f**	**%**
Cinsiyet	Kadın	304	52,8
	Erkek	272	47,2
Medeni durum	Evli	347	60,2
	Bekar	229	39,8
Yaş	18 ve altı	43	7,5
	19-25	177	30,7
	26-35	184	31,9
	36-45	111	19,3
	46-55	38	6,6
	56 ve üstü	23	4,0
Çocuk sayısı	0	258	44,8
	1	105	18,2
	2	149	25,9
	3 ve üzeri	64	11,1
Aylık gelir	10.000 TL altı	77	13,4
	10.001-20.000	127	22,0
	20.001 TL-25.000	130	22,6
	25.001 TL ve üstü	242	42,0
Eğitim Durumu	İlköğretim	23	4,0
	Ortaöğretim	204	35,4
	Lisans	278	48,3
	Lisansüstü	71	12,3
Meslek	Öğrenci	166	28,8
	Memur	166	28,8
	İşçi	47	8,2
	Emekli	42	7,3
	Özel Sektör	121	21,0
	Diğer	34	5,9

Tablo 6.1'de yer alan bulgular, araştırmaya katılan 576 ziyaretçinin sosyodemografik yapısını ve ziyaret ettikleri korunan alanların dağılımını ortaya koyarak ziyaretçi yönetimi açısından önemli ipuçları sunmaktadır.

Katılımcıların yaş dağılımında 19–35 yaş grubunun (%62,6) belirgin biçimde yoğunlaşması, korunan alanların fiziksel aktivite ve rekreasyon amaçlı kullanımının yüksek olduğunu ve dijital iletişime açık, deneyim odaklı dinamik bir ziyaretçi kitlesine hitap ettiğini göstermekte; 36 yaş ve üzeri grupların da belirli bir oranda temsil edilmesi bu alanların farklı yaş gruplarına yönelik kapsayıcı bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Katılımcıların %60,2'sinin evli olması ve önemli bir bölümünün çocuk sahibi olması, söz konusu alanların piknik, doğa yürüyüşü ve günübirlik rekreasyon gibi aileyle gerçekleştirilen faaliyetler için tercih edildiğini göstermekte; bu durum yönetim açısından aile kullanımına uygun donatı alanları, güvenlik önlemleri ve tuvalet, otopark, yönlendirme gibi temel hizmetlere olan ihtiyacı artırmaktadır. Eğitim düzeyinin yüksek olması (yaklaşık %60 lisans ve lisansüstü) ziyaretçilerin çevre koruma farkındalığının yüksek olabileceğine, nitelikli yorumlayıcı hizmetlere (bilgilendirme panoları, mobil uygulamalar, rehberli rotalar vb.) talep göstereceklerine ve hizmet kalitesi beklentilerinin yüksek olduğuna işaret ederken; katılımcıların %42'sinin 25.001 TL ve üzeri gelire sahip olması bu alanların orta ve üst gelir grubuna hitap ettiğini, doğa turizmi kapsamında harcama yapabilen ve nitelikli hizmetlerin sürdürülebilir finansmanına katkı sağlayabilecek bir pazar oluşturduğunu göstermektedir.

Meslek dağılımında öğrenci ve memurların toplamda %57,6 gibi yüksek bir oran oluşturması ziyaretlerin daha çok hafta sonu ve kısa süreli gerçekleştiğini, planlı uzun tatillerden ziyade günübirlik kullanımın öne çıktığını düşündürmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen korunan alan ziyaretçilerinin profili; yüksek eğitim düzeyine sahip, genç-orta yaş grubunda yoğunlaşan ve ekonomik alım gücü yüksek bir kitleyi işaret etmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun evli bireylerden oluşması, bu alanların aile odaklı rekreasyonel faaliyetler için temel bir çekim merkezi olduğunu göstermektedir. Özellikle lisans ve lisansüstü mezuniyet oranının yüksekliği, ziyaretçilerin çevre koruma bilinci ve hizmet kalitesi konusundaki beklentilerinin nitelikli bir düzeyde olduğuna dair önemli bir gösterge sunmaktadır.

6.1.2 Ziyaretçilerin Geldikleri Şehirler

Tablo 6.2 'de ziyaretçilerin geldikleri şehirler incelendiğinde, katılımcıların ağırlıklı olarak korunan alanların yakın çevresinde yer alan illerden geldiği görülmektedir. Özellikle Bolu, İstanbul ve Ankara'nın ilk üç sırada yer alması, söz konusu alanların büyük metropollere olan ulaşılabilirliğinin yüksek olduğunu ve günübirlik ya da kısa süreli rekreasyon amaçlı yoğun bir ziyaretçi akışı oluşturduğunu göstermektedir.

Tablo 6.2 Ziyaretçilerin geldikleri şehirler

Şehir	f	%
Bolu	157	27,3
İstanbul	113	19,6
Ankara	105	18,2
Kastamonu	43	7,5
Düzce	16	2,8
Kocaeli	13	2,3
Sakarya	12	2,1
Zonguldak	11	1,9
Bursa	9	1,6
Çorum	9	1,6
Samsun	6	1,0
Yurtdışı	6	1,0
Antalya	4	0,7
Çankırı	4	0,7
Hatay	4	0,7
Konya	4	0,7
Sinop	4	0,7
Karabük	4	0,7
Adana	3	0,5
Diyarbakır	3	0,5
İçel	3	0,5
İzmir	3	0,5
Muğla	3	0,5
Tekirdağ	3	0,5
Bartın	3	0,5
Balıkesir	2	0,3
Bilecik	2	0,3
Eskişehir	2	0,3
Kırklareli	2	0,3
Siirt	2	0,3
Trabzon	2	0,3
Aksaray	2	0,3
Kırıkkale	2	0,3
Yalova	2	0,3
Adıyaman	1	0,2
Aydın	1	0,2
Burdur	1	0,2
Çanakkale	1	0,2
Edirne	1	0,2
Malatya	1	0,2
Manisa	1	0,2
Mardin	1	0,2
Muş	1	0,2
Ordu	1	0,2
Sivas	1	0,2
Şanlıurfa	1	0,2
Uşak	1	0,2
Toplam	**576**	**100,0**

6.1.3 Ziyaret Edilen Korunan Alanlar

Korunan alanlara (Milli Parklar ve Tabiat Parkları) yönelik ziyaretçi sayıları ve bu verilerin yüzdesel dağılımı Tablo 6.3'te gösterilmektedir.

Tablo 6.3 Ziyaret edilen korunan alanlar

Değişken	Gruplar	f	%
Ziyaret Edilen Alan	Abant Gölü Milli Parkı	72	12,5
	Gölcük Tabiat Parkı	184	31,9
	Yedigöller Milli Parkı	128	22,2
	Ilgaz Dağı Milli Parkı	148	25,7
	Küre Dağları Milli Parkı	44	7,6

Mekânsal dağılım incelendiğinde ise Gölcük Tabiat Parkı'nın (%31,9) en yoğun kullanılan alan olduğu, Ilgaz Dağı (%25,7) ve Yedigöller'in (%22,2) orta düzeyde yoğunluk sergilediği, Küre Dağları Milli Parkı'nın (%7,6) ise düşük ziyaretçi oranına sahip olduğu görülmekte; bu durum bir yandan yoğun kullanılan alanlarda taşıma kapasitesi üzerinde baskı oluştuğunu ve ziyaretçi yönetim araçlarının güçlendirilmesi gerektiğini, diğer yandan düşük ziyaretçi çeken alanlarda tanıtım, erişilebilirlik ve alternatif turizm ürünlerinin geliştirilmesine yönelik stratejilere ihtiyaç bulunduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda mekânsal dağılım verileri; Gölcük Tabiat Parkı gibi alanlarda yoğunlaşan ziyaretçi trafiğinin taşıma kapasitesi üzerinde baskı oluşturabileceğini, Küre Dağları Milli Parkı gibi alanların ise stratejik tanıtım ve erişilebilirlik politikalarıyla desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

6.1.4 Korunan Alanları Ziyaret Sayısı

Ziyaretçilerin korunan alanı kaçıncı kez ziyaret ettiklerine ilişkin bulgular Tablo 6.4'te sunulmuştur.

Tablo 6.4 Korunan alanı ziyaret sayısı

Değişken	Gruplar	f	%
Ziyaret Sayısı	İlk	225	39,1
	İkinci	91	15,8
	Üçüncü defa	60	10,4
	Üçten fazla	200	34,7

Korunan alanları ziyaret sayısına ilişkin bulgular incelendiğinde, katılımcıların %39,1'inin (f=225) alanı ilk kez ziyaret ettiği görülmektedir. Bu oran, alanın yeni ziyaretçiler çekme kapasitesinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, katılımcıların önemli bir kısmının alanı tekrar ziyaret ettiği dikkat çekmektedir. İkinci kez ziyaret edenler %15,8 (f=91), üçüncü kez ziyaret edenler %10,4 (f=60) oranındadır. En dikkat çekici bulgu ise katılımcıların %34,7'sinin (f=200) alanı üçten fazla ziyaret etmiş olmasıdır.

Bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, korunan alanın yalnızca yeni ziyaretçiler tarafından değil, aynı zamanda tekrar ziyaretçiler tarafından da yoğun ilgi gördüğü anlaşılmaktadır. Tekrar ziyaret oranının toplamda %60'ın üzerinde olması (ikinci, üçüncü ve üçten fazla ziyaretlerin toplamı) alanın ziyaretçi memnuniyeti, deneyim kalitesi ve algılanan değer açısından güçlü bir performans sergilediğine işaret etmektedir. Bu durum, korunan alanın sürdürülebilir ziyaretçi yönetimi açısından önemli bir potansiyele sahip olduğunu ve sadık ziyaretçi profili oluşturduğunu göstermektedir.

6.1.5 Korunan Alana Ziyaretçi Eşlik Durumu

Ziyaretçilerin korunan alana kiminle geldiklerine ilişkin bulgular Tablo 6.5'te sunulmuştur. Veriler incelendiğinde, ziyaretçilerin büyük çoğunluğunun alanı sosyal bir etkinlik kapsamında ziyaret ettiği görülmektedir.

Tablo 6.5 Korunan alana ziyaretçi eşlik durumu

Değişken	Gruplar	f	%
Eşlik Durumu	Yalnız	45	7,8
	Arkadaşımla	268	46,5
	Ailemle	239	41,5
	Tur veya Rehberle	24	4,2

Tablo 6.5'te görüldüğü üzere katılımcıların %46,5'i (f=268) korunan alana arkadaşlarıyla, %41,5'i (f=239) ise aileleriyle geldiğini belirtmektedir. Bu bulgu, korunan alanın daha çok sosyal ve rekreasyonel amaçlı ziyaret edildiğini, bireysel deneyimden ziyade birlikte zaman geçirme motivasyonunun ön planda olduğunu

göstermektedir. Ziyaretçilerin %7,8'i (f=45) alanı yalnız ziyaret ettiğini ifade etmiştir. Bu oran, bireysel doğa deneyimi arayışının mevcut olmakla birlikte sınırlı düzeyde olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan, tur veya rehber eşliğinde gelen ziyaretçilerin oranı %4,2 (f=24) ile en düşük grubu oluşturmaktadır. Bu durum, alanın daha çok bireysel veya küçük sosyal gruplar tarafından, bağımsız biçimde ziyaret edildiğini göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, korunan alan ziyaretlerinin büyük ölçüde arkadaş ve aile gruplarıyla gerçekleştirildiği, dolayısıyla alanın sosyal etkileşim ve birlikte rekreasyon imkânı sunan bir destinasyon niteliği taşıdığı söylenebilir. Bu bulgu, alan yönetiminde grup kullanımına yönelik düzenlemeler, piknik ve dinlenme alanları planlaması ile ziyaretçi yönetimi stratejileri açısından önem taşımaktadır.

6.1.6 Korunan Alana Erişimde Kullanılan Ulaşım Araçları

Ziyaretçilerin korunan alana ulaşmak için tercih ettikleri ulaşım araçlarına ilişkin bulgular Tablo 6.6'da sunulmuştur.

Tablo 6.6 Korunan alana erişimde kullanılan ulaşım araçları

Değişken	Gruplar	f	%
Ulaşım Aracı	Otomobil	410	71,2
	Motosiklet	7	1,2
	Otobüs- Minibüs	150	26,0
	Karavan	5	0,9
	Bisiklet	4	0,7

Veriler incelendiğinde, alanın ziyaretçileri büyük ölçüde özel araçlar ile gelmektedir. Katılımcıların %71,2'si (f=410) alanı otomobil ile ziyaret ettiğini belirtmiştir. Bu durum, alanın özel araç kullanımına uygun olduğunu ve ulaşım altyapısının çoğunlukla karayolu temelli olduğunu göstermektedir. İkinci tercih edilen ulaşım aracı otobüs veya minibüs olup, katılımcıların %26,0'ı (f=150) bu araçları kullanmıştır. Bu bulgu, alanın toplu taşıma ile de erişilebilir olduğunu, ancak özel araç kullanımının hâkim olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer ulaşım seçenekleri ise oldukça sınırlı kalmıştır. Motosiklet (%1,2; f=7), karavan (%0,9; f=5) ve bisiklet (%0,7; f=4) tercihleri oldukça düşük düzeydedir. Bu durum, alanın motorlu araçlara daha uygun

altyapıya sahip olduğunu ve çevre dostu ulaşım seçeneklerinin sınırlı olduğunu göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, korunan alana erişimde özel araçlar baskın tercih olup, toplu taşıma seçeneği destekleyici bir rol oynamaktadır. Bu bulgu, alan yönetiminde ulaşım altyapısı, park yeri planlaması ve sürdürülebilir ulaşım politikaları açısından önemli bir göstergedir.

6.1.7 Korunan Alan Ziyaretlerinde Motivasyonel Faktörler

Araştırma kapsamında ziyaretçilere milli park ve Tabiat Parklarını ziyaret etme amaçları sorulmuş ve katılımcıların birden fazla seçeneği işaretleyebilmesine olanak tanınmıştır. Bu doğrultuda çoklu yanıt frekans analizi dağılımı için Tablo 6.7 sonuçlarına ulaşılmıştır. Söz konusu analiz yöntemi, ziyaretçilerin rekreasyonel alan kullanımına ilişkin motivasyonlarının çeşitliliğini ve yoğunluğunu daha ayrıntılı biçimde ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır.

Tablo 6.7 Milli park/tabiat parkını ziyaret etme amacına ilişkin çoklu yanıt frekans dağılımı

Geliş Amacı	**f**	**%**	**Katılımcı (örneklem) Yüzdesi (%)**
Konaklamak	68	5,3	11,8
Yerel lezzetleri tatmak	31	2,4	5,4
Piknik ve mangal yapmak	156	12,2	27,1
Yöreyi tanımak	132	10,4	22,9
Eğlenmek ve hoş vakit geçirmek	364	28,6	63,2
Araştırma inceleme	35	2,7	6,1
Kentten kaçış	116	9,1	20,1
Milli park alanını ziyaret etmek	208	16,3	36,1
Bir restoran ve kafe ziyareti gerçekleştirmek	27	2,1	4,7
Kayak	137	10,8	23,8
Toplam	**1274**	**%100,0**	**%221,2**

Analiz sonuçları, ziyaretçilerin milli park ve Tabiat Parklarını ziyaret etme motivasyonlarının belirgin bir çeşitlilik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Katılımcıların seyahat amaçları arasında konaklama, piknik yapma, yöresel lezzetleri

deneyimleme, araştırma ve inceleme faaliyetlerinde bulunma, kent yaşamından uzaklaşma ve doğal alanları gezme gibi unsurlar öne çıkmaktadır. Bu bulgu, söz konusu korunan alanların yalnızca rekreasyonel faaliyetlere hizmet eden mekânlar olmadığını; aynı zamanda kültürel deneyim, dinlenme, öğrenme ve doğayla bütünleşme gibi çok boyutlu ziyaretçi beklentilerine yanıt verdiğini göstermektedir.

Analiz sonuçları, ziyaretçilerin en yüksek oranda "milli park alanını ziyaret etmek", "eğlenmek ve hoş vakit geçirmek" ile "piknik/mangal yapmak" seçeneklerini işaretlediğini göstermektedir. Bu kategorilerin yüksek frekans değerlerine sahip olması, milli parkların ziyaretçiler açısından ağırlıklı olarak rekreasyonel kullanım alanı niteliği taşıdığını ortaya koymaktadır.

Ziyaretçilerin özellikle açık hava etkinlikleri, dinlenme ve doğayla birlikte zaman geçirme odaklı bir kullanım biçimini benimsediği anlaşılmaktadır. Bu durum, yerel ve ulusal rekreasyon kültüründe piknik ve sosyalleşmeye dayalı kullanım pratiklerinin baskın olduğunu desteklemektedir. Bununla birlikte, "yöreyi tanımak" ve "araştırma/inceleme yapmak" gibi daha bilgi odaklı ve doğa deneyimini derinleştirmeye yönelik amaçların da anlamlı oranlarda tercih edilmiş olması, milli parkların rekreasyon işlevinin yanı sıra keşif, öğrenme ve doğa eğitimi gibi işlevleri de yerine getirdiğini göstermektedir. Ancak bu motivasyonların, rekreasyon temelli amaçlara kıyasla daha düşük frekansta kalması, park yönetimlerinde çevre eğitimi, alan yorumlama hizmetleri ve bilgilendirme materyallerinin geliştirilmesine yönelik bir ihtiyaç bulunduğuna işaret etmektedir.

Ziyaretçilerin önemli bir bölümünün "kentten kaçış" seçeneğini işaretlemesi, milli parkların doğal güzelliklerinin yanı sıra şehir yaşamından uzaklaşma, stres azaltma ve psikolojik rahatlama amacıyla da tercih edildiğini ortaya koymaktadır. Doğal alanların bireylerin fiziksel ve ruhsal iyilik hâli üzerindeki olumlu etkileri dikkate alındığında, bu motivasyonun yüksek frekansla ifade edilmesi beklenen bir sonuç olarak değerlendirilebilir ve korunan alanların sosyal sürdürülebilirlik açısından taşıdığı önemi vurgulamaktadır. Yerel lezzetleri tatma ve restoran/kafe ziyaretleri gibi gastronomi temelli motivasyonların da belirli bir düzeyde ifade edilmesi, milli parkların çevresel değerlerle birlikte kültürel ve yerel ekonomik unsurlarla

ilişkilendirildiğini göstermektedir. Bu durum, yerel ürünlerin tanıtımı ve gastronomi turizminin geliştirilmesi açısından park yönetimleri ile yerel topluluklar arasında iş birliği potansiyelinin bulunduğuna işaret etmektedir.

Sonuç olarak, çoklu yanıt frekans analizi, ziyaretçilerin milli parkları hem rekreasyonel hem de eğitsel ve kültürel amaçlarla kullandığını ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, ziyaretçi yönetim planlarında farklı kullanıcı profillerinin (piknik ve günlük rekreasyon odaklı ziyaretçiler, doğa araştırmacıları, gastronomi amaçlı ziyaretçiler ve kentten kaçış motivasyonuna sahip kullanıcılar) dikkate alınmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, ziyaretçi beklentilerinin karşılandığı, doğal ve kültürel kaynak değerlerinin korunduğu ve faaliyet çeşitliliği ile altyapı kapasitesinin birlikte ele alındığı çok işlevli bir ziyaretçi yönetim yaklaşımının benimsenmesi önem arz etmektedir.

Korunan alan ziyaret motivasyonlarının araştırma kapsamında Bolu ve Kastamonu illerinde yer alan millî park ve tabiat parkları özelinde değerlendirilmesine ilişkin yüzde ve frekans analizi sonuçları Tablo 6.8'de sunulmaktadır. Söz konusu analiz, ziyaretçilerin korunan alanlara yönelik tercih nedenlerini betimsel istatistikler aracılığıyla ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Tablo 6.8 Ziyaret amaçlarının milli parklara göre frekans ve yüzde dağılımı

Milli Park	Ziyaret Amacı	Frekans	Yüzde
Yedigöller Milli Parkı	Konaklama/kamp	6	3,4
	Yerel lezzetler tatmak	3	1,7
	Piknik	27	15,4
	Tanıma	24	13,7
	Eğlenme	49	28,0
	Araştırma	6	3,4
	Kaçış	19	10,9
	Ziyaret	35	20,0
	Restoran/Kafe	6	3,4
	Kayak	0	0,0
Abant Gölü Milli Parkı	Konaklama	20	5,5
	Yerel lezzetler tatmak	12	3,3
	Piknik	58	15,8
	Tanıma	48	13,1
	Eğlenme	105	28,7
	Araştırma	15	4,1
	Kaçış	32	8,7
	Ziyaret	68	18,6
	Restoran/Kafe	4	1,1
	Kayak	0	0,0

Tablo 6.8'in devamı

Gölcük Tabiat Parkı	**Konaklama**	**7**	**2,9**
	Yerel lezzetler tatmak	4	1,6
	Piknik	53	21,7
	Tanıma	28	11,5
	Eğlenme	78	32,0
	Araştırma	4	1,6
	Kaçış	22	9,0
	Ziyaret	45	18,4
	Restoran/Kafe	3	1,2
	Kayak	0	0,0
Ilgaz Dağı Milli Parkı	Konaklama	27	7,0
	Yerel lezzetler tatmak	2	0,5
	Piknik	9	2,3
	Tanıma	15	3,9
	Eğlenme	108	28,1
	Araştırma	1	0,3
	Kaçış	37	9,6
	Ziyaret	40	10,4
	Restoran/Kafe	9	2,3
	Kayak	136	35,4
Küre Dağları Milli Parkı	Konaklama	8	7,4
	Yerel lezzetler tatmak	10	9,3
	Piknik	9	8,3
	Tanıma	17	15,7
	Eğlenme	24	22,2
	Araştırma	9	8,3
	Kaçış	6	5,6
	Ziyaret	20	18,5
	Kafe	5	4,6
	Kayak	1	1

Tablo 6.8 bulguları incelendiğinde, her bir milli park ve tabiat parkının ziyaretçi profili ve baskın ziyaret amaçları bakımından belirgin biçimde farklılaştığı görülmektedir.

Yedigöller Milli Parkı, en çok eğlenme (%28,0) ve ziyaret (%20,0) amacıyla tercih edilmekte; tanıma (%13,7) ve kaçış (%10,9) motivasyonları da görece önemli düzeyde yer almaktadır. Piknik ve konaklama oranlarının sınırlı olması, alanın daha çok doğa deneyimi, manzara izleme ve kısa süreli ziyaretlere uygun bir kullanım karakterine sahip olduğunu göstermektedir.

Abant Gölü Milli Parkı, yüksek frekans ve oranlarla eğlenme (%28,7), piknik (%15,8) ve ziyaret (%18,6) amaçlarının öne çıktığı, aynı zamanda kaçış (%8,7) ve tanıma (%13,1) motivasyonlarının da güçlü olduğu çok yönlü bir rekreasyon alanı niteliği taşımaktadır; bu durum Abant'ın hem günübirlik kullanım hem de sosyal rekreasyon açısından yüksek çekiciliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Gölcük Tabiat Parkı'nda ziyaret amaçları büyük ölçüde eğlenme (%32,0), piknik (%21,7) ve ziyaret (%18,4) etrafında yoğunlaşmakta olup, alanın özellikle kolay erişilebilirliği ve peyzaj çekiciliği sayesinde kısa süreli ve yoğun rekreatif kullanıma açık olduğu anlaşılmaktadır.

Ilgaz Dağı Milli Parkı, diğer alanlardan belirgin biçimde ayrışarak kayak (%35,4) ve eğlenme (%28,1) amaçlarının baskın olduğu, mevsimsel olarak kış turizmi odaklı bir kullanım profili sergilemektedir; piknik, tanıma ve araştırma gibi amaçların düşük oranlarda kalması, alanın uzmanlaşmış bir rekreasyon türüne yöneldiğini göstermektedir.

Küre Dağları Milli Parkı ise ziyaret (%18,5), tanıma (%15,7) ve eğlenme (%22,2) oranlarıyla daha dengeli bir dağılım sunmakla birlikte, piknik ve kaçış motivasyonlarının görece düşük olması alanın daha çok doğa yürüyüşleri, keşif ve özel ilgi turizmi kapsamında değerlendirildiğini düşündürmektedir. Genel olarak tablo, korunan alanların her birinin farklı ziyaretçi beklenti ve kullanım biçimlerine hitap ettiğini ortaya koymakta; bu durumun ziyaretçi yönetimi, altyapı yatırımları ve sürdürülebilir planlama süreçlerinde park bazlı yaklaşımların benimsenmesini gerekli kıldığına işaret etmektedir.

Elde edilen bulgular, her bir korunan alanın kendine özgü çekicilik unsurlarına ve kullanım biçimlerine bağlı olarak farklı ziyaretçi motivasyonlarını ön plana çıkardığını göstermektedir. Bu durum, korunan alanların homojen bir ziyaretçi profiline sahip olmadığı; aksine alanın doğal özellikleri, rekreasyonel donanımı, erişilebilirliği ve imajı doğrultusunda farklı motivasyon kümelerini cezbettiği gerçeğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla ziyaretçi yönetimi ve planlama süreçlerinde "tek tip" uygulamalar yerine, alan bazlı ziyaretçi profillerinin ve motivasyon yapılarının dikkate alınması gerekmektedir.

Bu çerçevede, millî parklar için ziyaretçi eğilimleri Tablo 5.14'te sunulduğu biçimde tematik kategoriler altında yapılandırılabilir. Bu sınıflandırma, millî parkların sahip olduğu geniş ölçekli doğal peyzaj değerleri, biyolojik çeşitlilik unsurları ve rekreasyonel kapasite ile uyumlu bir ziyaretçi davranış örüntüsüne işaret etmektedir.

Tablo 6.9 Korunan alanların ziyaret eğilimleri

Korunan Alan	Eğilim 1	Eğilim 2	Eğilim 3	Eğilim 4
Ilgaz Dağı Milli parkı	Kış Turizmi	Eğlenmek ve hoş vakit geçirmek	Kayak kullanımı	
Abant Gölü Milli Parkı	Piknik	Eğlenmek ve hoş vakit geçirmek	Milli park alanını ziyaret etmek	Kentten kaçış
Gölcük Tabiat Parkı	Doğa Manzarası	Piknik	Eğlenmek ve hoş vakit geçirmek	
Yedigöller Milli Parkı	Doğa Gözlemi	Kentten kaçış	Kamp	
Küre Dağları Milli Parkı	Doğa Yürüyüşü	Araştırma	Rekreasyon aktivitelerine katılma	

Tablo 6.9'da sunulan bulgular, Bolu ve Kastamonu illerinde yer alan millî park ve tabiat parklarının her birinin kendine özgü kullanım ve ziyaretçi motivasyonları sergilediğini ortaya koymaktadır. Özellikle Ilgaz Dağı Milli Parkı'nda kış turizmi, eğlenme ve hoş vakit geçirme ile kayak aktivitelerinin ön plana çıkması, alanın mevsimsel olarak uzmanlaşmış bir rekreasyon ve turizm destinasyonu niteliği taşıdığını göstermektedir. Bu durum, alanın altyapı ve hizmetlerinin kış sporları odaklı planlandığını ve ziyaretçi beklentilerinin bu doğrultuda şekillendiğini işaret etmektedir. Abant Gölü Milli Parkı'nda ise piknik, eğlenme ve hoş vakit geçirme, alanı ziyaret etme ve şehirden kaçış eğilimlerinin birlikte öne çıkması, parkın hem günübirlik rekreasyon hem de şehir yaşamından uzaklaşma ihtiyacını karşılayan çok yönlü bir kullanım yapısına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, alanın hem sosyal etkileşim hem de doğa temelli rahatlama fırsatları sunduğunu göstermektedir.

Gölcük Tabiat Parkı'nda doğa manzarası, piknik ve eğlenme temelli eğilimlerin baskın olması, alanın peyzaj çekiciliği ve kısa süreli rekreasyonel faaliyetler açısından öne çıktığını ortaya koymaktadır. Bu eğilimler, parkın ziyaretçilerin doğal çevreyle hızlı ve keyifli bir etkileşim kurmalarına olanak sağladığını göstermektedir. Yedigöller Milli Parkı'nda doğa gözlemi, kentten kaçış ve kamp eğilimlerinin ön planda olması, alanın daha sakin, doğa temelli ve nispeten düşük yoğunluklu kullanım biçimlerine uygun bir karakter sergilediğine işaret etmektedir. Bu bağlamda Yedigöller, ziyaretçilerin doğayla bütünleşerek dinlenme ve gözlem yapma ihtiyacını karşılayan bir alan olarak öne çıkmaktadır. Küre Dağları Milli Parkı'nda ise doğa yürüyüşü, araştırma ve rekreasyon aktivitelerine katılım eğilimlerinin öne çıkması, alanın özel ilgi turizmi, bilimsel çalışmalar ve aktif doğa sporları açısından önemli bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, parkın ziyaretçilerin bilgi edinme, keşfetme

ve doğa sporları yapma yönelimlerini destekleyen bir yapı sunduğunu ortaya koymaktadır.

Genel olarak, Tablo 6.9'da ortaya konan bulgular, her korunan alanın kendine özgü ziyaretçi eğilimleri ve motivasyon profillerine sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum, yönetim ve planlama süreçlerinde standart yaklaşımların yerine alanın özelliklerine uygun, esnek ve uyarlanabilir stratejilerin geliştirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Alan bazlı bu yaklaşım, ziyaretçi memnuniyetini artırmanın yanı sıra doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilir biçimde kullanılmasını da desteklemektedir. Böylece, korunan alanların hem kullanıcı ihtiyaçlarına yanıt veren hem de ekosistem bütünlüğünü koruyan bütüncül bir yönetim modeli benimsenebilir.

6.1.8 Korunan Alanlara İlişkin Bilgi Kaynakları

Ziyaretçilerin korunan alan hakkında bilgi edinme kaynakları Tablo sunulmuştur. Katılımcıların bilgi edinme kaynaklarını belirtirken birden fazla seçeneği işaretleyebilmelerine olanak sağlanmıştır.

Tablo 6.10 Korunan alanlar bilgi kaynakları

Değişken	Gruplar	f	%
Bilgi Kaynakları	Önceki Ziyaret/Deneyimler	262	45,5
	Arkadaş/Akraba Tavsiyesi	236	41,0
	İnternet/Web Sitesi	125	21,7
	Sosyal Medya	205	35,6
	Radyo	1	0,2
	TV	20	3,5

Tablo 6.10 incelendiğinde, ziyaretçilerin en önemli bilgi kaynağının önceki ziyaret ve kişisel deneyimler olduğu görülmektedir (f=262; %45,5). Bu bulgu, alanın tekrar ziyaret edilme eğiliminin yüksek olduğunu ve deneyim temelli bilginin belirleyici rol oynadığını göstermektedir. İkinci sırada arkadaş/akraba tavsiyesi yer almaktadır (f=236; %41,0). Bu durum, korunan alanın tanıtımında ağızdan ağıza iletişimin (word of mouth) güçlü bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Dijital kaynaklar da önemli bir yer tutmaktadır. Sosyal medya (f=205; %35,6) ve internet/web sitesi (f=125; %21,7) seçenekleri, ziyaretçilerin yaklaşık üçte birinin çevrim içi

platformlardan bilgi edindiğini göstermektedir. Bu bulgu, destinasyon yönetiminde dijital pazarlama ve çevrim içi görünürlüğün önemini desteklemektedir. Buna karşılık, geleneksel medya araçlarının bilgi edinme sürecindeki etkisi oldukça düşüktür. TV (f=20; %3,5) ve özellikle radyo (f=1; %0,2) en az tercih edilen kaynaklar arasında yer almaktadır. Bu durum, korunan alan tanıtımında geleneksel medyanın sınırlı bir rol oynadığını göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, ziyaretçilerin bilgi edinme süreçlerinde deneyim temelli ve sosyal çevreye dayalı kaynakların ön planda olduğu, dijital platformların ise destekleyici ancak önemli bir rol üstlendiği söylenebilir. Bu bağlamda, korunan alan yönetimlerinin hem ziyaretçi memnuniyetini artırmaya hem de dijital tanıtım stratejilerini güçlendirmeye odaklanmaları önerilebilir.

6.1.9 Ziyaretçilerin Korunan Alanlarda Çevre Koruma Algısı Faktör Analizi

Ziyaretçilerin korunan alanlarda çevre koruma algılarını belirlemek ve ölçüm aracının yapı geçerliliğini test etmek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) Tablo 6,11'de sunulmuştur. Çevre koruma algısına yönelik faktör analizi öncesinde veri setinin faktör analizi için uygunluğu KMO ve Bartlett Küresellik Testi ile değerlendirilmiştir. Elde edilen KMO değerinin 0,74 olması, örneklemin faktör analizi için yüksek düzeyde yeterli olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Bartlett testi anlamlı çıkmış (p=0,000) olup, değişkenler arasında faktörleştirilebilir düzeyde ilişki bulunduğunu ortaya koymaktadır. Ölçeğin iç tutarlılığını belirlemek amacıyla hesaplanan Cronbach's Alpha katsayısı 0,72 olup, bu değer ölçüm aracının yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Field (2013), KMO değerinin 0,50'nin üzerinde olmasının veri setinin faktör analizine uygunluğunu işaret ettiğini belirtmektedir. Benzer şekilde, Kline (2005) Cronbach's Alpha değerinin 0,70 ve üzerinde olmasının güvenilirlik için yeterli kabul edildiğini ifade etmektedir. Bu bulgular, araştırmada kullanılan ölçeğin hem geçerli hem de güvenilir bir yapıya sahip olduğunu desteklemektedir.

Tablo 6.11 Çevre koruma algısına yönelik faktör analizi

Faktör	$\bar{x}$	s.s.	α	Faktör Yükü	Özdeğer	Varyans Açıklama (%)
Ziyaretçi Sayısı ve Kullanım Yoğunluğu	**2,69**	**1,27**	**0,59**		**2,921**	**19,44**
Giriş ücretlerinin arttırılması	2,29	1,41	0,38	0,834		
Günlük ziyaretçi sayısı için kota belirlenmesi	2,93	1,42	0,44	0,724		
Parktaki kullanım alanların kısıtlanması	3,10	1,28	0,47	0,686		
Bilgilendirme ve Rehberlik	**4,07**	**1,02**	**0,52**		**1,625**	**19,21**
Parka ait bir sosyal medya hesabının bulunması	4,09	1,11	0,40	0,797		
Rehber görevlendirilmesi	3,91	1,16	0,46	0,757		
Uygulanan kuralların bir internet sitesi veya mesaj ile ziyaretçilere önceden iletilmesi	4,03	1,10	0,42	0,732		
Fiziksel Denetim ve Yaptırım	**4,21**	**0,84**	**0,63**		**1,235**	**19,16**
Uyarı levhalarının sayısının arttırılması	4,19	1,02	0,40	0,766		
Çöp kutularının sayısını arttırmak	4,44	0,85	0,37	0,745		
Güvenlik şeridi ve bariyer kullanımı	4,17	1,07	0,43	0,558		
Para cezası vb. ceza uygulamaları	3,57	1,29	0,45	0,531		
Toplam Varyans Açıklama Oranı:						**57,81**

K-M-O Örneklem Ölçüm Yeterliliği:0,74
Bartlett' in Anlamlılık Testi (Chi-Square / df / Sig): 1102,344/45/0,000

Yapılan Açıklayıcı Faktör Analizi sonucunda özdeğeri 1'in üzerinde olan üç faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Üç faktör birlikte toplam varyansın %57,81'ini açıklamaktadır. Sosyal bilimler alanında %50'nin üzerindeki toplam açıklanan varyans oranı yeterli kabul edildiğinden, elde edilen yapının istatistiksel açıdan tatmin edici olduğu değerlendirilmektedir.

Birinci faktör (ziyaretçi sayısı ve kullanım yoğunluğu) toplam varyansın %19,44'ünü açıklamakta olup özdeğeri 2,921'dir. Faktör yüklerinin 0,686 ile 0,834 arasında değiştiği görülmektedir. Bu boyut; giriş ücretlerinin artırılması, günlük ziyaretçi sayısına kota uygulanması ve kullanım alanlarının sınırlandırılması gibi koruma odaklı ve sınırlayıcı düzenlemeleri kapsamaktadır. İlgili faktörün ortalama değerinin ($\bar{x}$=2,69) görece düşük olması, ziyaretçilerin doğrudan kısıtlayıcı ve maliyet artırıcı uygulamalara temkinli yaklaştıklarını göstermektedir.

İkinci faktör (bilgilendirme ve rehberlik) toplam varyansın %19,21'ini açıklamakta ve özdeğeri 1,625 olarak hesaplanmıştır. Faktör yükleri 0,732 ile 0,797 arasında değişmektedir. Bu faktör; parkın sosyal medya hesaplarının aktif kullanımı, rehber görevlendirilmesi ve kuralların ziyaretçilere önceden iletilmesi gibi bilgilendirme ve yönlendirme temelli uygulamaları içermektedir. Ortalama değerin yüksek olması

($\bar{x}$=4,07), ziyaretçilerin çevre koruma konusunda bilinçlendirme ve rehberlik odaklı uygulamalara olumlu tutum sergilediklerini ortaya koymaktadır.

Üçüncü faktör (fiziksel denetim ve yaptırım) toplam varyansın %19,16'sını açıklamakta olup özdeğeri 1,235'tir. Faktör yükleri 0,531 ile 0,766 arasında değişmektedir. Bu boyut; uyarı levhalarının artırılması, çöp kutusu sayısının çoğaltılması, güvenlik bariyerlerinin kullanımı ve para cezası gibi yaptırımları kapsamaktadır. Ortalama değerin ($\bar{x}$=4,21) yüksek olması, ziyaretçilerin fiziksel düzenlemeler ve denetim mekanizmalarına güçlü destek verdiğini göstermektedir.

Genel olarak elde edilen üç boyutlu yapı, ziyaretçilerin çevre koruma algısının; kullanımın sınırlandırılması, bilgilendirme ve rehberlik ile denetim ve yaptırım uygulamaları ekseninde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bulgular, ziyaretçilerin özellikle bilgilendirme ve fiziksel düzenlemelere yönelik uygulamalara daha yüksek düzeyde destek verdiğini; buna karşın ekonomik ve kullanım kısıtlamalarına daha mesafeli yaklaştığını göstermektedir.

6.1.10 Ziyaretçilerin Korunan Alanlarda Hizmet ve Altyapı Beklentisine Yönelik Faktör Analizi

Ziyaretçilerin korunan alanlarda hizmet ve altyapı beklentilerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) sonuçları Tablo 11'de sunulmuştur. Hizmet ve altyapı beklentisine yönelik faktör analizi öncesinde veri setinin uygunluğu KMO ve Bartlett Küresellik Testi ile değerlendirilmiş; KMO değerinin 0,86 olması örneklemin faktör analizi için mükemmel düzeyde yeterli olduğunu, Bartlett testinin anlamlı çıkması (p=0,000) ise değişkenler arasında boyutlandırılabilir düzeyde ilişki bulunduğunu göstermiştir. Ölçeğin iç tutarlılığı için hesaplanan Cronbach's Alpha katsayısının 0,86 olması, ölçüm aracının oldukça yüksek güvenirliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 6.12 Hizmet ve altyapı beklentisine yönelik faktör analizi

Faktör	$\bar{x}$	s.s.	α	Faktör Yükü	Özdeğer	Varyans Açıklama (%)
Yönetimsel Destek ve Güvenlik Hizmetleri	**4,38**	**0,84**	**0,76**		**4,806**	**23,88**
Şikayet birimi	4,22	1,02	0,59	0,803		
Ulaşılabilir bir yönetim ofisi ve yönetici	4,09	1,10	0,56	0,783		
Rehberlik / bilgilendirme	4,17	1,01	0,57	0,669		
Güvenlik Görevlisi	4,45	0,87	0,63	0,635		
Güvenli araç park yeri	4,46	,914	0,69	0,509		
Temel Altyapı ve Ziyaretçi Konforu	**4,34**	**0,97**	**0,70**		**1,142**	**21,38**
Milli park giriş noktasında dinlenme mekanları/yerlerinin olması	4,21	1,07	0,61	0,813		
Giriş kapısında bir ziyaretçi merkezinin bulunması	4,04	1,14	0,50	0,755		
Temiz bir tuvaletin bulunması	4,62	0,83	0,62	0,719		
Ticari ve Rekreasyonel Hizmetler	**4,13**	**1,07**	**0,69**		**1,033**	**18,20**
Alışveriş / market	4,09	1,14	0,60	0,842		
Çocuk oyun odasının yer alması	3,79	1,25	0,46	0,698		
Restoran	4,18	1,06	0,62	0,669		
				Toplam Varyans Açıklama Oranı:		**63,46**

K-M-O Örneklem Ölçüm Yeterliliği:0,86
Bartlett' in Anlamlılık Testi (Chi-Square / df / Sig): 2386,341/55/0,000

Açıklayıcı Faktör Analizi sonucunda özdeğeri 1'in üzerinde olan üç faktörlü bir yapı elde edilmiş olup, söz konusu üç faktör toplam varyansın %63,46'sını açıklamaktadır. Sosyal bilimler alanında %60 ve üzerindeki açıklanan varyans oranları güçlü bir yapısal açıklama düzeyine işaret ettiğinden, elde edilen modelin yeterli ve sağlam bir faktör yapısına sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Birinci faktör (yönetimsel destek ve güvenlik hizmetleri) toplam varyansın %23,88'ini açıklamakta ve özdeğeri 4,806 olarak hesaplanmıştır. Faktör yükleri 0,509 ile 0,803 arasında değişmektedir. Bu boyut; şikâyet biriminin varlığı, ulaşılabilir bir yönetim ofisi ve yönetici, rehberlik ve bilgilendirme hizmetleri, güvenlik görevlisi ile güvenli araç park yeri gibi yönetimsel erişilebilirlik ve güvenlik unsurlarını kapsamaktadır. Faktör ortalamasının yüksek olması ($\bar{x}$=4,38), ziyaretçilerin yönetimsel destek mekanizmalarına ve güvenlik hizmetlerine yüksek düzeyde önem atfettiğini göstermektedir. Cronbach's Alpha katsayısının 0,76 olması ise bu boyutun güvenilir bir iç tutarlılığa sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

İkinci faktör (temel altyapı ve ziyaretçi konforu) toplam varyansın %21,38'ini açıklamakta olup özdeğeri 1,142'dir. Faktör yüklerinin 0,719 ile 0,813 arasında değişmesi maddelerin ilgili faktör altında güçlü biçimde toplandığını göstermektedir.

Bu faktör; giriş noktasında dinlenme alanlarının bulunması, ziyaretçi merkezi ve temiz tuvalet gibi temel altyapı ve konfor unsurlarını içermektedir. Ortalama değerin ($\bar{x}$=4,34) yüksek olması, ziyaretçilerin özellikle hijyen ve temel hizmetlere ilişkin beklentilerinin güçlü olduğunu göstermektedir. Cronbach's Alpha değerinin 0,70 olması, bu boyutun kabul edilebilir düzeyde güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır.

Üçüncü faktör (ticari ve rekreasyonel hizmetler) toplam varyansın %18,20'sini açıklamakta ve özdeğeri 1,033 olarak belirlenmiştir. Faktör yükleri 0,669 ile 0,842 arasında değişmektedir. Alışveriş/market imkânı, çocuk oyun alanı ve restoran gibi ticari ve rekreasyonel hizmetler bu faktör altında toplanmıştır. Faktör ortalamasının ($\bar{x}$=4,13) görece yüksek olması, ziyaretçilerin korunan alanlarda yalnızca temel ihtiyaçlara değil, aynı zamanda deneyimi destekleyici ticari ve rekreasyonel hizmetlere de önem verdiğini göstermektedir. Cronbach's Alpha katsayısının 0,69 olması sınırda olmakla birlikte sosyal bilimler açısından kabul edilebilir bir güvenilirlik düzeyine işaret etmektedir.

Genel olarak elde edilen üç boyutlu yapı, ziyaretçilerin hizmet ve altyapı beklentilerinin; yönetimsel erişilebilirlik ve güvenlik, temel altyapı ve konfor ile ticari ve rekreasyonel hizmetler ekseninde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Özellikle güvenlik, park yeri ve hijyen gibi temel ihtiyaçlara ilişkin maddelerin yüksek ortalamalara sahip olması, ziyaretçilerin korunan alanlarda güvenli, düzenli ve konforlu bir deneyim beklentisinin ön planda olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, korunan alan yönetiminde hizmet planlamasının öncelikle güvenlik ve temel altyapı unsurları üzerine yapılandırılması gerektiğine işaret etmektedir.

6.1.11 Ziyaretçilerin Korunan Alan Memnuniyeti Faktör Analizi

Bu araştırmada, ziyaretçilerin korunan alan memnuniyetini değerlendirmek ve ölçüm aracının geçerliliğini test etmek için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanmıştır.

Tablo 6.13 Korunan alan memnuniyetine yönelik faktör analizi

Faktör	$\bar{x}$	s.s.	α	Faktör Yükü	Özdeğer	Varyans Açıklama (%)
Rekreasyon ve Dinlenme Altyapısı	**3,32**	**1,00**	**0,76**		**3,714**	**24,76**
Oturmak için bank/ masaların sayısı ve konumları	3,22	1,32	0,59	0,834		
Mangal yapmak için belirli alanlara yer verilmiş olması	3,35	1,25	0,51	0,724		
Aydınlatma	3,39	1,11	0,60	0,686		
Hizmet ve Tesis Erişilebilirliği	**3,33**	**0,84**	**0,68**		**1,300**	**24,63**
Yeme içme restoran gibi tesislere uzaklık	3,54	1,07	0,58	0,797		
Konaklama tesislerinin yakınlığı	3,41	1,04	0,49	0,757		
İbadethane	3,49	1,07	0,58			
Alışveriş/Market imkanları	2,89	1,26	0,57	0,732		
Ulaşım ve Yönlendirme Altyapısı	**3,35**	**1.04**	**0,61**		**1,091**	**18,44**
Yol kalitesi	3,27	1,22	0,50	0,766		
Yönlendirme levhaları	3,45	1,10	0,54	0,531		
				Toplam Varyans Açıklama Oranı:		**67,83**

K-M-O Örneklem Ölçüm Yeterliliği:0,81
Bartlett' in Anlamlılık Testi (Chi-Square / df / Sig): 1601,309/36/0,000

Korunan alan memnuniyetine yönelik faktör analizi öncesinde veri setinin uygunluğu KMO ve Bartlett Küresellik Testi ile değerlendirilmiştir. Elde edilen KMO değerinin 0,81 olması, örneklemin faktör analizi için mükemmel düzeyde yeterli olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Bartlett testi anlamlı çıkmış (p=0,000) olup, değişkenler arasında faktörleştirilebilir düzeyde ilişki bulunduğunu ortaya koymaktadır. Ölçeğin iç tutarlılığı açısından hesaplanan Cronbach's Alpha katsayısı 0,82 olup, bu değer ölçüm aracının yüksek düzeyde güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Yapılan Açıklayıcı Faktör Analizi sonucunda özdeğeri 1'in üzerinde olan üç faktörlü bir yapı elde edilmiş ve söz konusu üç faktör toplam varyansın %67,83'ünü açıklamıştır. Sosyal bilimler alanında %60'ın üzerindeki açıklanan varyans oranları güçlü bir yapısal geçerliliğe işaret ettiğinden, elde edilen modelin yüksek düzeyde açıklayıcı ve tatmin edici olduğu söylenebilir.

Birinci faktör (rekreasyon ve dinlenme altyapısı) toplam varyansın %24,76'sını açıklamakta olup özdeğeri 3,714'tür. Faktör yüklerinin 0,686 ile 0,834 arasında değişmesi, maddelerin ilgili faktör altında güçlü biçimde toplandığını göstermektedir. Bu boyut; oturma alanlarının sayısı ve konumları, mangal alanlarının düzenlenmesi ve aydınlatma gibi ziyaretçilerin rekreasyonel deneyimini doğrudan etkileyen altyapı unsurlarını kapsamaktadır. Faktör ortalamasının ($\bar{x}$=3,32) orta düzeyde olması,

ziyaretçilerin bu unsurlara ilişkin memnuniyetlerinin ne yüksek ne de düşük düzeyde olduğunu, dolayısıyla geliştirmeye açık bir alan bulunduğunu ortaya koymaktadır. Cronbach's Alpha katsayısının 0,76 olması ise bu boyutun güvenilir bir iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir.

İkinci faktör (hizmet ve tesis erişilebilirliği) toplam varyansın %24,63'ünü açıklamakta ve özdeğeri 1,300 olarak hesaplanmıştır. Faktör yüklerinin 0,732 ile 0,797 arasında yoğunlaşması, bu boyutun yapısal olarak tutarlı olduğunu göstermektedir. Yeme-içme tesislerine erişim, konaklama imkânları, ibadethane ve alışveriş/market olanakları bu faktör altında toplanmıştır. Ortalama değerin ($\bar{x}$=3,33) orta düzeyde olması, ziyaretçilerin tesis erişilebilirliğine ilişkin memnuniyetlerinin ılımlı düzeyde olduğunu göstermektedir. Cronbach's Alpha değerinin 0,68 olması kabul edilebilir sınırlar içinde değerlendirilmekle birlikte, bu boyutun iç tutarlılığının görece daha düşük olduğu ve iyileştirmeye açık olduğu söylenebilir.

Üçüncü faktör (ulaşım ve yönlendirme altyapısı) toplam varyansın %18,44'ünü açıklamakta olup özdeğeri 1,091'dir. Yol kalitesi ve yönlendirme levhalarına ilişkin maddeler bu faktör altında toplanmıştır. Faktör yüklerinin 0,531 ile 0,766 arasında değişmesi, maddelerin ilgili boyutu yeterli düzeyde temsil ettiğini göstermektedir. Ortalama değerin ($\bar{x}$=3,35) orta düzeyde olması, ziyaretçilerin ulaşım ve yönlendirme hizmetlerine ilişkin değerlendirmelerinin genel olarak olumlu ancak geliştirmeye açık olduğunu ortaya koymaktadır. Cronbach's Alpha katsayısının 0,61 olması ise bu boyutun kabul edilebilir düzeyde ancak nispeten düşük iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir.

Genel olarak elde edilen üç boyutlu yapı, ziyaretçi memnuniyetinin rekreasyon ve dinlenme altyapısı, hizmet ve tesis erişilebilirliği ile ulaşım ve yönlendirme altyapısı ekseninde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Ortalama değerlerin genel olarak orta düzeyde seyretmesi, korunan alandaki memnuniyet düzeyinin kabul edilebilir olduğunu, ancak özellikle hizmet erişilebilirliği ve ulaşım altyapısına ilişkin unsurlarda iyileştirme potansiyelinin bulunduğunu göstermektedir. Bu bulgular, korunan alan yönetiminde altyapı planlaması ve hizmet kalitesinin artırılmasına yönelik stratejik düzenlemelerin önemini ortaya koymaktadır.

6.1.12 Korunan Alan Ziyaret Memnuniyetinin Demografik Özelliklerle Açısından Karşılaştırılması

Korunan alan ziyaretçilerinin demografik özellikleri ile ziyaret memnuniyeti arasındaki farklılıkları incelemek amacıyla, cinsiyet ve medeni durum değişkenleri için Bağımsız Örneklem t-Testi, yaş, çocuk sayısı, aylık gelir, eğitim durumu ve meslek değişkenleri için ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Tukey (HSD) testi uygulanmıştır. Araştırmada önerilen H6 hipotezi kapsamında ziyaretçilerin demografik özellikleri ile korunan alan deneyimine yönelik memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Tablo 6.14 Korunan alan memnuniyetinin cinsiyete göre karşılaştırılması

Boyut	Cinsiyet	n	x̄	s.s	t	p
Korunan Alan Memnuniyeti	Kadın	304	3,37	0,69	1,415	0,158
	Erkek	272	3,28	0,80		

* p<0,05

Korunan alan ziyaretçilerinin memnuniyet düzeyleri cinsiyet açısından incelendiğinde, kadınların ortalama memnuniyet puanı $\bar{X} = 3{,}37$, erkeklerin ise $\bar{X} =$

3.28 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar, kadın ziyaretçilerin memnuniyet düzeylerinin erkeklere kıyasla bir miktar daha yüksek olduğunu göstermektedir; ancak bağımsız örneklem t-Testi sonucunda $t = 1{,}415; p = 0{,}158$ elde edilmiş olup, $p > 0{,}05$ değerinden dolayı bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Dolayısıyla cinsiyet değişkeni ile ziyaret memnuniyeti arasında güvenilir bir ilişki saptanmamıştır. Bu bulgu, korunan alanların sunduğu hizmetler, altyapı olanakları ve deneyim kalitesinin, kadın ve erkek ziyaretçiler tarafından benzer biçimde algılandığını ve memnuniyet üzerinde demografik cinsiyetin belirleyici bir faktör olmadığını göstermektedir. Ayrıca, her iki grubun memnuniyet ortalamalarının 3,0–4,0 aralığında olması, genel olarak ziyaretçilerin korunan alan deneyimlerinden orta-üst düzeyde memnuniyet duyduklarını ortaya koymaktadır. Bu durum, park yönetimlerinin hizmet ve tesislerini cinsiyet ayrımı gözetmeksizin tasarladıklarında, ziyaretçi memnuniyetinde tutarlılık sağlandığını desteklemektedir.

Tablo 6.15 Korunan alan memnuniyetinin medeni duruma göre karşılaştırılması

Boyut	Medeni Durum	n	x̄	s.s	t	p
Korunan Alan Memnuniyeti	Bekar	347	3,29		-1,575	0,116
	Evli	229	3,39			

* p<0,05

Korunan alan ziyaretçilerinin memnuniyet düzeyleri medeni durum açısından incelendiğinde, bekâr ziyaretçilerin ortalama memnuniyet puanı $\bar{X} = 3{,}29$, evli ziyaretçilerinki ise $\bar{X} = 3{,}39$ olarak bulunmuştur. Bu sonuç, evli katılımcıların memnuniyet düzeylerinin bekârlara kıyasla biraz daha yüksek olduğunu göstermektedir; ancak bağımsız örneklem t-Testi sonucunda $t = -1{,}575; p = 0{,}116$ elde edilmiş ve $p > 0{,}05$değerinden dolayı bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Dolayısıyla medeni durum ile ziyaret memnuniyeti arasında güvenilir bir ilişki saptanmamıştır. Bu bulgu, korunan alan deneyimlerinin ve sunulan hizmetlerin, ziyaretçilerin medeni durumundan bağımsız olarak benzer biçimde algılandığını ve memnuniyet düzeyini büyük ölçüde etkilemediğini göstermektedir. Ortalama değerlerin 3,0–4,0 aralığında olması, katılımcıların genel olarak park deneyimlerinden orta-üst düzeyde memnuniyet duyduklarını da desteklemektedir.

Tablo 6.16 Korunan alan memnuniyetinin yaşa göre karşılaştırılması

Boyut	Yaş	n	x̄	s.s	F	p
Korunan Alan Memnuniyeti	18 ve altı	43	3,58	0,09	1,511	0,184
	19-25	177	3,30	0,05		
	26-35	184	3,31	0,05		
	36-45	111	3,37	0,07		
	46-55	38	3,16	0,16		
	56 ve üstü	23	3,29	0,15		

* p<0,05

Korunan alan ziyaretçilerinin memnuniyet düzeyleri yaş gruplarına göre incelendiğinde, ortalama değerlerin 3,16 ile 3,58 arasında değiştiği görülmektedir. Tek yönlü ANOVA analizi sonucunda $F = 1{,}511;\ p = 0{,}184$ elde edilmiş ve $p > 0{,}05$ olduğundan, yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu bulgu, farklı yaş gruplarındaki ziyaretçilerin korunan alan

deneyimlerini ve sunulan hizmetleri benzer biçimde algıladığını, dolayısıyla memnuniyet düzeylerinin yaşa bağlı olarak değişmediğini göstermektedir. Ortalama memnuniyet değerlerinin orta-üst düzeyde olması, tüm yaş gruplarının park ziyaretlerinden genel olarak tatmin olduğunu ve yönetimsel uygulamaların yaş ayrımı gözetmeksizin ziyaretçi memnuniyetini desteklediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 6.17 Korunan alan memnuniyetinin çocuk sayısına göre karşılaştırılması

Boyut	Çocuk Sayısı	n	x̄	s.s	F	p
Korunan Alan Memnuniyeti	0	258	3,39		1,586	0,192
	1	105	3,22			
	2	149	3,34			
	3 ve üzeri	64	3,25			

* p<0,05

Korunan alan ziyaretçilerinin memnuniyet düzeyleri, çocuk sayısına göre incelendiğinde ortalama değerlerin 3,22 ile 3,39 arasında değiştiği görülmektedir. Tek yönlü ANOVA analizi sonucunda $F = 1{,}586;\ p = 0{,}192$ elde edilmiş ve $p > 0{,}05$ olduğundan, çocuk sayısına bağlı olarak ziyaret memnuniyetinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu bulgu, ziyaretçilerin çocuk sayısının, park deneyimi ve sunulan hizmetler üzerindeki memnuniyet algısını önemli ölçüde etkilemediğini göstermektedir. Genel olarak, farklı çocuk sayısına sahip ziyaretçiler benzer düzeyde memnuniyet bildirmiştir; bu durum, korunan alanlarda hizmet ve altyapının ailelere ve bireylere eşit şekilde hitap ettiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 6.18 Korunan alan memnuniyetinin aylık gelire göre karşılaştırılması

Boyut	Aylık Gelir	n	x̄	s.s	F	p
Korunan Alan Memnuniyeti	10.000 TL altı	77	3,28	0,73	1,035	0,377
	10.001-20.000	127	3,43	0,82		
	20.001-25.000	130	3,30	0,72		
	25.001 TL ve üstü	242	3,31	0,71		

* p<0,05

Korunan alan ziyaretçilerinin memnuniyet düzeyleri, aylık gelir gruplarına göre incelendiğinde ortalama değerlerin 3,28 ile 3,43 arasında değiştiği görülmektedir. Tek

yönlü ANOVA analizi sonucunda $F = 1{,}035;\ p = 0{,}377$ elde edilmiş ve $p > 0{,}05$ olduğundan, gelir düzeyine bağlı olarak ziyaret memnuniyetinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu bulgu, farklı gelir gruplarındaki ziyaretçilerin korunan alan deneyimlerini ve sunulan hizmetleri benzer biçimde değerlendirdiğini, dolayısıyla memnuniyet düzeyinin gelir düzeyinden etkilenmediğini göstermektedir. Ortalama değerlerin orta-üst düzeyde olması, tüm gelir gruplarının park ziyaretlerinden genel olarak tatmin olduğunu ve sunulan hizmetlerin farklı ekonomik gruplara eşit şekilde hitap ettiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 6.19 Korunan alan memnuniyetinin eğitim durumuna göre karşılaştırılması

Boyut	Eğitim Durumu	n	x̄	s.s	F	p	Tukey
Korunan Alan Memnuniyeti	İlköğretim (a)	23	3,79	1,03	3,175	**0,024***	a-b a-c
	Ortaöğretim (b)	204	3,30	0,79			
	Lisans (c)	278	3,31	0,70			
	Lisansüstü (d)	71	3,34	0,60			

Korunan alan ziyaretçilerinin memnuniyet düzeyleri eğitim durumuna göre incelendiğinde, ilköğretim mezunlarının ortalama memnuniyet puanı $\bar{X} = 3{,}79$, diğer eğitim gruplarının ise 3,30–3,34 aralığında olduğu görülmektedir. Tek yönlü ANOVA analizi sonucunda $F = 3{,}175; p = 0{,}024$ elde edilmiş ve $p < 0{,}05$ bulunmuş; bu durum, eğitim durumu ile memnuniyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Post-hoc analiz için uygulanan Tukey testi, özellikle ilköğretim mezunları ile ortaöğretim ve lisans mezunları arasında anlamlı farklılık olduğunu ortaya koymuştur (a-b, a-c). Bu bulgu, düşük eğitim seviyesine sahip ziyaretçilerin, korunan alanlarda sunulan hizmet ve deneyimlerden diğer eğitim gruplarına kıyasla daha yüksek düzeyde memnuniyet duyduklarını göstermektedir; dolayısıyla eğitim düzeyi, ziyaret memnuniyetini etkileyen önemli bir demografik değişken olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 6.20 Korunan alan memnuniyetinin mesleğe göre karşılaştırılması

Boyut	Meslek	n	x̄	s.s	F	p
Korunan Alan Memnuniyeti	Öğrenci	166	3,30	0,73	0,639	0,670
	Memur	166	3,37	0,73		
	İşçi	47	3,40	0,76		
	Emekli	42	3,19	0,78		
	Özel Sektör	121	3,36	0,78		
	Diğer	34	3,25	0,68		

* p<0,05

Korunan alan ziyaretçilerinin memnuniyet düzeyleri meslek gruplarına göre incelendiğinde, ortalama değerlerin 3,19 ile 3,40 arasında değiştiği görülmektedir. Tek yönlü ANOVA analizi sonucunda $F = 0{,}639; p = 0{,}670$ elde edilmiş ve $p > 0{,}05$olduğundan, meslek ile ziyaret memnuniyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu bulgu, farklı meslek gruplarındaki ziyaretçilerin korunan alan deneyimlerini ve sunulan hizmetleri benzer biçimde algıladığını, dolayısıyla memnuniyet düzeyinin meslekten bağımsız olduğunu göstermektedir. Ortalama memnuniyet değerlerinin orta düzeyde olması, tüm meslek gruplarının park ziyaretlerinden genel olarak tatmin olduğunu ve sunulan hizmetlerin mesleğe göre farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır.

Araştırma bulguları, korunan alan ziyaretçilerinin demografik özellikleri ile ziyaret memnuniyeti arasındaki ilişkileri kapsamlı biçimde ortaya koymaktadır. Çoğu demografik değişken (cinsiyet, medeni durum, yaş, çocuk sayısı, aylık gelir ve meslek) açısından ziyaret memnuniyetinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu durum, park deneyimi ve sunulan hizmetlerin, ziyaretçilerin demografik profillerinden bağımsız olarak benzer biçimde algılandığını göstermektedir. Tüm yaş grupları, farklı gelir seviyeleri ve meslek grupları memnuniyet açısından birbirine yakın ortalamalara sahip olup, bu da korunan alan yönetiminin sunduğu hizmetlerin geniş bir ziyaretçi kitlesi için erişilebilir ve tatmin edici olduğunu desteklemektedir. Buna karşılık, eğitim durumu tek anlamlı farklılığın görüldüğü değişkendir. Bulgular, ilköğretim mezunlarının memnuniyet düzeyinin diğer eğitim gruplarına göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bu durum, eğitim düzeyinin memnuniyet algısını etkileyebileceğini ve daha yüksek eğitim seviyesine sahip ziyaretçilerin park

deneyimlerini daha eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirebileceğini düşündürmektedir. Bu bulgular, ziyaretçi memnuniyetinin büyük ölçüde park deneyimi, sunulan hizmetler ve altyapı kalitesi ile ilişkili olduğunu, demografik farklılıkların ise sınırlı bir etkiye sahip olduğunu göstermekte olup, H6 hipotezi (Ziyaretçilerin demografik özellikleri (cinsiyet, medeni durum, yaş, çocuk sayısı, aylık gelir, eğitim, meslek) ile korunan alan deneyimine yönelik memnuniyet düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır) eğitim değişkeni açısından kısmen desteklenmiş, diğer demografik değişkenler açısından reddedilmiştir.

Genel olarak, bu bulgular, ziyaretçi memnuniyetinin demografik faktörlerden ziyade parkın fiziksel altyapısı, sunulan hizmetler ve deneyim kalitesi ile şekillendiğini ortaya koymaktadır. Korunan alan yönetimi ve sürdürülebilir turizm uygulamaları açısından, demografik farklılıklar göz önünde bulundurulsa da hizmet planlaması ve iyileştirmeler tüm ziyaretçi gruplarının memnuniyetini artırmaya odaklanmalıdır. Eğitim farklılıkları, hizmetlerin sunumunda bilgi ve rehberlik materyallerinin çeşitlendirilmesi gibi stratejilerle dikkate alınabilir.

6.1.13 Korunan Alan Ziyaret Memnuniyetine Yönelik Korelasyon Analizi

Korunan alan ziyaret memnuniyeti ile araştırma kapsamında belirlenen boyutlar arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla Pearson korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları, değişkenler arasındaki ilişkinin yönü ve gücü hakkında önemli bulgular sunmaktadır.

Tablo 6.21 Korunan alan ziyaret memnuniyetine yönelik korelasyon analizi sonuçları

Boyutlar		1	2	3	4	5	6	Ziyaretçi Memnuniyeti
1. Ziyaretçi Sayısı ve Kullanım Yoğunluğu	r	1						
	p							
	n	576						
2. Bilgilendirme ve Rehberlik	r	0,096*	1					
	p	**0,021**						
	n	576	576					
3. Fiziksel Denetim ve Yaptırım	r	0,205**	0,297**	1				
	p	**0,000**	**0,000**					
	n	576	576	576				
4. Yönetimsel Destek ve Güvenlik Hizmetleri	r	-0,012	0,337**	0,289**	1			
	p	0,778	**0,000**	**0,000**				
	n	564	564	564	564			

Tablo 6.21'in devamı

Boyutlar		1	2	3	4	5	6	Ziyaretçi Memnuniyeti
5. Temel Altyapı ve Ziyaretçi Konforu	r	-,109**	,321**	0,251**	0,463**	1		
	p	**0,009**	**0,000**	**0,000**	**0,000**			
	n	576	576	576	576	576		
6. Ticari ve Rekreasyonel Hizmetler	r	-0,041	,285**	0,104*	0,414**	0,416**	1	
	p	0,332	**0,000**	**0,013**	**0,000**	**0,000**		
	n	576	576	576	576	576	576	
Ziyaretçi Memnuniyeti	r	0,114**	-0,010	0,017	-0,034	0,170**	0,013	1
	p	**0,007**	0,806	0,681	0,426	**0,000**	0,755	
	n	576	576	576	576	576	576	

*. p<0,05; ** p< 0,01

Elde edilen sonuçlara göre, ziyaretçi memnuniyeti ile "Ziyaretçi Sayısı ve Kullanım Yoğunluğu" boyutu arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (r = 0,114; p <0,01). Ancak bu ilişkinin düzeyi zayıf olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, alanın kullanım yoğunluğunun ziyaretçiler tarafından tamamen olumsuz algılanmadığını; aksine belirli bir canlılık ve popülerlik göstergesi olarak memnuniyet üzerinde sınırlı da olsa olumlu bir etki yaratabildiğini düşündürmektedir.

Bununla birlikte, ziyaretçi memnuniyeti ile "Temel Altyapı ve Ziyaretçi Konforu" boyutu arasında da pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (r = 0,170; p < 0,01). Her ne kadar ilişki düzeyi zayıf olsa da memnuniyet ile en yüksek korelasyon katsayısının bu boyutta elde edilmesi dikkat çekicidir. Bu bulgu, korunan alanlarda fiziksel altyapı unsurları (tuvaletler, yönlendirme tabelaları, dinlenme alanları, ulaşım kolaylığı vb.) ile ziyaretçi konforuna yönelik düzenlemelerin memnuniyet üzerinde görece daha belirleyici olduğunu göstermektedir.

Diğer boyutlar incelendiğinde, "Bilgilendirme ve Rehberlik" (r = -0,010; p > 0,05), "Fiziksel Denetim ve Yaptırım" (r = 0,017; p > 0,05), "Yönetimsel Destek ve Güvenlik Hizmetleri" (r = -0,034; p > 0,05) ve "Ticari ve Rekreasyonel Hizmetler" (r = 0,013; p > 0,05) ile ziyaretçi memnuniyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu sonuç, söz konusu boyutların ziyaretçi memnuniyetini doğrudan ve belirgin biçimde etkilemediğini ya da etkinin oldukça düşük düzeyde kaldığını göstermektedir.

Boyutlar arası ilişkiler incelendiğinde ise özellikle yönetimsel destek, altyapı ve ticari hizmetler arasında orta düzeye yaklaşan pozitif ilişkiler olduğu görülmektedir (örneğin, Yönetimsel Destek ve Güvenlik Hizmetleri ile Temel Altyapı ve Ziyaretçi Konforu arasında $r = 0,463$; $p < 0,01$). Bu durum, korunan alan yönetiminde hizmet bileşenlerinin bütüncül bir yapı sergilediğini ve birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğunu ortaya koymaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, korelasyon katsayılarının büyük ölçüde düşük düzeyde olması, ziyaretçi memnuniyetinin tek bir faktörle açıklanamayacağını ve çok boyutlu bir yapı arz ettiğini göstermektedir. Bulgular, özellikle fiziksel altyapı ve konfor unsurlarının memnuniyet üzerinde görece daha belirleyici olduğunu; diğer yönetimsel ve hizmet temelli değişkenlerin ise memnuniyet üzerinde doğrudan ve güçlü bir etkisinin bulunmadığını ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, korunan alan yönetim stratejilerinde ziyaretçi konforunu artırmaya yönelik fiziksel iyileştirmelerin önceliklendirilmesi önerilebilir.

6.1.14 Korunan Alan Ziyaret Memnuniyetine Yönelik Regresyon Analizi

Korunan alan ziyaret memnuniyetini etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 15'te sunulmuştur. Modelin genel anlamlılığı incelendiğinde, kurulan regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir ($F = 6,915$; $p < 0,01$). Modelin açıklayıcılık düzeyi incelendiğinde ise bağımsız değişkenlerin ziyaretçi memnuniyetindeki toplam varyansın %6,9'unu açıkladığı belirlenmiştir ($R^2 = 0,069$). Bu sonuç, modelin açıklayıcılık gücünün düşük düzeyde olduğunu, ancak istatistiksel olarak anlamlı bir bütün oluşturduğunu göstermektedir.

Tablo 6.22 Korunan alan ziyaret memnuniyetine yönelik regresyon analizi sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	(β)	t	p	F	R^2
Ziyaretçi Memnuniyeti	Sabit (a)		13,677	**0,000****	6,915	0,069
	Ziyaretçi Sayısı ve Kullanım Yoğunluğu	0,155	3,635	**0,000****		
	Bilgilendirme ve Rehberlik	-0,059	-1,293	0,197		
	Fiziksel Denetim ve Yaptırım	-0,031	-0,685	0,494		
	Yönetimsel Destek ve Güvenlik Hizmetleri	-0,121	-2,443	**0,015****		
	Temel Altyapı ve Ziyaretçi Konforu	0,281	5,666	**0,000****		
	Ticari ve Rekreasyonel Hizmetler	-0,027	-0,566	0,572		

* p<0,05; ** p< 0,01

Korunan alan ziyaret memnuniyetini açıklamaya yönelik gerçekleştirilen çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları, geliştirilen hipotezlerin kısmen desteklendiğini ortaya koymaktadır. Modelin genel olarak istatistiksel açıdan anlamlı olduğu belirlenmiştir (F = 6,915; p <0,01). Bununla birlikte bağımsız değişkenlerin ziyaretçi memnuniyetindeki toplam varyansın yalnızca %6,9'unu açıklaması (R^2 = 0,069), memnuniyet olgusunun çok boyutlu ve karmaşık bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, geliştirilen beş hipotezden ikisinin (H1 ve H4) desteklendiği; diğer üç hipotezin (H2, H3 ve H5) ise istatistiksel olarak desteklenmediği tespit edilmiştir. Özellikle temel altyapı ve ziyaretçi konforu değişkeninin en güçlü unsur olarak öne çıkması, korunan alanlarda ziyaretçi memnuniyetinin büyük ölçüde fiziksel çevre kalitesi ve somut hizmet unsurlarına duyarlı biçimde şekillendiğini ortaya koymaktadır.

H1: Ziyaretçi sayısı ve kullanım yoğunluğu, genel ziyaretçi memnuniyetini pozitif yönde etkilemektedir:

Regresyon analizi sonuçlarına göre ziyaretçi sayısı ve kullanım yoğunluğu değişkeninin ziyaretçi memnuniyeti üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmaktadır (β = 0,155; p <0,01). Bu bulgu, H1 hipotezini desteklemektedir. Sonuçlar, ziyaretçilerin alanın canlı, tercih edilen ve sosyal etkileşime açık bir ortam olmasını memnuniyet artırıcı bir unsur olarak algıladıklarını göstermektedir. Kontrollü yoğunluk düzeyi, alanın popülerliğine ve sosyal atmosferine ilişkin olumlu bir algı oluşturarak memnuniyeti artırabilmektedir. Dolayısıyla kullanım yoğunluğu, belirli bir eşik değer aşılmadığı sürece, deneyimsel tatmini destekleyici bir faktör olarak değerlendirilebilir.

H2: Bilgilendirme ve rehberlik hizmetleri, genel ziyaretçi memnuniyetini pozitif yön de etkilemektedir:

Bilgilendirme ve rehberlik hizmetleri değişkeninin ziyaretçi memnuniyeti üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\beta = -0,059$; $p = 0,197$). Bu doğrultuda H2 hipotezi desteklenmemiştir. Bu sonuç, bilgilendirme ve rehberlik hizmetlerinin ziyaretçi memnuniyetini doğrudan belirleyen bir unsur olarak algılanmadığını göstermektedir. Ziyaretçilerin bu hizmetleri temel bir beklenti olarak değerlendirmesi veya bu hizmetlerin mevcut düzeyinin memnuniyet üzerinde farklılaştırıcı bir etki yaratacak düzeyde olmaması söz konusu olabilir. Dolayısıyla bu değişkenin memnuniyet üzerindeki etkisi dolaylı veya bağlamsal olabilir.

H3: Fiziksel denetim ve yaptırım uygulamaları, genel ziyaretçi memnuniyetini pozitif yönde etkilemektedir:

Fiziksel denetim ve yaptırım uygulamalarının ziyaretçi memnuniyeti üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı değildir ($\beta = -0,031$; $p = 0,494$). Bu nedenle H3 hipotezi reddedilmiştir. Ayrıca modelde yer alan yönetimsel destek ve güvenlik hizmetleri değişkeninin memnuniyet üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisinin bulunması ($\beta = -0,121$; $p < 0,05$), denetim ve kontrol mekanizmalarının bazı ziyaretçiler tarafından kısıtlayıcı veya deneyimi sınırlayıcı unsurlar olarak algılanabileceğine işaret etmektedir. Bu durum, koruma–kullanma dengesi bağlamında uygulanan yönetimsel müdahalelerin ziyaretçi deneyimi üzerindeki algısal boyutunun dikkatle ele alınması gerektiğini göstermektedir.

H4: Temel altyapı ve ziyaretçi konforu, genel ziyaretçi memnuniyetini pozitif yönde etkilemektedir:

Temel altyapı ve ziyaretçi konforu değişkeninin memnuniyet üzerindeki etkisi pozitif ve diğer değişkenlere kıyasla daha güçlüdür ($\beta = 0,281$; $p < 0,01$). Bu bulgu H4 hipotezini güçlü biçimde desteklemektedir. Standartlaştırılmış beta katsayısının en yüksek değere sahip olması, fiziksel altyapı unsurlarının (otopark, tuvalet, yönlendirme levhaları, dinlenme alanları vb.) ziyaretçi memnuniyetinin temel belirleyicisi olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla altyapı yatırımları ve konfor

artırıcı düzenlemeler, korunan alan yönetiminde memnuniyet düzeyini yükseltmeye yönelik öncelikli stratejik alan olarak değerlendirilebilir.

H5: Ticari ve rekreasyonel hizmetler, genel ziyaretçi memnuniyetini pozitif yönde etkilemektedir:

Ticari ve rekreasyonel hizmetler değişkeninin ziyaretçi memnuniyeti üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (β = -0,027; p = 0,572). Bu nedenle H5 hipotezi desteklenmemiştir. Bu sonuç, ziyaretçilerin memnuniyet düzeylerinin ticari ve rekreasyonel hizmetlerden ziyade temel altyapı ve fiziksel konfor unsurlarına daha duyarlı olduğunu göstermektedir. Korunan alanların doğa temelli karakteri göz önünde bulundurulduğunda, ziyaretçilerin öncelikli beklentisinin doğal çevrenin korunması ve temel hizmetlerin yeterliliği olduğu düşünülebilir. Ticari unsurların memnuniyet üzerinde belirleyici olmaması, alanın rekreasyonel çekiciliğinin zaten doğal niteliklerden kaynaklanmasıyla açıklanabilir.

Sonuç olarak, regresyon analizi bulguları korunan alan ziyaret memnuniyetinin özellikle fiziksel altyapı ve konfor düzeyi ile kullanım yoğunluğu algısından etkilendiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte modelin düşük açıklayıcılık oranı, ziyaretçi memnuniyetinin çok boyutlu bir yapı sergilediğini ve psikolojik, deneyimsel ya da çevresel diğer değişkenlerin de bu süreçte rol oynayabileceğini düşündürmektedir. Bu çerçevede, korunan alan yönetiminde altyapı yatırımlarının önceliklendirilmesi ve yönetimsel uygulamaların ziyaretçi deneyimini destekleyecek biçimde dengelenmesi önem arz etmektedir.

6.1.15 Korunan Alanlar Arasında Genel Ziyaretçi Memnuniyetine Yönelik Farklılık Analizi

Çalışmada test edilmesi öngörülen "İncelenen korunan alanlar arasında genel ziyaretçi memnuniyeti açısından anlamlı bir farklılık var mıdır?" araştırma sorusu kapsamında gerçekleştirilen tek yönlü ANOVA analizi sonuçları Tablo 6.23'de sunulmaktadır.

Tablo 6.23 Korunan alanlar arasında genel ziyaretçi memnuniyetinin karşılaştırılması

Boyut	Yaş	n	x̄	s.s	F	p	Tukey
Korunan Alanlar Arasında Ziyaretçi Memnuniyeti	Abant Gölü Milli Parkı (a)	70	3,12	0,82	4,699	**0,001***	**a-c** **a-e** **d-e**
	Gölcük Tabiat Parkı (b)	175	3,31	0,78			
	Yedigöller Milli Parkı (c)	127	3,45	0,73			
	Ilgaz Dağı Milli Parkı (d)	148	3,25	0,58			
	Küre Dağları Milli Parkı (e)	44	3,64	0,85			

* p<0,05

Çalışmada yapılan tek yönlü ANOVA analizi, incelenen korunan alanlar arasında genel ziyaretçi memnuniyetinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır (F = 4,699; p = 0,001).

Tukey post-hoc testi sonuçlarına göre, Abant Gölü Milli Parkı'nda (x̄ = 3,12) ziyaretçi memnuniyeti, Yedigöller Milli Parkı (x̄ = 3,45) ve Küre Dağları Milli Parkı'na (x̄ = 3,64) kıyasla anlamlı biçimde daha düşüktür; benzer şekilde Gölcük Tabiat Parkı ve Ilgaz Dağı Milli Parkı ile yapılan ikili karşılaştırmalarda da alanlar arasında farklılıklar gözlemlenmiştir.

Bu bulgular, korunan alanların sahip olduğu doğal peyzaj değerleri, rekreasyonel donanım ve altyapı kalitesinin ziyaretçi memnuniyetini doğrudan etkilediğini göstermektedir. Küre Dağları Milli Parkı'nın yüksek memnuniyet ortalaması, alanın sunduğu doğa temelli aktiviteler ve özel ilgi turizmi olanaklarının ziyaretçi beklentileriyle uyumlu olduğunu yansıtırken, Abant Gölü Milli Parkı'ndaki daha düşük memnuniyet, altyapı ve hizmet düzeyindeki kısıtlamalar veya yoğun kullanım kaynaklı deneyim sınırlılıklarını işaret etmektedir. Bu bağlamda, alan bazlı yönetim ve planlama stratejilerinin geliştirilmesi, ziyaretçi deneyiminin iyileştirilmesi ve korunan alanların sürdürülebilir kullanımının sağlanması açısından kritik öneme sahiptir.

6.1.16 Ziyaret Sıklığının Memnuniyete Etkisi Regresyon Analizi

Çalışmada test edilmesi öngörülen "Korunan alanı ziyaret sıklığı, genel ziyaretçi memnuniyetini etkilemekte midir?" araştırma sorusu kapsamında gerçekleştirilen tekli regresyon analizi sonuçları Tablo 6.24'te sunulmaktadır.

Tablo 6.24 Ziyaret sıklığının ziyaretçi memnuniyetine etkisine ilişkin tekli regresyon analizi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	(β)	t	p	F	R^2
Ziyaretçi Memnuniyeti	Sabit (a)		50,880	**0,000****	0,092	-0,002
	Ziyaret Sıklığı	-0,007	-0,303	0,762		

* p<0.05; ** p< 0.01

Analiz bulguları, ziyaret sıklığının ziyaretçi memnuniyeti üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu göstermesine karşın (β = 0,155), bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir (t = -0,303; p = 0,762, p> 0,05). Modelin genel anlamlılığı (F = 0,092; p = 0,000) ve açıklayıcılık düzeyi (R^2 = 0,000) oldukça düşük olup, ziyaret sıklığının ziyaretçi memnuniyetindeki varyansın ihmal edilebilir düzeyde (%0,0) olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu sonuç, korunan alanın ziyaret sıklığının tek başına ziyaretçi memnuniyetini belirleyen bir faktör olmadığını göstermektedir. Başka bir deyişle, bir alanın sık ziyaret edilmesi, ziyaretçilerin memnuniyet düzeyini doğrudan artırmamaktadır; memnuniyetin daha çok altyapı kalitesi, hizmet düzeyi, doğal çevre ve deneyimsel unsurlar ile ilişkili olduğu söylenebilir.

6.1.17 Eşlik Edilme Durumunun Ziyaretçi Memnuniyetine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi

Çalışmada test edilmesi öngörülen "Ziyaretçilerin korunan alana tek başına veya grup halinde gelmesi, genel ziyaretçi memnuniyetini etkilemekte midir?" araştırma sorusu kapsamında gerçekleştirilen tekli regresyon analizi sonuçları Tablo 8'de sunulmaktadır.

Tablo 6.25 Eşlik edilme durumunun ziyaretçi memnuniyetine etkisine ilişkin tekli regresyon

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	(β)	t	p	F	R^2
Ziyaretçi Memnuniyeti	Sabit (a)		28,990	**0,000****	0,023	-0,002
	Eşlik Edilme Durumu	0,007	0,152	0,879		

* p<0.05; ** p< 0.01

Analiz bulguları, eşlik edilme durumunun ziyaretçi memnuniyeti üzerinde çok düşük bir pozitif etkiye sahip olduğunu göstermesine rağmen (β = 0,007), bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir (t = 0,152; p = 0,879, p > 0,05). Modelin genel anlamlılığı (F = 0,023) ve açıklayıcılık düzeyi (R^2 = -0,002) oldukça düşük olup, eşlik edilme durumunun ziyaretçi memnuniyetindeki varyansın hemen hemen hiçbirini açıklamadığını ortaya koymaktadır.

Bu sonuç, ziyaretçilerin korunan alanları tek başına veya grup halinde ziyaret etmesinin memnuniyet düzeyi üzerinde belirleyici bir faktör olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla ziyaretçi memnuniyetini artırmak için, grup veya bireysel ziyaret farkından ziyade altyapı kalitesi, hizmet düzeyi, doğal çevre ve deneyimsel faktörler gibi alan bazlı unsurların öncelikli olarak ele alınması gerektiği söylenebilir.

6.1.18 Erişimde Kullanılan Ulaşım Aracının Ziyaretçi Memnuniyetine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi

Çalışmada test edilmesi öngörülen "Korunan alana erişimde kullanılan ulaşım aracı, genel ziyaretçi memnuniyeti üzerinde etkili midir?" araştırma sorusu kapsamında gerçekleştirilen tekli regresyon analizi sonuçları Tablo 6.26'de sunulmaktadır.

Tablo 6.26 Ulaşım aracının ziyaretçi memnuniyetine etkisine ilişkin tekli regresyon analizi

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	(β)	t	p	F	R^2
Ziyaretçi Memnuniyeti	Sabit (a)		55,414	**0,000****	1,233	0,002
	Erişimde Kullanılan Ulaşım Aracı	-0,047	-1,110	0,267		

* p<0,05; ** p< 0,01

Analiz bulguları, ulaşım aracının ziyaretçi memnuniyeti üzerinde negatif bir etki yönüne sahip olduğunu göstermektedir (β = -0,047); ancak bu ilişkinin istatistiksel

olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir (t = 3,635; p = 0,267, p>0,05). Modelin genel anlamlılığı (F = 1,233; p = 0,002) ve açıklayıcılık düzeyi (R^2 = 0,002) oldukça düşük olup, ulaşım aracının ziyaretçi memnuniyetindeki varyansın yalnızca %0,2'sini açıkladığını göstermektedir.

Bu sonuç, ziyaretçilerin korunan alanlara ulaşımda kullandıkları araç türünün genel memnuniyet üzerinde belirleyici bir faktör olmadığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, ziyaretçi deneyimini artırmak ve memnuniyeti yükseltmek açısından ulaşımdaki farklılıkların tek başına etkili bir unsur olarak görülmemesi gerektiği; memnuniyetin daha çok alanın fiziksel altyapısı, hizmet kalitesi ve deneyimsel faktörlerle ilişkili olduğu söylenebilir.

6.2 Nitel Bulgular

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenerek; Abant Gölü Milli Parkı, Yedigöller Milli Parkı, Ilgaz Dağı Milli Parkı, Küre Dağları Milli Parkı ve Gölcük Tabiat Parkı gibi korunan alanlar için sürdürülebilir turizm ilkeleri odağında, korunan alanlara özgü bir Ziyaretçi Yönetim Planı geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu amaç doğrultusunda, ziyaretçi deneyimlerini derinlemesine analiz edebilmek amacıyla TripAdvisor platformunda yer alan kullanıcı yorumları veri kaynağı olarak tercih edilmiştir. Literatürde Tenkanen vd. (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışma, sosyal medya hareketliliği ile park popülerliği arasında güçlü bir korelasyon olduğunu; sosyal medya temelli ziyaretçi örüntülerinin, resmi ziyaretçi istatistikleriyle yüksek düzeyde örtüştüğünü ortaya koymuştur. Bu bulgular ışığında, kullanıcı tarafından oluşturulan çevrim içi içeriklerin analize dâhil edilmesinin; ziyaretçi davranışlarını, memnuniyet düzeylerini ve algılanan deneyim kalitesini bütüncül bir perspektifle değerlendirme imkânı sunacağı öngörülmektedir.

Çalışmada nitel araştırma bulgularının sunumunda, Şekil 5.2'de önerilen nitel araştırma modeli esas alınmıştır. Model, ekolojik etki değerlendirmesi, zonlama stratejilerinin ve taşıma kapasitesi sınırlarının belirlenmesi ile bilimsel temelli ziyaretçi kullanım yönetimi üzerine inşa edilmiştir. Süreç, ekonomik araçlar (ücretlendirme), yumuşak yönetim teknikleri (bilgilendirme ve eğitim) ve yerel halkın

katılımı gibi çok boyutlu müdahaleleri kapsamakta; bu müdahaleler, kaliteli ziyaretçi deneyimi ile kapalı çevrimli izleme ve adaptif yönetim aşamalarını desteklemektedir. Sunulan model, korunan alan yönetimini statik bir planlama anlayışından çıkararak, ekolojik veriye dayalı, sosyal katılımı öncelikleyen ve sürekli öğrenen bir mekanizmaya dönüştürmeyi hedeflemektedir. Abant Gölü Milli Parkı, Yedigöller Milli Parkı, Ilgaz Dağı Milli Parkı, Küre Dağları Milli Parkı ve Gölcük Tabiat Parkı özelinde modelin uygulama çerçevesi aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

6.2.1 Abant Gölü Milli Parkı'na Yönelik Analiz Bulguları

Bu çalışma kapsamında, Abant Gölü Milli Parkı'na ilişkin TripAdvisor platformunda yer alan 920 kullanıcı yorumu, ekolojik etki ve koruma, zonlama ve taşıma kapasitesi, ziyaretçi kullanım yönetimi, etki yönetim araçları, talep yönetimi, ekonomik araçlar, yumuşak yönetim araçları, yerel halk ve katılım, ziyaretçi deneyimi ile adaptif yönetim ve izleme temaları doğrultusunda analiz edilmiştir. Yorumlar öncelikle üst tema kodları kapsamında sınıflandırılmış, ardından ziyaretçilerin alan deneyimine ilişkin olumlu ve olumsuz algılarını ortaya koyacak şekilde alt kodlara ayrılarak değerlendirilmiştir. Nitel araştırmalarda üst kodlar, veri içerisinde tekrar eden anlam örüntülerini temsil eden geniş tematik kategoriler olarak tanımlanırken; alt kodlar bu temaların altında yer alan ve veri içerisindeki daha spesifik anlam birimlerini ifade eden alt kategoriler olarak kabul edilmektedir (Saldaña, 2016). Bu doğrultuda gerçekleştirilen tematik kodlama sürecinin ardından, ziyaretçi ifadelerinden elde edilen bulgular yorumlanmış ve her tema kapsamında yönetimsel çıkarımlar geliştirilmiştir.

Tablo 6.27 Abant Gölü Milli Parkı tematik analiz sonuçları

Ana Tema (Üst Kod)	Alt Kod / Gözlenen Durum	Temsili Katılımcı Görüşü / Yorum Özeti	Yönetimsel Çıkarım
Ekolojik Etki ve Koruma	Doğal peyzaj algısı	"Tertemiz hava ve eşsiz doğaya sahip Abant…"	Ziyaretçi, göl ve çevresindeki doğal peyzajın bozulmamış ve korunmuş olduğunu vurguluyor. Bu, alanın ekolojik değerinin güçlü şekilde algılandığını gösterir.
	Çevresel farkındalık	"Eşsiz tabiat güzellikleri… Lütfen çevreye duyarlı olalım…"	Soft yönetim çağrısı niteliğinde yorum; ziyaretçiler ekolojik korumayı sahipleniyor.
	Ekolojik bütünlük	"Göl etrafındaki yeşil alanlar çok iyi korunmuş."	Park yönetiminin aktif izleme ve alan koruma çabalarının ziyaretçi algısına yansıması.
Zonlama ve Taşıma Kapasitesi	Mekânsal zonlama	"Girişlerde ücret alınıyor, park yeri mevcut."	Alanın giriş ve park alanlarıyla mekânsal zonlama uygulanmış; sosyal taşıma kapasitesi bu sayede kısmen yönetiliyor.
	Rekreasyon zonları	"Piknik alanları geniş ve iyi ayrılmış."	Piknik ve yürüyüş alanları farklı zonlara ayrılmış; kullanım baskısını azaltıcı zonlama örneği.
	Aktivite zonlaması	"Göl etrafında yürüyüş yolları rahat ve güvenli."	Farklı aktiviteler (yürüyüş, bisiklet, fotoğraf) için zonlama; akış kontrolü ve yoğunluk yönetimi sağlanıyor.
Ziyaretçi Kullanım Yönetimi	Yürüyüş rotaları	"Göl etrafında yürüyüş yolu vardı…"	Yürüyüş yolları ziyaretçiyi yönlendiriyor; alanın fiziksel kullanımını planlamaya yardımcı oluyor.
	Alternatif kullanım	"Araçla göl etrafını gezebiliyorsunuz, yürüyüş seçeneği de var."	Erişim çeşitliliği, ziyaretçi deneyim esnekliği ve dolaşım yönetimi sunuyor.
	Yoğunluk algısı	"Bazı patikalar dar ve yoğunluk hissi oluşuyor."	Ziyaretçi, zaman bazlı yoğunluğu gözlemlemiş; taşıma kapasitesi ve yoğunluk yönetiminde iyileştirme gerekliliğine işaret.
Etki Yönetim Araçları	Ateş kontrolü	"Piknik tüpü hariç ateş yakmak yasak."	Kurallar çevresel etkiyi sınırlandırıyor; doğal alanın korunmasına doğrudan katkı sağlıyor.
	Atık yönetimi	"Çöpler için konteynerler mevcut, düzenli toplama yapılıyor."	Atık yönetimi ve denetim; ziyaretçilerin ekolojik farkındalığıyla destekleniyor.
Talep Yönetimi	Mevsimsellik	"Özellikle sonbahar ayında tekrar ziyaret edeceğiz."	Mevsimsel yoğunluk gözlemi; talep yönetimi için potansiyel bir zaman bazlı yoğunluk kontrol ihtiyacı ortaya koyuyor.
	Hafta sonu yoğunluğu	"Hafta sonları kalabalık oluyor, araç park yeri yetmiyor."	Ziyaretçi yoğunluğu, talep yönetimi stratejileri (kotasyon, rezervasyon, yönlendirme) gerekliliğini işaret ediyor.
Ekonomik Araçlar	Giriş ücreti algısı	"Giriş paralı olmuş ama değer."	Giriş ücreti, ekonomik araç olarak hem finansal sürdürülebilirlik hem de koruma farkındalığı sağlıyor.
	Hizmet–fiyat dengesi	"Tesis fiyatları makul ve hizmet yeterli."	Ekonomik denge ve ziyaretçi memnuniyeti, koruma–kullanma dengesi açısından önemli.
Yumuşak Yönetim Araçları	Çevresel sorumluluk	"Lütfen çevreye duyarlı olalım, yeşili koruyalım."	Ziyaretçiler arasında sosyal norm ve çevre bilinci oluşturuyor; soft yönetim araçları etkili.
	Sosyal davranış normları	"Diğer ziyaretçiler sessiz ve saygılıydı."	Sosyal etkileşim ve ziyaretçi davranışı yönetimi; kendi kendini denetleyen topluluk örneği.

Tablo 6.27'nin devamı

Ana Tema (Üst Kod)	Alt Kod / Gözlenen Durum	Temsili Katılımcı Görüşü / Yorum Özeti	Yönetimsel Çıkarım
Yerel Halk ve Katılım	Yerel tur hizmetleri	"Günübirlik turlar ve rehberler hizmet veriyor, çok iyi organize."	Yerel tur operatörleri ve rehberler aracılığıyla ekonomik katkı ve bilgi paylaşımı sağlanıyor.
	Yerel gastronomi	"Küçük kafelerde yerel lezzetler sunuluyor."	Yerel halkın doğrudan katılımı; topluluk temelli turizm uygulamasına örnek.
Ziyaretçi Deneyimi	Mevsimsel deneyim	"Her mevsim farklı bir güzellik sunuyor."	Mevsimsel deneyim çeşitliliği; ziyaretçi memnuniyeti yüksek.
	Rekreasyon aktiviteleri	"Atlı gezi ve bisiklet yolları aktiviteleri çok keyifli."	Farklı aktiviteler deneyimi zenginleştiriyor; ziyaretçi deneyimi yönetimi başarılı.
	Genel memnuniyet	"İlk defa geldik, çok muazzam bir yer, tekrar geleceğiz."	Genel memnuniyet ve tekrar ziyaret eğilimi; alanın deneyim kalitesini ve sürdürülebilirliğini destekler.
Adaptif Yönetim ve İzleme	Doğal değişkenle	"Biraz sinek vardı ama doğası harika, sorun değil."	Doğal değişkenler gözlemleniyor; adaptif yönetim için ziyaretçi geri bildirimleri izleme verisi oluşturuyor.
	Altyapı izleme	"Yürüyüş yolları bakımlı, ama bazı tabelalar eskimiş."	Alt yapı izleme ve adaptif müdahale gerekliliği; AYM yaklaşımına örnek.

Tablo 6.27'de sunulan tematik analiz bulguları, Abant Gölü Milli Parkı'na ilişkin TripAdvisor ziyaretçi yorumlarının çok boyutlu bir ziyaretçi deneyimi ve yönetim algısı sunduğunu ortaya koymaktadır. Analiz sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, ziyaretçilerin alanı öncelikle doğal peyzaj kalitesi, rekreasyonel çeşitlilik ve estetik değerler üzerinden algıladıkları; buna karşılık yoğunluk, otopark kapasitesi ve dönemsel kalabalık gibi unsurların ziyaretçi deneyimini kısmen sınırlayan faktörler olarak öne çıktığı görülmektedir.

Ekolojik etki ve koruma teması kapsamında ziyaretçiler, Abant Gölü çevresindeki doğal peyzajın korunmuş olmasını alanın en önemli çekicilik unsurlarından biri olarak değerlendirmektedir. "Tertemiz hava", "eşsiz doğa" ve "korunmuş yeşil alanlar" gibi ifadeler, ziyaretçilerin alanın ekolojik bütünlüğünü güçlü bir biçimde algıladıklarını göstermektedir. Ayrıca bazı yorumlarda ziyaretçilerin diğer kullanıcıları çevreye duyarlı olmaya davet etmeleri, koruma bilincinin yalnızca yönetim tarafından değil ziyaretçiler arasında da sosyal bir norm olarak geliştiğini ortaya koymaktadır.

Zonlama ve taşıma kapasitesi açısından değerlendirildiğinde, piknik alanları, yürüyüş rotaları ve rekreasyon alanlarının belirli ölçüde ayrıştırıldığı ve bunun ziyaretçi

kullanımını yönlendirdiği görülmektedir. Bununla birlikte özellikle hafta sonları ve yoğun sezonlarda oluşan kalabalık, sosyal taşıma kapasitesinin dönemsel olarak aşılabildiğine işaret etmektedir. Bu durum, mekânsal planlamanın mevcut haliyle işlevsel olmasına rağmen, yoğun kullanım dönemlerinde talep yönetimi araçlarıyla desteklenmesi gerektiğini göstermektedir.

Ziyaretçi kullanım yönetimi bağlamında yürüyüş yolları, araçla dolaşım imkânı ve farklı rekreasyon seçenekleri ziyaretçiler tarafından olumlu değerlendirilmektedir. Ancak bazı ziyaretçiler patikaların dar olması veya belirli alanlarda yoğunluk hissinin oluşması gibi durumlara dikkat çekmiştir. Bu bulgu, ziyaretçi akışının belirli rotalarda yoğunlaşabildiğini ve bu nedenle ziyaretçi akış yönetimi ve yönlendirme sistemlerinin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Etki yönetim araçları kapsamında ateş yakma kuralları, piknik tüpü kullanımına yönelik düzenlemeler ve atık yönetim sistemleri ziyaretçiler tarafından fark edilen ve olumlu değerlendirilen uygulamalar arasında yer almaktadır. Çöp konteynerlerinin bulunması ve düzenli temizlik faaliyetleri, alanın çevresel sürdürülebilirliği açısından yönetimsel müdahalelerin etkili olduğunu göstermektedir.

Talep yönetimi teması özellikle hafta sonu yoğunluğu ve mevsimsel ziyaretçi akışı üzerinden belirginleşmektedir. Sonbahar gibi belirli dönemlerde ziyaret talebinin artması ve hafta sonları otopark kapasitesinin yetersiz kalması, alanın popülerliğinin sosyal taşıma kapasitesi üzerinde baskı oluşturduğunu göstermektedir. Bu bağlamda ziyaretçi akışını düzenlemek amacıyla zaman bazlı ziyaret planlaması, dijital bilgilendirme sistemleri veya rezervasyon uygulamaları gibi araçların değerlendirilmesi önerilebilir.

Ekonomik araçlar ve koruma bilinci açısından giriş ücretinin ziyaretçiler tarafından genel olarak kabul gördüğü ve alanın korunmasına katkı sağlayan bir uygulama olarak algılandığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında tesis fiyatlarının makul bulunması, ziyaretçi memnuniyetinin korunması açısından ekonomik dengenin sağlandığını göstermektedir.

Yumuşak (soft) yönetim araçları bağlamında ziyaretçilerin çevreyi korumaya yönelik çağrıları ve diğer ziyaretçilerin davranışlarına ilişkin olumlu ifadeleri dikkat çekmektedir. Bu durum, alanın yalnızca resmi kurallarla değil, aynı zamanda toplumsal davranış normları ve ziyaretçi bilinci yoluyla da korunabildiğini göstermektedir.

Yerel halk ve katılım teması incelendiğinde, yerel rehberler, günübirlik tur hizmetleri ve küçük ölçekli gastronomi işletmelerinin ziyaretçi deneyiminin bir parçası olduğu görülmektedir. Bu durum, turizm faaliyetlerinin yerel ekonomiye katkı sağladığını ve topluluk temelli turizm uygulamalarının alanda belirli ölçüde geliştiğini göstermektedir.

Ziyaretçi deneyimi teması ise yorumların en güçlü boyutlarından birini oluşturmaktadır. Ziyaretçiler Abant Gölü'nün her mevsim farklı bir görsel deneyim sunmasını, yürüyüş, bisiklet ve atlı gezi gibi aktivitelerin çeşitliliğini ve genel atmosferini yüksek memnuniyetle değerlendirmektedir. Bu bulgu, alanın güçlü bir rekreasyon ve doğa turizmi destinasyonu olduğunu ve ziyaretçilerin tekrar ziyaret etme eğiliminin yüksek olduğunu göstermektedir.

Son olarak adaptif yönetim ve izleme teması kapsamında ziyaretçilerin bazı küçük ölçekli altyapı eksikliklerine (örneğin eskiyen tabelalar veya doğal değişkenler) dikkat çekmesi, ziyaretçi geri bildirimlerinin alan yönetimi için önemli bir izleme verisi sunduğunu göstermektedir. Bu tür geri bildirimler, korunan alan yönetiminde adaptif yönetim yaklaşımının uygulanması açısından değerli bir bilgi kaynağı oluşturmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Abant Gölü Milli Parkı'nın ziyaretçi deneyimi açısından güçlü doğal ve rekreasyonel değerlere sahip olduğu; ancak özellikle yoğunluk yönetimi, ziyaretçi akışı planlaması ve talep yönetimi araçlarının geliştirilmesi gibi alanlarda yönetimsel iyileştirmelere ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu bağlamda, sürdürülebilir ziyaretçi yönetiminin sağlanabilmesi için mevcut fiziksel altyapının yanı sıra dijital yönlendirme sistemleri, yoğunluk izleme

mekanizmaları ve adaptif yönetim uygulamalarının güçlendirilmesi önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Abant Gölü Milli Parkı ziyaretçilerinin deneyim algısını bütüncül olarak değerlendirmek amacıyla Kelime Bulutu Analizi gerçekleştirilmiş ve ziyaretçi yorumlarında en sık kullanılan kavramlar görselleştirilerek tematik yoğunluk ortaya konulmuştur. Kelime bulutu analizi, metin verilerinde yer alan kelimelerin kullanım sıklığına dayalı olarak görsel bir temsil oluşturulmasını sağlayan bir veri görselleştirme tekniğidir. Bu yöntem, veri setinde öne çıkan kavramların kelime büyüklükleri aracılığıyla belirginleşmesini sağlayarak temel tematik eğilimlerin hızlı biçimde anlaşılmasına katkı sunmaktadır (McNaught ve Lam, 2010).

Şekil 6.1 Abant Gölü Milli Parkı ziyaretçi deneyimi kelime bulutu

Şekil 6.1'de analiz incelendiğinde, "doğa", "göl", "manzara" ve "yeşillik" gibi kelimelerin öne çıktığı görülmektedir. Bu durum, ziyaretçilerin parkı doğal peyzaj ve estetik deneyim açısından yüksek değerli bulduğunu, ziyaretçi memnuniyetinin doğa ile kurulan ilişki üzerinden şekillendiğini göstermektedir. Ayrıca, "yürüyüş", "piknik" ve "aktivite" gibi kelimelerin de görünür olması, parkın rekreasyonel işlevinin ve farklı aktivitelerle ziyaretçi deneyiminin zenginleştirildiğini ortaya koymaktadır. Kelime bulutu, ziyaretçi yorumları aracılığıyla alanın ekolojik değerler ile rekreasyonel kullanım arasındaki dengeyi koruduğunu ve ziyaretçilerin deneyimlerini bu çerçevede değerlendirdiğini görselleştirmektedir.

Kelime bulutu incelendiğinde parka ilişkin öne çıkan olumsuz kavramlar genellikle "kalabalık" ve "çöp" gibi alanın kullanım ve yönetim ile ilgili sınırlılıklarını işaret etmektedir. Bu ifadeler, özellikle hafta sonları ve tatil dönemlerinde sosyal taşıma kapasitesinin sınırlarına ulaşıldığını ve ziyaretçilerin doğa deneyiminde rahatsızlık yaşadığını göstermektedir. Dolayısıyla olumsuz kelimeler, ziyaretçi deneyimini sınırlayan mekânsal, altyapısal ve yoğunluk kaynaklı sorunları öne çıkararak yönetimsel önceliklerin belirlenmesi için kritik ipuçları sağlamaktadır.

Abant Gölü Milli Parkı ziyaretçi yorumlarından elde edilen alt kodlar ile üst temalar arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla kod matrisi oluşturulmuştur. Matriste kullanılan ■ (güçlü ilişki) ve □ (zayıf/dolaylı ilişki) göstergeleri, ziyaretçi ifadelerinin belirli temalarla hangi düzeyde bağlantılı olduğunu görsel ve sistematik bir biçimde sunmaktadır. Kod matrisi, nitel araştırmalarda alt kodlar ile üst temalar arasındaki ilişkileri sistematik olarak gösteren bir tablodur. Hücrelerde ■ (güçlü ilişki) ve □ (zayıf/dolaylı ilişki) sembolleri kullanılarak, alt kod–üst kod bağlantıları görselleştirilir. Bu yöntem, tematik yoğunluk ve örüntüleri hızlıca değerlendirmeyi sağlar ve sonuçların akademik rapor veya tezlerde anlaşılır biçimde sunulmasına olanak tanır (Saldaña, 2016).

Tablo 6.28 Abant Gölü Milli Parkı ziyaretçi yorumlarına dayalı kod matrisi

Alt Kod / Üst Kod (Temalar)	EK	ZT	ZKY	EYA	TY	EKB	SYA	YHK	ZD	AYM
Doğal peyzaj / manzara	■	□	□	□	□	□	□	□	■	□
Bakirlik / doğallık	■	□	□	■	□	□	■	□	■	□
Mevsimsel değişiklik / renk	■	□	□	□	■	□	□	□	■	□
Kalabalık / yoğunluk algısı	□	■	■	□	■	□	□	□	■	□
Yürüyüş yolu / yönlendirme	□	■	■	□	□	□	□	□	■	□
Piknik alanları / rekreasyon	□	■	□	□	□	□	□	□	■	□
Kurallar / çevresel denetim	■	□	□	■	□	□	□	□	■	□
Atık yönetimi / temizlik	■	□	□	■	□	□	□	□	□	□
Giriş ücreti / ekonomik araçlar	□	□	□	□	□	■	□	□	□	□
Yerel rehber / işletme etkileşimi	□	□	□	□	□	■	□	■	□	□
Aktiviteler / deneyim çeşitliliği	□	□	□	□	□	□	□	□	■	□
Ziyaretçi memnuniyeti	□	□	□	□	□	□	□	□	■	□
Altyapı bakımı / tabelalar	□	□	■	□	□	□	□	□	■	■
Geri bildirim / adaptif izleme	□	□	□	□	□	□	□	□	■	■

Gösterim: ■ = Güçlü İlişki | □ = Dolaylı/Zayıf İlişki | Boş = İlişki Yok

Analiz tablosu incelendiğinde, ekolojik etki ve koruma (EK) temasıyla en güçlü ilişkili alt kodların “Doğal peyzaj / manzara”, “Bakirlik / doğallık” ve “Kurallar / çevresel denetim” olduğu görülmektedir. Bu, ziyaretçilerin parkı değerlendirirken doğanın korunmuşluğu ve ekolojik yönetim uygulamalarına dikkat ettiklerini göstermektedir.

Zonlama ve taşıma kapasitesi (ZT) ile güçlü ilişki, özellikle “Kalabalık / yoğunluk algısı”, “Yürüyüş yolu / yönlendirme” ve “Piknik alanları / rekreasyon” alt kodlarında gözlenmektedir. Bu durum, alanın sosyal taşıma kapasitesinin ve mekânsal planlamanın ziyaretçi deneyimini doğrudan etkilediğine işaret etmektedir.

Ziyaretçi deneyimi (ZD) temasıyla güçlü ilişki ise çoğu alt kodda (ör. “Doğal peyzaj / manzara”, “Bakirlik / doğallık”, “Mevsimsel değişiklik / renk”, “Aktiviteler / deneyim çeşitliliği”, “Ziyaretçi memnuniyeti”) görülmektedir. Bu, parkın genel deneyim kalitesinin hem doğa algısı hem de rekreasyonel çeşitlilik üzerinden şekillendiğini göstermektedir.

Diğer temalarda, özellikle ekonomik araçlar (EKB) ve yerel halk ve katılım (YHK) ile bazı alt kodların sınırlı veya dolaylı ilişkisi (□) dikkat çekmektedir. Örneğin, “Giriş ücreti / ekonomik araçlar” alt kodu sadece EKB ile güçlü ilişkilidir, “Yerel rehber / işletme etkileşimi” ise hem EKB hem YHK ile bağlantılıdır. Bu, ekonomik ve topluluk temelli boyutların ziyaretçi deneyimi açısından sınırlı ancak var olan bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Altyapı ve adaptif yönetim (AYM) teması ise “Altyapı bakımı / tabelalar” ve “Geri bildirim / adaptif izleme” alt kodlarıyla güçlü biçimde ilişkilidir. Bu durum, ziyaretçi geri bildirimlerinin ve alanın bakım durumunun adaptif yönetim süreçlerinde kritik bir rol oynadığını vurgulamaktadır.

Özetle, kod matrisi, Abant Gölü Milli Parkı’nda ziyaretçi yorumları üzerinden ekolojik koruma, deneyim kalitesi, yoğunluk yönetimi ve altyapı izleme gibi alanların öncelikli olduğunu ve yönetimsel odak noktalarını görselleştiren etkili bir araç olarak işlev görmektedir.

Abant Gölü Milli Parkı'nın sürdürülebilirliğini güvence altına almak amacıyla, ziyaretçi geri bildirimlerinden elde edilen tematik bulguları somut yönetimsel aksiyonlarla sentezleyen "Entegre Ziyaretçi Yönetim Planı" (Tablo 6.29) stratejik bir çerçeve olarak önerilmiştir. Bu planlama modeli, alandaki koruma-kullanım dengesini optimize etmek hedefiyle; ekolojik hassasiyetleri, sosyal taşıma kapasitesini ve ziyaretçi deneyim kalitesini eş zamanlı olarak değerlendiren bütüncül bir yaklaşıma dayanmaktadır. Söz konusu çerçeve, nitel analiz sonuçlarını (şebeke ve kod matrisleri) salt betimsel veriler olmaktan çıkarıp; altyapı modernizasyonu, talep yönetimi ve katılımcı denetim mekanizmaları gibi doğrudan uygulanabilir yönetim politikalarına dönüştüren bir karar destek mekanizması niteliği taşımaktadır.

Tablo 6.29 Abant Gölü Milli Parkı entegre ziyaretçi yönetim planı

Yönetim Teması (Üst Kod)	**Mevcut Ziyaretçi Algısı ve Bulgular**	**Stratejik Eylem / Yönetim Planı Adımı**	**Beklenen Çıktı / Başarı Göstergesi**
Ekolojik Etki ve Koruma (EK)	Ziyaretçiler doğal peyzajın korunmuşluğunu vurguluyor; çevresel farkındalık yüksek.	Doğal alanların izlenmesi ve korunmasına yönelik ek önlemler; ekolojik bilgilendirme panoları.	Ekolojik bütünlüğün korunması; ziyaretçi farkındalığı artışı.
Zonlama ve Taşıma Kapasitesi (ZT)	Piknik, yürüyüş ve aktivite alanları zonlanmış; bazı patikalarda yoğunluk hissi.	Yoğunluk yönetimi ve ek zonlama; yürüyüş ve piknik alanlarının kapasite ayarlamaları.	Yoğunluk azalır, ziyaretçi memnuniyeti artar.
Ziyaretçi Kullanım Yönetimi (ZKY)	Yürüyüş yolları ve araçla dolaşım seçenekleri olumlu; bazı rotalarda yoğunluk.	Ziyaretçi akış yönlendirme tabelaları ve zaman bazlı yönlendirme; rotaların bakımı.	Daha dengeli ziyaretçi dağılımı; deneyim kalitesi yükselir.
Etki Yönetim Araçları (EYA)	Ateş yakma kuralları ve atık yönetimi etkili algılanıyor.	Kuralların sürekli denetimi; atık toplama noktalarının artırılması.	Çevresel etkilerin minimize edilmesi; sürdürülebilir kullanım.
Talep Yönetimi (TY)	Hafta sonları ve mevsimsel yoğunluk yüksek.	Rezervasyon sistemi; yoğun dönemlerde ziyaretçi yönlendirme ve bilgilendirme.	Sosyal taşıma kapasitesine uyum; yoğunluk yönetimi sağlanır.
Ekonomik Araçlar (EKB)	Giriş ücreti ve hizmet-fiyat dengesi kabul görüyor.	Gelirlerin ekolojik koruma ve altyapı yatırımlarına yönlendirilmesi.	Finansal sürdürülebilirlik; koruma ve hizmet dengesi.
Yumuşak Yönetim Araçları (SYA)	Ziyaretçiler çevre sorumluluğunu ve sosyal davranış normlarını benimsemiş.	Bilgilendirme ve farkındalık kampanyalarının sürdürülmesi.	Ziyaretçilerin çevresel sorumluluk algısı güçlenir.
Yerel Halk ve Katılım (YHK)	Yerel rehberler, gastronomi ve tur hizmetleri olumlu.	Yerel halkın katılımını artıracak etkinlikler ve eğitim programları.	Yerel ekonomiye katkı; topluluk temelli turizm güçlenir.

Tablo 6.29'un devamı

Yönetim Teması (Üst Kod)	Mevcut Ziyaretçi Algısı ve Bulgular	Stratejik Eylem / Yönetim Planı Adımı	Beklenen Çıktı / Başarı Göstergesi
Ziyaretçi Deneyimi (ZD)	Genel memnuniyet yüksek; aktiviteler çeşitlilik sağlıyor.	Rekreasyon çeşitliliğinin ve altyapının iyileştirilmesi; deneyim geri bildirimlerinin izlenmesi.	Ziyaretçi memnuniyeti artışı; tekrar ziyaret oranı yükselir.
Adaptif Yönetim ve İzleme (AYM)	Altyapı eksiklikleri ve doğal değişkenler izleniyor.	Ziyaretçi geri bildirimlerinin sistematik toplanması; altyapı bakım planları.	Adaptif yönetim uygulanabilir; alanın sürdürülebilirliği sağlanır.

Tablo 6.29'da sunulan Abant Gölü Milli Parkı Entegre Ziyaretçi Yönetim Planı Matrisi, ziyaretçi yorumları ve tematik analiz bulgularını yönetimsel eylemlerle bütünleştirerek parkın güçlü ve geliştirilmesi gereken alanlarını ortaya koymaktadır.

Ekolojik Etki ve Koruma (EK): Ziyaretçiler, parkın doğal peyzajını ve ekolojik bütünlüğünü yüksek düzeyde takdir ediyor. Bu durum, alan yönetiminin mevcut koruma çabalarının ziyaretçiler tarafından algılandığını ve ekolojik değerlerin sürdürülebilir şekilde korunduğunu gösteriyor. Yönetim stratejileri olarak ek izleme ve bilgilendirme panoları, bu algıyı güçlendirebilir.

Zonlama ve Taşıma Kapasitesi (ZT) ile Ziyaretçi Kullanım Yönetimi (ZKY): Piknik ve yürüyüş alanları belirli zonlara ayrılmış olsa da özellikle yoğun dönemlerde (hafta sonları, tatil sezonları) ziyaretçi yoğunluğu artmakta. Bu nedenle yoğunluk yönetimi, ek zonlama ve yönlendirme sistemleri kritik önem taşımaktadır. Yürüyüş yolları ve araçla dolaşım seçenekleri, ziyaretçilerin deneyim esnekliğini desteklemektedir.

Etki Yönetim Araçları (EYA) ve Talep Yönetimi (TY): Ateş yakma kuralları ve atık yönetimi ziyaretçiler tarafından olumlu değerlendiriliyor, ancak talep yönetimi açısından hafta sonları ve mevsimsel yoğunluklar, sosyal taşıma kapasitesinin sınırlarını ortaya koyuyor. Rezervasyon sistemleri veya dijital bilgilendirme ile ziyaretçi akışı daha dengeli yönetilebilir.

Ekonomik Araçlar (EKB): Giriş ücretleri ve hizmet-fiyat dengesi ziyaretçiler tarafından olumlu algılanıyor; bu da ekonomik araçların hem finansal sürdürülebilirlik hem de koruma farkındalığı sağlamakta etkili olduğunu gösteriyor.

Yumuşak Yönetim Araçları (SYA): Ziyaretçilerin çevre bilinci ve sosyal davranış normlarına uygun tutumları, alanın yalnızca resmi kurallar ile değil, aynı zamanda toplumsal normlar yoluyla da korunabildiğini ortaya koyuyor.

Yerel Halk ve Katılım (YHK): Rehberler, tur hizmetleri ve yerel gastronomi faaliyetleri, ziyaretçi deneyimine katkı sağlamakta ve yerel ekonomiye destek olmaktadır. Topluluk temelli turizmin mevcut olduğunu göstermektedir.

Ziyaretçi Deneyimi (ZD): Parkın her mevsim sunduğu doğal ve rekreasyonel deneyimler yüksek memnuniyet yaratıyor; aktivitelerin çeşitliliği ve estetik değerler ziyaretçi deneyiminin merkezinde yer almakta.

Adaptif Yönetim ve İzleme (AYM): Ziyaretçiler tarafından bildirilen altyapı eksiklikleri ve doğal değişkenler, adaptif yönetim için önemli veri sağlamaktadır. Bu geri bildirimler, park yönetiminin mevcut uygulamalarını güncellemesine ve altyapıyı geliştirmesine olanak tanır.

Matriste görüldüğü üzere, doğal peyzaj, rekreasyonel çeşitlilik ve genel deneyim kalitesi parkın güçlü yönlerini oluştururken, yoğunluk yönetimi, altyapı bakım ve talep yönetimi alanları geliştirilmesi gereken öncelikli yönetim alanlarıdır. Kod matrisi ve tematik analiz bulgularının entegre edilmesi, yönetim kararlarının hem ziyaretçi deneyimini hem de ekolojik korumayı dengeli şekilde desteklemesine olanak sağlamaktadır. Sunulan stratejik çerçeve, modern korunan alan yönetimi literatüründe yer alan Kabul Edilebilir Değişim Limitleri (LAC) ve Ziyaretçi Etki Yönetimi (VIM) modelleriyle kurumsal bir uyum sergilemekte olup, sürdürülebilir rekreasyon planlaması açısından bütüncül bir yaklaşım sunmaktadır. Bu bağlamda, Talep Yönetimi (TY) kapsamında önerilen rezervasyon sisteminin, alanın tamamı yerine yüksek hassasiyet gösteren "çekirdek zonlar" (Core Zones) özelinde kurgulanması operasyonel sürdürülebilirliği artıracak; Yumuşak Yönetim Araçları (SYA) başlığı altında ise dijital aplikasyonlar ve oyunlaştırma (gamification) stratejileriyle ziyaretçi farkındalığının pedagojik bir zemine taşınması sağlanacaktır. Son olarak, Adaptif Yönetim ve İzleme (AYM) sürecinin somut bir çıktısı olarak periyodik "Yıllık Sürdürülebilirlik Raporları"nın yayınlanması hem yönetimsel şeffaflığı pekiştirecek

hem de alanın ekolojik ve sosyal taşıma kapasitesinin dinamik verilerle optimize edilmesine olanak tanıyacaktır.

6.2.2 Yedi Göller Milli Parkı'na Yönelik Analiz Bulguları

Bu araştırma kapsamında, Yedigöller Milli Parkı'na yönelik ziyaretçi algısını ve alanın yönetimsel performansını analiz etmek amacıyla TripAdvisor platformunda paylaşılan 920 kullanıcı yorumu nitel analiz teknikleriyle incelenmiştir. Veri seti; ekolojik etki ve koruma, zonlama ve taşıma kapasitesi, ziyaretçi kullanım yönetimi, etki yönetimi araçları, talep yönetimi, ekonomik araçlar, yumuşak yönetim araçları, yerel halk ve katılım, ziyaretçi deneyimi ile adaptif yönetim ve izleme şeklinde belirlenen on temel tema çerçevesinde tasnif edilmiştir. Analiz sürecinde veriler öncelikle bu üst temalar odağında kategorize edilmiş, ardından ziyaretçilerin alan deneyimine ilişkin olumlu ve olumsuz algılarını derinlemesine ortaya koyacak biçimde alt kodlara ayrıştırılarak değerlendirilmiştir. Bu metodolojik yaklaşım, milli parkın sürdürülebilir yönetim stratejilerinin ziyaretçi perspektifiyle ne ölçüde örtüştüğünü bütüncül bir biçimde somutlaştırmayı amaçlamaktadır.

Tablo 6.30 Yedigöller Milli Parkı tematik analiz sonuçları

Ana Tema (Üst Kod)	**Alt Kod / Gözlenen Durum**	**Temsili Katılımcı Görüşü / Yorum Özeti**	**Yönetimsel Çıkarım**
Ekolojik Etki ve Koruma	Doğal peyzajın korunmuş olması	"Muhteşem bir park… bir milli parkın bu kadar temiz olabileceğini düşünmezdim."	Alanın doğal peyzajı ziyaretçiler tarafından güçlü şekilde korunmuş olarak algılanmaktadır.
	Ekosistem ve doğal estetik	"Son derece güzel, oksijeni bol, doğa ile iç içe harika bir destinasyon."	Ekolojik değerler ziyaretçi memnuniyetinin temel kaynağıdır.
	Doğanın korunması gerektiği bilinci	"Doğal kalabilmesi için asfaltlamayın, ulaşım zor olsun ki çöpler olmasın."	Ziyaretçiler doğal erişim zorluğunu koruma aracı olarak görebilmektedir.
Zonlama ve Taşıma Kapasitesi	Kalabalık ve yoğunluk	"Hafta içi gittik ama park etmek zor olabiliyor, erken gelmek gerekiyor."	Piknik ve göl çevresinde yoğunlaşan kullanım sosyal taşıma kapasitesini zorlamaktadır.
	Rekreasyon baskısı	"Mangal dumanından göz gözü görmüyor, hafta içi gitmek daha mantıklı."	Piknik faaliyetleri belirli zonlarda yoğunlaşarak deneyimi olumsuz etkileyebilmektedir.

Tablo 6.30'un devamı

Ana Tema (Üst Kod)	Alt Kod / Gözlenen Durum	Temsili Katılımcı Görüşü / Yorum Özeti	Yönetimsel Çıkarım
Ziyaretçi Kullanım Yönetimi	Ulaşım zorluğu	"Virajlı ve dar yollar var ama ulaştığınız manzara her şeye değer."	Erişim zorluğu ziyaretçi akışını doğal şekilde sınırlandıran bir faktör olabilir.
	Araç trafiği ve erişim	"Yol çok virajlı ve dar, iki araç zor geçiyor."	Ulaşım altyapısı ziyaretçi deneyimini doğrudan etkileyen önemli bir yönetim unsurudur.
Etki Yönetim Araçları	Kurallar ve kullanım sınırlamaları	"Ateş yakmak yasaktır, piknik için belirli alanlar vardır."	Yönetim ziyaretçi faaliyetlerini kurallarla sınırlandırarak ekosistemi korumaya çalışmaktadır.
Talep Yönetimi	Mevsimsel yoğunluk	"Kasım 7–14 arası doğanın en güzel zamanı."	Sonbahar döneminde ziyaretçi talebi yoğunlaşmaktadır ve talep yönetimi gerekmektedir.
Ekonomik Araçlar	Giriş ücretleri	"Girişler ücretlidir, turla gittiğinizde ücret tur tarafından karşılanır."	Giriş ücretleri koruma finansmanı için kullanılan ekonomik araçlardandır.
Yumuşak (Soft) Yönetim Araçları	Ziyaretçi davranış normları	"Lütfen çevreyi kirletmeyin ve gürültü yapmayın."	Sosyal normlar ve ziyaretçi bilinci yönetimde tamamlayıcı rol oynar.
Yerel Halk ve Katılım	Tur organizasyonları ve yerel hizmetler	"Ankara'dan günübirlik turlarla gitmenizi tavsiye ederim."	Yerel tur operatörleri turizm akışında rol oynamaktadır.
Ziyaretçi Deneyimi	Peyzaj estetiği	"Sonbaharın tüm renklerini görmek istiyorsanız mutlaka gidin."	Görsel peyzaj ziyaretçi memnuniyetini artıran temel unsurdur.
	Deneyim ve memnuniyet ilişkisi	"Zorlu yolculuktan sonra karşınıza çıkan manzara her şeye değer."	Ziyaretçi deneyimi doğal estetik ile erişim zorluğu arasındaki dengeye bağlıdır.
Adaptif Yönetim ve İzleme	Hizmet ve altyapı eksikliği	"Doğa güzel ama tesis ve bakım eksik."	Parkta ziyaretçi hizmetlerinin izlenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Tablo 6.30'da sunulan Yedigöller Milli Parkı ziyaretçi yorumlarına dayalı tematik analiz sonuçları incelendiğinde, ziyaretçi algısının büyük ölçüde doğal peyzaj kalitesi, rekreasyonel kullanım yoğunluğu ve erişim koşulları etrafında şekillendiği görülmektedir. Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, parkın ziyaretçiler tarafından yüksek ekolojik ve estetik değere sahip bir doğal alan olarak algılandığı, ancak artan ziyaretçi yoğunluğu ve rekreasyon faaliyetlerinin belirli alanlarda kullanım baskısı oluşturabildiği anlaşılmaktadır.

Öncelikle Ekolojik Etki ve Koruma teması kapsamında ziyaretçilerin parkın doğal peyzajını, temiz çevresini ve yüksek oksijenli orman ekosistemini güçlü biçimde vurguladıkları görülmektedir. Katılımcı ifadeleri, alanın doğal yapısının büyük ölçüde korunmuş olduğuna dair güçlü bir algının bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bununla

birlikte bazı ziyaretçilerin “ulaşımın zor olması doğanın korunmasını sağlar” şeklindeki ifadeleri, erişim zorluğunun ziyaretçi sayısını sınırlayan dolaylı bir koruma mekanizması olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Bu durum, doğal alanlarda koruma-kullanım dengesi açısından erişilebilirliğin dikkatli planlanması gerektiğine işaret etmektedir.

Zonlama ve Taşıma Kapasitesi teması incelendiğinde ise özellikle göl çevresinde ve piknik alanlarında yoğunlaşan ziyaretçi faaliyetlerinin sosyal taşıma kapasitesi üzerinde baskı oluşturduğu görülmektedir. Katılımcı yorumlarında mangal dumanı, kalabalık ve park yeri bulma zorlukları gibi ifadelerin yer alması, rekreasyonel kullanımın belirli zonlarda yoğunlaştığını ve ziyaretçi deneyimini zaman zaman olumsuz etkileyebildiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgu, milli park yönetiminde fonksiyonel zonlama ve ziyaretçi dağılımını dengeleyen planlama yaklaşımlarının önemini göstermektedir.

Ziyaretçi Kullanım Yönetimi bağlamında ise parkın ulaşım altyapısına ilişkin değerlendirmeler dikkat çekmektedir. Virajlı ve dar yolların ziyaretçiler tarafından hem zorluk hem de deneyimin bir parçası olarak algılandığı görülmektedir. Bu durum, erişim altyapısının ziyaretçi deneyimi üzerinde doğrudan etkili olduğunu ve ulaşım planlamasının ziyaretçi yönetiminin önemli bir bileşeni olduğunu göstermektedir.

Etki Yönetim Araçları kapsamında parkta ateş yakma yasağı ve belirli piknik alanlarının oluşturulması gibi düzenlemelerin ziyaretçi faaliyetlerini kontrol altına almaya yönelik uygulamalar olduğu anlaşılmaktadır. Bu tür kuralların varlığı, yönetimin ekosistemi korumaya yönelik müdahalelerde bulunduğunu göstermektedir. Ancak bu uygulamaların etkinliğinin artırılması için ziyaretçi bilgilendirme ve denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi gerekebilir.

Talep Yönetimi teması incelendiğinde ziyaretçi talebinin özellikle sonbahar mevsiminde yoğunlaştığı görülmektedir. Yedigöller Milli Parkı’nın sonbahar renkleriyle öne çıkan peyzajı, bu dönemde ziyaretçi sayısının artmasına neden olmaktadır. Bu durum, mevsimsel yoğunlukların yönetilmesi ve ziyaretlerin yıl

geneline dengeli biçimde yayılması için stratejik planlama ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Ekonomik Araçlar bağlamında giriş ücretlerinin ziyaretçiler tarafından fark edildiği ve tur organizasyonları aracılığıyla karşılanabildiği görülmektedir. Bu uygulama, korunan alan yönetiminde finansal sürdürülebilirliğin sağlanmasına katkı sağlayan ekonomik araçlardan biridir.

Yumuşak (Soft) Yönetim Araçları ve Yerel Halk ve Katılım temaları ise ziyaretçi davranış normlarının ve tur operatörlerinin turizm akışındaki rolünü ortaya koymaktadır. Ziyaretçilerin çevreyi koruma ve gürültüden kaçınma gibi davranışlara yönelik birbirlerini uyarmaları, sosyal normların koruma yönetiminde tamamlayıcı bir rol oynadığını göstermektedir. Aynı zamanda günübirlik tur organizasyonlarının bölgeye ziyaretçi akışını yönlendiren önemli aktörler olduğu anlaşılmaktadır.

Ziyaretçi Deneyimi teması incelendiğinde ise peyzaj estetiğinin ziyaretçi memnuniyetinin temel belirleyicilerinden biri olduğu görülmektedir. Özellikle sonbahar renkleri ve göl manzaraları, parkın en güçlü çekicilik unsurlarını oluşturmaktadır. Katılımcı ifadeleri, zorlu ulaşım koşullarına rağmen doğal peyzajın ziyaretçi deneyimini anlamlı biçimde artırdığını ortaya koymaktadır.

Son olarak Adaptif Yönetim ve İzleme teması kapsamında bazı ziyaretçilerin parkta tesis ve bakım eksikliklerine dikkat çektiği görülmektedir. Bu durum, ziyaretçi hizmetlerinin düzenli olarak izlenmesi ve geri bildirimlere dayalı olarak geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde Yedigöller Milli Parkı'nın ziyaretçiler tarafından yüksek doğal ve estetik değere sahip bir destinasyon olarak algılandığı; ancak ziyaretçi yoğunluğu, rekreasyon baskısı ve altyapı eksiklikleri gibi unsurların sürdürülebilir yönetim açısından dikkatle ele alınması gereken konular olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgular, park yönetiminde koruma-kullanım dengesi, ziyaretçi akışının yönetimi ve adaptif planlama yaklaşımlarının önemini ortaya koymaktadır.

Genel olarak tematik analiz bulguları genel olarak değerlendirildiğinde, Yedigöller Milli Parkı'nın ziyaretçiler tarafından yüksek doğal peyzaj değeri, zengin ekosistemi

ve görsel estetiği ile öne çıkan bir korunan alan olarak algılandığı görülmektedir. Ziyaretçi yorumları, parkın temiz ve korunmuş doğasının memnuniyetin temel belirleyicisi olduğunu ortaya koyarken, özellikle sonbahar mevsiminde artan ziyaretçi yoğunluğu, piknik faaliyetleri ve araç trafiği gibi unsurların belirli alanlarda kullanım baskısı oluşturabildiğini göstermektedir. Bununla birlikte erişim yollarının zorluğu, bazı ziyaretçiler tarafından deneyimin bir parçası olarak değerlendirilmekte ve ziyaretçi akışını doğal biçimde sınırlayan bir faktör olarak algılanmaktadır. Analiz sonuçları, park yönetiminde doğal peyzajın korunmasına yönelik mevcut yaklaşımın genel olarak olumlu algılandığını; ancak ziyaretçi yoğunluğunun dengelenmesi, rekreasyon faaliyetlerinin belirli zonlarda düzenlenmesi ve altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi gibi konularda adaptif ve bütüncül bir ziyaretçi yönetimi yaklaşımına ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır.

Yedi Göller Milli Parkı ziyaretçilerinin deneyim algısını bütüncül bir perspektifle çözümlemek amacıyla, nitel veri setine dayalı Kelime Bulutu Analizi uygulanmış ve ziyaretçi yorumlarında en yüksek frekansta yinelenen kavramlar hiyerarşik bir düzende görselleştirilmiştir. Bu analiz tekniği aracılığıyla, alana yönelik algıdaki tematik yoğunluk somutlaştırılarak, ziyaretçi memnuniyetini veya eleştirilerini şekillendiren temel unsurlar görünür kılınmıştır. Metinsel verilerin görsel bir dökümü niteliğindeki bu süreç, destinasyon imajını oluşturan baskın temaların belirlenmesine ve alan yönetimine temel teşkil eden semantik yapının hiyerarşik olarak ortaya konulmasına olanak sağlamıştır.

Şekil 6.2 Yedigöller Milli Parkı kelime ziyaretçi deneyimi kelime bulutu

Şekil 6.2'de sunulan Yedigöller Milli Parkı ziyaretçi deneyimine ilişkin kelime bulutu incelendiğinde, ziyaretçi algısının büyük ölçüde doğal peyzaj, mevsimsel görsellik ve rekreasyon deneyimi etrafında şekillendiği görülmektedir. Kelime bulutunda öne çıkan "göl", "orman", "sonbahar", "manzara", "renkler" ve "doğa" gibi ifadeler, parkın ziyaretçiler tarafından özellikle görsel peyzaj estetiği ve doğal güzellikleri ile güçlü biçimde ilişkilendirildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, parkın ziyaretçi memnuniyetinde doğal çevre kalitesinin belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Bununla birlikte "kalabalık", "yol", "otopark" ve "piknik" gibi kelimelerin de belirgin şekilde yer alması, ziyaretçi deneyiminin yalnızca doğal çekiciliklerle değil aynı zamanda erişilebilirlik, ziyaretçi yoğunluğu ve rekreasyonel kullanım biçimleri ile de şekillendiğini göstermektedir. Özellikle sonbahar döneminde yoğunlaşan ziyaretçi talebi ve piknik faaliyetleri, sosyal ve fiziksel taşıma kapasitesi açısından yönetimsel planlamayı gerekli kılan unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Genel olarak kelime bulutu analizi, Yedigöller Milli Parkı'nın ziyaretçi algısında yüksek doğal estetik ve mevsimsel çekicilik ile öne çıktığını, ancak ziyaretçi yoğunluğu ulaşım ve rekreasyon baskısı gibi faktörlerin deneyim kalitesini etkileyebilecek yönetimsel konular arasında yer aldığını göstermektedir.

Yedi Göller Milli Parkı ziyaretçi yorumlarından elde edilen alt kodlar ile kuramsal üst temalar arasındaki etkileşimi çözümlemek amacıyla kapsamlı bir kod matrisi oluşturulmuştur (Tablo 31). Bu matriste kullanılan ■ (güçlü ilişki) ve □ (zayıf/dolaylı ilişki) göstergeleri, ziyaretçi ifadelerinin yönetimsel temalarla hangi düzeyde ve yoğunlukta ilintili olduğunu görsel ve sistematik bir düzlemde somutlaştırmaktadır. Söz konusu nitel ilişkilendirme yöntemi, ziyaretçi deneyimini şekillendiren temel faktörlerin yönetsel bileşenlerle olan bağlamsal korelasyonunu ortaya koyarak, alan yönetimine dair bulguların hiyerarşik bir yapıda analiz edilmesine olanak sağlamıştır.

Tablo 6.31 Yedigöller Milli Parkı ziyaretçi yorumlarına dayalı kod matrisi

Alt Kodlar (Satır) ↓ / Üst Kodlar (Sütun) →	EK	ZT	ZKY	EYA	TY	EKB	SYA	YHK	ZD	AYM
Doğal peyzaj / manzara	■		□		■		■			
Bakirlik / doğallık	■		□		■		■		□	
Kar manzarası / mevsimsellik	■		□		■		□		■	
İnsan / kalabalık baskısı	■	■	□		■	■	□		■	□
Atık ve temizlik sorunları	■		□		■	□	■			
Otopark yetersizliği	□	■	■		■	□	■	□		
Alan genişliği algısı	□	■		□	□					
Yoğunluk / sıkışıklık algısı	□	■	■	□		■	■	□		
Yönlendirme eksikliği	□	■	■		□		■			
Tabela ve bilgi yetersizliği	■	■	□		■					
Kayak merkezi / tesis yoğunluğu	□	■	□		■	■	■	□		
Fiyat / hizmet dengesi	□	■		□	■					
Yerel esnafla etkileşim	□	■	■	□						
Sessizlik ve huzur	■	■		□						
Piknik alanı kullanımı	□	■		□	□		■			
Memnuniyet ve tekrar gelme	□	■	□							
Yönetim / denetim beklentisi	□	■	■	□	□	□	■			
İzleme faaliyetleri algısı										■

Gösterim: ■ = Güçlü İlişki | □ = Dolaylı/Zayıf İlişki | Boş = İlişki Yok

Tablo 6.31 incelendiğinde, Yedigöller Milli Parkı ziyaretçi yorumlarının doğal peyzaj, bakir alanlar ve mevsimsel manzaralar etrafında yoğunlaştığı, yani ziyaretçilerin deneyimini büyük ölçüde ekolojik değerler ve görsel estetik üzerinden şekillendirdiği görülmektedir. Bu bağlamda "doğal peyzaj/manzara", "bakirlik/doğallık" ve "kar manzarası/mevsimsellik" alt kodlarının EK ve ZD temalarıyla güçlü ilişkisi, parkın doğa odaklı bir destinasyon olarak algılandığını ve ziyaretçi memnuniyetinin temel kaynağının doğal çevre olduğunu göstermektedir. Öte yandan, "insan/kalabalık baskısı", "otopark yetersizliği", "yoğunluk/sıkışıklık algısı" ve "yönlendirme eksikliği" gibi kodlar ZT ve ZKY temalarıyla ilişkili olup, özellikle yoğun dönemlerde sosyal ve fiziksel taşıma kapasitesinin sınırlarını ortaya koymaktadır. Bu durum, parkta ziyaretçi akışının daha etkin yönetilmesi ve alan kullanımının dengelenmesi gerekliliğini işaret etmektedir.

“Tabela ve bilgi yetersizliği”, “atık ve temizlik sorunları” ve “yönetim/denetim beklentisi” alt kodlarının Etki Yönetim Araçları (EYA) temasıyla ilişkili olması, park yönetiminde çevresel bilgilendirme, kuralların uygulanması ve denetim mekanizmalarının ziyaretçilerce önemli olarak algılandığını göstermektedir. Özellikle atık yönetimi ve temizlik konuları hem ekolojik değerlerin korunması hem de ziyaretçi deneyiminin sürdürülmesi açısından kritik bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Ziyaretçi deneyimine dair “sessizlik ve huzur” ile “piknik alanı kullanımı” alt kodları Soft Yönetim Araçları (SYA) ve ZD ile ilişkilendirilmiş olup, deneyimin duygusal ve rekreasyonel boyutlarının ziyaretçiler için önemli olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, park yönetiminde sessizlik, doğa ile baş başa kalma ve dinlence olanaklarının korunmasının memnuniyet için belirleyici olduğunu işaret etmektedir.

Son olarak “izleme faaliyetleri algısı” alt kodunun yalnızca Adaptif Yönetim ve İzleme (AYM) temasıyla güçlü bir ilişki göstermesi, ziyaretçilerin yönetimsel izleme sistemlerinden haberdar olmadığını ve adaptif yönetim süreçlerinin görünürlüğünün artırılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Genel olarak, Yedigöller Milli Parkı kod matrisi, doğal estetik ve deneyim memnuniyetinin baskın, yoğunluk, erişim ve altyapı sorunlarının belirgin ve denetim ile izleme faaliyetlerinin daha görünür hale getirilmesi gerektiği yönünde bulgular sunmaktadır. Bu analiz, parkta koruma-kullanım dengesini optimize eden, zonlama, yönlendirme ve adaptif yönetim uygulamalarına dayalı bütüncül bir ziyaretçi yönetimi planı geliştirilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır.

Tablo 6.32 Yedigöller Milli Parkı entegre ziyaretçi yönetim planı

Yönetim Teması (Üst Kod)	Mevcut Ziyaretçi Algısı ve Bulgular	Stratejik Eylem / Yönetim Planı Adımı	Beklenen Çıktı / Başarı Göstergesi
Ekolojik Etki ve Koruma (EK)	Doğal peyzaj ve bakir alanlar yüksek estetik değer taşımakla birlikte; belirli odak noktalarında atık ve temizlik sorunları gözlemlenmektedir.	Kritik ekosistem alanlarında "Sıfır Atık" uygulamalarının başlatılması, fotokapan denetimleri ve interaktif doğa koruma panolarının tesisi.	Atık üretiminde azalma, ziyaretçi ekolojik farkındalık düzeyinde artış ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilirliği.
Zonlama ve Taşıma Kapasitesi (ZT)	Dar otoparklar ve sınırlı yürüyüş parkurları nedeniyle pik dönemlerde fiziksel ve sosyal taşıma kapasitesi üzerinde yoğun baskı mevcuttur.	Hassas alanlarda zonlama uygulaması; otoparklardan ana cazibe merkezlerine elektrikli ring servisleri ve anlık kapasite sayaçlarının kullanımı.	Ziyaretçi akışının mekansal dengelenmesi ve yoğunluk kaynaklı kullanıcı çatışmalarının minimize edilmesi.
Ziyaretçi Kullanım Yönetimi (ZKY)	Mevcut yönlendirme tabelalarının yetersizliği ve karmaşıklığı, ziyaretçilerin alan içi hareketliliğini ve güvenlik algısını kısıtlamaktadır.	IUCN standartlarında yönlendirme sistemleri, dijital sesli rehber entegrasyonu ve kapsamlı rota haritalarının oluşturulması.	Güvenlik risklerinin azaltılması ve bağımsız ziyaretçi deneyiminin niteliksel olarak iyileştirilmesi.
Etki Yönetim Araçları (EYA)	Alandaki kural seti ve çevresel denetim mekanizmalarına dair farkındalık sınırlıdır; rekreasyonel alanlarda kullanım ihlalleri izlenmektedir.	Zorunlu ziyaretçi oryantasyon videoları, uyarı sistemleri ve saha personeli denetimleri ile desteklenen çevresel etik bilgilendirme çalışmaları.	Mevzuat uyum oranında artış ve kullanıcı kaynaklı ekolojik deformasyonun engellenmesi.
Talep Yönetimi (TY)	Ziyaretçi talebinin mevsimsel yığılması ve mevcut parkurların farklı kullanıcı segmentlerinin (yaş, deneyim vb.) ihtiyaçlarına cevap verememesi söz konusudur.	Parkurların zorluk seviyelerine göre segmentasyonu, mevsimsel akış planlaması ve dijital ön rezervasyon sistemine geçiş.	Ziyaretçi profili ile rekreasyonel olanakların optimizasyonu ve zamansal kullanım verimliliği.
Ekonomik Araçlar (EKB)	Giriş ücreti uygulamasına karşın, yerel esnaf ile ekonomik etkileşim dolaylı kalmakta ve toplumsal fayda algısı güçlenememektedir.	Giriş gelirlerinin bir kısmının "Köy Kalkınma Fonu"na aktarılması ve yerel hizmetlerin ekoturizm zincirine entegrasyonu.	Yerel halkın koruma süreçlerini sahiplenmesi ve kırsal kalkınma odaklı sosyal sürdürülebilirlik.
Yumuşak Yönetim Araçları (SYA)	Sessizlik, huzur ve "doğa ile baş başa kalma" olguları, ziyaretçi memnuniyetini belirleyen birincil unsurlardır.	Stratejik noktaların "Sessizlik Bölgesi" ilan edilmesi ve gürültü kısıtlamaları içeren duyusal rekreasyon rotalarının geliştirilmesi.	Doğa deneyimi kalitesinin korunması ve duyusal tatmin düzeyinin maksimizasyonu.
Yerel Halk ve Katılım (YHK)	Yerel paydaşların yönetim süreçlerine ve karar alma mekanizmalarına katılımı sınırlı düzeyde seyretmektedir.	Yerel paydaş konseyinin kuruluşu ve yerel halkın "sertifikalı alan rehberliği" programları aracılığıyla turizm sürecine dahil edilmesi.	Karar alma süreçlerinde şeffaflık ve sosyal sahiplenme düzeyinde artış.

Tablo 6.32’nin devamı

Yönetim Teması (Üst Kod)	Mevcut Ziyaretçi Algısı ve Bulgular	Stratejik Eylem / Yönetim Planı Adımı	Beklenen Çıktı / Başarı Göstergesi
Ziyaretçi Deneyimi (ZD)	Genel memnuniyet düzeyi yüksek olmakla birlikte, ulaşım ve otopark altyapısındaki yetersizlikler toplam deneyim kalitesini baskılamaktadır.	Manzara teraslarının rehabilitasyonu, park içi alternatif ulaşım modelleri ve mobil uygulama destekli rota planlama hizmetleri.	Ziyaretçi sadakatinin (NPS) artırılması ve destinasyonun rekabet gücünün korunması.
Adaptif Yönetim ve İzleme (AYM)	Mevcut izleme faaliyetleri ve yönetimsel geri bildirim döngüleri ziyaretçiler tarafından yeterince algılanamamaktadır.	Dijital geri bildirim terminalleri, periyodik "Ekolojik Sağlık Raporları"nın kamuoyuyla paylaşımı ve veri temelli dinamik yönetim.	Yönetimde şeffaflık, adaptif planlama kapasitesi ve kurumsal görünürlük.

Tablo 6.32 bulguları incelendiğinde, Yedigöller Milli Parkı’nın ziyaretçi geri bildirimlerine dayalı tematik analizini, somut yönetim önerileriyle bütünleştirerek koruma-kullanım dengesini optimize eden entegre bir ziyaretçi yönetim planı olarak sunmaktadır. Analiz bulguları, parkın doğal peyzaj ve bakir alanlar açısından yüksek estetik ve ekolojik değere sahip olduğunu ortaya koyarken, bazı odak noktalarında atık, temizlik, yoğunluk ve altyapı yetersizlikleri gibi olumsuz etkenlerin ziyaretçi deneyimini sınırladığını göstermektedir. Bu durum, park yönetiminde yalnızca koruma önlemlerine odaklanmanın yeterli olmadığını, aynı zamanda kullanım yönetimi ve ziyaretçi yönlendirme stratejilerinin de eş zamanlı olarak geliştirilmesi gerektiğini işaret etmektedir.

Plan, ekolojik koruma temalarını öncelikli olarak ele alarak, kritik ekosistem alanlarında “Sıfır Atık” uygulamaları, fotokapan denetimleri ve interaktif doğa koruma panoları gibi önlemler önererek hem biyolojik çeşitliliğin korunmasını hem de ziyaretçi farkındalığının artırılmasını hedeflemektedir. Zonlama ve taşıma kapasitesi alanında ise dar otoparklar ve yoğun yürüyüş parkurlarına yönelik çözüm olarak zonlama uygulamaları, elektrikli ring servisleri ve kapasite sayaçları önerilmiştir; bu sayede ziyaretçi akışının mekansal ve zamansal olarak dengelenmesi sağlanmaktadır.

Ziyaretçi kullanım yönetimi ve yönlendirme konularında, mevcut tabelaların yetersizliği ve karmaşıklığı, IUCN standartlarında yönlendirme sistemleri, dijital sesli rehber entegrasyonu ve kapsamlı rota haritaları ile ele alınmıştır. Böylece, ziyaretçilerin alan içi hareketliliği kolaylaşacak, güvenlik riskleri azalacak ve bağımsız

ziyaretçi deneyimi niteliksel olarak iyileştirilecektir. Etki yönetim araçları (EYA) ile ilgili olarak, alan içi kuralların ve çevresel denetim mekanizmalarının farkındalığını artırmak amacıyla zorunlu oryantasyon videoları, uyarı sistemleri ve saha personeli denetimleri önerilmiş; bu sayede kullanıcı kaynaklı ekolojik tahribatın ve kural ihlallerinin azaltılması amaçlanmaktadır.

Talep yönetimi stratejileri, mevsimsel yoğunluk ve farklı ziyaretçi segmentlerinin ihtiyaçlarına uygun parkur planlaması ile ilişkilendirilmiştir. Zorluk seviyelerine göre parkurların segmentasyonu, dijital ön rezervasyon sistemi ve mevsimsel akış planlaması sayesinde, ziyaretçi profili ile rekreasyonel olanakların uyumu ve zamansal kullanım verimliliği sağlanacaktır. Ekonomik araçlar alanında, giriş gelirlerinin "Köy Kalkınma Fonu" aracılığıyla yerel ekonomiye entegrasyonu önerilerek, yerel halkın koruma süreçlerine katılımı ve toplumsal fayda algısı güçlendirilmektedir.

Soft yönetim araçları kapsamında, parkta sessizlik, huzur ve doğa ile baş başa kalma deneyimi ziyaretçiler için birincil memnuniyet kaynağı olarak ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle, strategik sessizlik bölgeleri ve duyusal rekreasyon rotaları oluşturularak doğa deneyimi kalitesinin korunması ve duyusal tatmin düzeyinin maksimize edilmesi sağlanacaktır. Yerel halk ve katılım alanında, yerel paydaşların yönetim ve karar alma süreçlerine katılımını artırmak için yerel paydaş konseyleri ve sertifikalı alan rehberliği programları önerilmektedir; böylece sosyal sürdürülebilirlik ve yerel sahiplenme güçlendirilmiş olur.

Ziyaretçi deneyimi açısından, genel memnuniyet yüksek olsa da ulaşım ve otopark yetersizlikleri deneyim kalitesini sınırlamaktadır. Bu eksiklikler, manzara terasları rehabilitasyonu, park içi alternatif ulaşım modelleri ve mobil uygulama destekli rota planlama ile telafi edilerek, ziyaretçi sadakati ve destinasyonun rekabet gücü artırılmaktadır. Adaptif yönetim ve izleme teması ise, dijital geri bildirim terminalleri ve yıllık Ekolojik Sağlık Raporları ile desteklenerek, yönetim süreçlerinde şeffaflık ve esneklik sağlamakta ve dinamik planlama döngüsü oluşturulmaktadır.

Genel olarak, Tablo 6.32'de sunulan entegre plan, ziyaretçi memnuniyeti, ekolojik koruma, altyapı yönetimi ve yerel katılım unsurlarını birleştirerek, Yedigöller Milli

Parkı'nda sürdürülebilir ve adaptif bir yönetim modelini somutlaştırmaktadır. Bu bütüncül yaklaşım, parkın koruma-kullanım dengesini optimize etmeyi, ekosistem değerlerini korurken ziyaretçi deneyimini artırmayı ve yerel toplulukları süreçlere etkin biçimde dahil etmeyi amaçlamaktadır.

6.2.3 Ilgaz Dağı Milli Parkı'na Yönelik Analiz Bulguları

Ilgaz Dağı Milli Parkı'na yönelik ziyaretçi algısını ve alanın yönetimsel performansını çözümlemek amacıyla TripAdvisor platformunda paylaşılan 920 kullanıcı yorumu nitel analiz teknikleriyle incelenmiştir. Veri seti; ekolojik etki ve koruma, zonlama ve taşıma kapasitesi, ziyaretçi kullanım yönetimi, etki yönetimi araçları, talep yönetimi, ekonomik araçlar, yumuşak yönetim araçları, yerel halk ve katılım, ziyaretçi deneyimi ile adaptif yönetim ve izleme şeklinde belirlenen on temel tema çerçevesinde tasnif edilmiştir. Analiz sürecinde veriler öncelikle veri içerisindeki genel anlam örüntülerini temsil eden geniş tematik kategoriler niteliğindeki üst kodlar kapsamında sınıflandırılmış; ardından bu temaların altında yer alan daha spesifik anlam birimlerini ifade eden alt kodlara ayrıştırılarak ziyaretçilerin alan deneyimine ilişkin olumlu ve olumsuz algıları derinlemesine değerlendirilmiştir (Tablo 6.33). Bu metodolojik hiyerarşi, karmaşık metinsel verilerin sistematik bir biçimde anlamlandırılmasına ve alan yönetimine dair bulguların teorik çerçeveyle bütünleşik bir yapıda sunulmasına olanak sağlamıştır.

Tablo 6.33 Ilgaz Dağı Milli Parkı tematik analiz sonuçları

Ana Tema (Üst Kod)	Alt Kod / Gözlenen Durum	Temsili Katılımcı Görüşü / Yorum Özeti	Yönetimsel Çıkarım
Ekolojik Etki ve Koruma	Doğal Alan Algısı & Biyolojik Çeşitlilik	"Yemyeşil orman, bol oksijen... Doğa, temizliği ve dinginliği ile çok güzel."	Alanın yüksek ekolojik değeri ziyaretçilerce tescillenmiştir; koruma odaklı peyzaj yönetimi sürdürülmelidir.
	İnsan Kaynaklı Baskı & Kirlilik	"Manzara çok güzel ama insanlarımız pis… kar üstüne bırakılan çöpler işkenceye dönüşebiliyor."	Antropojenik baskı (katı atık) denetim eksikliğine işaret etmektedir; koruma-kullanım dengesi hassastır.

Tablo 6.33'ün devamı

Ana Tema (Üst Kod)	Alt Kod / Gözlenen Durum	Temsili Katılımcı Görüşü / Yorum Özeti	Yönetimsel Çıkarım
Zonlama ve Taşıma Kapasitesi	Fiziksel Kapasite & Erişim Sorunları	"Yoğunluk nedeniyle trafik kapanabiliyor; yolların karla kaplanması zirveye çıkışı imkansız kılıyor."	Mevsimsel ve fiziksel taşıma kapasitesi sınırlarına ulaşılmıştır; ulaşım ve otopark planlaması revize edilmelidir.
	Dönemsel Kalabalık Yönetimi	"Hafta içi ıssız ve huzurlu; ancak hafta sonu kalabalık ciddi bir baskı yaratıyor."	Mekânsal ve zamansal zonlama stratejileri eksiktir; ziyaretçi yükünün hafta içine yayılması teşvik edilmelidir.
Ziyaretçi Kullanım Yönetimi	Enformasyonel Altyapı	"Yürüyüş rotaları panolarda var ancak sahada uluslararası standartta işaretleme yok."	Yönlendirme ve bilgilendirme sistemleri profesyonelleştirilmeli; sahada "self-guided" sistemler kurulmalıdır.
	Altyapı ve Tesis Kullanımı	"Sosyal tesisler, lokanta ve teleferik mevcut; teleferikle zirveye çıkmak çok keyifli."	Temel rekreasyonel altyapı tatmin edicidir ancak modernizasyon ve kapasite artırımı ihtiyacı mevcuttur.
Etki Yönetim Araçları	Bilgilendirme ve Denetim Etkisi	"Rotalar gösterilmiş olsa da standart işaretleme yetersizliği denetimsizlik hissi veriyor."	Uyarıcı ve eğitici materyallerin görünürlüğü artırılmalı; çevre davranışlarını kontrol eden denetimler sıkılaştırılmalıdır.
Talep Yönetimi	Mevsimsel Talep Baskısı	"Kış sezonunda kayak ve pistler kalabalık sezonlarda kapasite sınırlarını hissettiriyor."	Kış turizmi odaklı talep yönetimi stratejileri (rezervasyon vb.) geliştirilmelidir.
Ekonomik Araçlar	Ekonomik Araçlar & Maliyet Algısı	"Giriş ücretli, telesiyej ücretli; fiyatlar bazen öğrenciler ve gençler için yüksek kalabiliyor."	Ücret politikası ziyaretçi profiliyle uyumlu hale getirilmeli; gelirin korumaya katkısı şeffafça paylaşılmalıdır.
Soft Yönetim	Duyusal ve Psikolojik Restorasyon	"Doğanın huzuru, kuş sesleri ve manzara stres atmak için ideal. Yazın ayrı kışın ayrı güzel."	Sessizlik ve doğal atmosfer "soft" bir yönetim aracı olarak etkindir; bu "huzur" algısı pazarlama stratejisi olmalıdır.
Yerel Halk ve Katılım	Yerel Ekonomik Entegrasyon	"Kamuya ait tesisler var ancak yerel işletmelerin ve yerel kültürün görünürlüğü düşük."	Yerel halkın üretim ve hizmet süreçlerine (yerel ürün/rehberlik) katılımı teşvik edilerek sosyal sürdürülebilirlik sağlanmalıdır.
Ziyaretçi Deneyimi	Genel Memnuniyet & Sadakat	"Oksijen deposu, her mevsim farklı güzellik... Yeniden gelinmek istenen bir yer."	Destinasyon sadakati yüksektir; deneyim kalitesi altyapı iyileştirmeleriyle korunmalıdır.
Adaptif Yönetim ve İzleme	Kurumsal Görünürlük & İzleme	"Bazı alanlarda bakım eksikliği var; yönetim ve izleme faaliyetleri ziyaretçiye yansımıyor."	Yönetim faaliyetleri ve iyileştirme süreçleri ziyaretçiyle paylaşılmalı; dijital geri bildirim mekanizmaları kurulmalıdır.

Tablo 6.33'teki Ilgaz Dağı Milli Parkı tematik analiz sonuçları incelediğinde ekolojik etki ve koruma temasında Ilgaz Dağı Milli Parkı ziyaretçileri, yemyeşil ormanlar, temiz hava ve dingin atmosfer gibi doğal unsurları yüksek biçimde değerli bulmakta, bu da alanın ekolojik değerinin halk tarafından fark edildiğini göstermektedir. Ancak özellikle karla kaplı alanlarda bırakılan çöpler gibi insan kaynaklı baskılar, doğal

dengenin korunmasını tehdit etmektedir. Bu nedenle peyzajın korunması ve ekolojik dengenin sürdürülmesi öncelikli olmalı, katı atık yönetimi, denetim ve farkındalık programları güçlendirilerek koruma-kullanım dengesi gözetilmelidir.

Milli parkın yönetimsel etkinliğini belirleyen kritik faktörlerden biri olan zonlama ve taşıma kapasitesi boyutunda, fiziksel kapasite ve erişim sorunları ile dönemsel kalabalık yönetimi olguları öne çıkmaktadır. Özellikle kış aylarında kar yağışına bağlı yol kapanmaları ve yoğun araç trafiği, alanın fiziksel taşıma kapasitesinin sınırlarına ulaştığını ve mevcut altyapının ziyaretçi baskısını karşılamakta zorlandığını somut bir şekilde ortaya koymaktadır; bu durum, ulaşım ve otopark planlamalarının mevsimsel dinamikler gözetilerek ivedilikle revize edilmesini zorunlu kılmaktadır. Öte yandan, hafta içi ve hafta sonu kullanım yoğunlukları arasındaki keskin asimetri, alan üzerinde zamansal bir baskı odağı oluşturduğundan; ziyaretçi yükünü hafta geneline homojen bir biçimde dağıtacak dijital rezervasyon sistemleri, anlık bilgilendirme mekanizmaları ve talep yönetimi stratejilerinin geliştirilmesi, ekosistem üzerindeki antropojenik baskının minimize edilmesi ve sosyal taşıma kapasitesinin korunması açısından stratejik bir önem arz etmektedir.

Milli parkın ziyaretçi kullanım yönetimi boyutunda öne çıkan enformasyonel altyapı ve tesis kullanımı bulguları, alanın rekreasyonel etkinliğini belirleyen temel unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Mevcut yürüyüş rotalarındaki işaretlemelerin bulunmasına karşın, standardizasyon ve bilgilendirme düzeyindeki yetersizlikler; uluslararası normlara uygun tabela sistemlerinin tesisi ile bağımsız keşfi destekleyen "self-guided" (kendi kendine rehberlik) mekanizmalarının ve dijital yönlendirme araçlarının geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Öte yandan, ziyaretçiler tarafından pozitif bir algıyla karşılanan sosyal tesis, restoran ve teleferik gibi donatıların varlığı, alanın fonksiyonel çekiciliğini artırsa da uzun vadeli sürdürülebilirlik odağında bu yapıların modernizasyonu ve mevcut taşıma kapasitesiyle uyumlu kapasite artırımı çalışmaları, destinasyonun hizmet kalitesinin korunması açısından kritik bir yönetimsel strateji teşkil etmektedir.

Milli parkın etki yönetim araçları bağlamında incelenen bilgilendirme ve denetim mekanizmaları, ziyaretçi davranışlarının ekosistem üzerindeki negatif

eksternalitelerini kontrol altına alma noktasında kritik bir eşiği temsil etmektedir. Alanda gözlemlenen yetersiz işaretleme sistemleri ve denetim eksikliği, ziyaretçilerin çevresel etik kurallara uyumunu zorlaştırarak kontrolsüz kullanım pratiklerine zemin hazırlamaktadır. Bu durumun yönetimi noktasında, uyarıcı ve eğitici materyallerin görsel görünürlüğünün artırılması, saha denetimlerinin dijital izleme sistemleriyle (fotokapan, mobil devriye vb.) sıklaştırılması ve ziyaretçilere yönelik çevresel farkındalık programlarının (oryantasyon videoları, interaktif panolar) ivedilikle hayata geçirilmesi, alanın doğal dokusunun korunması ve kullanıcı kaynaklı çevresel tahribatın minimize edilmesi açısından stratejik bir zorunluluk teşkil etmektedir.

Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın talep yönetimi dinamikleri incelendiğinde, özellikle kış turizmi sezonunda odaklanan yoğun rekreasyonel kullanımın, kayak pistleri ve mevcut altyapı üzerinde ciddi bir kapasite baskısı oluşturduğu görülmektedir. Mevsimsel talep yığılmalarının yarattığı bu fiziksel ve sosyal doygunluk hem ziyaretçi deneyiminin kalitesini düşürmekte hem de alan üzerindeki çevresel stresi artırmaktadır. Bu bağlamda, kış sezonu gibi pik dönemlerde ziyaretçi akışını optimize edecek dijital ön rezervasyon sistemleri, zaman dilimli giriş modelleri ve talep kaydırma stratejilerinin geliştirilmesi; alanın taşıma kapasitesinin korunması ve kaynak değerlerinin sürdürülebilirliği açısından kritik bir yönetimsel müdahale alanı teşkil etmektedir.

Milli parkın yönetim stratejileri kapsamında ekonomik araçlar ve maliyet algısı üzerine yapılan değerlendirmeler, özellikle genç ziyaretçi segmentinde giriş ve teleferik ücretlerinin yüksek bir finansal bariyer olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Bu durum, alanın sosyal sürdürülebilirliği ve kapsayıcı rekreasyon olanakları önünde bir engel teşkil ettiğinden; ücret politikalarının farklı ziyaretçi profillerine (öğrenci, grup indirimleri vb.) ve düşük talep dönemlerine göre dinamik bir yapıda yeniden düzenlenmesi stratejik bir gereklilik arz etmektedir. Ayrıca, elde edilen gelirlerin doğrudan parkın korunması, bakımı ve ekolojik iyileştirme faaliyetlerine aktarıldığına dair şeffaf bir bilgilendirme mekanizmasının kurulması, ziyaretçilerin "ödeme gönüllülüğü" (willingness to pay) düzeyini artırarak maliyet algısını bireysel bir harcamadan kolektif bir koruma katkısına dönüştürebilecektir.

Milli parkın sunduğu soft yönetim (yumuşak yönetim) olanakları çerçevesinde öne çıkan duyusal ve psikolojik restorasyon bulguları, alanın salt bir fiziksel mekan olmanın ötesinde ziyaretçiler için bir zihinsel iyileşme odağı olduğunu kanıtlamaktadır. Ziyaretçi geri bildirimleri, parkın sahip olduğu sessizlik ve özgün doğal atmosferin stres azaltıcı etkisini vurgulayarak, alanın rekreasyonel değerinin psikolojik esenlik ile doğrudan ilintili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, doğal ortamın sunduğu bu "restoratif" etkinin, destinasyonun pazarlama ve deneyim stratejilerinde temel bir bileşen olarak kullanılması; "Sessizlik Bölgeleri" veya "Doğa Terapisi Rotaları" gibi yumuşak yönetim araçlarıyla desteklenerek ziyaretçi memnuniyetinin niteliksel bir derinlik kazanması stratejik bir öneme sahiptir.

Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın yönetimsel sürdürülebilirliği açısından kritik bir bileşen olan yerel halk ve katılım boyutu, yerel ekonomik entegrasyonun mevcut durumda sınırlı kaldığını ve yerel kültürel kimliğin ziyaretçi deneyimine yeterince yansıtılamadığını ortaya koymaktadır. Yerel işletmelerin görünürlüğündeki bu eksiklik, koruma-kullanma dengesinin sosyal ayağını zayıflatmakta; bu durum, yerel halkın hizmet sunumu, yerel ürün pazarlaması ve ekoturizm odaklı üretim süreçlerine aktif katılımını teşvik edecek kapsayıcı modellerin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Yerel paydaşların karar alma mekanizmalarına dahil edilmesi ve "Köy Pazarları" veya "Geleneksel Rehberlik" gibi katılım odaklı stratejilerin hayata geçirilmesi, hem parkın sosyal sahiplenme düzeyini artıracak hem de ekonomik faydanın tabana yayılmasını sağlayarak alanın uzun vadeli sosyal sürdürülebilirliğini güvence altına alabilecektir.

Ilgaz Dağı Milli Parkı bünyesinde gözlemlenen ziyaretçi deneyimi, genel memnuniyet ve sadakat parametreleri açısından incelendiğinde alanın dört mevsim sunduğu görsel çeşitlilik ve peyzaj değerinin, ziyaretçilerin tekrar ziyaret etme eğilimi (loyalty/sadakat) üzerinde belirleyici bir motivasyon kaynağı olduğu görülmektedir. Ziyaretçilerin her mevsimsel döngüde farklı bir estetik değer bulması, destinasyonun sadakat düzeyini (NPS-Net Tavsiye Skoru) pozitif yönde etkilemekte ancak bu yüksek memnuniyet algısının sürdürülebilirliği, altyapı standartlarının yükseltilmesi ve hizmet kalitesinin kesintisiz bir biçimde iyileştirilmesine bağlıdır. Bu bağlamda, fiziksel donatıların modernizasyonu ve ziyaretçi hizmetlerindeki niteliksel artış,

mevcut sadakat oranlarını koruyarak Abant'ın rekabetçi destinasyon imajını uzun vadede güvence altına alacak temel bir yönetimsel stratejiyi temsil etmektedir.

Milli parkın adaptif yönetim ve izleme süreçleri bağlamında elde edilen bulgular, kurumsal görünürlük ile yönetimsel faaliyetlerin ziyaretçi algısındaki yansıması arasında belirli bir boşluk olduğunu ortaya koymaktadır. Alanda gözlemlenen periyodik bakım eksiklikleri ve yürütülen koruma faaliyetlerinin ziyaretçiler tarafından yeterince fark edilememesi; yönetimsel şeffaflığın artırılmasını ve katılımcı bir izleme modelinin benimsenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu doğrultuda, park bünyesinde gerçekleştirilen ekolojik iyileştirme, bakım ve denetim çalışmalarının dijital platformlar ve mobil uygulamalar aracılığıyla kamuoyuyla paylaşılması hem kurumsal güveni tesis edecek hem de ziyaretçilerin sürece dahil olduğu çift döngülü bir geri bildirim mekanizmasının kurulmasına olanak tanıyacaktır. Veriye dayalı bu adaptif yaklaşım, yönetim stratejilerinin sahadan gelen dinamik veriler ışığında sürekli yenilenmesini sağlayarak alanın sürdürülebilir yönetimi noktasında şeffaf ve çevik bir yapı sunabilecektir.

Genel olarak Ilgaz Dağı Milli Parkı, yüksek rekreasyonel potansiyeli ile sürdürülebilir yönetim gereklilikleri arasındaki hassas dengeyi ortaya koymaktadır. Doğal peyzaj değerleri ve sunduğu çeşitli aktivite olanakları sayesinde yüksek bir ziyaretçi memnuniyeti yakalayan park; antropojenik baskılar, mevsimsel yoğunluk kaynaklı kapasite aşımları ve altyapısal yetersizlikler gibi yönetilmesi gereken kritik sınamalarla karşı karşıyadır. Bu bağlamda geliştirilecek stratejik yaklaşımlarda; koruma-kullanım dengesinin gözetilmesi, talep yönetiminin dijital ve fiziksel araçlarla optimize edilmesi, altyapı modernizasyonunun ekosisteme duyarlı biçimde gerçekleştirilmesi ve yerel halkın sosyoekonomik süreçlere entegrasyonu öncelikli müdahale alanlarını teşkil etmektedir. Ayrıca, ziyaretçilerin "huzur" ve "doğa ile bütünleşme" gibi duyusal kazanımlarını temel alan soft yönetim araçları ile olumlu ziyaretçi deneyimi algısı, milli parkın sadece bir koruma alanı değil, aynı zamanda nitelikli bir ekoturizm destinasyonu olarak konumlandırılmasında stratejik fırsatlar sunmaktadır.

Ilgaz Dağı Milli Parkı ziyaretçilerinin deneyim algısını bütüncül bir perspektifle çözümlemek amacıyla, nitel veri setine dayalı Kelime Bulutu Analizi (Word Cloud Analysis) uygulanmış ve ziyaretçi yorumlarında en yüksek frekansta yinelenen kavramlar hiyerarşik bir düzende görselleştirilmiştir (Şekil 6.3). Bu analiz tekniği aracılığıyla, alana yönelik algıdaki tematik yoğunluk somutlaştırılarak, ziyaretçi memnuniyetini veya eleştirilerini şekillendiren temel unsurlar görünür kılınmıştır. Metinsel verilerin görsel bir dökümü niteliğindeki bu süreç, destinasyon imajını oluşturan baskın temaların belirlenmesine ve alan yönetimine temel teşkil eden semantik yapının hiyerarşik olarak ortaya konulmasına olanak sağlamıştır.

Şekil 6.3 Ilgaz Dağı Milli Parkı ziyaretçi deneyimi kelime bulutu

Şekil 6.3'te sunulan kelime bulutu, Ilgaz Dağı Milli Parkı ziyaretçilerinin deneyim algısını görsel ve hiyerarşik bir biçimde ortaya koymaktadır. Bu analiz, ziyaretçilerin yorumlarında en sık tekrar edilen kavramları büyüklük ve görünürlük açısından vurgulayarak, destinasyon imajının hangi unsurlardan oluştuğunu somutlaştırmaktadır. Kelime bulutu aracılığıyla, ziyaretçilerin parkla ilgili algıları tematik olarak sınıflandırılabilir ve ziyaretçi memnuniyetini ya da eleştirilerini şekillendiren temel faktörler tespit edilebilir. Analiz kapsamında öne çıkan kavramlar ağırlıklı olarak üç ana grupta toplanabilir:

Doğa ve ekolojik değerler: “Orman”, “doğa”, “manzara”, “yeşillik”, “sessizlik”, “kuş sesleri” gibi terimler, ziyaretçilerin parkı bir ekolojik ve duygusal deneyim alanı olarak algıladığını göstermektedir. Bu kavramlar, doğal peyzajın estetik ve psikolojik değerini öne çıkararak, ekolojik koruma ve sürdürülebilir yönetim stratejileri için temel teşkil etmektedir. Ziyaretçilerin doğal alanlara gösterdiği yüksek ilgiden, ekosistemin korunmasına yönelik farkındalık ve algının güçlü olduğu anlaşılmaktadır.

Kullanım ve erişim unsurları: “Kalabalık”, “ulaşım”, “park yeri”, “teleferik”, “yürüyüş rotası” gibi terimler, ziyaretçilerin deneyimlerinde fiziksel ve mekânsal faktörlerin etkili olduğunu göstermektedir. Bu unsurlar, özellikle hafta sonu yoğunluğu ve mevsimsel erişim kısıtlamaları ile ilişkilendirilmekte, mekânsal ve zamansal zonlama ile taşıma kapasitesinin planlanması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Altyapı ve hizmet memnuniyeti: “Tesis”, “restoran”, “bilgilendirme”, “işaretleme” gibi ifadeler, ziyaretçilerin parkta mevcut altyapı ve hizmetleri değerlendirdiğini göstermektedir. Bu kavramlar, modernizasyon ve kapasite artırımı ihtiyacını, aynı zamanda yönlendirme ve bilgilendirme sistemlerinin profesyonelleştirilmesini gündeme taşımaktadır.

Kelime bulutu analizi, yalnızca sık kullanılan kelimeleri vurgulamakla kalmayıp, aynı zamanda ziyaretçi deneyimini şekillendiren semantik ilişkileri de açığa çıkarmaktadır. Örneğin, doğa ile ilişkili kavramlar genellikle pozitif duygusal deneyimle (stres azaltma, huzur, keyif) eşleştirilirken; kalabalık ve ulaşım gibi kavramlar olumsuz deneyim unsurlarıyla ilişkilendirilmektedir. Bu durum, yönetimsel olarak hem ekolojik koruma hem de ziyaretçi kullanım yönetimi alanlarında önceliklerin belirlenmesine rehberlik etmektedir.

Sonuç olarak, kelime bulutu analizi, Ilgaz Dağı Milli Parkı yönetimi için kritik bilgiler sunmakta olup, ekolojik ve doğal değerlerin korunmasının ziyaretçi memnuniyetini doğrudan etkilediğini, mekânsal ve altyapısal düzenlemelerin özellikle yoğun dönemlerde deneyimi optimize etmek için gerekli olduğunu ve bilgilendirme ile yönlendirme sistemlerinin güçlendirilmesinin ziyaretçilerin deneyimini zenginleştireceğini ve çevresel farkındalığı artıracağını göstermektedir.

Ilgaz Dağı Milli Parkı ziyaretçi yorumlarından elde edilen alt kodlar ile üst temalar arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla bir kod matrisi oluşturulmuştur; matriste kullanılan ■ (güçlü ilişki) ve □ (zayıf/dolaylı ilişki) göstergeleri, ziyaretçi ifadelerinin belirli temalarla hangi düzeyde bağlantılı olduğunu görsel ve sistematik bir biçimde sunmaktadır.

Tablo 6.34 Ilgaz Dağı Milli Parkı ziyaretçi yorumlarına dayalı kod matrisi

Alt Kodlar ↓ / Üst Kodlar →	EK	ZT	ZKY	EYA	TY	EKB	SYA	YHK	ZD	AYM
Doğal peyzaj/manzara	■	□					■		■	
Bakirlik / doğallık	■	□					■		■	□
Kar manzarası / mevsimsellik	■	□			■		□		■	
İnsan/kalabalık baskısı	■	■	□	■	■				□	■
Atık ve temizlik sorunları	■	□		■					□	■
Otopark yetersizliği	□	■	■	■	□				■	□
Alan genişliği algısı	□	■							□	□
Yoğunluk/sıkışıklık algısı	□	■	■	□	■				■	□
Yönlendirme eksikliği		□	■	■					□	■
Tabela ve bilgi yetersizliği			■	■					□	■
Kayak merkezi/tesis yoğunluğu		□	■	□	■	■			■	□
Fiyat/hizmet dengesi			□			■		□	■	
Yerel esnafla etkileşim					□	■		■	□	
Sessizlik ve huzur							■		■	□
Piknik alanı kullanımı		□	■	□				□	■	
Memnuniyet ve tekrar gelme			□						■	□
Yönetim/denetim beklentisi		□	■	■	□		□		□	■
İzleme faaliyetleri algısı			□	□						■

Gösterim: ■ = Güçlü İlişki | □ = Dolaylı/Zayıf İlişki | Boş = İlişki Yok

Tablo 6.34, Ilgaz Dağı Milli Parkı ziyaretçi yorumlarına dayalı olarak oluşturulan kod matrisi analizi ziyaretçi yorumlarının büyük ölçüde ekolojik ve doğal değerler ile ilişkilendiğini ortaya koymaktadır; “doğal peyzaj/manzara”, “bakirlik/doğallık” ve “kar manzarası/mevsimsellik” gibi alt kodlar, güçlü bir şekilde EK temasına bağlanmıştır. Bu durum, parkın doğal peyzajının ziyaretçi deneyiminde merkezi bir rol oynadığını göstermektedir. Buna karşılık, ziyaretçi kullanım yönetimi ve altyapı ile ilgili alt kodlar (“otopark yetersizliği”, “yoğunluk/sıkışıklık”, “yönlendirme

eksikliği", "tabela ve bilgi yetersizliği") hem güçlü hem de zayıf ilişkilerle temsil edilmekte, mekânsal ve altyapısal sorunların ziyaretçi deneyimi üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Özellikle yoğun dönemlerde erişim ve yönlendirme eksiklikleri hem güvenlik hem de deneyim kalitesi açısından kritik alanlar olarak öne çıkmaktadır.

Ziyaretçilerin antropojenik baskılar ve kirlilik algısı (İnsan/kalabalık baskısı, Atık ve temizlik sorunları) hem EK hem ZKY, EYA gibi temalarla güçlü ve dolaylı bağlantılar kurarak, çevresel davranışların yönetimsel müdahalelerle düzenlenmesi gerektiğini göstermektedir. Diğer yandan, soft yönetim ve psikolojik deneyim unsurları (sessizlik, huzur, piknik alanı kullanımı) ile ziyaretçi memnuniyeti ve sadakati temaları (ZD, AYM), doğa odaklı algılar ve yönetim stratejileriyle doğrudan ilişkili olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bulgu, ekolojik değerlerin korunmasının ve deneyim kalitesinin, ziyaretçi sadakati ve yeniden ziyaret niyeti üzerinde belirleyici olduğunu göstermektedir.

Son olarak, yerel halk ve ekonomik katılım (YHK, EKB) ile ilgili alt kodlar daha sınırlı ama dikkat çekici ilişkiler sunmakta; bu durum, yerel katılımın ve ekonomik entegrasyonun, ziyaretçi deneyimi ve sosyal sürdürülebilirlik açısından geliştirilmesi gereken bir alan olduğunu ortaya koymaktadır.

Özetle, Ilgaz Dağı Milli Parkı ziyaretçi yorumlarından hareketle oluşturulan kod matrisi, alanın yönetimsel bileşenleri ile ziyaretçi algısı arasındaki korelasyonu sistematik bir düzlemde ortaya koymaktadır. Analiz sonuçlarına göre, Ekolojik Etki (EK) ile "doğal peyzaj", "bakirlik" ve "kar manzarası" gibi alt kodlar arasında gözlemlenen güçlü ilişki (■), ziyaretçilerin alanı birincil olarak korunmuş bir doğa mirası ve mevsimsel bir görsel değer olarak kodladığını göstermektedir. Buna karşın, "insan yoğunluğu", "otopark yetersizliği" ve "tabela eksikliği" gibi operasyonel sorunların Zonlama ve Taşıma Kapasitesi (ZT) ile Ziyaretçi Kullanım Yönetimi (ZKY) temalarıyla yüksek düzeyde ilişkilendirilmesi, alandaki fiziksel altyapının mevcut talep baskısını karşılamada yetersiz kaldığına işaret etmektedir.

Matristeki dolaylı/zayıf ilişkiler (□) ise özellikle "izleme faaliyetleri" ve "yerel halkla etkileşim" gibi temaların ziyaretçi deneyiminde henüz ikincil planda kaldığını,

dolayısıyla bu alanların adaptif yönetim stratejileri kapsamında geliştirilmeye açık potansiyel boşluklar olduğunu kanıtlamaktadır. Özellikle Sessizlik ve Huzur alt kodunun Soft Yönetim (SYA) ve Ziyaretçi Deneyimi (ZD) ile kurduğu güçlü bağ, Ilgaz'ın psikolojik restorasyon değerinin yönetim stratejilerinde bir kaldıraç olarak kullanılabileceğini doğrular niteliktedir. Sonuç olarak bu matris, yönetimsel müdahalelerin hangi odak noktalarında (özellikle yoğunluk yönetimi ve enformasyonel altyapı) yoğunlaşması gerektiğini gösteren veri temelli bir yol haritası sunmaktadır. Kod matrisi, Ilgaz Dağı Milli Parkı'nda ziyaretçi algısının ekolojik değerler, kullanım yönetimi, altyapı ve sosyal katılım ekseninde şekillendiğini, yönetimsel müdahalelerin bu alanlara odaklanması gerektiğini akademik olarak desteklemektedir.

Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın sürdürülebilirliğini güvence altına almak amacıyla, ziyaretçi geri bildirimlerinden elde edilen tematik bulgular somut yönetimsel aksiyonlarla ilişkilendirilerek "Entegre Ziyaretçi Yönetim Planı" stratejik bir çerçeve olarak önerilmiştir. Bu planlama yaklaşımı, koruma ve kullanım dengesini optimize etmeyi hedefleyen; ekolojik hassasiyetleri, sosyal ve fiziksel taşıma kapasitesini ile ziyaretçi deneyim kalitesini eş zamanlı olarak değerlendiren bütüncül bir yönetim anlayışına dayanmaktadır. Bu kapsamda geliştirilen model, nitel veri analizlerinden elde edilen şebeke ve kod matrisi bulgularını yalnızca betimleyici çıktılar olmaktan çıkararak; altyapı modernizasyonu, ziyaretçi akışının düzenlenmesi, talep yönetimi stratejileri ve katılımcı denetim mekanizmaları gibi uygulanabilir yönetim politikalarına dönüştüren bir karar destek sistemi niteliği taşımaktadır. Bu yönüyle plan hem doğal kaynakların korunmasını hem de ziyaretçi deneyiminin sürdürülebilir biçimde geliştirilmesini hedefleyen entegre bir yönetim yaklaşımı sunmaktadır.

Tablo 6.35 Ilgaz Dağı Milli Parkı entegre ziyaretçi yönetim planı

Yönetim Teması (Üst Kod)	Mevcut Durum / Ziyaretçi Algısı	Stratejik Yönetim Eylemi (Müdahale)	Beklenen Çıktı / Başarı Göstergesi
Ekolojik Etki ve Koruma	Ziyaretçiler orman dokusu, temiz hava ve peyzaj değerlerini yüksek önemde algılamakta; ancak odak noktalarda antropojenik kirlilik gözlemlenmektedir.	Katı atık yönetim sistemlerinin (Sıfır Atık) güçlendirilmesi, çevre etiği kampanyaları ve hassas ekosistemlerde koruma zonlarının tesisi.	Ekosistem bütünlüğünün korunması, peyzaj sürdürülebilirliği ve ziyaretçi ekolojik farkındalık artışı.
Zonlama ve Taşıma Kapasitesi	Özellikle kış sezonu ve hafta sonu periyotlarında fiziksel taşıma kapasitesini zorlayan yoğunluk ve trafik darboğazları yaşanmaktadır.	Mekânsal ve zamansal zonlama tekniklerinin uygulanması; yoğun dönemler için dijital rezervasyon ve dinamik ziyaretçi akış planlaması.	Ziyaretçi yoğunluğunun zamansal dağılımı ve alan üzerindeki rekreasyonel baskının minimize edilmesi.
Ziyaretçi Kullanım Yönetimi	Rekreasyon alanları ve yürüyüş rotaları mevcut olsa da enformasyonel altyapı (yönlendirme ve bilgilendirme) sınırlı düzeydedir.	IUCN/Uluslararası standartlarda işaretleme sistemleri, dijital sesli rehberlik entegrasyonu ve interaktif bilgilendirme panoları.	Ziyaretçi deneyim kalitesinde artış, güvenlik risklerinin azalması ve etkin alan kullanımı.
Etki Yönetim Araçları	Otopark kapasitesi ve temel sosyal donatılar, pik dönemlerdeki talebi karşılamada yetersiz kalmaktadır.	Otopark alanlarının ekolojik dokuya uygun rehabilitasyonu, mevcut tesislerin modernizasyonu ve sürdürülebilir altyapı çözümleri.	Altyapısal darboğazların giderilmesi ve toplam ziyaretçi memnuniyetinin (NPS) yükseltilmesi.
Talep Yönetimi	Kış turizmi ve kayak odaklı faaliyetler zamansal bir yığılma yaratarak kaynak değerlerini baskılamaktadır.	Turizm faaliyetlerinin dört mevsime yayılması (trekking, doğa eğitimi vb. alternatifler) ve ürün çeşitlendirme stratejileri.	Mevsimsel talep asimetrisinin giderilmesi ve sürdürülebilir turizm gelirlerinin sürekliliği.
Yerel Halk Katılımı ve Ekonomik Araçlar	Yerel işletmelerin görünürlüğü ve yerel kültürel unsurların turizm değer zincirine katılımı kısıtlıdır.	Yerel ürün satış noktalarının standardizasyonu, yerel rehberlik sertifikasyonu ve topluluk temelli girişimcilik destekleri.	Kırsal ekonomik kalkınmanın ivmelenmesi ve alan yönetimine dair sosyal sahiplenmenin artışı.
Soft Yönetim	Ziyaretçiler alanı birincil olarak "huzur, sessizlik ve psikolojik restorasyon" mekânı olarak kodlamaktadır.	"Sessizlik Zonları" oluşturulması, duyusal doğa deneyim programları ve farkındalık odaklı etkinlik tasarımı.	Deneyimin psikolojik restorasyon boyutunun güçlenmesi ve duyusal memnuniyetin korunması.
Adaptif Yönetim ve İzleme	Yönetimsel faaliyetlerin ve denetim mekanizmalarının ziyaretçi nezdindeki görünürlüğü düşüktür.	Dijital geri bildirim terminalleri, periyodik ziyaretçi memnuniyet ölçümleri ve veriye dayalı adaptif karar destek sistemleri.	Yönetim süreçlerinde şeffaflık, hesap verebilirlik ve sürekli iyileştirme döngüsü.

Ilgaz Dağı Milli Parkı için hazırlanan Entegre Ziyaretçi Yönetim Planı, nitel araştırma bulgularını stratejik birer yönetim enstrümanına dönüştüren makro ölçekli bir çerçeve sunmaktadır. Bu tablo, sadece mevcut sorunları saptamakla kalmayıp, bu sorunların

ekolojik ve sosyal sürdürülebilirlik ekseninde nasıl optimize edilebileceğine dair bütüncül bir yol haritası çizmektedir.

Ekolojik Koruma ve Doğal Peyzaj Yönetimi teması, ziyaretçilerin alanı bir "saf doğa" simgesi olarak algılaması ile sahada gözlemlenen antropojenik (insan kaynaklı) kirlilik arasındaki paradoksu hedeflemektedir. Önerilen "Sıfır Atık" ve "Koruma Zonları" stratejileri, biyolojik çeşitliliğin korunmasını rekreasyonel kullanımın ön koşulu haline getirerek ekosistem temelli yönetim yaklaşımını benimsemektedir.

Zonlama ve Taşıma Kapasitesi ile Talep Yönetimi başlıkları altında sunulan "dijital rezervasyon" ve "zamansal zonlama" önerileri, kış turizmindeki yığılmanın yarattığı fiziksel ve sosyal taşıma kapasitesi aşımına karşı modern bir çözüm sunmaktadır. Bu durum, milli parkın sadece bir kış merkezi değil, dört mevsime yayılan alternatif turizm rotası olarak yeniden konumlandırılmasını sağlayabilecektir.

Ziyaretçi Kullanım ve Deneyim Yönetimi teması, alandaki en büyük eksikliklerden biri olan "rehberlik ve yönlendirme" sorununa odaklanmaktadır. IUCN standartlarında işaretleme ve dijital rehberlik sistemlerinin tesisi, ziyaretçilerin alan içerisindeki hareket kabiliyetini artırarak güvenliği maksimize ederken; Soft Yönetim altındaki "Sessizlik Zonları" önerisi, parkın psikolojik restorasyon (zihinsel yenilenme) değerini ticari bir meta olmaktan çıkarıp özgün bir deneyim tasarımına dönüştürmektedir.

Yerel Halk Katılımı ve Adaptif Yönetim temaları, planın sosyal sürdürülebilirlik ayağını oluşturmaktadır. Yerel halkın ekonomik sürece dahil edilmesi, koruma faaliyetlerinin yerel düzeyde sahiplenilmesini sağlarken; dijital geri bildirim mekanizmalarıyla desteklenen adaptif yönetim modeli, yönetim süreçlerini şeffaf ve hesap verebilir bir yapıya kavuşturmaktadır.

Sonuç olarak önerilen bu yönetim planı, Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın doğal kaynak değerlerini korurken ziyaretçi deneyimini rasyonel bir biçimde düzenleyen çevik (agile) bir yönetim modeli ortaya koymaktadır. Tabloda yer alan her bir stratejik eylem, ziyaretçi yorumlarından elde edilen tematik bulgular doğrultusunda belirlenen ihtiyaç analizi ile doğrudan örtüşmekte ve alanın gelecekte hazırlanacak Uzun Devreli Gelişme Planı (UDGP) başta olmak üzere yönetim planlarına bilimsel bir altlık

sunmaktadır. Bu entegre yaklaşım, Ilgaz Dağı Milli Parkı'nda koruma–kullanım dengesinin sağlanmasını, ekolojik değerlerin sürdürülebilir biçimde korunmasını, ziyaretçi deneyiminin geliştirilmesini ve yerel toplulukların turizm süreçlerine etkin katılımını eş zamanlı olarak hedeflemektedir. Böylelikle parkın sürdürülebilir bir turizm destinasyonu olarak yönetilmesine yönelik stratejik ve uygulanabilir bir yönetim çerçevesi ortaya konulmaktadır.

6.2.4 Küre Dağları Milli Parkı'na Yönelik Analiz Bulguları

Küre Dağları Milli Parkı'na yönelik toplam 42 ziyaretçi geri bildirimi üzerinden gerçekleştirilen tematik analiz; Ekolojik Etki ve Koruma (EK) önceliklerinin belirlenmesiyle başlayıp, bu verilerin Zonlama ve Taşıma Kapasitesi (ZT) limitlerine dönüştürülmesi ve Ziyaretçi Kullanım Yönetimi (ZKY) aracılığıyla sahada operasyonel hale getirilmesini kapsayan bütüncül bir yapıdır. Bu süreçte, olumsuz etkileri minimize etmek adına Etki Yönetim Araçları (EYA) ve ziyaretçi profilini optimize eden Talep Yönetimi (TY) stratejik bir rol oynarken; Ekonomik Araçlar ve Koruma Bilinci (EKB) ile Soft Yönetim Araçları (SYA) ziyaretçilerin çevresel etik değerlerini ve gönüllü uyumlarını pekiştirmektedir. Sistemin sosyal sürdürülebilirliği Yerel Halk ve Katılım (YHK) mekanizmalarıyla güçlendirilirken, tüm bu yönetsel müdahalelerin nihai çıktısı olan Ziyaretçi Deneyimi (ZD), sürekli bir geri besleme döngüsü sağlayan Adaptif Yönetim ve İzleme (AYM) olmak üzere on temel kategori altında yapılandırılmıştır ve elde edilen bulgular Tablo 6.27'de özetlenmiştir.

Tablo 6.36 Küre Dağları Milli Parkı tematik analiz sonuçları

Ana Tema (Üst Kod)	**Alt Kod / Gözlenen Durum**	**Temsili Katılımcı Görüşü / Yorum Özeti**	**Yönetimsel Çıkarım**
Ekolojik Etki ve Koruma	Koruma Bilinci	"WWF tarafından acil korunması gereken alanlardan biri."	Uluslararası ekolojik değer farkındalığı yüksek.
	Doğal Güzellik	"Tertemiz doğa, nefes almak bile keyif."	Korunmuş çevre algısı baskın.
	İnsan Baskısı	"Keşke piknik yapanlar çöplerini toplasa."	Denetim ve çevresel etik ihtiyacı.
	Biyolojik Çeşitlilik	"Endemik bitkiler ve bakir alanlar var."	Ekosistem değerlerinin fark edildiği görülmektedir.

Tablo 6.36'nın devamı

Ana Tema (Üst Kod)	Alt Kod / Gözlenen Durum	Temsili Katılımcı Görüşü / Yorum Özeti	Yönetimsel Çıkarım
Zonlama ve Taşıma Kapasitesi	Alan Genişliği	"Park çok büyük, her yerini gezmek mümkün değil."	Etkin zonlama ve rota planlama ihtiyacı.
	Fiziksel Kapasite	"Otopark yetersiz, yaşlılar için zor."	Taşıma kapasitesinin altyapı yetersizliği ile çakışması.
	Kullanım Yoğunluğu	"Yürüyüş mesafeleri uzun ve yorucu."	Fiziksel yüklenme ve kapasite aşımı algısı.
Ziyaretçi Kullanım Yönetimi	Altyapı	"Temel tesisler var, kamp yapılabiliyor."	Asgari kullanım altyapısının varlığı.
	Yönlendirme	"Rotalar işaretli ama karışık."	Bilgi ve yönlendirme sistemlerinde karmaşa.
	Rehber İhtiyacı	"Rehberle gezmek daha güvenli."	Yönetimin profesyonelleşme ve rehberlik ihtiyacı.
Etki Yönetim Araçları	Bilgilendirme Eksikliği	"Bazı parkurlarda tabela yok."	Etki yönetim araçlarının saha uygulaması yetersiz.
	Denetim Sorunu	"Çöp bırakanlar var."	Denetim mekanizmalarının ve yaptırımların zayıflığı.
Talep Yönetimi	Zaman Planlaması	"Gezmek için zaman yetmedi."	Talep ve zaman yönetimi uyumsuzluğu.
	Talep Uyum Sorunu	"Yürüyüş zorlayıcı, herkes için uygun değil."	Ziyaretçi profiline göre segmentasyon eksikliği.
Ekonomik Araçlar	Yerel Ekonomi	"Köylerde kalmak daha iyi."	Yerel ekonomiye dolaylı ve informal katkı.
	Algı Eksikliği	(Ücretlere dair yorum yok)	Ekonomik araçların koruma ile bağı kurulmamış.
Soft Yönetim	Sessizlik	"Sessizlik ve huzur çok etkileyici."	Deneyim temelli soft yönetim etkisi güçlü.
	Doğa Deneyimi	"Doğa ile baş başa kalıyorsunuz."	Davranış yönlendirme örtük ve deneyim odaklı.
Yerel Halk ve Katılım	Yerel Rehber	"Yerel rehber çok yardımcı oldu."	Yerel halkın operasyonel deneyime katkısı.
	Sosyal Etkileşim	"Köy halkı çok misafirperver."	Sosyal kabul yüksek, kurumsal katılım zayıf.
Ziyaretçi Deneyimi	Memnuniyet	"Muhteşem, mutlaka görülmeli."	Genel destinasyon algısı ve sadakat düzeyi yüksek.
	Deneyim Kısıtı	"Ulaşım ve otopark sıkıntılı."	Fiziksel engellerin deneyim kalitesini düşürmesi.
Adaptif Yönetim ve İzleme	Yönetim Beklentisi	"Bu kadar büyük alan iyi planlanmalı."	Adaptif ve esnek planlama ihtiyacına vurgu.
	Görünürlük Eksikliği	(İzleme sistemine dair yorum yok)	İzleme faaliyetlerinin ziyaretçi tarafından algılanmaması.

Tablo 6.36'da özetlenen tematik analiz, Küre Dağları Milli Parkı ziyaretçilerinin deneyim ve algılarının çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Ekolojik Etki ve Koruma temasında, ziyaretçiler WWF tarafından acil koruma alanı olarak belirlenen parkın ekolojik değerinin farkında olduğunu ifade etmekte, doğal güzellik ve biyolojik çeşitliliği yüksek bir değer olarak algılamakta, ancak insan kaynaklı baskı (piknik ve atıklar) nedeniyle denetim ihtiyacını vurgulamaktadır. Bu bulgular,

ekosistem değerlerinin ziyaretçiler tarafından fark edildiğini ve çevresel etik bilincin kısmen oluştuğunu ortaya koymaktadır.

Zonlama ve Taşıma Kapasitesi teması, parkın genişliği ve uzun yürüyüş mesafeleri nedeniyle etkin zonlama ve rota planlamasının önemini göstermektedir. Otopark ve fiziksel kapasite eksiklikleri, taşıma kapasitesinin yetersizliği ile birleşerek bazı ziyaretçilerde kullanım zorlukları yaratmaktadır.

Ziyaretçi Kullanım Yönetimi kapsamında, temel altyapı olanakları varlığını sürdürmekle birlikte, yönlendirme sistemlerinde karmaşa ve rehber ihtiyacı, yönetim süreçlerinin profesyonelleşme ve bilgi aktarımında iyileştirme gerektirdiğini göstermektedir. Benzer şekilde, Etki Yönetim Araçları teması, bilgilendirme eksiklikleri ve denetim sorunları ile desteklenmiş, etkili çevresel yönetim araçlarının saha uygulamasının halen yetersiz olduğunu ortaya koymuştur.

Talep Yönetimi bulguları, yürüyüşün zorlayıcı olması ve zaman planlamasındaki uyumsuzlukların ziyaretçi memnuniyetini etkilediğini göstermektedir. Bu durum, ziyaretçi profiline uygun segmentasyon ve bilgilendirme stratejilerinin önemini vurgulamaktadır. Ekonomik Araçlar teması ise, ziyaretçilerin ekonomik farkındalığının sınırlı olduğunu, yerel konaklama ve köy pansiyonları üzerinden dolaylı katkı sağlandığını göstermekte, ancak ekonomik araçların koruma ile ilişkisinin kurulmadığını ortaya koymaktadır.

Soft Yönetim Araçları, sessizlik, huzur ve doğa deneyimi ile öne çıkmakta ve ziyaretçiler üzerinde davranış yönlendirme ve deneyim odaklı etkiler yaratmaktadır. Yerel Halk ve Katılım teması ise, yerel rehberlik ve misafirperverliğin olumlu algılandığını fakat kurumsal düzeyde katılımın sınırlı olduğunu göstermektedir.

Ziyaretçi Deneyimi teması, parkın genel memnuniyet ve sadakat düzeyini yüksek gösterirken, ulaşım ve otopark gibi fiziksel kısıtların deneyim kalitesini düşürdüğünü ortaya koymaktadır. Son olarak, Adaptif Yönetim ve İzleme (AYM) teması, alanın büyüklüğü ve çeşitliliği nedeniyle esnek ve adaptif planlama ihtiyacına vurgu yapmakta, ancak izleme faaliyetlerinin ziyaretçiler tarafından görünür veya fark edilir olmadığını göstermektedir.

Genel olarak, Tablo 6.36'daki bulgular, Küre Dağları Milli Parkının yüksek ekolojik ve deneyim değeri taşımasına rağmen, altyapı, kapasite yönetimi, denetim, talep yönetimi ve izleme sistemlerinde iyileştirme gerektirdiğini göstermektedir. Bu durum, sürdürülebilir korunan alan yönetiminde ekolojik farkındalık, soft yönetim araçları, yerel halk katılımı ve adaptif yönetim uygulamalarının önemini doğrulamaktadır. Parkın ekoturizm potansiyelinin maksimize edilmesi; veriye dayalı adaptif yönetim stratejilerinin benimsenmesi, ekonomik araçların koruma bilinciyle ilişkilendirilmesi ve ziyaretçi beklentileri ile saha gerçekleri arasındaki algı boşluğunu kapatacak katılımcı bir planlama modelinin hayata geçirilmesine bağlıdır.

Küre Dağları Milli Parkı ziyaretçilerinin deneyim algısını bütüncül olarak değerlendirmek amacıyla Kelime Bulutu Analizi gerçekleştirilmiş ve TripAdvisor platformunda yer alan ziyaretçi yorumlarında en sık kullanılan kavramlar görselleştirilerek yorumların tematik yoğunluğu ortaya konulmuştur.

Şekil 6.4 Küre Dağları Milli Parkı ziyaretçi yorumları kelime bulutu

Küre Dağları Milli Parkı ziyaretçi yorumlarına dayalı olarak oluşturulan kelime bulutu, ziyaretçilerin park deneyimini hangi kavramlar üzerinden tanımladığını görsel olarak ortaya koymaktadır. Kelime bulutunda öne çıkan ifadeler incelendiğinde, ziyaretçi deneyiminin büyük ölçüde doğa temelli rekreasyon faaliyetleri etrafında şekillendiği görülmektedir. "Yürüyüş", "kanyon", "doğa", "orman" ve "manzara" gibi kelimeler, parkın ziyaretçiler tarafından öncelikle doğal peyzaj ve açık hava etkinlikleri bağlamında algılandığını göstermektedir. Bununla birlikte "zor", "uzun",

“rehber” gibi ifadeler, parkta gerçekleştirilen yürüyüş ve keşif faaliyetlerinin belirli bir fiziksel zorluk içerdiğini ve bazı durumlarda rehberlik hizmetlerine ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır.

Kelime bulutunda yer alan “şelale”, “mağara”, “yeşil” ve “muhteşem” gibi kavramlar, parkın ekolojik çekiciliği ve görsel peyzaj kalitesi ile ilişkilendirilebilirken; “tabela”, “otopark”, “ulaşım” gibi ifadeler ziyaretçilerin altyapı ve yönlendirme sistemlerine ilişkin değerlendirmelerini yansıtmaktadır. Ayrıca “yerel”, “köy” ve “misafirperver” gibi kelimeler, ziyaretçi deneyiminin yerel halkla kurulan sosyal etkileşim boyutunu da içerebildiğini göstermektedir. Bu bağlamda kelime bulutu bulguları, parkın ziyaretçi algısının ağırlıklı olarak doğa deneyimi ve ekolojik değerler üzerine kurulu olduğunu, ancak ziyaretçi yönetimi ve altyapı unsurlarının da deneyim kalitesini etkileyen önemli faktörler arasında yer aldığını ortaya koymaktadır.

Tablo 6.37, Küre Dağları Milli Parkı ziyaretçi yorumlarından elde edilen alt kodlar ile üst temalar arasındaki ilişkileri gösteren bir kod matrisi sunmaktadır. Matriste kullanılan ■ (güçlü ilişki) ve □ (dolaylı/zayıf ilişki) göstergeleri, ziyaretçi ifadelerinde belirli bir konunun hangi temalarla ne ölçüde bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 6.37 Küre Dağları Milli Parkı ziyaretçi yorumlarına dayalı kod matrisi

Alt Kodlar ↓ / Üst Kodlar →	**EK**	**ZT**	**ZKY**	**EYA**	**TY**	**EKB**	**SYA**	**YHK**	**ZD**	**AYM**
Doğal güzellik algısı	■	□	□				■		■	□
Biyolojik çeşitlilik	■	□			□		□			■
Bakirlik / doğallık	■	□					■		■	□
İnsan kaynaklı baskı	■	■	□	■					□	■
Çöp ve kirlilik	■	■		■					□	■
Alan genişliği algısı	□	■							□	□
Otopark yetersizliği	□	■	■	■				■	■	□
Yürüyüş mesafeleri	□	■		□			□		■	□
Erişilebilirlik sorunu	□	■	■	■			□		■	□
Yönlendirme eksikliği		□	■	■					□	■
Bilgilendirme tabelası			■	■					□	■
Rehber ihtiyacı			■	□			□	■	■	□
Ziyaret süresi yetersizliği			□		■			□	■	□
Fiziksel zorluk algısı			□		■			□	■	□
Yerel halkla etkileşim					□	■		■	■	□
Yerel rehber desteği					□	■		■	■	□

Tablo 6.37'nin devamı

Alt Kodlar ↓ / Üst Kodlar →	EK	ZT	ZKY	EYA	TY	EKB	SYA	YHK	ZD	AYM
Sessizlik ve huzur						■	■		■	□
Doğayla baş başa kalma						■	■		■	□
Memnuniyet ve tavsiye			□		□				■	□
Yönetim beklentisi		□	■	□	■		□			■
İzleme görünürlüğü		□	□		□				□	■

Gösterim: ■ = Güçlü İlişki | □ = Dolaylı/Zayıf İlişki | Boş = İlişki Yok

Ekolojik Etki ve Koruma (EK) teması ile ilişkili alt kodlar incelendiğinde, "doğal güzellik algısı", "biyolojik çeşitlilik" ve "bakirlik/doğallık" gibi ifadelerin güçlü biçimde bu temayla bağlantılı olduğu görülmektedir. Bu durum, ziyaretçilerin parkı öncelikle yüksek ekolojik değer ve doğal peyzaj kalitesi üzerinden algıladığını göstermektedir. Aynı zamanda "insan kaynaklı baskı" ile "çöp ve kirlilik" kodlarının hem ekolojik etki hem de etki yönetim araçları (EYA) ile güçlü ilişkiler göstermesi, ziyaretçilerin çevresel bozulma risklerini fark ettiğini ve bu konuda denetim ve yönetim mekanizmalarının güçlendirilmesi gerektiğini düşündüğünü ortaya koymaktadır.

Zonlama ve Taşıma Kapasitesi (ZT) teması altında özellikle "alan genişliği algısı", "otopark yetersizliği", "yürüyüş mesafeleri" ve "erişilebilirlik sorunu" gibi kodların öne çıktığı görülmektedir. Bu bulgular, parkın geniş ve doğal yapısının ziyaretçiler tarafından olumlu bir özellik olarak algılanmasına rağmen, erişim, otopark ve fiziksel kapasite planlaması açısından bazı sorunların bulunduğunu göstermektedir. Özellikle otopark yetersizliği ve erişilebilirlik sorununun aynı zamanda Ziyaretçi Kullanım Yönetimi (ZKY) ve Etki Yönetim Araçları (EYA) temalarıyla da ilişkili olması, altyapı planlamasının ziyaretçi deneyimini doğrudan etkilediğini ortaya koymaktadır.

Ziyaretçi Kullanım Yönetimi (ZKY) ve Etki Yönetim Araçları (EYA) temalarında ise "yönlendirme eksikliği", "bilgilendirme tabelası" ve "rehber ihtiyacı" gibi kodların dikkat çektiği görülmektedir. Bu durum, park içerisinde yönlendirme sistemleri, bilgi panoları ve rehberlik hizmetlerinin ziyaretçi deneyiminin güvenli ve verimli şekilde gerçekleşmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Aynı zamanda ziyaretçilerin bu alanlarda belirli eksiklikler algıladığı ve daha güçlü bir bilgi yönetimi sistemine ihtiyaç duyulduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır.

Talep Yönetimi (TY) teması kapsamında “ziyaret süresi yetersizliği” ve “fiziksel zorluk algısı” gibi kodların öne çıkması, ziyaretçi beklentileri ile alanın fiziksel özellikleri arasında zaman zaman uyumsuzluk yaşandığını göstermektedir. Bu durum, ziyaretçilerin parkı gezmek için daha fazla zamana ihtiyaç duyduğunu ve bazı parkurların herkes için uygun olmayabileceğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla ziyaretçi bilgilendirme, rota segmentasyonu ve deneyim planlaması gibi uygulamalar talep yönetimi açısından önem kazanmaktadır.

Soft Yönetim Araçları (SYA) ile Ziyaretçi Deneyimi (ZD) temaları özellikle “sessizlik ve huzur” ile “doğayla baş başa kalma” kodları üzerinden güçlü biçimde ilişkilidir. Bu bulgular, parkın ziyaretçiler tarafından yalnızca rekreasyon alanı olarak değil aynı zamanda psikolojik rahatlama ve doğa ile bütünleşme deneyimi sunan bir alan olarak algılandığını göstermektedir. Bu bağlamda doğa deneyimi, ziyaretçi memnuniyetini ve destinasyon tavsiye etme eğilimini artıran önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Yerel Halk ve Katılım (YHK) teması ise “yerel halkla etkileşim” ve “yerel rehber desteği” kodlarıyla ilişkilidir. Bu durum, ziyaretçilerin yerel halkla kurduğu sosyal etkileşimlerin deneyim üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir. Ancak bu ilişkinin çoğunlukla operasyonel düzeyde kaldığı ve yerel halkın kurumsal yönetim süreçlerine katılımının sınırlı olduğu anlaşılmaktadır.

Son olarak Adaptif Yönetim ve İzleme (AYM) teması incelendiğinde, “yönetim beklentisi” ve “izleme görünürlüğü” kodlarının özellikle dolaylı ilişkiler içerdiği görülmektedir. Bu bulgu, ziyaretçilerin parkın yönetimine ilişkin beklentilerinin bulunduğunu ancak izleme ve değerlendirme faaliyetlerinin ziyaretçiler tarafından açık biçimde algılanmadığını göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, kod matrisi sonuçları Küre Dağları Milli Parkı’nın yüksek ekolojik ve deneyim değerine sahip olduğunu, ancak altyapı planlaması, yönlendirme sistemleri, talep yönetimi ve izleme süreçlerinde iyileştirme gereksinimi bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, sürdürülebilir korunan alan yönetimi

açısından ekolojik koruma, ziyaretçi yönetimi, yerel katılım ve adaptif planlama yaklaşımlarının bütüncül biçimde ele alınmasının önemini vurgulamaktadır.

Ziyaretçi geri bildirimlerine dayalı tematik analiz bulgularını, somut stratejik yönetim önerileriyle ilişkilendiren ve koruma-kullanım dengesini optimize eden bütüncül bir planlama çerçevesi olarak Küre Dağları Milli Parkı Entegre Ziyaretçi Yönetim Planı Matrisi önerilmiştir.

Söz konusu matris; korunan alan yönetiminde ekolojik bütünlüğün korunması, ziyaretçi deneyiminin niteliği, yerel halkın sosyo-ekonomik katılımı ve adaptif yönetim mekanizmalarının birbirini tamamlayan bir sistem dahilinde ele alınması gerektiğini kuramsal ve operasyonel düzeyde ortaya koymaktadır.

Tablo 6.38 Küre Dağları Milli Parkı entegre ziyaretçi yönetim planı matrisi

Yönetim Teması (Üst Kod)	**Mevcut Ziyaretçi Algısı ve Bulgular (Analiz Özeti)**	**Stratejik Eylem ve Yönetim Planı Adımı**	**Beklenen Çıktı / Başarı Göstergesi**
Ekolojik Etki ve Koruma	WWF statüsü biliniyor; doğal güzellik ve bakirlik yüksek değer taşıyor. Ancak insan kaynaklı çöp sorunu baskın.	Kritik ekosistem alanlarında "Sıfır Atık" ve fotokapan denetim sistemlerinin kurulması.	Atık miktarında azalma, koruma bilincinde artış.
Zonlama ve Taşıma Kapasitesi	Alan çok geniş; otopark yetersiz ve yürüyüş mesafeleri fiziksel kapasiteyi zorluyor.	Otoparklardan kanyon girişlerine elektrikli ring servisleri ve anlık kapasite takip sayaçları.	Fiziksel dar boğazların giderilmesi ve kullanım dengesi.
Ziyaretçi Kullanım Yönetimi	Altyapı mevcut ancak yönlendirme tabelaları karmaşık; rehberlik ihtiyacı yüksek.	Uluslararası standartlarda (IUCN) yönlendirme tabelaları ve dijital sesli rehber sistemleri.	Kaybolma vakalarının azalması, bağımsız ziyaretçi güvenliği.
Etki Yönetim Araçları	Tabela ve bilgilendirme eksikliği denetim sorunlarına yol açıyor.	Park girişlerinde zorunlu oryantasyon videoları ve çevresel etik bilgilendirme panoları.	Kural ihlallerinde ve kullanıcı kaynaklı tahribatta düşüş.
Talep Yönetimi	Zaman planlaması uyumsuz; parkurlar her yaş grubuna/profile uygun değil.	Rotaların zorluk derecelerine göre (kolay-orta-zor) segmentasyonu ve dijital haritalama.	Ziyaretçi profili-parkur uyumu ve zaman optimizasyonu.
Ekonomik Araçlar	Giriş ücreti-koruma bağı zayıf; yerel ekonomi informal (konaklama odaklı) ilerliyor.	Giriş ücretlerinin bir kısmının "Köy Kalkınma Fonu"na aktarılması ve bunun şeffaf ilanı.	Yerel halkın korumayı sahiplenmesi ve ekonomik gelir artışı.

Tablo 6.38'in devamı

Yönetim Teması (Üst Kod)	Mevcut Ziyaretçi Algısı ve Bulgular (Analiz Özeti)	Stratejik Eylem ve Yönetim Planı Adımı	Beklenen Çıktı / Başarı Göstergesi
Soft Yönetim Araçları	Sessizlik, huzur ve doğa ile baş başa kalma en güçlü memnuniyet kaynağı.	Belirli kanyonların "Sessizlik Bölgesi" ilan edilmesi ve gürültü kısıtlamalarının uygulanması.	Doğa deneyimi kalitesinin (duyusal rekreasyon) korunması.
Yerel Halk ve Katılım	Misafirperverlik yüksek ancak halk yönetim süreçlerinde ve kararlarda eksik.	Yerel paydaş konseyinin kurulması ve halkın "Alan Kılavuzu" olarak sertifikalandırılması.	Sosyal sürdürülebilirlik ve yerel sahiplenme.
Ziyaretçi Deneyimi	Genel memnuniyet ve tavsiye etme oranı yüksek; ulaşım ve yorgunluk negatif unsurlar.	Deneyim odaklı dinlenme istasyonları ve manzara teraslarının rehabilitasyonu.	Destinasyon sadakati ve yüksek NPS (Net Tavsiye Skoru).
Adaptif Yönetim ve İzleme	Alanın büyüklüğü planlama gerektiriyor ancak mevcut izleme çalışmaları fark edilmiyor.	Dijital ziyaretçi geri bildirim terminalleri ve yıllık "Ekolojik Sağlık Raporu"nun kamuya sunulması.	Dinamik yönetim döngüsü ve şeffaf kurumsal yapı.

Ekolojik Etki ve Koruma (EK) teması incelendiğinde, ziyaretçilerin parkın WWF tarafından tanınan koruma statüsünün ve yüksek doğal değerlerinin farkında olduğu görülmektedir. Ancak ziyaretçi yorumlarında özellikle piknik alanları ve yoğun kullanım noktalarında çöp ve insan kaynaklı baskı vurgusu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda sıfır atık uygulamaları, fotokapan destekli izleme ve denetim sistemleri gibi öneriler hem çevresel baskıyı azaltmayı hem de ziyaretçilerin koruma bilincini artırmayı hedeflemektedir. Bu tür uygulamaların hayata geçirilmesi, korunan alan yönetiminde ekosistem bütünlüğünün korunmasına yönelik somut çıktılar sağlayacaktır.

Zonlama ve Taşıma Kapasitesi (ZT) boyutunda, ziyaretçi algısının alanın büyüklüğü ve yürüyüş mesafelerinin uzunluğu ile ilişkili olduğu görülmektedir. Parkın geniş coğrafi yapısı doğal deneyimi zenginleştirmekle birlikte, özellikle otopark yetersizliği ve erişim zorlukları fiziksel kapasite sorunları yaratmaktadır. Bu nedenle otopark alanları ile kanyon girişleri arasında elektrikli ring servisleri kurulması ve anlık ziyaretçi yoğunluğunu izleyen kapasite takip sistemlerinin uygulanması, alan kullanımının dengelenmesine katkı sağlayabilir. Böylece hem ziyaretçi konforu artacak hem de hassas alanlarda aşırı kullanımın önüne geçilecektir.

Ziyaretçi Kullanım Yönetimi (ZKY) ve Etki Yönetim Araçları (EYA) temaları incelendiğinde, ziyaretçi yorumlarında yönlendirme tabelalarının karmaşık olduğu ve bilgi eksikliğinin bazı durumlarda güvenlik ve kullanım sorunlarına yol açtığı görülmektedir. Bu bağlamda uluslararası standartlara uygun yönlendirme sistemleri, dijital rehber uygulamaları ve giriş noktalarında zorunlu oryantasyon bilgilendirmeleri önerilmektedir. Bu tür uygulamalar, ziyaretçilerin alanı daha bilinçli kullanmasını sağlayarak kural ihlallerini ve çevresel tahribat riskini azaltabilir.

Talep Yönetimi (TY) açısından ise ziyaretçilerin zaman planlaması ile parkın fiziksel koşulları arasında uyumsuzluk yaşadığı anlaşılmaktadır. Bazı parkurların uzun ve zorlayıcı olması her ziyaretçi profiline uygun değildir. Bu nedenle yürüyüş rotalarının zorluk derecelerine göre sınıflandırılması ve dijital haritalarla desteklenmesi, ziyaretçilerin kendi fiziksel kapasitelerine uygun parkurları seçmelerine yardımcı olabilir. Böylece ziyaretçi memnuniyeti artarken aynı zamanda güvenlik riskleri de azaltılabilir.

Ekonomik Araçlar (EKB) boyutunda, ziyaretçi yorumlarında giriş ücretlerinin koruma faaliyetleriyle doğrudan ilişkilendirilmediği görülmektedir. Buna karşılık yerel konaklama ve köy ziyaretleri gibi faaliyetlerin yerel ekonomiye katkı sağladığı ifade edilmektedir. Bu nedenle giriş ücretlerinin belirli bir kısmının yerel kalkınma fonlarına aktarılması ve bunun şeffaf biçimde duyurulması, hem yerel halkın koruma süreçlerini sahiplenmesini hem de sürdürülebilir turizm ekonomisinin gelişmesini destekleyebilir.

Soft Yönetim Araçları (SYA) kapsamında ziyaretçilerin en çok vurguladığı unsur, parkın sunduğu sessizlik, huzur ve doğayla baş başa kalma deneyimidir. Bu durum, Küre Dağları Milli Parkı'nın rekreasyonel değerinin yalnızca fiziksel aktivitelerden değil aynı zamanda duyusal ve psikolojik doğa deneyiminden kaynaklandığını göstermektedir. Bu nedenle bazı hassas alanların "sessizlik bölgesi" olarak ilan edilmesi ve gürültü kısıtlamalarının uygulanması, doğa deneyiminin kalitesini koruyacak önemli bir yönetim stratejisi olabilir.

Yerel Halk ve Katılım (YHK) boyutunda ziyaretçiler yerel halkın misafirperverliğini olumlu değerlendirmektedir; ancak yerel paydaşların karar alma süreçlerine

katılımının sınırlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle yerel paydaş konseylerinin oluşturulması ve yerel halkın sertifikalı alan kılavuzu olarak sisteme dahil edilmesi hem sosyal sürdürülebilirliği güçlendirecek hem de yerel bilgi ve deneyimin turizm faaliyetlerine entegre edilmesini sağlayacaktır.

Ziyaretçi Deneyimi (ZD) açısından genel memnuniyet düzeyinin yüksek olduğu, ancak ulaşım ve fiziksel yorgunluk gibi unsurların deneyimi kısmen olumsuz etkilediği görülmektedir. Bu nedenle yürüyüş rotaları boyunca dinlenme istasyonları, seyir terasları ve deneyim odaklı rekreasyon alanlarının geliştirilmesi, ziyaretçilerin parkı daha konforlu ve keyifli bir şekilde deneyimlemesine katkı sağlayacaktır.

Son olarak Adaptif Yönetim ve İzleme (AYM) teması, korunan alan yönetiminin dinamik ve sürekli öğrenmeye dayalı bir süreç olduğunu göstermektedir. Ziyaretçi yorumlarında izleme faaliyetlerinin doğrudan fark edilmediği görülse de parkın geniş ve karmaşık yapısı sürekli veri toplama ve değerlendirme sistemlerini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle dijital geri bildirim sistemleri, ziyaretçi anket terminalleri ve yıllık ekolojik sağlık raporlarının kamuya açık şekilde paylaşılması hem yönetim süreçlerinin şeffaflığını artıracak hem de adaptif yönetim döngüsünün etkinliğini güçlendirecektir.

Genel olarak değerlendirildiğinde Tablo 6.38, Küre Dağları Milli Parkı için geliştirilen ziyaretçi yönetim modelinin ekolojik koruma, ziyaretçi deneyimi, yerel kalkınma ve adaptif yönetim ilkelerini bütünleştiren stratejik bir çerçeve sunduğunu göstermektedir. Bu yaklaşım, korunan alanlarda sürdürülebilir turizm yönetiminin yalnızca fiziksel altyapı düzenlemeleriyle değil, aynı zamanda katılımcı, esnek ve veri temelli yönetim süreçleriyle desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

6.2.5 Gölcük Tabiat Parkı'na Yönelik Analiz Bulguları

Bu çalışma kapsamında, Gölcük Tabiat Parkı'na yönelik ziyaretçi algısını ve alanın yönetsel etkinliğini belirlemek amacıyla TripAdvisor platformunda paylaşılan 183 kullanıcı yorumu içerik analizine tabi tutulmuştur. İnceleme sürecinde veriler; ekolojik etki ve koruma, zonlama ve taşıma kapasitesi, ziyaretçi kullanım yönetimi, etki yönetimi araçları, talep yönetimi, ekonomik araçlar, yumuşak yönetim araçları, yerel

halk ve katılım, ziyaretçi deneyimi ile adaptif yönetim ve izleme şeklinde belirlenen on temel tema çerçevesinde tasnif edilmiştir. Analiz aşamasında yorumlar öncelikle bu üst temalar odağında sınıflandırılmış, ardından ziyaretçilerin alan deneyimine ilişkin olumlu ve olumsuz algılarını detaylı bir biçimde ortaya koyacak şekilde alt kodlara ayrıştırılarak değerlendirilmiştir (Tablo 6.39). Bu sistematik yaklaşım, alanın sürdürülebilir yönetim stratejilerinin ziyaretçi perspektifinden bütüncül bir dökümünün çıkarılmasına olanak sağlamıştır.

Tablo 6.39 Gölcük Tabiat Parkı tematik analiz sonuçları

Ana Tema (Üst Kod)	Alt Kod / Gözlenen Durum	Temsili Katılımcı Görüşü / Yorum Özeti	Yönetimsel Çıkarım
Ekolojik Etki ve Koruma	Doğal peyzajın yüksek estetik değeri	"Doğası muhteşem, göl ve orman manzarası insanı büyülüyor."	Alanın temel çekiciliği doğal peyzajdır. Koruma politikaları ekosistem bütünlüğünü önceliklendirmelidir.
	Ekosistemin huzur ve sakinlik sağlaması	"Şehirden kaçıp huzur bulabileceğiniz harika bir yer."	Alanın rekreasyonel değeri doğal sessizlik ve atmosferden kaynaklanmaktadır. Gürültü ve yoğunluk kontrolü önemlidir.
	Doğa koruma farkındalığı	"Bu doğayı korumak gerekiyor, kirletmemeliyiz."	Ziyaretçiler çevresel koruma bilincine sahiptir. Yönetim bu bilinci destekleyen iletişim araçlarını artırabilir.
	Alan bakım eksiklikleri	"Bazı yerlerde çitler kırık ve bakım eksikliği var."	Altyapı bakımının güçlendirilmesi ekolojik sürdürülebilirlik açısından gereklidir.
Zonlama ve Taşıma Kapasitesi	Hafta sonu yoğunluğu	"Hafta sonu çok kalabalık oluyor."	Ziyaretçi yoğunluğu dönemsel olarak artmaktadır; taşıma kapasitesi planlaması gereklidir.
	Hafta içi daha sakin ziyaret deneyimi	"Hafta içi geldiğinizde çok daha keyifli."	Talep zamanlaması yönetilerek ziyaretçi dağılımı dengelenebilir.
	Otopark kapasitesi sorunları	"Araç park etmek zor olabiliyor."	Otopark kapasitesi ve ulaşım planlaması gözden geçirilmelidir.
	Rekreasyon alanlarının yoğun kullanımı	"Piknik alanları çok yoğun kullanılıyor."	Piknik alanları ve hassas alanlar arasında fonksiyonel zonlama yapılmalıdır.
Ziyaretçi Kullanım Yönetimi	Yürüyüş ve rekreasyon olanakları	"Göl çevresinde yürüyüş yapmak çok keyifli."	Yürüyüş rotaları ve rekreasyon altyapısı ziyaretçi memnuniyetini artırmaktadır.
	Piknik ve dinlenme alanlarının kullanımı	"Piknik yapmak için çok güzel bir ortam."	Rekreasyon alanlarının düzenli bakımı ve kapasite yönetimi gereklidir.

Tablo 6.39'un devamı

Ana Tema (Üst Kod)	Alt Kod / Gözlenen Durum	Temsili Katılımcı Görüşü / Yorum Özeti	Yönetimsel Çıkarım
	Tesis ve hizmetlerin yeterliliği	"Kafe ve restoran var ama daha iyi olabilir."	Hizmet kalitesi standartları geliştirilmelidir.
	Temizlik ve düzen	"Bazı yerlerde çöp sorunu olabiliyor."	Temizlik ve atık yönetimi sürdürülebilir ziyaretçi yönetiminin temel unsurlarındandır.
Etki Yönetim Araçları	Çevre temizliği çağrıları	"Lütfen çöplerimizi bırakmayalım."	Çevre bilinci artırıcı bilgilendirme panoları ve kampanyalar uygulanmalıdır.
	İnsan kaynaklı çevresel baskılar	"Yoğunluk bazen doğaya zarar veriyor."	Ziyaretçi akış yönetimi ve çevresel denetim mekanizmaları güçlendirilmelidir.
Talep Yönetimi	Yüksek ziyaretçi talebi	"Bolu'da mutlaka görülmesi gereken bir yer."	Yüksek talep destinasyon yönetimi açısından fırsat ve baskı oluşturur.
	Ziyaret zamanına bağlı deneyim farklılığı	"Erken saatlerde gelmek daha iyi."	Ziyaret saatlerinin yönetimi ziyaretçi deneyimini optimize edebilir.
Ekonomik Araçlar	Giriş ücretleri	"Giriş ücretli ama doğası için değer."	Giriş ücretleri koruma faaliyetlerinin finansmanında kullanılabilir.
	Ticari işletmeler	"Kafeler ve restoranlar mevcut."	Ticari faaliyetler sürdürülebilir turizm ilkelerine uygun yönetilmelidir.
Yumuşak (Soft) Yönetim	Çevre bilinci	"Doğaya zarar vermeden gezmeliyiz."	Ziyaretçi davranışlarını yönlendiren eğitim ve bilgilendirme araçları artırılmalıdır.
	Doğa deneyimi ve farkındalık	"Doğayla baş başa kalmak için ideal."	Doğa yorumlama (interpretation) programları geliştirilebilir.
Yerel Halk ve Katılım	Yerel destinasyon kimliği	"Bolu'nun en güzel yerlerinden biri."	Alanın yerel turizmde önemli bir marka değeri vardır.
	Yerel ziyaretçi önerileri	"Bolu'ya gelen herkes mutlaka görmeli."	Yerel paydaşlar destinasyon tanıtımında önemli rol oynar.
Ziyaretçi Deneyimi	Estetik peyzaj deneyimi	"Kartpostal gibi manzara."	Peyzaj kalitesinin korunması ziyaretçi deneyiminin temel unsurudur.
	Huzur ve doğa deneyimi	"Şehrin stresinden uzaklaşmak için harika."	Alanın psikolojik ve rekreasyonel değeri yüksektir.
	Fotoğraf ve rekreasyon fırsatları	"Fotoğraf çekmek için çok güzel."	Fotoğraf noktaları ve manzara seyir alanları geliştirilebilir.
Adaptif Yönetim ve İzleme	Ziyaretçi geri bildirimleri	"Bazı alanlarda bakım yapılmalı."	Ziyaretçi yorumları yönetim için önemli bir izleme kaynağıdır.

Tablo 6.39 sunulan tematik analiz sonuçları, Tripadvisor ziyaretçi yorumlarının sürdürülebilir korunan alan yönetimi perspektifinde değerlendirilmesini

sağlamaktadır. Tablo incelendiğinde ziyaretçi deneyimi, doğal peyzaj algısı, yoğunluk yönetimi ve altyapı kalitesi gibi konuların öne çıktığı görülmektedir.

Ziyaretçi yorumlarında en güçlü vurgulardan biri alanın doğal peyzaj kalitesi ve estetik değeridir. Ziyaretçiler göl manzarası, orman dokusu ve doğal atmosferi alanın temel çekiciliği olarak tanımlamaktadır. Bu durum, parkın rekreasyonel çekiciliğinin büyük ölçüde doğa temelli turizm deneyimine dayandığını göstermektedir. Bununla birlikte bazı yorumlarda bakım eksikliği, kırık çitler veya altyapı sorunları gibi eleştiriler yer almaktadır. Bu bulgu, koruma statüsüne sahip alanlarda yalnızca doğal kaynakların korunmasının değil, aynı zamanda düzenli bakım ve izleme faaliyetlerinin de önemli olduğunu göstermektedir. Ayrıca ziyaretçilerin "doğayı koruma" yönündeki çağrıları, alanda çevresel farkındalık düzeyinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Ziyaretçi yorumları, özellikle hafta sonları artan yoğunluk ve otopark yetersizliği gibi sorunlara dikkat çekmektedir. Bu durum alanın belirli dönemlerde taşıma kapasitesi sınırlarına yaklaştığını göstermektedir. Hafta içi ziyaretlerin daha sakin olduğu yönündeki ifadeler ise ziyaretçi talebinin zaman içinde dengesiz dağıldığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle yönetim açısından zaman temelli ziyaretçi dağılımı stratejileri, otopark düzenlemeleri ve fonksiyonel zonlama planları geliştirilmesi önemli görünmektedir.

Ziyaretçi yorumları parkın yürüyüş, piknik ve doğa gözlemi gibi rekreasyon faaliyetleri için uygun bir alan olduğunu göstermektedir. Özellikle göl çevresinde yürüyüş yapma imkânı ziyaretçiler tarafından olumlu değerlendirilmektedir. Ancak bazı yorumlarda tesis kalitesi, temizlik ve hizmet standartları konusunda eleştiriler yer almaktadır. Bu durum, ziyaretçi deneyiminin yalnızca doğal çevre ile değil, aynı zamanda hizmet altyapısı ve bakım kalitesi ile de doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Ziyaretçi yorumlarında çevre temizliği ve doğaya zarar verilmemesi gerektiğine dair ifadeler sıkça görülmektedir. Bu durum ziyaretçilerin çevresel etkilerin farkında olduğunu göstermektedir. Buna karşın yoğun ziyaretçi kullanımı nedeniyle insan kaynaklı çevresel baskıların artabileceği yönünde görüşler de bulunmaktadır. Bu

nedenle yönetim açısından ziyaretçi davranışlarını yönlendiren bilgilendirme panoları, çevre eğitimi ve ziyaretçi akış kontrolü gibi araçların geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Yorumlar, parkın bölgesel ölçekte yüksek ziyaretçi talebine sahip bir rekreasyon alanı olduğunu göstermektedir. "Bolu'da mutlaka görülmesi gereken yerlerden biri" şeklindeki ifadeler alanın güçlü bir turistik çekicilik oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Ancak ziyaret saatlerine bağlı olarak deneyimin değişmesi, ziyaretçi akışının daha iyi planlanması gerektiğini göstermektedir. Bu bağlamda zaman temelli ziyaretçi yönetimi, yoğunluk bilgilendirme sistemleri ve alternatif ziyaret zamanlarının teşvik edilmesi gibi stratejiler uygulanabilir.

Ziyaretçiler giriş ücretlerini genellikle doğal alanın korunması için kabul edilebilir bir uygulama olarak değerlendirmektedir. Bu durum ekonomik araçların koruma finansmanı açısından önemli olduğunu göstermektedir. Ayrıca park içinde bulunan kafe ve restoran gibi ticari işletmeler ziyaretçi hizmetlerini desteklemekle birlikte, bu faaliyetlerin sürdürülebilir turizm ilkelerine uygun şekilde yönetilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Ziyaretçi yorumları doğaya zarar verilmemesi gerektiği yönünde gönüllü çevre bilinci ifadeleri içermektedir. Bu durum alanın çevresel farkındalık açısından önemli bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Bu potansiyelin geliştirilmesi için doğa yorumlama panoları, çevre eğitim programları ve rehberli doğa etkinlikleri gibi yumuşak yönetim araçlarının kullanılması önerilebilir.

Yorumlarda parkın Bolu'nun en önemli doğal turizm alanlarından biri olarak görülmesi, yerel kimlik açısından güçlü bir değer taşıdığını göstermektedir. Yerel ziyaretçilerin alanı sıkça önermesi, parkın bölgesel turizm imajında önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle park yönetiminde yerel paydaşların katılımı ve yerel turizm işletmeleri ile iş birliği sürdürülebilir destinasyon yönetimi açısından önemlidir.

Tablo 6.39'da yer alan veriler ziyaretçi deneyiminin genel olarak olumlu ve yüksek memnuniyet düzeyine sahip olduğunu göstermektedir. Ziyaretçiler özellikle doğal manzara, huzur ve rekreasyon imkânlarını olumlu değerlendirmektedir. Fotoğraf

çekimi, doğa yürüyüşü ve manzara seyri gibi aktiviteler alanın deneyim çeşitliliğini artıran unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Ziyaretçi yorumları yönetim açısından önemli bir geri bildirim kaynağı niteliği taşımaktadır. Özellikle bakım eksikliği, yoğunluk ve temizlik konularındaki eleştiriler, yönetimin bu alanlarda sürekli izleme ve iyileştirme yapması gerektiğini göstermektedir. Bu bağlamda Tripadvisor gibi platformlarda yer alan kullanıcı yorumları, korunan alan yönetiminde adaptif yönetim yaklaşımının bir parçası olarak değerlendirilebilir.

Tablo 6.39'da bulunan tematik analiz sonuçları, Gölcük Tabiat Parkı'nın ziyaretçiler tarafından yüksek doğal çekicilik ve rekreasyon değeri ile algılandığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte ziyaretçi yoğunluğu, altyapı bakımı ve çevresel etki yönetimi gibi konular park yönetimi açısından geliştirilmesi gereken alanlar olarak öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda taşıma kapasitesi planlaması, ziyaretçi kullanım yönetimi, çevre bilinci artırıcı uygulamalar ve adaptif izleme mekanizmalarının güçlendirilmesi sürdürülebilir korunan alan yönetimi açısından önemli görülmektedir.

Bu çalışma kapsamında, Gölcük Tabiat Parkı ziyaretçilerinin deneyim algısını bütüncül bir perspektifle değerlendirmek amacıyla Kelime Bulutu Analizi (Word Cloud Analysis) gerçekleştirilmiştir. Ziyaretçi yorumlarında en yüksek frekansta yinelenen kavramlar görselleştirilerek, alana yönelik algıdaki tematik yoğunluk ve öne çıkan unsurlar somutlaştırılmıştır (Şekil 6.5). Bu görsel analiz tekniği, metinsel verilerdeki baskın temaların belirlenmesine olanak tanıyarak ziyaretçi memnuniyetini veya şikayetlerini şekillendiren temel faktörlerin hiyerarşik bir düzen içerisinde ortaya konulmasını sağlamıştır.

Şekil 6.5 Gölcük Tabiat Parkı kelime bulutu

Kelime bulutu incelendiğinde bazı kavramların diğerlerine göre daha büyük ve belirgin olduğu görülmekte; bu durum söz konusu kelimelerin ziyaretçi yorumlarında daha yüksek frekansta kullanıldığını göstermektedir.

Kelime bulutunda “göl”, “doğa”, “orman”, “manzara”, “güzel” ve “huzur” gibi kelimelerin öne çıkması, ziyaretçilerin parkı öncelikle doğal peyzaj ve estetik değerleriyle algıladığını göstermektedir. Özellikle “göl” ve “manzara” kelimelerinin büyük olması, alanın temel çekiciliğinin göl çevresindeki doğal peyzaj olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, Gölcük Tabiat Parkı’nın ziyaretçi deneyiminin büyük ölçüde doğa temelli rekreasyon ve görsel peyzaj kalitesi üzerine kurulu olduğunu göstermektedir.

Kelime bulutunda yer alan “yürüyüş”, “piknik”, “gezmek”, “fotoğraf” ve “keyif” gibi ifadeler, ziyaretçilerin parkı aktif rekreasyon faaliyetleri için kullandığını göstermektedir. Bu kelimeler, parkın yalnızca manzara izleme alanı değil aynı zamanda doğa yürüyüşü, dinlenme ve açık hava etkinlikleri için önemli bir rekreasyon alanı olduğunu ortaya koymaktadır.

Kelime bulutunda “huzur”, “sakin”, “rahatlatıcı” ve “kaçış” gibi kavramların görülmesi, parkın ziyaretçiler tarafından şehir yaşamının stresinden uzaklaşma ve psikolojik yenilenme alanı olarak algılandığını göstermektedir. Bu durum, korunan alanların yalnızca ekolojik değil aynı zamanda sosyal ve psikolojik refah sağlayan rekreasyon alanları olduğunu destekleyen önemli bir bulgudur.

Kelime bulutunda bazı yorumlarda “kalabalık”, “hafta sonu”, “otopark” ve “piknik alanı” gibi ifadelerin de yer alması, ziyaretçi yoğunluğu ve kullanım baskısına ilişkin algının bulunduğunu göstermektedir. Bu kelimeler, özellikle yoğun dönemlerde parkın taşıma kapasitesi ve ziyaretçi yönetimi açısından dikkatli planlanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Kelime bulutu genel olarak değerlendirildiğinde, ziyaretçi yorumlarının büyük kısmının doğa güzelliği, huzur ve rekreasyon deneyimi etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Bununla birlikte yoğunluk ve kullanım baskısına ilişkin bazı kavramların da yer alması, alan yönetimi açısından taşıma kapasitesi planlaması, ziyaretçi yönlendirme ve çevre koruma uygulamalarının güçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Genel olarak, kelime bulutu analizi Gölcük Tabiat Parkı’nın ziyaretçiler tarafından yüksek estetik peyzaj değeri, doğa deneyimi ve rekreasyon fırsatları ile algılandığını ortaya koymaktadır. Bu durum parkın sürdürülebilir turizm ve rekreasyon planlamasında doğal peyzajın korunması ve ziyaretçi deneyiminin dengelenmesi gerektiğini göstermektedir.

Gölcük Tabiat Parkı ziyaretçi yorumlarından türetilen alt kodlar ile belirlenen üst temalar arasındaki etkileşimi çözümlemek amacıyla kapsamlı bir kod matrisi oluşturulmuştur. Bu matris aracılığıyla, ziyaretçi ifadelerinin kuramsal temalarla olan ilintisi görsel ve sistematik bir düzlemde sunulmuş; değişkenler arasındaki bağlamsal yoğunluk ise ■ (güçlü ilişki) ve □ (zayıf/dolaylı ilişki) sembolleri ile kategorize edilmiştir. Bu nitel ilişkilendirme yöntemi, ziyaretçi deneyiminin hangi yönetsel bileşenlerle daha baskın bir korelasyon içerisinde olduğunu somutlaştırarak, alan yönetimine dair bulguların hiyerarşik bir yapıda analiz edilmesine olanak sağlamıştır.

Tablo 6.40 Gölcük Tabiat Parkı ziyaretçi yorumlarına dayalı kod matrisi

Alt Kodlar ↓ / Üst Kodlar →	EK	ZT	ZKY	EYA	TY	EKB	SYA	YHK	ZD	AYM
Doğal peyzaj güzelliği	■		□				■		■	
Orman ekosistemi	■						■		■	
Doğa koruma bilinci	■						■			□
Bakım eksikliği	□		□	■					□	■
Hafta sonu yoğunluğu	□	■	■	□	■				■	□
Otopark kapasitesi		■	■	■	□				□	
Piknik alanı yoğunluğu	□	■	■	□	■				■	
Hafta içi sakinlik		□			■		■		■	
Yürüyüş aktiviteleri		□	■				□		■	
Piknik ve dinlenme		□	■					□	■	
Fotoğraf çekimi			□						■	
Rekreasyon olanakları			■						■	□
Çevre temizliği	■			■					□	■
İnsan kaynaklı baskı	■	■		■	□					■
Yüksek ziyaretçi talebi		□	□		■				■	
Ziyaret zamanlaması					■				□	
Giriş ücreti						■			□	
Ticari işletmeler			□			■		□	□	
Huzur ve sakinlik							■		■	□
Manzara deneyimi							■		■	
Ziyaretçi geri bildirimleri				□					□	■
İyileştirme önerileri				□						■

Gösterim: ■ = Güçlü İlişki | □ = Dolaylı/Zayıf İlişki | Boş = İlişki Yok

Gölcük Tabiat Parkı için oluşturulan Tablo 6.40, "Ziyaretçi Yorumlarına Dayalı Kod Matrisi", Tripadvisor kullanıcı yorumlarında ortaya çıkan alt kodların korunan alan yönetimine ilişkin üst temalarla nasıl ilişkilendiğini göstermektedir. Kod matrisi, ziyaretçi deneyimi, ekolojik değerler ve ziyaretçi yönetimi arasındaki ilişkileri bütüncül bir şekilde ortaya koymaktadır.

Ekolojik etki ve koruma kod matrisinde doğal peyzaj güzelliği, orman ekosistemi ve doğa koruma bilinci alt kodlarının ekolojik etki ve koruma temasıyla güçlü ilişki içinde olduğu görülmektedir. Bu durum ziyaretçilerin parkı öncelikle doğal çevre, göl

manzarası ve orman ekosistemi üzerinden algıladığını göstermektedir. Ayrıca çevre temizliği ve insan kaynaklı baskı gibi alt kodların da bu tema ile ilişkili olması, ziyaretçilerin doğal çevrenin korunması konusunda farkındalık sahibi olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte bakım eksikliği gibi zayıf ilişkili kodlar, alanın korunmasına yönelik uygulamaların bazı durumlarda yetersiz algılandığını ortaya koymaktadır.

Zonlama ve taşıma kapasitesi matrisine göre hafta sonu yoğunluğu, piknik alanı yoğunluğu ve otopark kapasitesi gibi alt kodlar zonlama ve taşıma kapasitesi temasıyla güçlü ilişki göstermektedir. Bu bulgu, ziyaretçi yorumlarında özellikle yoğun kullanım baskısının önemli bir konu olduğunu göstermektedir. Özellikle hafta sonları oluşan kalabalık, parkın sosyal taşıma kapasitesi sınırlarına yaklaşabileceğini göstermektedir. Bu nedenle fonksiyonel zonlama, ziyaretçi yönlendirme ve yoğunluk yönetimi gibi planlama araçlarının uygulanması önem kazanmaktadır.

Ziyaretçi kullanım yönetimi kod matrisinde yürüyüş aktiviteleri, piknik ve dinlenme, rekreasyon olanakları ve otopark kapasitesi gibi kodların bu tema ile güçlü veya dolaylı ilişkiler kurduğu görülmektedir. Bu durum parkın ziyaretçiler tarafından aktif rekreasyon alanı olarak yoğun biçimde kullanıldığını göstermektedir. Yürüyüş, piknik ve doğa gözlemi gibi faaliyetler parkın temel kullanım biçimleri arasında yer almaktadır.

Etki yönetim araçları kapsamında Çevre temizliği, insan kaynaklı baskı, bakım eksikliği ve otopark düzeni gibi kodların etki yönetim araçlarıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Bu bulgu, ziyaretçi kullanımının doğal alan üzerinde bazı baskılar oluşturabildiğini göstermektedir. Bu nedenle ziyaretçi akışını düzenleyen uygulamalar, atık yönetimi sistemleri ve çevresel denetim mekanizmaları etki yönetiminin önemli araçları olarak öne çıkmaktadır.

Talep yönetimi kod matrisi incelendiğinde hafta sonu yoğunluğu, piknik alanı kullanımı, yüksek ziyaretçi talebi ve ziyaret zamanlaması gibi kodların talep yönetimi ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir. Bu durum parkın özellikle belirli zamanlarda yoğun talep baskısı altında olduğunu göstermektedir. Ziyaretçi

dağılımının dengelenmesi için zaman temelli yönetim stratejileri ve yoğunluk bilgilendirme sistemleri uygulanabilir.

Ekonomik araçlar temasında giriş ücreti ve ticari işletmeler alt kodları öne çıkmaktadır. Ziyaretçi yorumlarında giriş ücretinin doğal alanın korunması için kabul edilebilir görüldüğü, ancak ticari faaliyetlerin doğallığı bozmayacak şekilde yönetilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu bulgu ekonomik araçların korunan alan yönetiminde hem finansman kaynağı hem de ziyaretçi yönetimi aracı olarak kullanılabileceğini göstermektedir.

Yumuşak yönetim araçları matrisinde doğa koruma bilinci, hafta içi sakinlik ve huzur deneyimi gibi alt kodların bu tema ile ilişkilendiği görülmektedir. Ziyaretçilerin doğaya zarar vermemeye yönelik ifadeleri, gönüllü davranış değişimini destekleyen yumuşak yönetim araçlarının potansiyelini göstermektedir. Bu bağlamda çevre eğitimi, doğa yorumlama panoları ve bilinçlendirme kampanyaları gibi araçlar ziyaretçi davranışlarını yönlendirebilir.

Yerel halk ve katılım kod matrisinde ticari işletmeler ve rekreasyon kullanımı gibi bazı kodların bu tema ile dolaylı ilişki içinde olduğu görülmektedir. Bu durum yerel ekonominin park faaliyetlerinden etkilendiğini göstermektedir. Yerel halkın parkın turizm değerine katkı sağlayan paydaşlar arasında olduğu ve destinasyon kimliğinin oluşumunda rol oynadığı söylenebilir.

Ziyaretçi deneyimi kod matrisinde doğal peyzaj güzelliği, yürüyüş aktiviteleri, fotoğraf çekimi, huzur ve manzara deneyimi gibi kodların ziyaretçi deneyimi ile güçlü ilişki içinde olduğu görülmektedir. Bu durum parkın ziyaretçiler için özellikle estetik peyzaj, doğa ile temas ve rekreasyon deneyimi açısından yüksek değer sunduğunu göstermektedir.

Adaptif Yönetim ve İzleme kapsamında ise bakım eksikliği, ziyaretçi geri bildirimleri ve iyileştirme önerileri gibi kodların adaptif yönetim temasıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Bu durum ziyaretçi yorumlarının yönetim açısından önemli bir geri bildirim ve izleme aracı olduğunu göstermektedir. Tripadvisor gibi platformlar

aracılığıyla elde edilen veriler, alan yönetiminin adaptif yönetim yaklaşımıyla sürekli iyileştirilmesine katkı sağlayabilir.

Kod matrisi genel olarak değerlendirildiğinde, Gölcük Tabiat Parkı'na ilişkin ziyaretçi algısının üç temel eksende yoğunlaştığı görülmektedir. İlk olarak, doğal peyzaj ve ekolojik değerler ön plana çıkmakta; özellikle göl manzarası, orman ekosistemi ve doğal atmosfer ziyaretçiler tarafından parkın en önemli çekicilik unsurları olarak vurgulanmaktadır. İkinci olarak, ziyaretçi deneyimi ve rekreasyon faaliyetleri dikkat çekmektedir; yürüyüş, piknik, fotoğraf çekimi ve doğa ile baş başa kalma gibi etkinlikler ziyaretçi memnuniyetini artıran başlıca unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Üçüncü eksen ise ziyaretçi yoğunluğu ve kullanım baskısıdır; özellikle hafta sonu oluşan kalabalık, otopark kapasitesi ve piknik alanlarının yoğun kullanımı gibi durumlar parkın yönetimi açısından önemli sorun alanları olarak ifade edilmektedir. Bu bulgular, park yönetiminde koruma–kullanma dengesinin sağlanması, taşıma kapasitesinin etkin biçimde planlanması ve ziyaretçi deneyimi yönetiminin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini göstermektedir. Ayrıca ziyaretçi yorumlarının sistematik biçimde analiz edilmesi, korunan alanların izlenmesi ve sürdürülebilir turizm politikalarının geliştirilmesi açısından adaptif yönetim süreçlerine önemli bir veri kaynağı sunmaktadır.

Ziyaretçi geri bildirimlerine dayalı tematik analiz bulgularını, somut stratejik yönetim önerileriyle ilişkilendiren ve koruma-kullanım dengesini optimize eden bütüncül bir planlama çerçevesi olarak Abant Gölü Milli Parkı Entegre Ziyaretçi Yönetim Planı önerilmiştir.

Tablo 6.41 Gölcük Tabiat Parkı entegre ziyaretçi yönetim planı

Yönetim Teması (Üst Kod)	**Mevcut Ziyaretçi Algısı ve Bulgular**	**Stratejik Eylem / Yönetim Planı Adımı**	**Beklenen Çıktı / Başarı Göstergesi**
Ekolojik Etki ve Koruma (EK)	Peyzaj estetiği ve flora dokusu temel değerlerdir; ancak yoğun kullanım kıyı şeridinde habitat baskısı ve atık sorunu yaratmaktadır.	Hassas ekosistem zonlarının belirlenmesi ve "Sıfır Atık Park" modelinin entegrasyonu.	Çevresel bozulmanın minimizasyonu ve ziyaretçi ekolojik farkındalığında artış.
Zonlama ve Taşıma Kapasitesi (ZT)	Pik dönemlerde (hafta sonu/tatil) gözlemlenen aşırı yoğunluk, alanın taşıma kapasitesini zorlamaktadır.	Günlük ziyaretçi kotalarının belirlenmesi ve zaman dilimli rezervasyon sistemine geçiş.	Kullanım baskısının zamansal/mekânsal dağılımı ve doğal dokunun korunması.

Tablo 6.41'in devamı

Yönetim Teması (Üst Kod)	Mevcut Ziyaretçi Algısı ve Bulgular	Stratejik Eylem / Yönetim Planı Adımı	Beklenen Çıktı / Başarı Göstergesi
Ziyaretçi Kullanım Yönetimi (ZKY)	Rekreasyonel faaliyetler belirli odak noktalarında kümelenerek mekânsal yığılmalara neden olmaktadır.	Faaliyet bazlı fonksiyonel zonlama ve alternatif yürüyüş parkurlarının çeşitlendirilmesi.	Ziyaretçi hareketliliğinin optimizasyonu ve alan kullanım dengesi.
Etki Yönetim Araçları (EYA)	Antropojenik etkiler (gürültü, araç yoğunluğu, atık) doğal deneyim kalitesini periyodik olarak düşürmektedir.	Araç giriş kısıtlamaları, gürültü kontrol mekanizmaları ve dinamik atık yönetimi.	Ziyaretçi kaynaklı negatif dışsallıkların azaltılması.
Talep Yönetimi (TY)	Ziyaretçi talebi hafta sonu odaklı olup, hafta içi kapasite kullanım oranı düşüktür.	Hafta içi kullanımını teşvik eden dinamik fiyatlandırma ve tematik etkinlik stratejileri.	Talep eğrisinin hafta geneline homojen yayılımı.
Ekonomik Araçlar (EKB)	Alanın korunması ile finansal kaynaklar arasındaki ilişkiye dair ziyaretçi farkındalığı düşüktür.	Giriş gelirlerinin koruma faaliyetlerine aktarımına dair şeffaf bilgilendirme ve fon yönetimi.	Koruma çalışmaları için sürdürülebilir ve yerel kaynaklı finansman.
Yumuşak Yönetim Araçları (SYA)	Park "huzur" ve "doğa" kavramlarıyla özdeşleşmiştir; bu algının sürdürülmesi gerekmektedir.	Çevre etiği odaklı bilgilendirme programları ve davranışsal rehberlik çalışmaları.	Çevre dostu ziyaretçi profilinin tesisi ve doğa deneyiminin muhafazası.
Yerel Halk ve Katılım (YHK)	Yerel topluluğun parkla ilişkisi ekonomik düzeyde kalmakta, karar süreçlerine katılım zayıf seyretmektedir.	Yerel paydaş danışma kurullarının tesisi ve yerel rehberlik istihdam programları.	Sosyal sürdürülebilirlik ve yerel sahiplenme düzeyinde artış.
Ziyaretçi Deneyimi (ZD)	Memnuniyet oranı yüksek olsa da otopark ve kalabalık algısı sadakat düzeyini tehdit etmektedir.	Dinlenme alanlarının rehabilitasyonu ve manzara seyir noktalarının stratejik gelişimi.	Destinasyon imajının güçlenmesi ve ziyaretçi sadakati.
Adaptif Yönetim ve İzleme (AYM)	Yönetimsel izleme süreçleri ve veri paylaşımı ziyaretçi nezdinde düşük görünürlüğe sahiptir.	Dijital geri bildirim ağları ve yıllık çevresel/sosyal performans raporlarının ilanı.	Veriye dayalı şeffaf yönetim ve dinamik müdahale kapasitesi.

Gölcük Tabiat Parkı Entegre Ziyaretçi Yönetim Planı Matrisi incelendiğinde, ziyaretçi yorumlarına dayalı tematik analiz bulgularının korunan alan yönetimine yönelik somut stratejilerle ilişkilendirildiği görülmektedir. Tablo 6.41 genel olarak değerlendirildiğinde planın, ekolojik koruma, ziyaretçi deneyimi ve sürdürülebilir kullanım arasında denge kurmayı amaçlayan bütüncül bir yönetim yaklaşımına dayandığı anlaşılmaktadır.

Öncelikle Ekolojik Etki ve Koruma (EK) teması kapsamında ziyaretçilerin göl manzarası, orman dokusu ve doğal peyzaj değerlerini güçlü biçimde vurguladıkları görülmektedir. Bu durum, alanın temel çekicilik unsurunun doğal çevre olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte ziyaretçi yoğunluğuna bağlı olarak oluşan çöp ve çevresel baskılar, koruma yönetiminin güçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu bağlamda önerilen sıfır atık uygulamaları ve hassas alanların korunmasına yönelik zonlama yaklaşımı, ekosistem bütünlüğünün korunmasına katkı sağlayabilecek önemli yönetim araçlarıdır.

Zonlama ve Taşıma Kapasitesi (ZT) ile Ziyaretçi Kullanım Yönetimi (ZKY) temaları birlikte değerlendirildiğinde, özellikle hafta sonu ve tatil dönemlerinde ziyaretçi yoğunluğunun artması sonucu alanın belirli noktalarında kullanım baskısının oluştuğu anlaşılmaktadır. Bu durum, rekreasyon alanlarında sıkça karşılaşılan taşıma kapasitesi sorununa işaret etmektedir. Önerilen ziyaretçi kapasitesi düzenlemeleri, zaman dilimli giriş uygulamaları ve alternatif yürüyüş rotalarının geliştirilmesi, ziyaretçi hareketliliğinin dengelenmesine ve alanın sürdürülebilir kullanımına katkı sağlayabilir.

Etki Yönetim Araçları (EYA) ve Talep Yönetimi (TY) temaları ise ziyaretçi davranışlarının yönetimi açısından önemli bulgular sunmaktadır. Ziyaretçilerin alanı daha çok hafta sonlarında tercih etmesi, zamansal yoğunluk sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle ziyaretlerin hafta içine yayılmasını teşvik eden uygulamalar hem alan üzerindeki baskıyı azaltabilir hem de ziyaretçi deneyiminin kalitesini artırabilir. Aynı şekilde atık yönetimi, araç kontrolü ve gürültü düzenlemeleri gibi uygulamalar ziyaretçi kaynaklı olumsuz çevresel etkilerin azaltılmasında etkili olabilir.

Ekonomik Araçlar (EKB) ve Yerel Halk ve Katılım (YHK) temaları incelendiğinde, korunan alan yönetiminde yerel paydaşların rolünün güçlendirilmesi gerektiği görülmektedir. Ziyaretçi gelirlerinin belirli bir kısmının doğrudan koruma faaliyetlerine ve yerel kalkınmaya aktarılması, yerel halkın alanın korunmasına yönelik sahiplenme duygusunu artırabilir. Bu durum aynı zamanda sürdürülebilir

turizm yaklaşımının temel ilkelerinden biri olan yerel ekonomik faydanın artırılması ilkesine katkı sağlamaktadır.

Soft Yönetim Araçları (SYA) teması ise ziyaretçilerin Gölcük Tabiat Parkı'nı büyük ölçüde "huzurlu", "sakin" ve "doğayla baş başa kalınabilen" bir rekreasyon alanı olarak algıladıklarını ortaya koymaktadır. Bu nedenle gürültü kontrolü, çevresel farkındalık programları ve davranış kurallarına yönelik bilgilendirme faaliyetleri, ziyaretçi deneyiminin niteliğini korumada önemli bir rol oynayabilir.

Son olarak Ziyaretçi Deneyimi (ZD) ve Adaptif Yönetim ve İzleme (AYM) temaları değerlendirildiğinde, ziyaretçilerin genel memnuniyet düzeyinin yüksek olduğu ancak yoğunluk ve otopark gibi bazı altyapı sorunlarının deneyimi olumsuz etkileyebildiği anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda önerilen dinlenme alanları, seyir noktaları ve dijital geri bildirim sistemleri, ziyaretçi deneyiminin iyileştirilmesine ve yönetim süreçlerinin veri temelli biçimde geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Genel olarak tablo, ziyaretçi algılarına dayalı bulguların yönetim stratejilerine dönüştürüldüğü entegre ve adaptif bir ziyaretçi yönetim modeli ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım hem doğal kaynakların korunmasını hem de ziyaretçi deneyiminin sürdürülebilir biçimde geliştirilmesini hedefleyen modern korunan alan yönetimi anlayışıyla uyum göstermektedir.

7. TARTIŞMA

Bu çalışmada, korunan alanların sürdürülebilir yönetimi noktasında kritik bir eşik olan koruma-kullanma dengesi, Batı Karadeniz Bölümü özelinde ve ziyaretçi odaklı bir perspektifle kapsamlı bir biçimde analiz edilmiştir. Çalışma süresince elde edilen bulgular; ziyaretçilerin sosyodemografik profillerinden seyahat motivasyonlarına, altyapı memnuniyetlerinden yönetsel algılarına kadar geniş bir yelpazede mevcut durumu somut verilerle ortaya konulmuştur. Özellikle yapısal ve yönetsel eksikliklerin sistematik olarak tespit edilmesi, mevcut ziyaretçi yönetim stratejilerinin sahadaki gerçeklerle ne ölçüde örtüştüğünü sorgulama imkânı tanınmıştır.

Araştırma bulguları, Batı Karadeniz Bölümü'ndeki korunan alanlarda sürdürülebilir yönetimin yalnızca fiziksel koruma önlemleriyle sağlanamayacağını; ziyaretçi davranışları, yönetsel kapasite, altyapı yeterliliği ve paydaş katılımı gibi çok boyutlu unsurların birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Elde edilen sonuçlar, literatürde sıklıkla vurgulanan koruma-kullanma dengesi yaklaşımını desteklemekte ve özellikle ziyaretçi yönetiminin korunan alanların sürdürülebilirliği açısından merkezi bir unsur olduğunu göstermektedir. Bu durum, Akten ve Gül'ün (2014) ile Düzgüneş ve Demirel (2016) çalışmalarında ifade edilen, plansız ziyaretçi kullanımının ekolojik ve sosyal baskıları artırdığı yönündeki bulgularla paralellik göstermektedir. Araştırma kapsamında tespit edilen altyapı eksiklikleri, yönlendirme ve bilgilendirme yetersizlikleri ile yoğun kullanım baskısı, korunan alanların yalnızca koruma statüsüyle sürdürülebilir biçimde yönetilemeyeceğini açıkça ortaya koymaktadır.

Çalışmada ziyaretçilerin doğal çevreye yönelik yüksek duyarlılık göstermelerine rağmen, çevresel davranışların yönlendirilmesine ilişkin mekanizmaların yeterince etkin olmadığı görülmüştür. Bu bulgu, Leung vd. (2018) vurguladığı üzere, ziyaretçi yönetiminde yalnızca fiziksel düzenlemelerin değil; eğitim, bilgilendirme ve davranış yönlendirme araçlarının da belirleyici olduğunu desteklemektedir. Özellikle saha personeli eksikliği, yönlendirici levhaların yetersizliği ve denetim mekanizmalarındaki sınırlılıklar, ziyaretçi deneyimini olumsuz etkilerken aynı

zamanda doğal kaynaklar üzerindeki baskının artmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda araştırma, korunan alan yönetiminde Ranger/korucu sisteminin güçlendirilmesi, çevresel yorumlama faaliyetlerinin yaygınlaştırılması ve ziyaretçi davranışlarını yönlendiren iletişim stratejilerinin geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Araştırmada elde edilen bir diğer önemli sonuç, ziyaretçi yoğunluğunun özellikle belirli dönemlerde sosyal taşıma kapasitesini zorlamasıdır. Bu durum, Göktuğ ve Arpa'nın (2025) Ilgaz Dağı Millî Parkı üzerine gerçekleştirdiği çalışmada ortaya konulan kalabalıklaşma, otopark yetersizliği ve hizmet yoğunluğu kaynaklı deneyim kaybı ile benzerlik göstermektedir. Batı Karadeniz Bölümü'nde de ziyaretçi yoğunluğunun belirli alanlarda kümelenmesi hem ziyaretçi memnuniyetini azaltmakta hem de ekolojik baskıyı artırmaktadır. Bu sonuç, taşıma kapasitesi temelli planlama yaklaşımlarının yalnızca teorik bir çerçeve değil, uygulamaya aktarılması gereken zorunlu bir yönetim aracı olduğunu göstermektedir. Özellikle çevrimiçi rezervasyon sistemleri, ziyaretçi kotası uygulamaları, zonlama ve alternatif kullanım alanlarının geliştirilmesi gibi stratejiler, yoğunluk baskısının dengelenmesi açısından önem taşımaktadır. Bununla birlikte araştırma bulguları, ziyaretçilerin korunan alanları yalnızca rekreasyon alanı olarak değil; huzur, doğayla bütünleşme ve çevresel farkındalık kazanımı sağlayan özel mekânlar olarak algıladığını göstermektedir. Bu durum, Açıkdilli (2023) ile Pınaroğlu ve Ayaz'ın (2024) çalışmalarındaki sonuçlarla örtüşmekte ve korunan alanların eğitsel ve toplumsal işlevlerini ön plana çıkarmaktadır. Dolayısıyla korunan alan yönetiminin yalnızca koruma ve denetim eksenli değil; aynı zamanda çevre eğitimi, sürdürülebilir rekreasyon ve toplumsal farkındalık boyutlarını içeren bütüncül bir anlayışla ele alınması gerekmektedir.

Araştırmanın dikkat çekici sonuçlarından biri de paydaş katılımının yönetim süreçlerinde yeterince etkin olmamasıdır. Yerel halk, ziyaretçiler ve yöneticiler arasındaki iletişim eksiklikleri, sürdürülebilir yönetim uygulamalarının sahada karşılık bulmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum, Yıldız (2019) ile Zachrisson vd. (2006) çalışmalarında vurgulanan katılımcı yönetişim yaklaşımının önemini desteklemektedir. Özellikle yerel halkın korunan alan yönetim süreçlerine aktif biçimde dahil edilmesi, hem koruma politikalarının toplumsal meşruiyetini

güçlendirecek hem de sürdürülebilir turizm uygulamalarının benimsenmesini kolaylaştıracaktır. Aksi durumda korunan alan yönetimi, yerel topluluklar tarafından dışlayıcı bir uygulama olarak algılanabilmekte ve bu durum koruma politikalarına yönelik direnç oluşturabilmektedir.

Araştırmada LAC yaklaşımı doğrultusunda geliştirilen göstergelerin uygulanabilir sonuçlar üretmesi, çağdaş ziyaretçi yönetim modellerinin Türkiye'deki korunan alanlar için önemli bir potansiyel taşıdığını göstermektedir. Ancak Akten vd.'nin (2012) belirttiği gibi, Batı kökenli yönetim modellerinin doğrudan uygulanması yerine, yerel sosyokültürel ve yönetsel koşullara uyarlanması gerekmektedir. Bu nedenle Batı Karadeniz Bölümü için önerilen yönetim yaklaşımı; yerel yönetimler, koruma kurumları, akademik çevreler, sivil toplum kuruluşları ve ziyaretçilerin birlikte hareket ettiği çok paydaşlı bir yönetişim anlayışı çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak araştırma, korunan alanlarda sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için yalnızca doğal kaynakların korunmasına odaklanan geleneksel yönetim anlayışının yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Sürdürülebilir bir koruma-kullanma dengesi; bilimsel temelli ziyaretçi yönetim planları, etkin altyapı sistemleri, eğitim ve denetim mekanizmaları, nitelikli saha personeli, taşıma kapasitesi uygulamaları ve katılımcı yönetişim modellerinin birlikte uygulanmasıyla mümkün olacaktır. Bu yönüyle çalışma, Batı Karadeniz Bölümü özelinde elde edilen bulgular aracılığıyla Türkiye'deki diğer korunan alanlar için de uygulanabilir bir yönetim perspektifi sunmakta ve korunan alan yönetimi literatürüne ziyaretçi odaklı bütüncül bir katkı sağlamaktadır.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma; Türkiye'deki korunan alanlarda ziyaretçi yönetimi olgusunu Batı Karadeniz Bölümü özelinde inceleyerek; milli park ve tabiat parklarındaki ziyaretçi davranışları, seyahat motivasyonları, alan kullanımı, ulaşım tercihleri ve çevresel algılar arasındaki etkileşimleri bütüncül ve çok boyutlu bir çerçevede ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, karma araştırma deseni kapsamında elde edilen nicel ve nitel veriler ışığında şu temel sonuçlara ulaşılmıştır:

-Araştırma kapsamında incelenen korunan alan ziyaretçilerinin profili; yüksek eğitim düzeyine sahip, genç ve orta yaş grubunda yoğunlaşan, ekonomik alım gücü yüksek ve dijital iletişime açık dinamik bir kitleyi işaret etmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun evli bireylerden ve kamu çalışanı/öğrenci grubundan oluşması, bu alanların özellikle hafta sonları aile odaklı, günübirlik rekreasyonel faaliyetler için temel bir çekim merkezi olduğunu göstermektedir. Lisans ve lisansüstü mezuniyet oranının yüksekliği ise ziyaretçilerin çevre koruma bilinci, nitelikli bilgilendirme hizmetleri ve yüksek hizmet kalitesi beklentisi içinde olduklarını ortaya koyarak, yönetim planlamasında aile kullanımına uygun donatıların ve profesyonel yorumlayıcı hizmetlerin gerekliliğini vurgulamaktadır.

-Ziyaretçilerin geldikleri şehirler incelendiğinde, katılımcıların ağırlıklı olarak korunan alanların yakın çevresinde yer alan Bolu, İstanbul ve Ankara gibi büyük metropollerden geldiği görülmektedir. Bu durum, söz konusu alanların stratejik konumu ve ulaşılabilirliği sayesinde özellikle büyük şehirlerin rekreasyon ihtiyacını karşıladığını, günübirlik veya kısa süreli ziyaretçi akışı için yoğun bir cazibe merkezi oluşturduğunu kanıtlamaktadır.

-Araştırma sahasındaki mekânsal dağılım verileri, ziyaretçi yoğunluğunun alanlar arasında heterojen bir yapı sergilediğini ve bu durumun farklı yönetim stratejilerini gerekli kıldığını ortaya koymaktadır. Bu kapsamda Gölcük Tabiat Parkı %31,9 ile en yoğun kullanılan alan olarak öne çıkarken; Ilgaz Dağı (%25,7) ve Yedigöller (%22,2) orta düzeyde, Abant Gölü (%12,5) ve Küre Dağları Milli Parkı (%7,6) ise daha düşük bir ziyaretçi oranına sahiptir. Söz konusu dağılım; bir yandan Gölcük gibi odak

noktalarında taşıma kapasitesi üzerindeki baskıyı hafifletecek ziyaretçi kontrol mekanizmalarının güçlendirilmesini zorunlu kılmakta, diğer yandan Küre Dağları gibi düşük yoğunluklu alanlarda tanıtım, erişilebilirlik ve alternatif turizm ürünlerinin geliştirilmesine yönelik stratejik politikaların önemini belirlemektedir.

-Korunan alanları ziyaret sayısına ilişkin bulgular; sahanın hem yeni ziyaretçiler çekme kapasitesinin hem de yüksek sadakat oranının güçlü olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların %39,1'inin alanı ilk kez ziyaret etmesi, destinasyonun yeni pazarlar için çekiciliğini koruduğuna işaret ederken; %34,7 gibi önemli bir kesimin alanı üçten fazla ziyaret etmiş olması dikkat çekicidir. İkinci (%15,8) ve üçüncü (%10,4) ziyaretlerle birlikte toplam tekrar ziyaret oranının %60'ı aşması, alanın sunduğu deneyim kalitesi, ziyaretçi memnuniyeti ve algılanan değer açısından başarılı bir performans sergilediğini kanıtlamaktadır. Bu veriler, korunan alanın sürdürülebilir yönetim politikaları çerçevesinde güçlü bir "sadık ziyaretçi" profili oluşturduğunu ve uzun vadeli turizm potansiyelini muhafaza ettiğini göstermektedir.

-Korunan alan ziyaretlerinin büyük ölçüde sosyal etkileşim odaklı gerçekleştiğini ve destinasyonun kolektif rekreasyon imkânı sunan bir yapı taşıdığını göstermektedir. Katılımcıların %46,5'inin arkadaş grubuyla, %41,5'inin ise ailesiyle alanı ziyaret etmesi, bireysel deneyimden ziyade birlikte zaman geçirme motivasyonunun baskın olduğunu kanıtlamaktadır. Buna karşın, yalnız ziyaret edenlerin (%7,8) ve tur/rehber eşliğinde gelenlerin (%4,2) düşük oranlarda kalması, alanın daha çok bağımsız hareket eden küçük sosyal gruplar tarafından tercih edildiğini ortaya koymaktadır.

-Ulaşım tercihlerine ilişkin veriler; korunan alanlara erişimde özel araç kullanımının mutlak bir hakimiyet sergilediğini ve mevcut ulaşım altyapısının büyük ölçüde karayolu temelli bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların %71,2'sinin alanı otomobil ile ziyaret etmesi, otopark yönetimi ve trafik yoğunluğu gibi operasyonel konuların yönetim planlamasındaki önceliğine işaret ederken; otobüs/minibüs kullanımının (%26,0) ikincil düzeyde kalması toplu taşımanın ancak destekleyici bir rol üstlendiğini göstermektedir. Motosiklet, karavan ve bisiklet gibi alternatiflerin toplamda %3'ün altında kalması ise çevre dostu ve mikro mobiliteye dayalı ulaşım seçeneklerinin oldukça kısıtlı olduğunu kanıtlamaktadır. Bu tablo, alan

yönetiminde sürdürülebilir ulaşım politikalarının geliştirilmesi, park yeri kapasitesinin optimize edilmesi ve karbon ayak izini azaltmaya yönelik alternatif erişim modellerinin teşvik edilmesi gerektiğini göstermektedir.

-Analiz sonuçları, Batı Karadeniz Bölümü'ndeki milli park ve tabiat parklarına yönelik ziyaretçi motivasyonlarının heterojen bir yapı sergilediğini ve çok boyutlu beklentilere dayandığını ortaya koymaktadır. Tablo 6.8'de sunulan bulgulara göre; "milli parkı ziyaret etmek", "eğlenmek" ve "piknik/mangal yapmak" gibi rekreasyonel amaçların en yüksek frekans değerlerine sahip olması, alanların birincil olarak geleneksel açık hava etkinlikleri ve sosyalleşme odaklı kullanıldığını kanıtlamaktadır. Bununla birlikte, "kentten kaçış" motivasyonunun yüksekliği, korunan alanların modern şehir yaşamının stresinden uzaklaşma ve psikolojik restorasyon sağlama işlevini vurgularken; "yöreyi tanıma", "araştırma/inceleme" ve "gastronomi" temelli tercihlerin varlığı, alanın eğitsel, kültürel ve ekonomik potansiyelini de yansıtmaktadır. Sonuç olarak, bilgi odaklı motivasyonların geleneksel rekreasyona kıyasla daha düşük seviyede kalması; yönetim planlarında çevre eğitimi ve alan yorumlama hizmetlerinin güçlendirilmesi gerektiğini gösterirken, farklı kullanıcı profillerinin (rekreasyon, araştırma, gastronomi) ihtiyaçlarını dengeleyen çok işlevli ve kapsayıcı bir ziyaretçi yönetim yaklaşımının benimsenmesini zorunlu kılmaktadır.

-Korunan alanlara yönelik bilgi edinme süreçlerinde deneyimsel ve sosyal kaynakların belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Ziyaretçilerin en önemli bilgi kaynağının önceki ziyaretler ve kişisel deneyimler (%45,5) olması, alanın yüksek bir tekrar ziyaret edilme potansiyeline sahip olduğunu ve deneyim temelli bilginin güvenilirliğini kanıtlamaktadır. Arkadaş ve akraba tavsiyelerinin (%41,0) ikinci sırada yer alması, "ağızdan ağıza iletişim" (word of mouth) olgusunun tanıtım sürecindeki stratejik etkisini vurgularken; sosyal medya (%35,6) ve web siteleri (%21,7) gibi dijital kanalların toplamda anlamlı bir ağırlığa sahip olması, destinasyon yönetiminde çevrim içi görünürlüğün gerekliliğine işaret etmektedir. Buna karşın, TV (%3,5) ve radyo (%0,2) gibi geleneksel medya araçlarının etkisinin minimize olması, modern ziyaretçi profilinin bilgi arama davranışında dijital ve referans odaklı mecralara yöneldiğini göstermektedir.

-Ziyaretçilerin korunan alanlardaki çevre koruma algılarını ve ölçüm aracının yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) sonucunda, toplam varyansın önemli bir bölümünü açıklayan üç boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Bu doğrultuda; giriş ücretleri, kullanım kotaları ve ziyaretçi yoğunluğunu sınırlandırmaya yönelik uygulamaları kapsayan "Ziyaretçi Sayısı ve Kullanım Yoğunluğu" boyutu, aktif iletişim, yönlendirme ve çevresel farkındalık uygulamalarını içeren "Bilgilendirme ve Rehberlik" boyutu ile fiziksel kontrol mekanizmaları ve cezai yaptırımları temel alan "Fiziksel Denetim ve Yaptırım" boyutu belirlenmiştir. Bulgular, ziyaretçilerin çevre koruma yaklaşımı çerçevesinde özellikle rehberlik, bilgilendirme ve fiziksel denetim odaklı uygulamalara yüksek düzeyde destek verdiğini göstermektedir. Buna karşılık ekonomik yaptırımlar, giriş ücretleri ve kullanım kısıtlamalarına dayalı yönetim stratejilerine yönelik daha temkinli ve mesafeli bir yaklaşım sergilendiği anlaşılmaktadır. Bu durum, ziyaretçilerin koruma uygulamalarını desteklemekle birlikte, bireysel kullanım özgürlüğünü sınırlandıran müdahalelere karşı daha hassas bir tutum geliştirdiğini ortaya koymaktadır.

-Ziyaretçilerin korunan alanlardaki hizmet ve altyapı beklentilerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) sonucunda, güçlü bir açıklayıcılığa ve güvenilirliğe sahip üç boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Bu yapısal model kapsamında; şikâyet birimleri, ulaşılabilir yönetim mekanizmaları ve güvenlik hizmetlerini kapsayan "Yönetimsel Destek ve Güvenlik Hizmetleri" boyutu, ziyaretçi merkezi, dinlenme alanları ve hijyen unsurlarını içeren "Temel Altyapı ve Ziyaretçi Konforu" boyutu ile restoran, alışveriş olanakları ve rekreasyonel destek hizmetlerini kapsayan "Ticari ve Rekreasyonel Hizmetler" boyutu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, ziyaretçilerin korunan alanlarda öncelikli olarak güvenli, düzenli, erişilebilir ve hijyenik bir deneyim beklentisi taşıdığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte ziyaretçilerin yalnızca temel ihtiyaçların karşılanmasına değil, aynı zamanda deneyimi destekleyen sosyal ve rekreatif hizmetlere de önem verdiği anlaşılmaktadır.

-Ziyaretçilerin korunan alan memnuniyet düzeylerini belirlemek ve ölçüm aracının yapısal geçerliliğini test etmek amacıyla gerçekleştirilen Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) neticesinde, toplam varyansın önemli bir bölümünü açıklayan üç boyutlu bir

model elde edilmiştir. Bu yapısal model kapsamında; oturma alanları, piknik ve mangal üniteleri gibi ziyaretçilerin dinlenme ve rekreasyon ihtiyaçlarına yönelik unsurları içeren "Rekreasyon ve Dinlenme Altyapısı" boyutu, yeme-içme olanakları ile konaklama tesislerini kapsayan "Hizmet ve Tesis Erişilebilirliği" boyutu ve yol kalitesi, yön levhaları ile ulaşım kolaylığını temel alan "Ulaşım ve Yönlendirme Altyapısı" boyutu belirlenmiştir. Elde edilen faktör yapısı, ziyaretçi memnuniyetinin yalnızca doğal çevre deneyimiyle sınırlı olmadığını; aynı zamanda altyapı yeterliliği, hizmet erişilebilirliği ve ulaşım olanakları gibi destekleyici unsurlardan önemli ölçüde etkilendiğini ortaya koymaktadır. Faktör ortalamalarının genel olarak orta düzeyde seyretmesi, ziyaretçilerin korunan alan deneyiminden tamamen memnun olmadığını, ancak mevcut hizmetlerin temel beklentileri belirli ölçüde karşıladığını göstermektedir. Özellikle hizmet erişilebilirliği, ulaşım kolaylığı ve yönlendirme sistemlerine ilişkin bulgular, sürdürülebilir ziyaretçi yönetimi açısından geliştirilmesi gereken alanlara işaret etmektedir.

-Korunan alan ziyaretçilerinin demografik özellikleri ile ziyaret memnuniyeti arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla gerçekleştirilen analizler sonucunda; cinsiyet, medeni durum, yaş, çocuk sayısı, aylık gelir ve meslek değişkenlerinin ziyaret memnuniyeti üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir. Bu bulgu, korunan alanlardaki hizmet ve altyapı kalitesinin farklı demografik gruplar tarafından benzer biçimde algılandığını ve ziyaretçi memnuniyetinin genel olarak orta-üst düzeyde değerlendirildiğini göstermektedir. Başka bir ifadeyle, ziyaretçilerin memnuniyet düzeylerinin bireysel demografik özelliklerden çok, alanın sunduğu fiziksel ve hizmet odaklı deneyim unsurlarına bağlı olarak şekillendiği anlaşılmaktadır. Buna karşılık eğitim düzeyi, ziyaret memnuniyetini etkileyen anlamlı bir değişken olarak öne çıkmaktadır. Analiz sonuçları, eğitim seviyesi düşük olan ziyaretçilerin memnuniyet düzeylerinin daha yüksek olduğunu; eğitim düzeyi arttıkça ziyaretçilerin korunan alan deneyimine yönelik beklentilerinin çeşitlendiğini ve sunulan hizmetleri daha eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirdiklerini göstermektedir. Bu durum, özellikle yüksek eğitim düzeyine sahip ziyaretçilerin bilgilendirme hizmetleri, çevresel düzenlemeler, altyapı yeterliliği ve hizmet çeşitliliği konularında daha yüksek kalite beklentisi taşıdığını düşündürmektedir.

-Korunan alan ziyaret memnuniyeti ile araştırma boyutları arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla gerçekleştirilen Pearson korelasyon analizi, ziyaretçi memnuniyetinin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu ve özellikle fiziksel altyapı unsurlarıyla ilişkili biçimde şekillendiğini ortaya koymuştur. Genel olarak değerlendirildiğinde, araştırma bulguları korunan alanlarda ziyaretçi memnuniyetini artırmada fiziksel konfor, altyapı yeterliliği ve kullanım kolaylığının belirleyici unsurlar olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda yönetim stratejilerinin özellikle ulaşım, hijyen, dinlenme alanları, yönlendirme sistemleri ve temel ziyaretçi hizmetleri gibi altyapı odaklı unsurlar çerçevesinde geliştirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte sürdürülebilir ziyaretçi yönetiminin sağlanabilmesi için fiziksel iyileştirmelerin, etkili yönetimsel koordinasyon ve çevresel koruma uygulamalarıyla desteklenmesi önem taşımaktadır.

-Korunan alan ziyaret memnuniyetini etkileyen faktörlere yönelik çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları, modelin istatistiksel olarak anlamlı olmasına rağmen açıklayıcılık gücünün sınırlı kaldığını ve memnuniyetin bireysel deneyimler ile çevresel algılar gibi çok boyutlu değişkenlerden etkilendiğini ortaya koymaktadır. Araştırma bulguları, "Temel Altyapı ve Ziyaretçi Konforu" boyutunun memnuniyet üzerindeki en güçlü pozitif belirleyici olduğunu kanıtlayarak fiziksel hizmet kalitesinin stratejik önemini vurgularken; "Ziyaretçi Sayısı ve Kullanım Yoğunluğu"nun pozitif etkisi, kontrollü sosyal hareketliliğin alanın canlılık algısını desteklediğini göstermektedir. Buna karşılık, "Yönetimsel Destek ve Güvenlik Hizmetleri"nin memnuniyet üzerindeki negatif etkisi, yoğun denetim ve kısıtlamaların ziyaretçiler tarafından deneyimi sınırlayıcı unsurlar olarak algılandığına işaret ederken; bilgilendirme, yaptırım ve ticari hizmetlerin memnuniyet üzerinde doğrudan bir etkisinin saptanmaması, ziyaretçi önceliklerinin temel fiziksel ihtiyaçlar ve kullanım kolaylığı ekseninde şekillendiğini kanıtlamaktadır. Sonuç olarak, korunan alan yönetim stratejilerinin; ticari veya denetim odaklı müdahalelerden ziyade, ziyaretçi konforunu artıran altyapı yatırımları, sürdürülebilir kullanım dengesi ve deneyimi baskılamayan rehberlik uygulamaları üzerine yapılandırılması gerekmektedir.

-Ziyaretçilerin korunan alanları bireysel ya da grup hâlinde ziyaret etme durumunun memnuniyet üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tekli regresyon analizi sonuçları, eşlik edilme durumunun ziyaret memnuniyeti üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin bulunmadığını ortaya koymaktadır. Analiz bulguları, ziyaret biçiminin memnuniyet düzeyini açıklama gücünün oldukça sınırlı olduğunu ve bireysel ya da grup hâlinde gerçekleştirilen ziyaretlerin memnuniyet algısında belirleyici bir farklılık yaratmadığını göstermektedir. Bu sonuç, korunan alan deneyimine yönelik tatmin düzeyinin sosyal grup yapısından çok; alanın sunduğu fiziksel altyapı, hizmet kalitesi, çevresel düzen, ulaşım kolaylığı ve doğal çevre deneyimi gibi temel unsurlar doğrultusunda şekillendiğini ortaya koymaktadır. Başka bir ifadeyle ziyaretçiler, korunan alan deneyimini değerlendirirken yanında birinin bulunup bulunmamasından ziyade, alanın sunduğu konfor, güvenlik, erişilebilirlik ve doğal çekicilik gibi unsurlara odaklanmaktadır.

-Korunan alana erişimde kullanılan ulaşım aracının genel ziyaretçi memnuniyeti üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen tekli regresyon analizi sonuçları, kullanılan araç türünün memnuniyet üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Elde edilen bulgular, ulaşım biçimine ilişkin farklılıkların ziyaretçi memnuniyetini açıklamada belirleyici bir rol üstlenmediğini ortaya koymaktadır. Modelin açıklayıcılık düzeyinin son derece düşük olması, ulaşım aracının memnuniyet varyansına katkısının ihmal edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu durum, ziyaretçilerin korunan alan deneyimine ilişkin değerlendirmelerinde ulaşım türünden ziyade, alanın sunduğu fiziksel altyapı, hizmet kalitesi, çevresel düzen ve doğal çekicilik gibi temel unsurlara odaklandıklarını düşündürmektedir.

- Abant Gölü Milli Parkı'na yönelik TripAdvisor üzerinden gerçekleştirilen tematik analiz bulguları; alanın güçlü bir ekolojik kimliğe ve yüksek ziyaretçi memnuniyetine sahip olduğunu, ancak özellikle yoğunluk yönetimi ve altyapı izleme süreçlerinde stratejik iyileştirmelere ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Ziyaretçilerin "doğa", "manzara" ve "bakirlik" algıları ile "ekolojik koruma" teması arasındaki güçlü korelasyon, alanın başarısının doğal peyzajın korunmuşluk düzeyine endeksli olduğunu kanıtlamaktadır. Buna karşın, kelime bulutu ve kod matrisi verilerinde öne

çıkan "kalabalık" ve "yoğunluk" ifadeleri, sosyal taşıma kapasitesinin özellikle hafta sonları zorlandığını ve bu durumun deneyim kalitesini baskıladığını göstermektedir. Bu doğrultuda önerilen "Entegre Ziyaretçi Yönetim Planı"; ateş yakma yasağı gibi mevcut etkin denetim araçlarının dijital talep yönetimi, rezervasyon sistemleri ve altyapı modernizasyonu ile desteklenmesini, böylece koruma-kullanma dengesinin adaptif yönetim yaklaşımlarıyla sürdürülebilir kılınmasını hedeflemektedir.

-Yedigöller Milli Parkı için önerilen Entegre Ziyaretçi Yönetim Planı; kapasite sayaçları, dijital rezervasyon sistemleri ve elektrikli ring servisleri gibi modern teknolojik çözümleri, ekolojik koruma ve yerel kalkınma odaklı stratejik bir çerçevede sentezlemektedir. IUCN standartlarında yönlendirme sistemleri ve zorunlu oryantasyon videoları ile kullanıcı kaynaklı tahribatın minimize edilmesi hedeflenirken; "Köy Kalkınma Fonu" ve yerel paydaş konseyleri aracılığıyla turizm gelirlerinin yerel ekonomiye entegrasyonu ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması amaçlanmaktadır. Parkın birincil çekiciliği olan sessizlik ve huzur algısını korumak adına oluşturulan duyusal rekreasyon rotaları ve stratejik sessizlik bölgeleri, ziyaretçi deneyimini niteliksel olarak zenginleştirmekte; dijital geri bildirim terminalleri ve yıllık Ekolojik Sağlık Raporları ise yönetim süreçlerini şeffaf, veriye dayalı ve adaptif bir yapıya kavuşturmaktadır. Sonuç olarak bu bütüncül yaklaşım, parkın hassas ekosistem değerlerini koruma-kullanma dengesi içerisinde geleceğe taşımayı ve yerel halkı sürecin aktif bir parçası haline getirerek destinasyonun rekabet gücünü artırmayı hedefleyen dinamik bir karar destek mekanizması sunmaktadır.

-Ilgaz Dağı Milli Parkı'na yönelik gerçekleştirilen tematik analiz ve kod matrisi bulguları, alanın yüksek ekolojik mirası ile restoratif (zihinsel yenilenme) değerinin ziyaretçiler tarafından güçlü bir şekilde sahiplenildiğini, ancak kış sezonunda yoğunlaşan kontrolsüz talebin fiziksel ve sosyal taşıma kapasitesini kritik eşiklere getirdiğini ortaya koymaktadır. Analiz süreci; "doğal peyzaj" ve "huzur" algısının sadakat oluşturmadaki merkezi rolünü doğrularken, otopark yetersizliği, yetersiz yönlendirme sistemleri ve antropojenik kirlilik gibi operasyonel darboğazların destinasyon imajını baskıladığını somutlaştırmaktadır. Bu eksende önerilen "Entegre Ziyaretçi Yönetim Planı"; koruma-kullanma dengesini optimize etmek amacıyla dijital ön rezervasyon, zamansal zonlama, IUCN standartlarında enformasyonel altyapı ve

"Sessizlik Zonları" gibi yenilikçi araçları devreye almaktadır. Yerel halkın ekonomik sürece eklemlenmesini ve yönetim süreçlerinin "Ekolojik Sağlık Raporları" ile şeffaflaştırılmasını hedefleyen bu bütüncül model, Ilgaz'ı sadece mevsimsel bir odak noktası olmaktan çıkarıp, ekosistem değerlerinin veriye dayalı adaptif yönetim mekanizmalarıyla korunduğu sürdürülebilir bir ekoturizm destinasyonu olarak yeniden yapılandırmayı amaçlamaktadır.

- Küre Dağları Milli Parkı'na yönelik gerçekleştirilen tematik analiz ve kod matrisi bulguları, alanın WWF tarafından tescillenmiş küresel ölçekteki ekolojik değerinin ve sunduğu "bakirlik" algısının ziyaretçiler tarafından yüksek bir memnuniyetle karşılandığını, ancak bu potansiyelin sürdürülebilirliği için operasyonel süreçlerde köklü iyileştirmelere ihtiyaç duyulduğunu kanıtlamaktadır. Ziyaretçi geri bildirimleri; parkın sessizlik ve huzur gibi duyusal rekreasyon değerlerini ön plana çıkarırken; otopark yetersizliği, yönlendirme tabelalarındaki karmaşa ve fiziksel taşıma kapasitesini zorlayan uzun parkurlar gibi yapısal darboğazların deneyim kalitesini baskıladığını ortaya koymaktadır. Bu eksiklikleri gidermek amacıyla önerilen "Entegre Ziyaretçi Yönetim Planı"; kanyon girişlerine elektrikli ring servisleri, dijital kapasite takip sistemleri, rotaların zorluk derecelerine göre segmentasyonu ve belirli bölgelerin "Sessizlik Zonları" olarak korunması gibi veri temelli ve adaptif stratejiler sunmaktadır. Ayrıca, giriş ücretlerinin bir kısmının yerel kalkınma fonlarına aktarılması ve yerel halkın "Sertifikalı Alan Kılavuzu" olarak sisteme entegre edilmesi yoluyla sosyal sürdürülebilirliği hedefleyen bu model; Küre Dağları'nı yalnızca mevsimsel bir ziyaret noktası olmaktan çıkarıp, ekolojik sağlığın yıllık raporlarla izlendiği ve koruma-kullanma dengesinin katılımcı bir yapıyla optimize edildiği uluslararası standartlarda bir ekoturizm destinasyonuna dönüştürmeyi amaçlamaktadır.

-Gölcük Tabiat Parkı'na yönelik gerçekleştirilen tematik analiz ve kod matrisi bulguları, alanın sahip olduğu "kartpostal estetiğindeki" peyzaj kalitesinin ve sunduğu huzur odaklı doğa deneyiminin ziyaretçi memnuniyetini şekillendiren en güçlü unsurlar olduğunu, ancak bu çekiciliğin beraberinde getirdiği yoğun kullanım baskısının sürdürülebilir yönetim ihtiyacını kritik hale getirdiğini ortaya koymaktadır. Ziyaretçi geri bildirimleri; özellikle hafta sonu yığılmaları, otopark kapasitesindeki

yetersizlikler ve antropojenik etkiler gibi operasyonel darboğazların alanın sosyal ve ekolojik taşıma kapasitesini zorladığını somutlaştırırken, ziyaretçilerdeki yüksek çevre koruma bilincinin "yumuşak yönetim araçları" için stratejik bir fırsat sunduğuna işaret etmektedir. Bu eksende önerilen "Entegre Ziyaretçi Yönetim Planı"; zaman dilimli rezervasyon sistemleri, sıfır atık modelleri, hafta içi kullanımı teşvik eden dinamik fiyatlandırma stratejileri ve yerel paydaş konseylerinin tesisi gibi bütüncül müdahalelerle koruma-kullanma dengesini optimize etmeyi hedeflemektedir. Sonuç olarak geliştirilen bu model, Gölcük Tabiat Parkı'nı sadece yüksek talepli bir rekreasyon alanı olmaktan çıkarıp, ekosistem sağlığının dijital geri bildirim ağları ve şeffaf performans raporlarıyla sürekli izlendiği, veriye dayalı ve adaptif bir korunan alan yönetim yapısına kavuşturmayı amaçlamaktadır.

Batı Karadeniz Bölümü'ndeki korunan alanları inceleyen bu araştırma; ziyaretçi profilinin yüksek eğitimli ve dijital kaynaklara açık bireylerden oluştuğunu, alanların metropol stresinden kaçış noktası olarak görülse de özel araç bağımlılığı ve hafta sonu yığılmaları nedeniyle ciddi bir sürdürülebilirlik baskısı altında kaldığını ortaya koymaktadır. Bulgular, özellikle Gölcük ve Küre Dağları gibi alanlar arasındaki dengesiz yoğunluk dağılımına dikkat çekerken; ziyaretçi memnuniyetinin demografik özelliklerden ziyade fiziksel altyapı ve konforla şekillendiğini, ancak yüksek eğitimli kitlenin daha eleştirel bir tutum sergilediğini kanıtlamaktadır. Çalışma, kısıtlayıcı yönetim modelleri yerine deneyim kalitesini artıran esnek yaklaşımların benimsenmesi gerektiğini vurgulayarak, ekolojik koruma ile rekreasyonel kullanım arasında veriye dayalı hassas bir denge kurulmasının zorunluluğunu somutlaştırmaktadır. Elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Entegre ziyaretçi yönetim sistemleri geliştirilmelidir. Özellikle yoğun kullanım alanlarında dijital rezervasyon, kapasite kontrolü ve zaman dilimli ziyaret uygulamaları yaygınlaştırılmalıdır.

- Ulaşımda sürdürülebilir alternatifler teşvik edilmelidir. Özel araç bağımlılığını azaltmak için ring servisleri, toplu taşıma entegrasyonu ve düşük emisyonlu ulaşım modelleri geliştirilmelidir.

- Yoğunluk baskısı mekânsal olarak dengelenmelidir. Gölcük gibi aşırı yoğun alanlardaki baskı azaltılmalı; Küre Dağları gibi düşük yoğunluklu alanlarda tanıtım, erişilebilirlik ve ürün çeşitliliği artırılmalıdır.

- Ziyaretçi deneyimi altyapı odaklı güçlendirilmelidir. Yönlendirme sistemleri, dinlenme alanları, hijyen koşulları ve temel hizmetler öncelikli yatırım alanı olmalıdır.

- Çevre eğitimi ve yorumlama hizmetleri artırılmalıdır. Bilgi odaklı motivasyonların düşük olması nedeniyle, ziyaretçilerin çevresel farkındalığını artıracak rehberlik ve eğitim uygulamaları geliştirilmelidir.

- Dijital iletişim kanalları etkin kullanılmalıdır. Sosyal medya ve web tabanlı platformlar, destinasyon tanıtımı ve ziyaretçi bilgilendirmesi açısından stratejik şekilde yönetilmelidir.

- Yerel halk yönetim süreçlerine dahil edilmelidir. Gelir paylaşımı, yerel rehberlik sistemleri ve yerel kalkınma fonları aracılığıyla sosyal sürdürülebilirlik güçlendirilmelidir.

- Taşıma kapasitesi temelli yönetim yaklaşımı benimsenmelidir. Ekolojik ve sosyal taşıma kapasitesi düzenli olarak izlenmeli ve yönetim kararları bu verilere dayandırılmalıdır.

- Denetim ve kısıtlama politikaları dengeli uygulanmalıdır. Aşırı kontrol mekanizmalarının ziyaretçi deneyimini olumsuz etkilememesi için "yumuşak yönetim" araçlarına öncelik verilmelidir.

Bu tez çalışmasında, Türkiye'de Batı Karadeniz Bölümü'ndeki milli park ve tabiat parkları örneğinde korunan alanlarda ziyaretçi yönetimi çok boyutlu bir yaklaşımla incelenmiştir. Karma araştırma deseni kullanılarak ziyaretçi profili, seyahat motivasyonları, alan kullanım biçimleri, ulaşım tercihleri, bilgi edinme kaynakları, çevresel algılar ve memnuniyet düzeyleri analiz edilmiştir. Nicel veriler istatistiksel yöntemlerle (frekans, korelasyon, regresyon ve faktör analizi) değerlendirilirken, nitel

bulgular tematik analiz ile desteklenmiştir. Elde edilen sonuçlar, ziyaretçi memnuniyetinin özellikle fiziksel altyapı ve hizmet kalitesi ile ilişkili olduğunu, ziyaretçi davranışlarının ise büyük ölçüde rekreasyon ve sosyalleşme odaklı şekillendiğini ortaya koymuştur.

Gelecek çalışmalarda, korunan alan ziyaretçi davranışlarının zaman içindeki değişimini ortaya koyan boylamsal araştırmaların yapılması, farklı korunan alan türleri arasında karşılaştırmalı analizlerin geliştirilmesi ve ziyaretçi deneyimini etkileyen psikolojik, çevresel ve dijital faktörlerin daha bütüncül modellerle ele alınması önem taşımaktadır. Ayrıca, akıllı turizm uygulamaları, gerçek zamanlı veri sistemleri ve yapay zekâ destekli ziyaretçi yönetimi gibi teknolojilerin korunan alan yönetimine etkisinin incelenmesi, literatüre yeni katkılar sağlayacaktır. Bunun yanında, yerel halk katılımı, sosyal sürdürülebilirlik ve iklim değişikliğinin ziyaretçi profili üzerindeki etkileri de gelecekteki araştırmalar için önemli çalışma alanları oluşturmaktadır.

KAYNAKLAR

Açıkdilli, R. (2023). Milli parklardaki rekreasyon faaliyetlerinin toplumsal işlevleri. *Journal of Global Sport and Education Research, 6*(3), 13-26.

Akbulut, G., Atmiş, E., ve Günşen, H. B. (2015). Farklı ilgi gruplarının milli park algıları üzerine bir değerlendirme: Küre Dağları Milli Parkı örneği. *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty, 15*(1), 133-145.

Akdağ, G. (2013). Bir ekoturizm aktivitesi olarak mağara turizmi: Mersin mağaraları envanter çalışması, M.İ. Hasaki (Ed.). *Ekoturizm.* (pp.180-192) Çukurova Üniversitesi Karataş Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Adana. 19 Nisan.

Akgöz, E. ve Temizel, G. (2024). Evaluating ecotourism opportunities for a sustainable environment: The case of lake Beysehir (Türkiye). *Uluslararası Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, 8*(1), 101-111.

Akkuş, G. ve Yordam, S. (2021). Rekreasyon deneyimi, memnuniyet ve çevreye duyarlı davranış ilişkisi: Horma Kanyonu örneği. *Turizm Araştırmaları Dergisi, 30*(2), 240-259.

Aksoy, N., Koçer, N., Özkan, N. G., Müderrisoğlu, H. ve Eroğlu, E. (2023). Yedigöller milli parkı, Kargalı Gölcük ve Göksu tabiat parklarındaki doğal sucul bitki türlerine yönelik tehditlerin belirlenmesi. *Anadolu Orman Araştırmaları Dergisi, 9*(2), 41-55.

Aksoy, N., Özkan, N. G., Koçer, N., Müderrisoğlu, H., ve Eroğlu, E. (2023). Bolu Gölcük'teki doğal ve egzotik sucul bitki türleri için risk yönetimi planı. *Anatolian Journal of Forest Research, 9*(1), 171–182.

Akten, S., Gül, A., ve Akten, M. (2012). Korunan doğal alanlarda kullanılabilecek ziyaretçi yönetim modelleri ve karşılaştırılması. *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*, (13), 57-65.

Akten, S., ve Gül, A. (2014). Korunan doğal alanlarda ziyaretçilerin olası etki düzeyleri önlem ve standartların belirlenmesi (Gölcük Tabiat Parkı örneği). *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 15*(1), 130-139.

Akyol, G., Çon, S. ve Polat, Z. (2019). Türkiye'nin dünya miras alanları. *Journal of Travel and Tourism Research, 15*, 39–68.

Akyurt, H. (2019). Ekoturizm: Türkiye'deki gelişimi ve mevcut durumu. S. E. Dinçer, S. Sönmez, M. Bostancı, E. Özçoban (Ed.) *Sosyal, beşeri ve idari bilimler alanında araştırma ve değerlendirmeler* içinde (ss.355-367). Gece Kitaplığı.

Allard Blom (2000) The monetary impact of tourism on protected area management and the local economy in Dzanga-Sangha (Central African Republic). *Journal of Sustainable Tourism, 8*(3), 175-189.

Amstrup, S.C. (2003). Polar bear, ursus maritimus. In G.A. Feldhamer, B.C. Thompson, J.A. Chapman, (Edt*) Chapter 27 In Wild Mammals of North America: Biology, Management, and Conservation, (*pp. 587-610). John Hopkins University Press.

Atmiş, E., Günşen, H. B., ve Yıldız, D. (2020). Tabiat parklarının korunan alan statülerinin değerlendirilmesi: Batı Karadeniz örneği. *Turkish Journal of Forestry, 21*(2), 148-158.

Aydınözü, D., İbret, B., İbret, B. Ü., ve Aydın, M. (2013). Kastamonu Ilgaz Dağı milli parkında arazi kullanımının analizi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (26), 108-123.

Baki, A., ve Gökçek, T. (2012). Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(42), 1-21.

Baral, A. (2013). *Impacts of wildlife tourism on poaching of greater one-horned rhinoceros (rhinoceros unicornis) in Chitwan national park Nepal*. [Digital Thesis]. Lincoln University.

Başar, H. (2007). *Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkının rekreasyon amacıyla kullanımının ekonomik değerinin saptanması: Bir seyahat maliyeti yöntemi uygulaması*. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Ege Ormancılık Araştırma Müdürlüğü.

Bayramoğlu Karşı, M. B., Berberler, E., ve Karakaş, D. (2017, Kasım). Gölcük Tabiat Parkı'nda yapılan haftalık atmosferik toplam çökelme örneklerinin polisiklik aromatik hidrokarbon, anyon ve katyon konsantrasyonlarının belirlenmesi ve gölet'e etkilerinin araştırılması. *VII. Ulusal Hava Kirliliği ve Kontrolü Sempozyumu*, Antalya, Türkiye.

Becken, S., & Wardle, C. (2017). *Tourism planning in natural world heritage sites. Griffith Institute for Tourism.* Griffith University.

Bezirgan, M. (2019). Burhaniye'nin sportif olta balıkçılığı potansiyeli ve turizm açısından kullanılabilirliği, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22*(41),447-464.

Borch, T., Aas, O. & Policansky, D. (2008). International fishing tourism: past, present and future. Aas, O. (edt). *In Global Challenges in Recreational Fisheries UK: Blackwell Science*, Oxford.

Borrie, W. T., McCool, S. & Stankey, G. H. (1999). Protected area planning principles and strategies. In K. Lindberg, M.E. Wood, D. Engeldrum, (Edt) *Ecotourism: A Guide for Planners and Managers*. (Volume 2, pp. 133-154). The Ecotourism Society.

Borrini-Feyerabend, G., Dudley N., Jaeger T., Lassen B., Pathak Broome N., Phillips A. & Sandwith T. (2013). *Governance of protected areas: from understanding to action.* IUCN.

Borrini-Feyerabend, G., Johnston, J. & Pansky, D. (2012). Governance of protected areas. In *Managing Protected Areas.* (pp. 116-145). Routledge.

Borrini-Feyerabend, G., Kothari, A., & Oviedo, G. (2004). *Indigenous and local communities and protected areas: towards equity and enhanced conservation*. IUCN.

Boyla, K.A., Sinav, L. ve Dizdaroğlu D.E. (2019). *Türkiye üreyen kuş atlası*. WWF-Türkiye, Doğal Hayatı Koruma Vakfı.

Buckley R. (2003) Pay to play in parks: an Australian policy perspective on visitor fees in public protected areas, *Journal of Sustainable Tourism*, 11(1), 56-73.

Buckley, R. (2003) Ecological indicators of tourist impacts in parks. *Journal of Ecotourism, 2* (1), 54-66.

Buckley, R. (2010). *Conservation tourism*. CABI.

Budowski, G. (1976). Tourism and environmental conservation: conflict, coexistence, or symbiosis? *Environmental Conservation, 3*(1), 27-31.

Budruk, M. & Manning, R. (2003). Crowding related norms in outdoor recreation: U.S. versus international visitors. *Proceedings of the 2002 Northeastern Recreation Research Symposium,* pp.216-221.

Bushell, R., & Bricker, K. (2016). Tourism in protected areas: developing meaningful standards tourism in protected areas: Developing meaningful standards. *Tourism and Hospitality Research, 17*(1), 1-15.

Can, Ö. E. ve Togan, İ. (2004 Status and management of brown bears in Turkey. *Ursus, 15*(1), 48–53. https://doi.org/10.2192/1537-6176(2004)015

Castillo-Salazar, I. P., Sanagustín-Fons, V., & Pardo, I. L. (2025). Ecotourism as a catalyst for sustainable development: conservation governance in mountain regions. *Societies*, *15*(7), 196.

Ceballos-Lascuráin, H. (2008). Ecotourism and ecolodge development in the 21st century. In A. Stronza, W. H. Durham (Eds.), *Ecotourism and conservation in the Americas* (pp. 193–206). CABI Publishing.

Cessford, G., & Muhar, A. (2003). Monitoring options for visitor numbers in national parks and natural areas. *Journal for Nature Conservation, 11*(4), 240-250.

Cheia, G. (2013). Ecotourism: Definition and concepts. *Revista De Turism-Studii Si Cercetari in Turism*, 15, 56–60.

Cırık, U. (2007). Milli parklar ve uzun devreli gelişme planları. *Planlama Dergisi*, (1), 45-50.

Clark, R. N., & Stankey, G. H. (1979). *The recreation opportunity spectrum: A framework for planning, management, and research* (General Technical Report PNW-98). U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Pacific Northwest Forest and Range Experiment Station.

Cole, D. N. (2003). The science of visitor management in parks and protected areas. *Journal for Nature Conservation, 11*(4), 269–277.

Cole, D. N., & McCool, S. F. (1998). Limits of acceptable change and visitor management. In R. G. Gimblett (Ed.), *Visitor use management: Proceedings of the conference* (pp. 61–71). U.S. Department of the Interior, National Park Service.

Cole, D. N., & Stankey, G. H. (1997). Historical development of limits of acceptable change: conceptual clarifications and possible extensions. *United States Department of Agriculture Forest Service General Technical Report Int*, 5-9.

Conradin, K., & Hammer, T. (2016). Making the most of world natural heritage linking conservation and sustainable regional development? *Sustainability*, *8*(4), 323.

Cossengue, P. R., Brea, J. F., & Tavares, F. O. (2025). The transformative power of ecotourism: A comprehensive review of its economic, social, and environmental impacts. *Land*, *14*(8), 1531.

Coşkun, T., ve Demir, A. N. (2019). Abant Gölü'nde biyolojik kalite elementlerinden sucul makrofitler. *Acta Aquatica Turcica*, *15*(4), 499–506.

Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3rd ed.). Sage Publications.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika, 16*(3), 297-334.

Curtin, S., & Wilkes, K. (2005). British wildlife tourism operators: current issues and typologies. *Current Issues in Tourism, 8*(6), 455-478.

Çakıcı, A. C., ve Harman, S. (2006). Kuş gözlemciliğinin önemi: Türkiye'de kuş gözlemciliğinin profili. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi, 17*(2), 161-168.

Çalık, F., Başer, A., Ekinci, N. E., ve Kara, T. (2013). Tabiat parklarının sportif rekreasyon potansiyeli modellemesi (Ballıkayalar Tabiat Parkı örneği). Spor *Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi, 8*(2), 35–45.

Çalışkan, İ. Ö. (2018). *Küre Dağları milli parkında kadınların ekoturizm faaliyetlerine ilişkin sosyo-ekonomik analizler*. [Yüksek Lisans Tezi]. Kastamonu Üniversitesi.

Çelekli, A., Yaygır, S., ve Zariç, Ö. E. (2023). Lakes of Turkey: comprehensive review of lake Abant. *Acta Aquatica Turcica, 19*(4), 368–380.

Çetin, M., & Sevik, H. (2016). Evaluating the recreation potential of Ilgaz mountain national park in Turkey. *Environmental Monitoring and Assessment, 188*(1), 52.

Çetinoğlu, D., ve Meydan Uygur, S. (2023). Sürdürülebilir ziyaretçi yönetimine ilişkin Marmaris destinasyonuna yönelik nitel bir araştırma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 11*(1), 563-579.

Çoban, G. (2016). *Milli parklarda koruma-kullanma dengesinin sağlanması yönünde geliştirilen ziyaretçi yönetim araçlarının incelenmesi.* [Yüksek Lisans Tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.

Çoban, G., ve Göktuğ, T. H. (2019). Küre dağları ve Ilgaz dağı milli parklarında ziyaretçi yönetim araçlarının değerlendirilmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 21*(3), 700-712.

Dağ, V., ve Mansuroğlu, S. (2018). Pamukkale/Hierapolis dünya miras alanında ziyaretçi taşıma kapasitesinin belirlenmesi. *Mediterranean Agricultural Sciences, 31*(2), 107–115.

Daniels, M. L., & Marion, J. L. (2006). Visitor evaluations of management actions at a highly impacted Appalachian Trail camping area. *Environmental Management, 38*(6), 1006-1019.

Daşdemir, İ., ve Güngör, E. (2008). Küre Dağları milli parkı optimum yönetim stratejisinin belirlenmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, *10*(13), 23-36.

Daşdemir, İ., ve Türkel, B. (2026). Abant Gölü milli parkı ziyaretçilerinin rekreasyonel doyum düzeyini etkileyen faktörler. *Ormancılık Araştırma Dergisi*, (Advanced Online Publication), 1-14.

Demirçivi, B. M. (2017). Göreme millî parkı ve Kapadokya kayalık bölgelerine ilişkin UNESCO raporu değerlendirmeleri ve öneriler. *Turizm Akademik Dergisi, 4*(2), 91–106.

Demirel, Ö., ve Bulut, M. B. B. (2022). Ülke peyzajı koruma Boyutu ve planlama. *Journal of Spatial Planning and Design*, *2*(1), 25-41.

Demirkol, Ş. ve Oktay, K. (2004). *Turizm politikalarına alternatif yaklaşımlar.* Sakarya Kitapevi.

Dinçer, F. İ., Atsız, O., Kahraman, O. C., ve Çifçi, İ., (2017). Sportif olta balıkçılığının alternatif turizm kapsamında değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Ulusal Alternatif Turizm Kongresi Özel Sayısı, 39-50.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (2026a). *Milli parklar*. Tarım ve Orman Bakanlığı. [Çevrim-içi: https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/27/Milli-Parklar], Erişim Tarihi: 27.02.2026.

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (2026b). *Tabiat parkları*. Tarım ve Orman Bakanlığı. [Çevrim-içi: https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/28/Tabiat-Parklari?], Erişim Tarihi: 27.02.2026.

Dowling, R. (2013). The history of ecotourism. In R. Ballantyne, J. Packer (Eds.), *International handbook on ecotourism* (pp. 15–30). Edward Elgar Publishing.

Dudley, N. (2008). *Guidelines for Applying Protected Area Management Categories*. IUCN.

Duffus, D. A., & Dearden, P. (1990). Non-consumptive wildlife-oriented recreation: A conceptual framework. *Biological conservation*, *53*(3), 213-231.

Duman, S., Tanrısever, C., ve Pamukçu, H. (2019). Kastamonu Ilgaz Dağı Milli Parkın'a gelen turistlerin coğrafi işaretli ürün algısı. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, *7*(2), 818-838.

Duran, C. (2021). Küre dağları milli parkı çevresindeki yerleşim yerlerinin ve nüfusun coğrafi dağılımı. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, 5*(2), 270–288.

Düzgüneş, E. (2015). *Milli park planlamalarında ziyaretçi yönetimine ilişkin yeni bir model önerisi: Altındere vadisi milli parkı örneği.* [Doktora Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Düzgüneş, E., ve Demirel, O. (2016). Importance of visitor management in national park planning. *Journal of Environmental Protection and Ecology, 17*(2), 675–680.

Eagles, P. F. J., McCool, S. F., & Haynes, C. D. (2002). *Sustainable tourism in protected areas: Guidelines for planning and management*. IUCN – The World Conservation Union.

Eagles, P. F.J. (2009) Governance of recreation and tourism partnerships in parks and protected areas, *Journal of Sustainable Tourism, 17*(2), 231-248.

Edelsbrunner, P. A., Simonsmeier, B. A., & Schneider, M. (2021). The Cronbach's alpha of domain-specific knowledge tests before and after learning: a meta-analysis of published studies. *Educational Psychology Review, 33,* 591–618.

Erdoğan, N. (2016). Ekoturizm ve yaban hayatı. *Türkiye Klinikleri Animal Nutrition and Nutritional Diseases-Special Topics, 2*(1),76-84.

Erdoğan, N. (2010). Ekoturizm ve doğa temelli turizmin geldikleri noktadaki kavramsal çerçeve. In *Ekoturizm Çalıştayı ve 10. Yılında TODEG Bildiriler Kitabı* (ss. 41–50).

Erduran, F. (2006). Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın koruma ve kullanım ilkeleri açısından turizm rekreasyon potansiyelinin saptanması. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 37*(2), 225-233.

Eroğlu, S. (2022). Uluslararası uygulamalar ışığında Türkiye'de milli park yönetiminin değerlendirilmesi: karşılaştırmalı bir analiz. *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi*, *9*(1), 8-23.

European Anglers Alliance. (2004). *Recreational Angling Definition*. Belgium: EAA

European Union Interreg South Baltic Project Catch (2018). *The catch angler survey report. understanding anglers from the south Baltic region and their demands on coastal angling tourism*. [Çevrim-içi: http://catch-southbaltic.eu/], Erişim Tarihi: 11.05.2025

Fang, W. T., Lien, C. Y., Huang, Y. W., Han, G., Shyu, G. S., Chou, J. Y., & Ng, E. (2018). Environmental literacy on ecotourism: a study on student knowledge, attitude, and behavioral intentions in China and Taiwan. *Sustainability*, *10*(6), 1886.

Fauchald, O. K. (2019). International environmental governance and protected areas. *Yearbook Of International Environmental Law*, *30*(1), 102-136.

Fefer, J., De Urioste-Stone, S. M., Daigle, J., & Silka, L. (2018). Understanding the perceived effectiveness of applying the visitor experience and resource protection framework for recreation planning: a multi-case study in U.S. national parks. *The Qualitative Report*, *23*(7), 1561–1582.

Fennell, D. (2012). Ecotourism. In *The Routledge Handbook of Tourism and The Environment* (pp. 345-355). Routledge.

Fide, İ. S. (2023). Ilgaz Dağı Milli Parkı'nda korunan alan turizm ilişkisinin sürdürülebilirliği üzerine bir araştırma. *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi 10*(1), 30-48.

Genç, K., ve Şengel, Ü. (2017). *Abant tabiat parkının ekoturizm potansiyelinin değerlendirilmesi*. IWACT Kongresi Bildiri Kitabı.

Geng, D. C., Zhang, Y., Sun, B., & Gao, C. (2025). Tourism management in national parks: development, *Aspects, and Applications. Forests*, *16*(6), 970.

George, D., & Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference* (4th ed.). Allyn & Bacon.

Glowinski, S. L. (2008). Bird watching, ecotourism and economic development: *A Review of The Evidence. Applied Research in Economic Development*, *5*(3), pp.65-77.

Göktaş, L. S., ve Kızılırmak, İ. (2017). Bolu Yedigöller milli parkının glamping turizmi potansiyeli açısından değerlendirilmesi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, *1*(4), 43-51.

Göktuğ, T., ve Arpa, N. (2015). Ziyaretçi yönetimi bağlamında Ilgaz Dağı Milli Parkı'nda rekreasyon deneyim kalitesinin saptanması. *Kastamonu University Journal of Forestry Faculty*, *15*(1), 146-161.

Göktuğ, T., ve Kurkut, G. (2016). Korunan alanlarda sürdürülebilir ziyaretçi yönetimi: stratejiler ve araçların incelenmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, *18*(1), 118-131.

Görmüş, S. (2012). Korunan alan planlama stratejilerinin değerlendirilmesi: Kastamonu-Bartın küre dağları milli parkı örneği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, *14*(1), 37-48.

Graefe, A. R., Kuss, F. R., & Vaske, J. J. (1990). *Visitor impact management: The planning framework*. National Parks and Conservation Association.

Green, R., & Jones, D. N. (2010). *Practices, needs and attitudes of bird-watching tourists in Australia.* Gold Coast: CRC for Sustainable Tourism.

Güngör, E. (2005). *Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli parkının optimum yönetim stratejisinin belirlenmesi.* [Yüksek Lisans Tezi]. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi.

Habibulloev, S., Han, F., Bakhtiyorov, Z., Xuankai, M. A., & Oshurmamadov, N. (2024). Factors influencing sustainable development in eco-tourism settlements: a comparative analysis. *Heliyon, 10* (4), 26454.

Ham, S. (2013). *Interpretation: Making a Difference on Purpose*. Fulcrum Publishing.

Harris, H. (2001). Content analysis of secondary data: A study of courage in managerial decision making. *Journal of Business Ethics, 34*(3–4), 191–208. https://doi.org/10.1023/A:1012534014727

Herrero, S. (1998). Introduction. In C. Servheen, S. Herrero, B. Peyton (Eds.), *Bears: Status survey and conservation action plan* (pp. 1–7). IUCN Publications.

Hetzer, D. (1965). *Environment, tourism, culture*. *Links*, July, 1–3.

Higham, J. E. (2007). *Critical issues in ecotourism: understanding a complex tourism phenomenon*. Routledge.

Hinde, G., & Taylor, W. (2018). *The big seven: Adventures in search of Africa's iconic species*. HPH Publishing.

Hjalager, A. M. (2010). Regional innovation systems: the case of angling tourism. *Tourism Geographies*, *12*(2), 192-216.

Hockings, M., Stolton, S., & Dudley, N. (2000). *Evaluating effectiveness: A framework for assessing the management of protected areas* (Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 6). IUCN.

Hockings, M., Stolton, S., Leverington, F., Dudley, N., & Courrau, J. (2006). *Evaluating effectiveness: A framework for assessing management effectiveness*

of protected areas (2nd ed., Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 14). IUCN.

Homsy, J. (1999). *Ape tourism and human diseases: How close should we get? A critical review of rules and regulations governing park management and tourism for the wild mountain gorilla, Gorilla gorilla beringei.* (Consultancy report). International Gorilla Conservation Program. [Çevrim-içi: www.mountaingorillas.org/files/ourwork/Homsy_ rev. pdf], Erişim Tarihi: 22.05.2026.

Hunter, C. (1997). Sustainable tourism as an adaptive paradigm. *Annals of Tourism Research*, *24*(4), 850-867.

Hunter, D., & Dropuljić, K. Z. (2015). Values and benefits of protected areas. In G. L. Worboys, M. Lockwood, A. Kothari, S. Feary, I. Pulsford (Ed.), *Protected area governance and management* (pp. 103-128). ANU Press.

Iraola, M. J., Barrueco, S., Bertzky, M., Singh, R., & Galliers, C. M. (2022). *Safeguarding the rights and well-being of rangers. Part 1: Principles*. Universal Ranger Support Alliance (URSA).

Ivansco, Z. & Ercsey, I. (2016). A regional-based analysis of angling tourism, *International Leisure Review, 5*(1), 71-98.

Jornet Aguareles, C. (2023). Indigenous based heritage management of UNESCO world heritage sites: Rapa Nui and the indigenous governance of the Rapa Nui national park. *International Journal of Heritage Studies, 29*(5), 413-427.

Karsu, S., ve Çilkara, S. U. (2024). Sürdürülebilir turizm hizmetinde Abant destinasyonu büyüsü. *Karaelmas Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(1), 67-88.

Kartal, S. K., ve Dirlik, E. M. (2016). Geçerlilik kavramının tarihsel gelişimi ve güvenirlikte en çok tercih edilen yöntem: Cronbach alfa katsayısı. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *16*(4), 1865-1879.

Kaya, S., Yılmaz, F. Ç., Taş, Ö. Ö., ve Müderrisoğlu, H. (2017). Korunan alanlarda rekreasyonel kısıtlayıcılar ile genel memnuniyet arasındaki ilişkinin belirlenmesi: Yedigöller milli parkı örneği. *Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Dergisi, 13*(2), 20-31.

Kement, Ü., ve Bükey, A. (2020). Yeşil satın alma davranış teorisi kapsamında ekorekreasyon faaliyetlerine katılan bireylerin davranışlarının incelenmesi: Bolu Yedigöller örneği. *Tourism and Recreation*, *2*(2), 134-145.

Kervankıran, İ., veEryılmaz, A. G. (2015). Korunan alanların yönetiminde yeni bir yaklaşım: Koruma etkinliğinin değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 34*, 173–190.

Kırca, S. (2015). *Peyzaj planlamada doğa koruma ve restorasyon öncelikli alanların belirlenmesi: Yedigöller Milli Parkı (Bolu) örneği*. [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Kırca, S., ve Altınçekiç, H. (2018). Use of ecological value analysis for prioritizing areas for nature conservation and restoration. *Journal Of the Faculty of Forestry Istanbul University, 68*(1), 22-35.

Kiss, A. (2004). Is community-based ecotourism a good use of biodiversity conservation funds? *Trends in Ecology & Evolution*, *19*(5), 232-237.

Kocalar, A. (2018). "Koruma alanları"nın yükselen rantı ile çevre-orman koruma mevzuatındaki değişimler ve "Bolu-Gölcük Tabiat Parkı" örneği. *Kesit Akademi Dergisi*, *4*(16), 136–159.

Kocaoğlu, M. (2018). *Peyzaj planlama kriterlerine göre İnebolu-Kastamonu İstiklâl Yolu Kültür Rotası'nın değerlendirilmesi.* [Yüksek Lisans Tezi]. Bartın Üniversitesi.

Körbalta, H. (2022). Türkiye'de milli parklar ve uzun devreli gelişme planlarının arazi kullanımı ve yapılaşmaya yönelik mevzuat kapsamında incelemesi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 5*(3), 703-715.

Krippendorff, K. (2018). *Content analysis: An introduction to its methodology* (4th ed.). SAGE Publications.

KTÜ (2026). Milli park ilanı korunması ve işletilmesinde yasal durum. [Çevrim-içi: https://www.ktu.edu.tr/dosyalar/ormanmuhendisligi_cb276.pdf], Erişim Tarihi: 01.03.2026.

Kuter, N. (2009). Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın orman peyzajı ve estetiği açısından değerlendirilmesi. *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*, Seri A, 1, 36–47.

Kuvvetli, E. ve Kadıoğlu, Y. (2022). Yerel halkın korunan alanlara yönelik algısı üzerine bir değerlendirme: Samsun örneği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi, 5*(2), 352-364.

Landis, J, R., & Koch, G. G. (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, 33, 159-174.

Leung, Y.-F., Spenceley, A., Hvenegaard, G., & Buckley, R. (2018). *Tourism and visitor management in protected areas: Guidelines for sustainability* (Best

Practice Protected Area Guidelines Series No. 27). IUCN. https://doi.org/10.2305/IUCN.CH.2018.PAG.27.en

Lockwood, M., Worboys, G. L., & Kothari, A. (2012). *Managing protected areas: A global guide* (2nd ed.). Routledge.

Luzar, E. J., Diagne, A., Ecgan, C., & Henning, B. R. (1998). Profiling the nature-based tourist: a multinomial logit approach. *Journal of Travel Research,* 37(1), 48-55.

Macfie, E. J., & Williamson, E. A. (2010). *Best practice guidelines for great ape tourism*. IUCN/SSC Primate Specialist Group (PSG).

Mammadova, A., May, S. M., Tomita, Y., & Harada, S. (2025). Synergies and conflicts in dual-designated Unesco sites: managing governance, conservation, tourism, and community engagement at mount Hakusan global geopark and biosphere reserve, Japan. *Land*, *14*(3), 488.

Manning, R. E. (2001). Programs that work. Visitor experience and resource protection: A framework for managing the carrying capacity of national parks. *Journal of Park and Recreation Administration*, *19*(1), 93–108.

Manning, R. E. (2007). *Parks and carrying capacity: Commons without tragedy*. Island Press.

Manning, R. E., & Freimund, W. A. (2004). Use of visual research methods to measure standards of quality for parks and outdoor recreation. *Journal of Leisure Research*, *36*(4), 557-579.

Marion, J. L., & Leung, Y. F. (2004). Environmentally sustainable trail management. In R. Buckley (Ed). *Environmental Impacts of Ecotourism* (pp. 229-243). CABI Publishing.

Marion, J. L., & Reid, S. E. (2007). Minimizing visitor impacts through low-impact education. *Journal of Sustainable Tourism*, *15*(1), 5–27.

Masberg, B. A., & Morales, N. (1999). A case analysis of strategies in ecotourism development. *Aquatic Ecosystem Health & Management*, *2*(3), 289-300.

McNaught, C., & Lam, P. (2010). Using Wordle as a supplementary research tool. *The Qualitative Report, 15*(3), 630–643.

Meyer, J. L. (2008). Withstanding the test of time: Yellowstone and sustainable tourism. In S. F. McCool, R. N. Moisey (Eds.), *Tourism, recreation and sustainability: Linking culture and the environment* (2nd ed., pp. 142–157). CABI.

Meyers, A. (2013). *Introduction to statistics and SPSS in psychology*. United Kingdom: Pearson Education Limited.

Miller, S. D., & Schoen, D. (1998). Brown bear conservation action plan for North America (*Ursus arctos*) in Alaska. In C. Servheen, S. Herrero, & B. Peyton (Eds.), *Bears: Status survey and conservation action plan* (pp. 39–54). IUCN.

Milli Parklar Kanunu (1983). *Milli Parklar Kanunu*. [Çevrim-içi: https://www.jmo.org.tr/mevzuat/mevzuat_detay.php?kod=122], Erişim Tarihi: 27.02.2026.

Mkiramweni, N. (2014). *Sustainable wildlife tourism in the context of climate change: the case study of Ngorongoro conservation area, Tanzania.* [Doktora Tezi]. Victoria University.

Molin, L. U. (2025). Advancing visitor management research in protected areas: A sensory ethnographic approach. *Journal of Sustainable Tourism. Advance Online Publication.* https://doi.org/10.1080/09669582.2025.2558942

Müderrisoğlu, H., Yerli, Ö., Turan, A. A., ve Duru, N. (2005). ROS yöntemi ile Abant tabiat parkında kullanıcı memnuniyeti. *Tarım Bilimleri Dergisi*, *11*(4), 397–405.

National Park Service (2006). *Management policies 2006*. United States Department of the Interior.

National Park Service. (1995). *General management plan: Grand Canyon National Park.* U.S. Department of the Interior.

National Park Service. (1997). *The visitor experience and resource protection (VERP) framework: A handbook for planners and managers*. U.S. Department of the Interior, National Park Service.

National Park Service. (2016). *National Park Service system plan: One hundred years*. U.S. Department of the Interior.

National Park Service. (2019). *Visitor capacity guidebook: managing the amounts and types of visitors use to achieve desired conditions*. Interagency Visitor Use Management Council.

National Park Service. (2020). *Telling time at Grand Canyon National Park: 2020 update*. U.S. Department of the Interior. [Çevrim-içi: https://www.nps.gov/grca/learn/nature/telling-time.htm], Erişim Tarihi: 15.05.2026.

National Park Service. (2024). *Park profile 2024*. U.S. Department of the Interior.

Newsome, D., Dowling, R. K., & Moore, S. A. (2005). *Wildlife tourism* (Aspects of Tourism Series No. 24). Channel View Publications.

Newsome, D., Moore, S. A., & Dowling, R. K. (2012). *Natural area tourism: Ecology, impacts and management* (2nd ed.). Channel View Publications.

Nielsen, H., & Spenceley, A. (2010). *The success of tourism in Rwanda gorillas and more: background paper for the African success stories study*. World Bank and SNV.

Norton, B. G. (2020). Sustainable values, sustainable change: a guide to environmental decision making. *University of Chicago Press*.

Orams, B. M. (1995). Towards a more desirable form of ecotourism. *Tourism Management*, *16*(1), 3–8.

Orams, M. B. (2001). Types of ecotourism. In D. B. Weaver (Ed.), *The encyclopedia of ecotourism* (pp. 23–36). CABI Publishing.

Öncü, M. A., Güney, İ., ve Göközkut, B. (2018). Ilgaz Dağı Milli Parkı ve kış sporları turizm merkezinin sürdürülebilirlik kriterlerine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11*(59), 1027–1038.

Özlü, H. (2019). İstiklal Savaşı'nda bir yol: İstiklal Yolu ve Kastamonu bölgesindeki lojistik faaliyetlerin değerlendirmesi. *Savunma Bilimleri Dergisi, 18*(36), 155-180.

Öztürk, N. (2003). Küre Dağları Milli parkı kaynak değerleri ve rekreasyon potansiyeli üzerine bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, *53*(2), 133–145.

Öztürk, S. (2005). Kastamonu–Bartın Küre Dağları Milli parkının rekreasyonel kaynak değerlerinin irdelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri A* (2), 138–148.

Öztürk, S., ve Aydoğdu, A. (2012). Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın rekreasyonel olanakları. *I. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı* (pp. 12–15).

Özüdoğru, E. (2013). *Korunan alanlar tampon zon yönetimi üzerine bir araştırma: küre dağları milli parkı örneği.* [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.

Parker, S., Gomes, C., Long, R., & Moreto, W. D. (2022). Local rangers: Insights from across 11 countries. *Frontiers in Conservation Science*, 3, 851704. https://doi.org/10.3389/fcosc.2022.851704

Pearson, B. E. (2023). *These dismal abysses: an environmental history of Grand Canyon national park.* University of Nevada Press.

Phillips, A. (2003). Turning ideas on their head: The new paradigm for protected areas. *The George Wright Forum, 20*(2), 8–32.

Pınaroğlu, B., ve Ayaz, N. (2024). Tabiat parkı ziyaretçilerinin seyahat memnuniyeti ve tavsiye etme niyeti: Batı Karadeniz Bölgesi örneği. *Journal of Humanities and Tourism Research, 14*(4), 592–608.

Polat, G. (2021). *Tabiat Parkı*. [Çevrim-içi: https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/tabiat-parki#:~:text=Rekreasyonel%20olarak%20halk%C4%B1n%20kullan%C4%B1m%C4%B1na%20uygun,sahip%20do%C4%9Fa%20par%C3%A7alar%C4%B1n%C4%B1%20tan%C4%B1mlayan%20kavram.], Erişim Tarihi: 27.02.2026.

Polat, S. ve Polat, S. (2013). Beş yıllık kalkınma planları kapsamında Türkiye'nin ekoturizm politikalarına yönelik bir değerlendirme, M.İ. Hasaki (Ed.). *Ekoturizm. 2. Doğu Akdeniz Turizm sempozyumu bildiri kitabı*. (pp. 64-75). Çukurova Üniversitesi Karataş Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Adana. 19 Nisan.

Prakash, S. L., Perera, P., Newsome, D., Kusuminda, T., & Walker, O. (2019). Reasons for visitor dissatisfaction with wildlife tourism experiences at highly visited national parks in Sri Lanka. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 25, 102-112.

Reed, M. S. (2008). Stakeholder participation for environmental management: a literature review. *Biological Conservation*, *141*(10), 2417-2431.

Saldaña, J. (2016). *The coding manual for qualitative researchers* (3rd ed.). London: Sage Publications.

Salmi, J. & Salmi, P. (2010). Fishing tourism, biodiversity protection and regional politics in the river tornionjoki Finland. *Fisheries Management and Ecology, 17*(2), 192-198.

Sarı, C., Oban, R., ve Erdoğan, A. (2011). Ornitho tourism and Antalya. *Procedia-Social and Behavioral Sciences,* (19), 165-172.

Sayın, Ş., ve Karadağ, A. A. (2016). Abant Tabiat Parkı rekreasyonel beklentilerinin değerlendirilmesi. *Ormancılık Dergisi, 12*(2), 80-93.

Sekeran, U. (2003). *Research methods for busines*. John Wiley & Sons.

Selimoğlu, Ö. (2010). *Dünyada ve Türkiye'de ekoturizm.* İstanbul Ticaret Odası Eğitim ve Araştırma Yayınları.

Shelby, B., & Heberlein, T. A. (1984). A conceptual framework for carrying capacity determination. *Leisure Sciences, 6*(4), 433–451. https://doi.org/10.1080/01490408409513047

Shelby, B., & Heberlein, T. A. (1987). *Carrying capacity in recreation settings*. Oregon State University Press.

Sıvalıoğlu, P. (2017). *Millî park kullanıcılarının algısal değerlendirmesi: Marmara Bölgesi örneği.* [Doktora Tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Singh, R., Stolton, S., Dudley, N., Hockings, M., Leverington, F., Courrau, J., Valenzuela, S., Castaño, F., Cuadros, I. C., Nuesiri, E. O., Appleton, M. R., Chassot, O., Fitzsimons, J. A., Galliers, C., Henschel, P., Launay, F., Lee, J., Moolman, H., Moore, S., ... Woodley, S. (2021). *The vital role of rangers in conservation*. International Ranger Federation.

Sisriany, S., & Furuya, K. (2025). Does ecotourism really benefit the environment? a trend analysis of forest cover loss in Indonesia. *Land*, *14*(6), 1237.

Slaymaker, B. (2017). *Visitor behaviour and best practice visitor services in European protected areas: Case Studies from Switzerland, Austria and Italy.* EUROPARC Federation.

Solmaz Şakar, F. (2022). Kapadokya doğal ve kültürel miras alanlarının koruma ve planlama süreçleri. *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi, 26*, 11–33. https://doi.org/10.22520/tubaked2022.26.001

Somuncu, M., ve Yiğit, T. (2010). World heritage sites in Turkey: Current status and problems of conservation and management. *Coğrafi Bilimler Dergisi, 8*(1), 1–26. https://doi.org/10.1501/Cogbil_0000000103

Sözen, M. (2013). *Kelebekler; doğanın sessiz kanatları*. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi. [Çevrim-içi: https://docplayer.biz.tr/8228002-Kelabaklerdoganin-sessiz-kanatlari.html], Erişim Tarihi: 27.02.2026.

Stankey, G. H., Cole, D. N., Lucas, R. C., Petersen, M. E., & Frissell, S. S. (1985). *The limits of acceptable change (LAC) system for wilderness planning* (General Technical Report INT-176). U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Intermountain Forest and Range Experiment Station.

Stolton, S., Dudley, N., & Avcıoğlu Çokçalışkan, B. (2013). *Protected areas and ecosystem services: Why protected areas are important for securing ecosystem services and biodiversity.* IUCN.

Şahbaz, R.P. ve Altınay, M. (2015). Türkiye'deki milli parkların rekreasyon faaliyetleri açısından değerlendirilmesi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, *3*(3), 125-135.

Şahin, M., Uzun, S. ve Sargıncı, M. (2024). Yedigöller milli parkının rekreasyonel kullanımı ve kullanıcıların farkındalığı. *UMTEB XVI International Scientific Research Congress Bildiri Kitabı*, (ss. 859–869).

Şakar, F. S. (2022). Kapadokya doğal ve kültürel miras alanlarının koruma tarihi. *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi, 26*, 11–30. https://doi.org/10.22520/tubaked2022.26.001

Şener, Y., ve Avcı, M. (2025). Korunan alanlarda ziyaretçi memnuniyeti üzerine bir inceleme: Abant Gölü milli parkı örneği. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, *10*(19), 60-72.

Şimşek, Z., Öner, N., Kondur, Y., & Şimşek, M. (2010). Önemli biyolojik zenginliklerimizden Ilgaz Dağı Milli Parkı (Yenice-Doruk)'nın böcek ve bitki çeşitliliği. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi, 3*(1), 169–174.

T. T.C. Resmî Gazete. (2008, 21 Ağustos). *2/2 numaralı amatör (sportif) amaçlı su ürünleri avcılığını düzenleyen tebliğ (Tebliğ No: 2008/49).* Resmî Gazete (Sayı: 26974).

T.C. Resmî Gazete (1983, 11 Ağustos). *Milli Parklar Kanunu (Kanun No: 2783).* Resmî Gazete (Sayı: 18132).

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. *Korunan alan istatistikleri 2018*. [Çevrim-içi: https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/18/Korunan-Alan-Istatistikleri], Erişim Tarihi: 23.02.2026.

Tanrısever, C., Pamukçu, H. ve Batman, O. (2016). New tourism trends in the world and their adaptions to Turkey, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 7*(16), 55-72.

Tapper, R. (2006). *Wildlife watching and tourism: A study on the benefits and risks of a fast-growing tourism activity and its impacts on species*. United Nations Environment Programme (UNEP) and Secretariat of the Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals (CMS).

Tashakkori, A., & Teddlie, C. (2010). *SAGE handbook of mixed methods in social & behavioral research* (2nd ed.). SAGE Publications.

Taşlıgil, N. (2020). Milli parklar arasında farklı bir örnek: istiklâl yolu tarihi milli parkı. *Türk Coğrafya Dergisi*, (74), 87-96.

Tekingündüz, G., Tekingündüz, Ö., ve Şendağlı, A. (2026). Ekoturizm destinasyonlarında ziyaretçi memnuniyetine ilişkin çok faktörlü analiz; Yedigöller Milli Parkı örneği. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, *27*(1), 149-162.

Tenkanen, H., Di Minin, E., Heikinheimo, V., Hausmann, A., Herbst, M., Kajala, L., & Toivonen, T. (2017). Instagram, Flickr or Twitter: Assessing the usability of social media data for visitor monitoring in protected areas. *Scientific Reports, 7*(1), 17615. https://doi.org/10.1038/s41598-017-18007-4

Thakur, S. S., Trivedi, A., & Dixit, A. (2025). Community based ecotourism in Chhattisgarh, India: a review of local benefits and challenges. *Journal of Scientific Research and Reports, 31*(7), 735-746.

The International Ecotourism Society (TIES). (2020). *What is ecotourism?* [Çevrim-içi: https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/]. Erişim Tarihi: 01.06.2020.

Timothy, D. J.& Boyd, S. W. (2003). *Heritage tourism.* Prentice Hall.

Tiwari, S., Marahatta, D. & Devkota, H. (2024). Aspects of community participation in eco-tourism: a systematic review. *Journal of Multidisciplinary Research Advancements, 2*(1), 71-79.

Tosun, C. (2001). Challenges of sustainable tourism development in the developing world: the case of Turkey. *Tourism Management, 22*(3), 289-303.

Tosun, C. ve Erdogan, N. (2009). Environmental performance of tourism accommodations in the protected areas: case of Göreme historical national park. *International Journal of Hospitality Management, 28*(3), 406-414.

Tosun, C., Erdoğan, N., ve Erdoğan, İ. (2009). *Seyahat acentelerinin faaliyetlerinin sürdürülebilir turizm anlayışı bağlamında değerlendirilmesi: Türkiye örneği* (Proje No. 107K200). TÜBİTAK.

Tourism Intelligence Agency (TIA). (2014, 4 Mart). *The Big Five with your little one: Safari für Familien mit Kindern* [Blog yazısı]. Tourism Intelligence Agency. https://tourismsierre.wordpress.com/category/accomodation/page/2/

Tunçkol, B. ve Aksoy, N. (2018). Küre Dağları Milli Parkı'nın florası (Bartın bölümü). *Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Dergisi, 14*(2), 80-113.

Turan, Ç. ve Güzel, S. Ö. (2017). Sürdürülebilir turizm kapsamında ayı-insan çatışmasını engellemeye yönelik bir öneri: ayı gözlemciliği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5*(41), 422-432.

Tutcu, A. (2021). Ekoturizm ve Türkiye'nin ekoturizm potansiyelinin değerlendirilmesi. *Atlas Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi, 1*(6), 68-82.

Türker, N. (2013). Batı Karadeniz Bölümü ekoturizm kaynaklarının değerlendirilmesi ve bir ekoturizm rotası önerisi. *The Journal of Academic Social Science Studies, 6*(4), 1093–1128. https://doi.org/10.9761/JASSS1629

UNESCO (2017). *World heritage centre. operational guidelines for the implementation of the world heritage convention*. Unesco World Heritage Centre.

URL-1 www.tarimorman.gov.tr, Erişim Tarihi: 11.09.2025.

URL-2 www.ogm.gov.tr, Erişim Tarihi: 15.10.2025.

Ülgen, H. ve Zeydanlı, U. (2008). *Orman ve biyolojik çeşitlilik*. Doğa Koruma Merkezi.

Ürün, Ş. (2016). *Dünya kültürel ve doğal mirasın korunmasına dair sözleşme: doğal miras alanları başvuru. Adaylık ve değerlendirme süreçleri.* Unesco Türkiye Millî Komisyonu.

Valentine, P., & Birtles, A. (2004). Wildlife viewing. In K. Higginbottom (Ed.), *Wildlife tourism: Impacts, management and planning* (pp. 15–34). Common Ground Publishing.

Volgger, M., & Taplin, R. (2024). The impact of national park and Unesco world heritage site designations on visit intentions: evidence from a Randomised experiment. *Journal Of Sustainable Tourism*, *32*(2), 322-339.

Wang, Q., Feng, Y., Huang, J., Lv, Y., Xie, Z., & Gao, X. (2023). Large-scale generative simulation artificial intelligence: The next hotspot. *The Innovation, 4*(6), Article 100548. https://doi.org/10.1016/j.xinn.2023.100548

Wearing, S., & Neil, J. (1999). *Ecotourism: Impacts, potentials and possibilities*. Butterworth-Heinemann.

Worboys, G. L., Lockwood, M., Kothari, A., Feary, S. & Pulsford, I. (2015). *Protected area governance and management*. Anu Press.

World Travel & Tourism Council. (2019, August). *The economic impact of global wildlife tourism: Travel & tourism as an economic tool for the protection of wildlife*. World Travel & Tourism Council.

WTM, (World Travel Market), (2013). *Global trends report: the latest trends from around the world*. [Çevrim-içi: https://london.wtm.com], Erişim Tarihi: 04 Kasım 2019.

Wyman, M., Barborak, J. R., Inamdar, N. & Stein, T. (2011). Best practices for tourism concessions in protected areas: a review of the field. *Forests*, *2*(4), 913-928.

Xu, L., Ao, C., Liu, B. & Cai, Z. (2023). Ecotourism and sustainable development: a scientometric review of global research trends. *Environment, Development and Sustainability*, *25*(4), 2977-3003.

Yadav, P. K. (2023). Visitor management for sustainable ecotourism in protected areas. In S. Patawari & M. K. Bairva (Eds.), *Recent trends in tourism and hospitality (2.0)* (pp. 45–58). Eureka Publications.

Yarar, M. ve Megnin, G. (1997). *Türkiye'nin önemli kuş alanları*. WWF-Türkiye, Doğal Hayatı Koruma Vakfı.

Yener, Ş. D. (2021). Türkiye'deki tabiat parklarının rekreasyonel açıdan analizi. *Eurasian Journal of Forest Science*, *9*(3), 122-133.

Yıldız, B. ve Aydın, C. C. (2023). Türkiye'de korunan alanların IUCN politikaları kapsamında değerlendirilmesi. *Türkiye Arazi Yönetimi Dergisi*, *5*(1), 20-30.

Yıldız, D. (2019). *Korunan alanlarda çatışma yönetimi: Küre Dağları Milli Parkı örneği.* [Doktora Tezi]. Bartın Üniversitesi.

Yılmaz, H. (2023). Milli parkların planlanması: Uzun devreli gelişme planlarının işlevi ve hukuki niteliği üzerine bir inceleme. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 8*(2), 635–662.

Yılmaz, Z. & Okan, T. (2021). Abant Gölü Tabiat Parkı'nda ziyaretçi harcamalarının sosyoekonomik analizi. *Eurasian Journal of Forest Science*, *9*(3), 196–219.

Yonk, R. M., & Lofthouse, J. K. (2020). A review on the manufacturing of a national icon: Institutions and incentives in the management of Yellowstone National Park. *International Journal of Geoheritage and Parks*, *8*(2), 87-95.

Yurtseven, M. D. (2015). *Ziyaretçi etki yönetimi yaklaşımı: Bartın–Kastamonu Küre Dağları Milli Parkı örneği* [Yüksek Lisans Tezi]. Kastamonu Üniversitesi.

Zachrisson, A., Sandell, K., Fredman, P., & Eckerberg, K. (2006). Tourism and protected areas: Motives, actors and processes. *The International Journal of Biodiversity Science and Management, 2*(4), 350-358.

Zhuang, A., Stoffelen, A., Meijles, E. & Groote, P. (2024). The complex governance of protected areas: insights from geoheritage and geopark management in China. *Environmental Policy and Governance, 34*(6), 679-690.

Zwirn, M., Pinksy, M. & Rahr, G. (2005). Angling ecotourism: issues, guidelines and experience from Kamchatka, *Journal of Ecotourism*, *4*(1), 16-31.

EKLER

EK A Araştırmada Veri Elde Etmek İçin Kullanılan Anketler

Bu anket, doktora tez çalışması kapsamında Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Doç. Dr. Muharrem Avcı danışmanlığında Turizm İşletmeciliği Doktora öğrencisi Yekta Şener tarafından hazırlanmıştır.

Sizden talebimiz, aşağıdaki soruları cevaplandırarak hem akademik alana hem de turizm endüstrisine yeni ve faydalı bilgi sağlamayı amaçlayan araştırmamıza yardımcı olmanızdır.

Çalışmada kimlik bilgileri istenmemektedir. Verdiğiniz bilgiler araştırmacılar tarafından yalnızca bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak ve elde edilen bilgiler üçüncü şahıslarla paylaşılmayacaktır. Arzu ederseniz, çalışmamız bittiğinde hazırlayacağımız akademik değerlendirmeyi sizlere memnuniyetle gönderebiliriz. Anketin doldurulması, yaklaşık 5-6 dakika sürmektedir.

Göstermiş olduğunuz iş birliği ve ilgiye, sabrınız ve samimi cevaplarınıza teşekkür ederiz.

Kastamonu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Doç. Dr. Muharrem Avcı	***Doktora Öğrencisi Yekta Şener***

EK A'nın devamı

Aşağıda yer alan size uygun seçenekleri lütfen işaretleyiniz.

Cinsiyet:	□ Kadın	□ Erkek		
Yaş :	□ 18 ve altı	□19-25	□26-35	
	□36-45	□46-55	□56 ve üstü	
Medeni Durum :	□Evli	□Bekar		
Çocuk Sayısı :	□ Yok	□ 1	□ 2	□ 3
	□ 4 ve üstü			
Aylık Gelir :	□5500 TL ve altı	□5501 TL ve 10000 TL		
	□10001 TL ve 15000 TL	□15001 TL ve üstü		
Eğitim :	□ İlköğretim	□ Lise	□ Lisans	
	□ Yüksek Lisans	□ Doktora		
Meslek :	□Öğrenci	□Memur	□İşçi	
	□ Emekli	□Özel Sektör	□Diğer	
Ziyaret ettiğiniz tabiat parkı-milli park:		**Geldiğiniz şehir :**		

Birlikte geldiğiniz kişileri belirtiniz.

□ Yalnız

□ Arkadaşımla

□ Ailemle

□ Tur veya rehberle

Bu milli parka kaçıncı gelişiniz?

□ İlk

□ İkinci

□ Üçüncü defa

□ Üçten fazla

EK A'nın devamı

Milli Park/Tabiat Parkını ziyaret etme amacınız? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Konaklamak
- ☐ Yerel lezzetler tatmak
- ☐ Piknik ve mangal yapmak
- ☐ Yöreyi tanımak
- ☐ Eğlenmek ve hoş vakit geçirmek
- ☐ Araştırma – İnceleme
- ☐ Kentten kaçış
- ☐ Milli park alanını ziyaret etmek
- ☐ Bir restoran ve kafe ziyareti gerçekleştirmek
- ☐ Diğer

……

Milli Park/ Tabiat Parkına hangi ulaşım aracıyla geldiniz?

- ☐ Otomobil
- ☐ Motorsiklet
- ☐ Otobüs - Minibüs
- ☐ Karavan
- ☐ Bisiklet

Milli parka gelmeden önce sahip olduğunuz bilgi, izlenim ve görüşleri hangi yollardan elde ettiniz ? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Daha önceki ziyaretlerim ve deneyimlerim
- ☐ Yakınlarımın tavsiyesi (Arkadaşlardan ve Ailelerden gelen deneyimler ve öneriler)
- ☐ İnternet web sitesi
- ☐ Sosyal Medya
- ☐ Radyo
- ☐ Televizyon

Milli park ve tabiat parklarında çevrenin korunması için hangi önlemler alınmalıdır ?

5 Çok Önemli 4 Önemli 3 Fikrim yok/ Kararsızım 2 Az Önemli 1 Hiç Önemli Değil

Uyarı levhalarının sayısının arttırılması	5	4	3	2	1
Çöp kutularının sayısını arttırmak	5	4	3	2	1
Parktaki kullanım alanların kısıtlanması	5	4	3	2	1
Para cezası vb. ceza uygulamaları	5	4	3	2	1
Güvenlik şeridi ve bariyer kullanımı	5	4	3	2	1
Broşür veya yazılı talimatlar	5	4	3	2	1
Günlük ziyaretçi sayısı için kota belirlenmesi	5	4	3	2	1
Giriş ücretlerinin arttırılması	5	4	3	2	1
Güvenlik veya temizlik görevlisi gibi sahada personel bulunması	5	4	3	2	1
Uygulanan kuralların bir internet sitesi veya mesaj ile ziyaretçilere önceden iletilmesi	5	4	3	2	1
Parka ait bir sosyal medya hesabının bulunması	5	4	3	2	1
Rehber görevlendirilmesi	5	4	3	2	1

Milli parkta istediğiniz hizmetleri ve bu hizmetlerin sizin için önem seviyesini belirtiniz

5 Çok Önemli 4 Önemli 3 Fikrim yok/ Kararsızım 2 Az Önemli 1 Hiç Önemli Değil

Giriş kapısında bir ziyaretçi merkezinin bulunması	5	4	3	2	1
Milli park giriş noktasında dinlenme mekanları/yerleri olması	5	4	3	2	1
Bir mescit/ibadethane	5	4	3	2	1
Temiz bir tuvaletin bulunması	5	4	3	2	1
Çocuk oyun odasının yer alması	5	4	3	2	1
Alışveriş / market	5	4	3	2	1
Restoran	5	4	3	2	1
Güvenli araç park yeri	5	4	3	2	1
Güvenlik Görevlisi	5	4	3	2	1
Ulaşılabilir bir yönetim ofisi ve yönetici	5	4	3	2	1
Şikâyet birimi	5	4	3	2	1
Rehberlik / bilgilendirme	5	4	3	2	1
Telefon/internet/ücretsiz wi-fi	5	4	3	2	1
Diğer (Lütfen Belirtiniz) ……					

EK A'nın devamı

Ziyaret ettiğiniz milli parkta sunulan hizmetlerden memnuniyet düzeyinizi belirtiniz.

Hizmetler	Çok Memnunum	Memnunum	Kararsızım Fikrim Yok	Memnun Değilim	Hiç Memnun Değilim
Yol kalitesi	☐	☐	☐	☐	☐
Yönlendirme levhaları	☐	☐	☐	☐	☐
Yeterli sayıda tuvalete yer verilmesi ve bulundukları konum	☐	☐	☐	☐	☐
Çöp kutularının konumu ve sayısı	☐	☐	☐	☐	☐
Konaklama tesislerinin yakınlığı	☐	☐	☐	☐	☐
Yeme içme restoran gibi tesislere uzaklık	☐	☐	☐	☐	☐
Mescit	☐	☐	☐	☐	☐
Alışveriş/Market imkanları	☐	☐	☐	☐	☐
Aydınlatma	☐	☐	☐	☐	☐
Oturmak için bank/ masaların sayısı ve konumları	☐	☐	☐	☐	☐
Mangal yapmak için belirli alanlara yer verilmiş olması	☐	☐	☐	☐	☐

Teşekkür ederiz.

EK B Etik Kurul Kararı

T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Yayın Etiği Kurulu

TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI	TOPLANTI TARİHİ
3	47	6.03.2024

DAĞITIM YERLERİNE
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar ve

Turizm Fakültesi'nde Öğretim Üyesi olarak görev yapan Dr. Öğr. Üyesi Muharrem AVCI'nın yardımcı araştırmacı, Yekta ŞENER'in sorumlu araştırmacı olarak yapmayı planladıkları **"Ekoturizm Kapsamında Milli Park ve Tabiat Parklarının Ziyaretçi Yönetim Planlarının İncelenmesi ve Bir Model Çalışması: Batı Karadeniz Örneği"** isimli çalışma; Kurulumuzca uygun bulunmuştur.

Bu bilgiler ışığında; onam formlarının gönüllülere imzalatılarak gerekli bilgilendirmelerin yapılması, veri toplama araçlarının (anket, ölçek, mülakat,...) uygulama izninin gerekli kurumlardan alınması, çalışmada kullanılacak olan veri toplama araçlarını geliştiren kişilerden müsaadelerinin alınmış olması, çalışmada ses/görüntü kaydı alınacaksa katılımcılardan gerekli izinlerin alınması, veri toplamaya etik kurul kararından sonra başlanması ve etik davranış ilkelerine uyulması şartıyla söz konusu araştırmanın yapılması Etik Kurulumuzca uygun görülmüş ve onaylanmasına toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Muharrem ÇETİN Kurul Başkanı	Prof. Dr. Yavuz UNAT Başkan Yardımcısı	Prof. Dr. Kutay OKTAY Kurul Üyesi
Prof. Dr. Eyüp AKMAN Kurul Üyesi	Prof. Dr. Burhan BALTACI Kurul Üyesi	Prof. Dr. Serkan DİLEK Kurul Üyesi
Prof. Dr. Tolga ULUSOY Kurul Üyesi		

DAĞITIM LİSTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kuruluna
Sayın Dr. Öğr. Üyesi Muharrem AVCI

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Belge Doğrulama Kodu: AT3DFM7 Belge Takip Adresi: www.kastamonu.edu.tr/belgedogrulama

Adres: Kastamonu Üniversitesi Rektörlüğü, Kuzeykent Kampüsü, Merkez/Kastamonu
Bilgi için : Serdar Durur
Raportör
Telefon No: (0 366) 2801012 Faks No: (0 366) 2801139
e-Posta:
İnternet Adresi: www.kastamonu.edu.tr Telefon No: (0 366) 2801000 - 1144
Kep Adresi: kastamonuuniversitesi@hs01.kep.tr